

Лужичанъ, ежемѣсячное изда-
нiе съ портретами славянскихъ со-
временниковъ.

Лужичан, мјесечник са слика-
ма словенских врстника.

Lužičan, mјesečnik sa sli-
kama slovenskih vrstnika.

Lužičan, mésečnik s podoba-
mi slovanskih vrstnikov.

Ł u ž i ć a n .

Лужичанъ, мѣсечникъ съ обра-
зитѣ на словѣнскитѣ соврстници.

Lužyczan, miesięcznik z wi-
zerunkami słowiańskich współcze-
sników.

Lužičan, měšičnik s podo-
biznami slovanských vrstevníků.

Lužyczan, mjasecnik z podo-
biznami słowjańskich casorownjeń-
kow.

Měsačnik za pismowstwo, ryčespyt a narodopis

z podobiznami słowjanskich časorunikow, kaž tež z hudźbnymi a belletristiskimi přiłohami
po njewobmjezowanych časach.

Zamolwity redaktor a wudawař: J. E. Smoleř w Budyšinje.

Čornohórski wjerch Nikola I.

Wjerch Nikola abo Ni-
kita Pětrowić Něgoš na
Čornej Horje narodži so
25. septembra — 7. oktobra
1841 jako syn wojwody Mirka
Pětrowića a wuj wjercha Da-
nila, morjeneho 1. — 13. au-
gusta 1860 w Kotoru. Jeho
mać rékaše Stana. Dostawši
prěnju wučbu na Cetinju bu
dla dalšeho wuwučjenja pó-
slany do Triesta a 1855 do
Pariza, hdžež do Wojeřeške
Akademije zastupi. W na-
lěću 1860 so zaso do Cetinja
wróciwši bu hnydom po smjerći
Danila za wjercha Čorneje
Hory a Brdow (horateje kra-
jiny na mjezach Čornych Hor)
wuwolany. Nazymu teho sam-
sneho lěta woženi so z Mi-
lenu, džowku wojwody Pétra
Wukotića*), z kotrehož man-
dželstwa ma syna, naslédnika
Danila, so rodziwšeho 17. ju-
nija 1871, a 6 holčkow. Z
kmótram bě při přěnich
troch džěčoch morjeny serbski
wjerch Michał, při druhich
ruski cař Alexander.

Nikola wopyta w štyrjoch
pučowanjach po rjadu knježeř-
ske dwory w Awstriji, Něm-
cach, Ruskej, Francowskej a Italiji. Wšudžom sebi lubošć
dospěć wjedžeše a w Ruskej so z cyla jako sobustaw cařskeje

Черногорскій князь Николай I.

Князь черногорскій Ни-
колай или Никита Петро-
вичъ Нѣгошъ, сынъ воево-
ды Мирка Петровича и пле-
мянникъ князя Данила, уби-
таго въ Катаро 1—13 авгу-
ста 1860 года, родился 25го
сентября — 7го октября
1841 г. Имя его матери Ста-
на. Получивъ первоначаль-
ное воспитанiе въ Цетинье,
былъ отправленъ для даль-
нѣйшаго образованiя снача-
ла въ Триестъ, а затѣмъ въ
1855г. въ Парижъ, гдѣ и по-
ступилъ въ военную акаде-
мию. Весною 1860 г. онъ воз-
вратился въ Цетинье и не-
медленно же послѣ смерти
Данила былъ провозглашенъ
княземъ Черногорiи; осе-
нью того же года соче-
тался бракомъ съ Миленой,
дочерью воеводы Петра Ву-
котича*); плодомъ этого
брака былъ сынъ Даниль,
наслѣдникъ престола, ро-
дившійся 17го iюня 1871 г.,
и 6 дочерей; восприемнымъ
отцомъ первыхъ трехъ дѣ-
тей былъ сербскiй князь Ми-
хаиль, убитый впоследствии,
а послѣднихъ русскiй им-

ператоръ Александръ II. Николаи совершилъ нѣсколько
путешествiй по Европѣ, во время которыхъ онъ посѣтилъ

*) Z tym je so redaktor „Lužičana“ 1867 na narodopisnej wu-
stajeńcy w Moskwje zeznał.

*) Съ нимъ сознакомился редакторъ «Лужичана» на московской этно-
графической выставкѣ 1867г.

swójby wobhladuje. Wón je jara lubozny a wubjernje zdžělany knjez, ryči pódla swojeje maćeršćiny (serbskeje ryče) francowscy, italscy, němscy a ruscy a je so tež, kaž jeho prjedomnicy, wosebje sławny Pětr II. Pětrowić, wustojnje w pěsnistwje spytał. Jeho pěsň „Onamo, onamo za brda ona“ („Tamle tam, tamle tam za horami“), poľna wótčinskeho wóhnja a žedžaca za woswobodženjom serbskeho luda, so jako narodna hymna nic jeno na Čornej Horje, ale tež we wšěch druhich, wot južnych Serbow wobydlenych krajinach spěwa. Tež je wón drama „Kral Wukašin“ spisał.

Tajke pěsnjeŕske skutkowanje pak jeho na žane wašnje zadžěwało njeje, so swěru wo swój kraj starać. Wón zřadowa porjadne póstske zwjazki w kraju a z wukrajom, založi šule, wosebje jenu ratařsku w Danilowgradže a wyššu wučěrnju za holčki na Cetinju, najbóle pak bě jeho starosć na zřadowanje wójska a wojeŕske připrawy zložena, tak zo móžeše z poľnej mocu do skutkowanja stupić, jako Serbija 1876 Turkam wójni připowjedzi. Jeho a jeho luda rjekowske skutki z tuteje krawawneje wójni su znate, a hač runje hišće wšo docpěte njeje, štož jeho wutroba žedži, dha je tola po wobzamknjenym měŕje Čorna Hora zaso hódnje pokročila, dostawša na sewjeru a juhu kraje, a wosebje za krajne potreby tak nuzny přistaw w Adriatiskim Morju.

Přispomnjenje. Džiwno, zo knjaz, lužiskoserbski knjez, w lužiskich Serbaeh druhosłowjanskeho gospodina, pana zastupuje. „Knjazja“ woni teho dla „wjeŕcha“ mjenuja. A tola w lužiskich narodnych pěsnjach město knjeza jenož pan knježi. Red.

Примѣчаніе. Странно, что князь (по лужицкосербски князь) у Лужицкихъ Сербовъ инославянскаго господина, пана заступаеть. По этому князя Лужичане вѣрха называютъ. Однако въ ихъ народныхъ пѣсняхъ вмѣсто князя только панъ господствуетъ. Red.

Studentske žiwjenje w Cechach.

(Рускій Міръ č. 333. 1878.)

W wučahu podał J. E. Smolef.

Čěscy studentojo wužiwaŕa w swojim ludu njewobmjezowanu lubosć a wysokowaženje. W stawiznach českeho luda a jeho nowonarodženja su so stajnje hódnje wuznamjenjeli.

Jako w započatku tuteho lěstotka někotři prawdžiwí wótčincojo za swoju narodnosć džělać počachu, su jim čěscy studentojo swěru pombali a jich džělo sprócniwje podpjerali. — Wšitcy čí, kiž swoje mocy napinachu, zo bychu swój česki lud na wyšši skhodženik zdžělanosće pozběhnyli, su hižom w svojich studentskich lětach so wo to starali a za to džělać počinali. — Wo nich hodži so prajić: Čěscy studentojo běchu a su wopravdžići japoštoljo narodnych prócowanjow a w času universitetskich prózdninow do wšěch rózkw wótčeneho kraja so domoj wróciwši, woni mjez ludom nowonarodženje českeje ryče připowjedowachu a lubosć a přikilnosć k njej wubudžowachu.

Z woprědka sta so to w mjeńšej měŕje, dokelž bě jara čezko, tehdy tajke něšto ze zjenočenymi mocami dokonjeć. Zakony běchu tehdy přeciwo nim zatrašnje krute. — Tola z lěta 1848 so jim možnosć k wjetšej džělawosći wotewri: woni smědžachu česke towarstwa založec. A tute studentske zjenočenstwa mějachu z wjetša wšudže posyljenje a zakitowanje słowjanskeje a wosebje českeje narodnosće za swoje wotpohladanje. Ale po někotrych lětach so sta, zo wyšnosć, kotraž běše sebi Němcowstwo za ze-

po очереди дворы: австрийскій, германскій, русскій, французскій и итальянскій: всюду онъ былъ милымъ гостемъ, а въ Россіи смотрѣли на него какъ на члена императорской фамилии. Получивъ превосходное воспитаніе и образованіе, владѣя кромѣ своего роднаго языка (сербскаго) французскимъ, итальянскимъ, нѣмецкимъ и русскимъ языками, онъ подобно своему знаменитому предшественнику Петру и Петровичу, рѣшился испытать свои силы въ поэзіи, и не безъ успѣха; стихотвореніе »Онамо, онамо за брда она«, гдѣ высказывается горячее желаніе освободить сербскій народъ, поется, точно національный гимнъ, не только въ Черногоріи, но вездѣ, гдѣ живутъ Сербы. Ему же принадлежитъ драма »Краль Вукашинъ«. Всѣ эти занятія не помѣшали однако князю Николаю искренно заботиться о благѣ своей земли; онъ ввелъ правильное сообщеніе какъ внутри страны, такъ и съ иностранными государствами; основалъ школы, именно земледѣльческую въ Даниловградѣ и высшее женское училище въ Цетиньѣ. Но болѣе всего занимаетъ князя реорганизация арміи и обезпеченіе страны въ военномъ отношеніи; благодаря только послѣднему обстоятельству, онъ могъ начать дѣйствовать тотчасъ же по объявленіи Сербіей войны Турціи въ 1876 г. Геройскіе подвиги Николая и его народа достаточно извѣстны; но не достигнуто еще все то, къ чему стремится сердце; однако Черногорія сдѣлала уже въ этомъ отношеніи значительный шагъ впередъ, получивъ при заключеніи мира приращеніе территоріи на югъ и на сѣверъ и важную для страны гавань на берегу адриатическаго моря.

С. Шевнинъ.

pjeru wuzwoliła a teho dla tež jenož Němcowstwo podpjeraše, wšě česke studentske towarstwa zakaza. Jenož jene jeničke smědžiše w Prazy dale wobstać, jako bě swoje wustawki po žadanju knježeŕstwa žalosnje wobtřihało.

Běše to „Akademický čtenářský spolek (akademiske čitaŕske towarstwo)“ a hdyž tež bě jeho džělawosć nětko jara wobmjezowana, dha tola jeho sobustawy tež w česnosćach pilnje džělać wjedžachu. Ale jako bu awstriske knježeŕstwo w bitwje pod Kralowym Hrádcom khětro woslabjene, wone na Čechow mjenje kruće čišćeše, tak zo móžeše so tójšto studentskich zjenočenstwow z nowa založic. Někotre z nich buchu drje w lěće 1869 zaso rozwjazane, tute pak, jako cuniši politiski wětr duć poča, so tež bórzy do žiwjenja wrócihu.

Lonše lěto běše w Prazy 26 českich studentskich towarstwow, kotrež so, tak rjec, do třoch wotrjadow džěla. Z nich do přenišeho wotrjada narodnostne a literariske zjenočenstwa slušeja. A to su:

1. „Akademický čtenářský spolek“, wobstějacy z lěta 1848. Tuto towarstwo — srjedžizna zhromadneho žiwjenja českich studentow w Prazy — podpjera swoje sobustawy při jich wědomnostnych prócowanjach, rozpřěscera mjez nimi přecělske zmyslenje a pomha tym, kiž su potrebni, njeposřednje abo tak, zo jich w měsće na swójby pokaže, w kotrychž móža sebi z wučěnjom něšto hódne zaslužic. W lěće 1877 měješe akademiske čitaŕske towarstwo 1023 wopravdžitych sobustawow (studentow)

a wyše teho 39 čestnych sobustawow*), 145 sobustawow-založerjow a 58 sobuskutkowacych sobustawow. Jeho zamoženje 40,834 šesnakow a knihownja 40,154 kniha woprija, ličba časopisow a nowinow pak, wot njeho dźeržanych, 219 w naspomnjenym léće. Tuto towarstwo kóždolětnje studentsku protyku (kalendář) wuda a je w léće 1878 pod napismom „Akademické listy“ (?) tež studentske nowiny wudawać počało. Wyše teho kóžde léto překrasny studentski koncert a bal wuhotuje, w kotrymž so jenož hudžby słowjanskich komponistow wukonjeja. Wone wobdžěla so tež na wšěch narodnych swjedženjach a wšelakich druhich čěskich zjenočeństwach, steji w zjawnej česći kaž po wšěch Čechach, tak tež wosebje mjez pražskimi měščanami; štož je so w léće 1873 při pjećadwacelětnym jubileju pěknje wobswědčilo, hdžež wšelacy zamožići Praženjo wobzamknychu, so z pjenježnymi přinoškami na twarbjě towarstwoweho domu wobdžělic, w kotrymž bychu potom wšě studentske zjenočeństwa přebytk móhle namakać.

(Pokračowanje.)

*) Mjez tutymi je tež redaktor „Lužičana“, kotremuž je jara lubo, zo móže z tutej rozprawu wysokočesčenemu „Akademickému čtenářskému spolku“ swój džak někak wopokazać.

Příklad nadobneho wótčinstwa.

Spisał J. Pjech.

Stawizniske žiwjenje naroda započina so z jeho sebjewědomnym skutkowanjom. Hdyž z tajkeho stejšća nas lužiskich Serbow wobhladamy, dha dyrbymy prajić, zo smy hišće jara mlody lud. Sebjewědomnosć, a to, chcemy-li z prawdu wuznać, tež w nowišim času hišće dosć njerozwita, embryoniska, bě stajnje jenož w horstey spisacelskich ludži zastupjena; wjetšina našeho luda njewědomno skutkowaše a skutkuje, nic hubjeńšo hač jeho wóžerjo, ale teho dla mjenje wuspěšno, dokelž tajke skutkowanje zhromadneho zaměra nima. Z druheje strony by njeprawda byla, chcył-li što našemu ludej tuposć wumjetować; tupy wón na žane wašnje njeje, to je n. př. hižom z teho widjeć, kak so wón spisow, jeho nětčišemu stejšću w zdžělanosći přiměrjenych, jima. Lědom hdže so podobny příklad ludoweje džakomnosće w tajkej měrje namaka a na njón so často tež wot druhich Słowjanow ze spodziwanjom pokazuje.

By so pak mjenje džiwało, hdy by so dosć rozpomniło, zo je naše postawjenje na postawjenje druhich Słowjanow jara mało podobne. Wšitcy maja so mjenje abo bóle za swoje čelne wobstaće abo ze zwonkownymi njeporjadkami, wot nich njewotwisowacy, bėdžić. Južni Słowjenjo su teho dla před krótkim krej z rěkami přeliwać dyrbjeli. Naš lud to wšo njetrjeba; wón móže w měrje swoju rolu wobdžělać a plody swojich prócowanjow domoj khować, njewobćeženy z njepřeměrnymi dawkami. Jeho bėdženje je hinajše, bjez dwěla čězše, dyžli při druhich ludach; ale hdyž je wobsteji, haj tež njewobsteji, sławniše. Wón ma so cuzeho duchowneho wliwa wobruć, zo by jeho tón njezadusyl (to budža druzy Słowjenjo pozdžišo tež činić dyrbjec). Město čělnych bróni su teho dla duchowne brónje trjeba, a rozymi so, zo jenož najwustojnišo wobdžělane: najdale nošace a najlěpje trjebane brónje dobyće wěšća. Njeby směšne bylo, chcył-li něchtó ze starymi zerzawymi hlebijami a hrimakami (donnerbüchsen) srědnich lětstotkow přećiwo zadowkam (hinterlader) a Kruppowym kanonom našeho časa čahnyć. Spomnjene stare brónje móža jara zajimawy předmjet, haj pycha staro-

žitnostnych zběrkow być, ale na bitwišćo žiweho rozwića so na žane wašnje njehodža; štóž so na nje spušća, je přehrał, prjedy hač wojować započnje. Tola wo brónjach snano druhi króc wobšěrnišo poryčimy. Tón króc chcemy druhu podobnosć duchowneje wójny z čělnej wuzběhnyć: we woběmaj padomaj ma mjenujcy narod, hdyž jeho strašny njeprěcel nadpadnje, wšě swoje mocy w hromadu sčahnyć, wón ma, tak rjec, wšu swoju wosobu do bitwy zasadzić. Jenož hdyž wšitcy, jeni jako wjedzerjo, druzy jako wjedzeni, so mjez sobu podpjerajo wojuja, hdyž kóždy na swjim měsće swoju přislušnosć dopjelnja, je móžno, so wuspěcha nadžec. Z jenym słowom: dyrbymy so prócować, zo passivnym kmanosćam serbskeho ludu wěsty aktivny zaměr k zdžělanosći damy. Wón by w tym nastupanju wšelake činić móhl, hdy by **chcył**; my mamy n. př. ludži dosć, kiž je, kaž so praji, Bóh ze swětnymi kubłami bohaće žohnował. Što woni Serbowstwu pomhaja? Hač dotal z małymi wuwzacami nimale ničo. A tola, moji knježa, hdyž nas čile ludžo podpjerac njebudža, dha budža naše spisaćelske prócy skónčnje wšě podarmo; my so tych ludži wobeńć njemóžemy; duž je hlowna wěc, zo jich za zdžělanosć dobywamy. Město dalších rozestajenjow dowolam sebi příklad horliwego wótčinstwa ze strony jeneho njespisaćelskeho čłowjeka powjedać; wjeselu so, zo móžu jón ze Słowjanstwa wzać, ale njebych so dołho rozmyslił, jón tež z druhich ludow, haj ze sameho našeho wěčneho susoda wzać, hdy bych jón tam našol. Mi so zda, zo smy w nowišim času počeli přejara wuzcy być, pytamy přejara příklady swjeho skutkowanja a pomoc w naranšich ludach. Kultura a zdžělanosć móže so jeno tam brać, hdžež **je**, a hdyž ju mamy, smy móćni . . . Slyšu hłosy: „zapadna kultura njeje prawa kultura!“ . . . Na to ja mjelcu — a počinam swój příklad powjedać, nastupacy wotkazanje knježersko-serbskeho wyška **Čupića**, mjez južnymi Serbami znate a sławjene pod mjenom „Čupićewa zadušbina“.

Nikola Čupić narodzi so 1836 w měsće Šabcu; jako bě tudy přenju šulsku wučbu dostał, zastupi 1851 do artillerijskeje šule w Belgradze, kotruž z dobrym wuspěchom skónči. We wójsku wón postupowaše z podporučikow do stotnikow (kapitanow) přenjeje rjadomnje (4. — 16. septembra 1863). Bě čłowjek wysokeho rosta, z nabrunym wobličom, z čornymaj wšo, na čož hladaštej, kaž předrějacymaj woćomaj, khutneho wašnja, staraše so wo wědomnosće a čitaše najradšo kniha, kiž jemu samemu wjele wostajichu za rozmyslenje, wunamakanje a rozsudženje. Wšě jeho mysle běchu složene na zbėhanje a wswobodženje wótčeneho kraja. Sam wón džělaše na zhotowjenju kanony, kiž by so wot pěškow trjebać hodžila; dale zestaja wojeřski wóz z krótkim powrotom, a z cyła, hdyž jemu što nowe a rjane za wojeřsku pripravu do ruki přińdže, by wón stajnje prajil: „To budže trěbne, hdyž so do Bosnije přeńdže.“

Ale jeho nadžije so njedopjelnichu. Wón skhori na suchocinu a jako bě dla wulěkowanja wšelake města w južnej Europje přepečował, poda so naposledku do Afriki a zasydli so w měsće Oranje (w francowskej Algierskej). Prjedy hač tam woteńdže, pisaše na nětčišeho serbskeho generala Kostu Protića z wěstym struchłym šibalstwom: „Mi cyła Europa pomhać njemóže, teho dla póndu do Afriki — zo by mi wona pomhala. Hdyž tež tam wulěkowanja njenańdu, a hdyž widžu, zo ma so wumrjeć, pokhwatam, so do wótčiny wróćić, zo tam kosće zawostaju a zo cuzu zemju njepohnoju.“

W poslenim lisée z Orana někotre dny před swojej smjerću pisaše wón: „Čas je došo!; wumrjeć dyrbju — wulěkowanje njenamakam; mocy nimam so domoj wrócić . . . . Ach serbske slńco! . . . . serbska zemja! . . . . Khwatam postajíc, što ma so z mojim zamóženjom stać, doniž hišće tónle kusčičk duše we mni traje; hdyž njeběch tak zbožomny (kaž moji wótcjo), swojej wótčinje na bitwišću z tesakom w rucy wužitny być, na čož so stajnje hotowach, dha zawostajam swoje cyle zamóženje za wotpohlady rozswětlenja, zo z najmjeńša na tym polu swojemu krajaj pomham. Tež rozswětlenosc je wótra, kaž bitwinski mječ, tež wona móže Turkow porazyć a naše Kosowo*) wječić. Wzmicie tudy zakład, zo by so to stało. Ach slódka, droha Serbija! . . . .“

Wón zemrje w Oranje 31. januara — 12. februara 1870.

W swoim wotkazanju, kiž bu bórzy po tym wot francowskeho konsula w Belgradze serbskej wyšnosći přepodate, poda wón poslejšej wšo swoje hibite a njehibite zamóženje (z wuzaćom 4 legatow, kóždy po sće dukatow, za swójbnych,) za wudawanje „nawučnych (wědomnostnych) a moralnych dželow“, z tym žadanjom, zo by ministerstwo rozswětlenja a cyrkwiných naležnosćow wubjerk z dwanaćich wosobow pomjenowało, kiž by postajíc měł, hač ma so kapital hnydom na spomnjene wašnje přetrjebać, abo hač so jenož dań wutrzeba a z kapitála so „fonds“ sčini, w kotrymž poslejšim padže by wubjerk, kotrehož wusudženja su njeprěmėnite, wustawki postajíc měł.

Njehibite zamóženje wobstawaše z nowonatwarjeneho hosćeńca (mehany) w Šabcu, kiž so předa, a w hromadze z hibitym zamóženjom po wotkazanju 1. — 13. novembra 1874 woprija 5966 dukatow, to je 18,892 toleř abo 56,676 hriwnow.

Ministerstwo pomjenowa požadany wubjerk, wobstejacj z 12 wučených w Belgradze; tutón wudžěla wustawki, po kotrychž bu z kapitála „fonds“ sčinjeny a jenož dań (tam z wjetša 10 % wob lěto) k přetrjebanju postajena. To pak so nětko tak čini, zo so za spisy, kiž su so samo wot sebje abo na wupisanje wubjerkeje přepodała a wot njeho za dobre připóznale, spisaćelske myto plaćić, kiž ma z najmjeńša tak wjele wunjesc, kaž wudawk za čišć a wjazanje cyłego nakłada. Wobstaranje čišća sameho je wěc spisaćela a wón dostanje myto, hdyž (najpozdzišo wob lěto wot přizwolenja) čišćane džělo w 25 eksemplarach, za wubjerk wuměrjených, přepoda. Njeby tam zjawnje stało, dha bych z teholec postawjenja spóznał, zo su wustawki wot wustojneje ruki knjeza Stojana Novakovića**) zhotowjene. Znajdu mało ludži, kiž maja tak něžne začuće za potrebnosće rozwića a zdžělanosće, kaž wón; škoda, zo njeopotwjerđených politiskich wobstejeństwow dla dołho w zastojństwie ministra „narodneho rozswětlenja“, do kotrehož bě hižom raz powołany, wostać njemóžeše. Ale jeho to lědom zadžěwa w skutkowanju; wšudže je jeho wodžaca ruka widjeć a štož wěc, tudy spomnjenu, nastupa, dha wón derje wě, zo ma so dla rozwića pismowstwa nic jenož spisaćelstwo, ale tež čišćerstwo a knihikupstwo podpjerać, to pak so stanje, hdyž so towarstwa, spisaćelow podpjerace, čišćenja a nakładnistwa sameho zminu.

*) Městnosć, hdžež buchu Serbjo w 14. lěstotku wot Turkow poraženi, a z tym serbske cařstwo zničene.

**) Wón je Lužicu tež před někotrymi lěty ze swoim wopytom počesćil. Red.

Nakładnistwo a čišć staj najlěpje wěc swobodneje konkurency; tak so překupstwo a rjemjesło najlěpje zběha. *)

Zhotowjenje a wudaće knihi po tajkim wubjerk spisaćelej samemu zawostaji, njech tón to čini, hdže a kaž chce. Wubjerk jeno žada, zo so wšě wot njeho podpjerane knihi w jenajkim formaće z napisom na čole: „xne (běžace čisło) wudaće Čupićoweho wotkazanja“, a z Čupićowym wobrazom na napismje wudadža. Dokelž, kaž hižom spomnichmy, spisaćelske myto njemóže mjeńše być, hač wudawki za čišć a wjazanje cyłego nakłada, dha w wužitku spisaćela sameho leži, zo z wudawkami za čišć a wjazanje přejara njelutuje; přez to pak je zaso móžno, tež w poslejšim nastupanju něšto kmane a wumělsy dokonjane zhotowić.

W najnowišim času je wubjerk wobzanknył, tež sam něšto wudawać; mjenujcy „Lětnicu“ („Godišnjicu“) swojeho samsneho skutkowanja, z přidaćom někotrych nastawkow, wosebje ze serbskeho žiwjenja, kiž so plaća najwyše z 5 dukatami (= 48 hriwnami) za listno. Přeni tajki lětnik, kiž mi za žórlo služi, je z lěta 1877 a „VIII. wudaće Čupićoweho wotkazanja“. Wón je krasnje čišćany w Belgradskej statnej čišćerńi, na rjanej wulkej papjerje, ze šerokej kromu — prawdžiwe wokřewjenje za kóždeho knihilubowarja! — a z wozjewjenjow na wobalcy je widjeć, zo su přenje 7 čisla spomnjeneho wudaća žiwjenjopisneho, politiskonarodnohospodarskeho, wotčehnjeńskeho, towaršliwskeho, narodneho, fysiologiskeho woprijeća.

Přejemy Južnym Serbam najlěpše zbože k tajkemu nadobnemu přisporjenju jich pismowstwa, a njech nas jich přikład a wosebje wulkomyslna Čupićowa šćedriwosc k naslědowanju wabi, kóždeho po jeho samsnych mocach!

*) Wěm derje, zo so tale zasada w Serbach hišće nałožić njehodži, to pak zadžěwk być njemóže, ju wuprajic.

Dr. Petermann wo Ruskej a Rusach.

(Podawa J. B. Š.)

Wo žanym susodnym kraju a ludže Němcy tak mało nje-wjedza, kaž wo Ruskej a jeje wobydlerjach; a wo žanym kraju tak wopačne mēnjenja mjez susodami njeknježa, kaž wo Ruskej. Wo Ruskej a jeje wobydlerjach so mjez našimi susodami tajke bhdnosće kolportiruja, zo to na ničo podobue njeje. A štóž do Ruskeje sameje přińdže, lědy pytnje, zo je tam što hinak hač tu: tam kaž tu zrudoba wjeselo wotmēnja; tam kaž tu je bēdženje wo byće jenak hórke, a tam kaž tu su při wubjeranju srēdkow w tymle bēdženju jenak mało swēdomići; tam kaž tu su jara často hanjenje, lža a wopačne wukładowanje njepowalne dopokazy za horliwosc, snadž tež za wuspěšnosć, z kotrejž je tón, kotremuž přeniše plaća, ludej služił; tam kaž tu maja za jeničke prawe filosofiske stejnišće: bjeř žiwjenje, kajkež je, a hladaj, zo jeho maličkim njehornosćam wjeselu stronu wotdobudžeš!

Najradšo w Němcach, w Francowskej atd. wěrja, zo Ruska, štož wēdomostne prócowanje nastupa, daloko za nimi klaca. A tola ničo mjenje wěrnó njeje, hač tole. Njedziwajo na wšě druge dopokazma, přiwdedu wam swēdka, kotrehož sam kóždy Němc za njestroniskeho připóznaje: je to jedyn z najzaslužbnišich němskich wučených, loni zemrjeti, přez swoje

zemjepisne „Mittheilungen atd.“ po všem svěće znaty slawny geograf Dr. A. Petermann.

W mércu zaúdzeneho léta wuúdze „Dr. A. Petermann, Mittheilungen. Ergänzungsheft No. 53: Przewalsky's (čitaj: Přewalskij) Reise an den Lob-Nor und Altyn-Tag 1876/77.“ W teje knizy je wopisane světoslawne pućowanje ruskeho wučeneho a podpołkownika (oberstlieutenant) w ruskim generalstabje Přewalskeho. Wo tymle pućowanju samym ryčec moje wotpohladanje njeje. Ja jenož na nje spominam, dokelž je Dr. Petermann k mjenowanej knizy předsłowo — „Vorwort“ — pisał, kotrež je za nas wysoko zajimawe, dokelž w nim spisaćel njeztroniscy wo ruskich pućowanjach za wědomosć sudži.

W slědowacym někotre za nas wažne kruchi z tehole „předsłowa“ podawam. Wón piše:

„. . . In jetziger Zeit, wo so viel für die Erdkunde geschieht, wo aber auch gleichzeitig die Schlagworte „billig und schlecht“, — die auch oft „theuer und schlecht“ heissen könnten —, durch die Welt schwirren, verdienen Musterleistungen gebührende Würdigung. Przewalsky's Reise zum Lob-Nor ist eine solche Musterleistung auf dem Felde der Erdkunde. Kühn, unternehmend, umsichtig, das Ziel fest im Auge, begeistert für die Wissenschaft, löst er seine Aufgabe vollwichtig und giebt in echt wissenschaftlicher Einfachheit und Gedrängtheit das Resultat prompt und schnell der Welt. Die Geographie und Topographie wird nach den drei Koordinaten trefflich bestimmt, wie man es bei den russischen Reisenden überhaupt gewohnt ist, aber ausserdem erfahren sämtliche naturhistorische Fächer, Geologie, Botanik, Zoologie, Ethnographie, volle Berücksichtigung.

Die schlichte unprätentiöse Einfachheit dieser russischen Forschungs- und Entdeckungsreisen ist nicht minder bemerkenswerth . . . . .

Nicht minder bemerkenswerth, auch in weiterem Kreise, ist die Thatsache, dass ein hoher russ. Generalstabsoffizier im Himmelsgebirge und in den traurigen Wüsteneien Inner-Asiens so Ausgezeichnetes vollbringt und die Wissenschaft im besten Sinne durch bedeutende Leistung namhaft bereichert, während Russland am andern Ende des Reiches einen grossen, schweren Krieg führt und einen Riesenkampf mit gewaltiger Anstrengung und den grössten Opfern erfolgreich zu Ende bringt. Ja, Przewalsky's wichtige Forschungsreise ist nicht das Einzige der Art. Die so gediegenen wissenschaftlich-geographischen Arbeiten Russlands überhaupt nehmen im Allgemeinen ihren Fortgang, als ob das Reich im tiefsten Frieden und nicht im blutigsten Kriege befindlich wäre. Ein anderes wichtiges Werk der Art, eine neue grosse Generalstabskarte von West- und Inner-Asien in 12 Blättern, mit einem ungeheueren Reichthum neuer Aufnahmen und Messungen, ist ebenfalls unlängst fertig geworden.

Auch die wissenschaftliche Reise der deutschen Herren Finsch, Brehm, Zeil in Asien ist ebenfalls durch das wissenschaftliche Interesse und die Munificenz eines Russen, Sibirjakoff, ermöglicht worden, der die Summe von 20,000 Mark dafür spendete. Ueberhaupt muss hier einmal betont werden, **dass Russland geradezu eines der „gelobten Länder“ für geographische Wissenschaft und geographische Bestrebungen ist**, an dem sich manche andere europäische und aussereuropäische Kulturstaaten ein Beispiel nehmen könnten. Und das nicht „par

ordre du Mufti“, sondern es sitzt bereits im gebildeten Theile des Volkes, in Nord und Süd, West und Ost, sogar in Sibirien. Das sieht man deutlich an den Geographischen Gesellschaften Russlands.

Die Kaiserl. Russ. Geogr. Gesellschaft hat 6 Sektionen: St. Petersburg; Tiflis, Kaukasische Sektion; Irkutsk, Sibirische Sektion; Wilna, Nordwestl. Sektion; Orenburg; Kiew, Südwestl. Sektion. Gesamt-Zahl der wirkl. Mitglieder: 1124. Gesamt-Einnahme in Reichsmark: 88,788. Staats-Subvention an die ersten drei in R.-Mark: 61,380. Gesamt-Kapital-Vermögen in R.-Mark: 311,310.

Die 9 Geogr. Gesellschaften Deutschlands, in Berlin, Frankfurt, Darmstadt, Leipzig, Dresden, München, Bremen, Halle, Hamburg, haben alle zusammen nur eine Einnahme von 39,242 Mark, Kapital-Vermögen 52,804 M. und Reichs- und Staats-Subvention im Ganzen nur 1650 Mark (— das Reich hat in den letzten Jahren allerdings für Tschintschoscho und die Loango-Küste viel Geld ausgegeben —). Die Russ. Geogr. Gesellschaft wendet von sämtlichen Gesellschaften der Welt die meisten Mittel auf, und erhält auch von der Regierung beiweitem die grössten Subventionen. Auch die Produktion geographischer Werke hat in Russland riesig zugenommen; vor Kurzem noch importirte es seine allgemeinen Karten und Atlanten vom Auslande, jetzt producirt es selbst, und kartographische Anstalten wie diejenige Iljin's in St. Petersburg können sich mit den grössten der Welt messen.

Wer daher von den Russen immer nur als von „Barbaren“ spricht, fände vielleicht „vor seiner eigenen Thür Etwas zu fegen“. — . . . . .

A. Petermann.

Gotha, 23. Februar 1878.“

To rěka: Přewalskeho pućowanje k Lob-Norej je wubjorny skutk na poli zemjopisa. Khróblý, zwažny, wobhladny, swoje wotmyslenje stajnje wobkedźbowajo, zatorhnjeny za wědomosć, wón swój nadawk dokładnje dopjelni a w prawdźiwje wědomostnej jednorosći a zhromadnosći swoje wupłody swětej k nawjedženju dawa. Geografija a topografija so wot njeho po jeje třoch koordinatach wubjornje postaja, kaž smy teho při ruskich pućowarjach z cyła zwučeni, ale wyše teho so tež na wšě přirodospytné rjady, jako na geologiju, botaniku, zoologiju, ethnografiju polnje džiwa.

Zdwórliva jednorosć tutech ruskich pućowanjow ma so tež naspomnić . . .

Nic mjenje pomnjenja hódny tež za wjetšu zjawnosć je tón skutk, zo wysoki ruski officier w njebjeskich horach a w zrudnych pusćinach znutřkomneje Asije tak wosebne dokonja a wědomosć w najlěpsim zmysle ze znamjenitymi džělami wobohaća, mjez tym zo Ruska na druhim kóncu swojeho knježstwa wulku, cežku wójnu wjedze a hobrske bėdženje ze sylnym napinanjom a z najwjetšimi woporami wuspěšnje skónci. Haj, Přewalskeho wažne wuslědowace pućowanje njeje jeničke w swojim rodže. W cyłym dokładne wědomostno-geografiske džěla Ruskeje powšitkomnje dale pokračuja, jako by khěžorstwo w najhlubšim měrje było, nic pak w najkrwawnišej wójnje. Druhe wažne podobne džěło, wulka nowa generalstabska kharta nawječorneje a znutřkomneje Asije w 12 listach, ze zatrašnym bohatstwom nowych postajenjow a wuměrjenjow, je tež nje-dawno dokonjane.

Teho runja je wědomnostny puć němskich knjezew Finš, Brehm, Zeil w Asiji přez wědomnostnu horliwosć a šćedrosć Rusy Sibirjaka možny był, kotryž 20,000 hriwnow na njón dari. Z cyła mamy tu na to pokazać, **zo je Ruska runjewon jedyn z „khwalobnych krajow“ za geografisku wědomnosć a geografiske prócowanja**, po kotrehož přikładze móhli někotrezkuliz druge europiske a njeeuropiske kulturne staty skutkować. A Ruscy nječinja to „par ordre du mufti“, ale to stawa so samo wot sebje hižom w zdžělanej džělbje luda, na sewjeru a juhu, na wječoru a na ranju, haj w Sibiriji. — To je na ruskich geografiskich towařstwach widjeć. — Khěžorske ruske geografiske towařstwo ma 6 wot-rjadow: peterburgski, tifiški, irkutski, wilenski, orenburgski a kijowski. Ličba wšěch sobustawow: 1124. Zhromadne lětno dokhody: 88,788 hriwnow; statna podpjera na přenje 3 wot-rjady: 61,380 hr. Zhromadne kapitalowe zamóženje 311,310 hr.

Wšě 9 němske geografiske towařstwa w Barlinje, Frankfurtě, Darmstadtu, Lipsku, Draždžanach, Mnichowje, Brěmjenju, Hali a Hamburgu maja do hromady jenož 39,242 hr. lětnych dokhodow, 52,804 hr. kapitaloweho zamóženja a statnjeje podpjeru jenož 1650 hr. (— tola je stat w poslenich lětach za Činčošo a loangski brjoh wjele pjenjiz wudał —). Ruske geografiske towařstwo mjez wšěmi towařstwami na swěće najwjacy pjenjiz składowa a tež wot knježerstwa najwjětšu podpjeru dostawa. Zhotowjenje geografiskich džělow w Ruskej tež hobsrscy přibjera; před krótkim měješe swoje kharty a atlanty w wukraju kupować, nětko sama producira, a khartografiske wustawy, kaž Iljinowy w St. Petersburgu, móža so z najwjětšimi na swěće měrić.

Štóž teho dla wo Rusach hišće jenož kaž wo „barbarach“ ryči, by snadź nadešol „před swojimi samsnymi durjemi něšto wumjesć“.

A w swojich „Mittheilungen. Ergänzungsheft No. 54: Die Ethnographie Russlands, nach A. F. Rittich“ Dr. Petermann wo Rittichowej, w Petersburgu wudatej ethnografiskej kharće ruskeho khěžorstwa mjez druhim praji:

Die Bearbeitung dieses grossartigen Werkes geschah unter der Leitung des Kaiserlich Russischen Generalstabs-Obersten A. F. Rittich nach einem Plane der Ethnographischen Abtheilung der Kaiserlichen Russischen Geographischen Gesellschaft in St. Petersburg und beanspruchte 2½ Jahre angestrengter Thätigkeit. Die Redaktion erhielt die Summe von 2000 Rubel, wozu Herr A. D. Baschmakow 500 Rubel beigesteuert hatte, der später auch noch zur lithographischen Ausfuhrung die Summe von 2000 Rubel beisteuerte. Zur Beihilfe in der Redaktion und Herstellung des Werkes wurde von der Geographischen Gesellschaft eine besondere Kommission niedergesetzt, bestehend aus den Herren: Artemjew, Weidenbaum, Wenjukow, Kunik, Lerche, Majkow, Majnow, Semenow, Christiani. Dieser Kommission wurden alle Fragen der Bearbeitung vorgelegt, nach Klarstellung welcher die Eintragung in ein Protokoll erfolgte, welches dann der Redaktion zur Richtschnur diente . . . .

To rěka: Wobdžělanje tuteho wulcyšneho džěla sta so pod wjedženjom khěžorskeho ruskeho generalstabskeho počkownika A. F. Ritticha po planje ethnografiskeho wotdžělanja khěžorskeho ruskeho geografiskeho towařstwa w Petersburgu a žadaše 2½ lěta napinateho prócowanja. Redakcija dosta

summu 2000 rublow, kotrež běše knjez A. D. Bašmakow*) 500 rublow přiwdal, kotryž pozdžišo tež hišće k lithografiskemu zhotowjenju 2000 rublow dari. K wupomocy w redakciji a při zhotowjenju džěla so wot geografiskeho towařstwa wosebna kommissija postaji, w kotrež běchu knježa: Artjemjew, Weidenbaum, Wjenjukow, Kunik, Lerche, Majkow, Majnow, Semjenow, Christiani. Tutej kommissiji so wšě prašenja, wobdžělanje nastupace, předpołożichu, po kotrychž rozjasnjenju zapisanje do protokolla slědowaše, kotryž potom redakciji za prawidlo slůžeše . . . .

*) Z najnutrnišim džakom při tym na to spominamy, zo je tutón znamjenity wysokomyslny dobroćel tež na kupjenje domu Maćicy lužisko-serbskeje w Budyšinje 6000 toler podal. Red.

Drobne słowjanske powjestki.

* W Odessy ma so po někotrym času universitet za žónske wotewrić, kaž wšelake nowiny pisaja. Wón změje tři wot-rjady: historiski, mathematski a přirodospytny.

* Na žónsko-lěkařskim fakulteće w Petersburgu studuje w tu khwilu 476 studentkow. Při poslenim pruhowanju je 47 studentkow khwalobnje wobstało a su prawo dostałe, so w khěžorstwje zasydljeć, hdžež chcedža, a tam lěkarić. Tutón lěkařski fakultet wobsteji hižom 6 lět.

* Wóndano wučer něžinskeho filologiskeho instituta, k. Budilowič, swoju doktorsku disputaciju na petersburgskim universiteće khwalobnje wotdžerža. Jeho dissertacija měješe napismo: Pjerwobytnyje Sławjanje w jich jazykje, bytje i ponjatijach, po dannyh leksikalnym. (To je: Přenjotni Słowjenjo w jich ryči, byću a woprijěcach, po leksikalnych dopokazmach.)

* Słowjanskoje blagotworitelnoje občestwo w Petersburgu (to je: Słowjanske dobroćelske towařstwo) měješe w lěće 1878 ze zbytkom z lěta 1877 wokoło 265,000 rublow dokhodow. Z teho je rozdało na khudych swójbow w Serbiji 33,000, na podpjeru w Čornohórskiej 154,000, na stipendijatow towařstwa 6890, na prawoslawnu cyrkej w Prahy 2185 rublow atd.

* Časopis „Illustrazione italiana“ khwali Polaka Viktora Brodzkeho jako jeneho z najlěpšich rězbarjow nowšeho časa.

* Towařstwo, w swojim času wot wjercha Jabłonowskeho založene a w Lipsku swoje sydło mějace, běše na lěto 1878 myto wot 700 hriwnow wupisało za džělo, kotrež ma woprijěć: derje zřadowany a z najlěpšich žórłow čerpany zapis słowjanskich pomjenowanjow městnosćow (městow a wsow) něćičeho němskeho khěžorstwa. (Hać je něchtón tajki zapis zestajał, njeje nam znate. Red.) — Za lěto 1881 žada so zestajenje: registow pólskich kralow wot krónowanja Přemyslaw II. (1295) hać k smjerći krala Alexandra (1506). — Adressa: Professor der Mineralogie und Geognosie Dr. Ferdinand Zirkel in Leipzig.

* Towarzystwo przyjacioł nauk (Towařstwo přećelow wědomnosćow) w Poznanju je myto wot 1500 hriwnow wupisało za džělo: Pogląd na dzieje Słowian zachodnio-pólnocnych między Elbą a granicami dawněj Polski, od czasu wystąpienia ich na widownią dziejową aż do utraty politycznego bytu (Pohľad na stawizny Słowjanow zapadno-pólnocnych mjez Łobjom a mjezami dawneje Pólskeje, wot časa jich wustupjenja na stawiznisku widownju hać do zhubjenja politiskeho byća). — Wotedać do 1. oktobra 1879 pod adresu: Hieronim Feldmanowski w Poznaniu, Młyńska ulica 35.

* W pruskim kralestwje wukhadža w tu khwilu 21 pólskich časopisow a nowin a to w Poznanju (Posen): Dziennik Poznański, Kuryer Poznański a Gонец Wielopolski (wšédnje), Orędownik (tri króc za tydzeń), Ziemiannin, Warta, Niedziela, Gwiazda, Oświata, Lech, Tygodnik powieści (jedyn raz za tydzeń), Ruch społeczno-ekonomiczny (dwędzjedzelscy); w Torunju (Thorn): Gazeta Toruńska (wšédnje), Przyjaciół a Gospodarz (tydzeńscy); w Chełmnie (Culm): Przyjaciół ludu (tydzeńscy); w Pelplinje: Pielgrzym (tydzeńscy); w Hornjej Slezynskej a to w Bytomju (Beuthen): Gazeta Gornoszłaska (tri króc za tydzeń) a Postęp rólniczy (dwędzjedzelscy); w Hucie Królewskiej (Huce kralowskej, Königshütte): Katolik (tydzeńscy) a Monika (męsačnje).

* Dzeń 19. męrcia t. l. ma so po prawym 50 lętny jubilej literarskeje džęlawosće sławnego polskeho spisacęla J. J. Krašewskeho swjećić a so na to we wšęch krajach hotuja, hdžęž Polacy bydla. Tež družy Słowjenjo na tutón dzeń njezabudža. Knjez Krašewski je hižom tójšto jubilejskich darow dostał. (Wón je z Draždžan, hdžęž bydli, tež někotre razy Budyšin wopytał).

* W Prazy wukhadžęše w zańdženym lęće 66 čęskich časopisow a nowinow; mjez nimi 4 literarske, 11 politiskich, 1 politiski po węruwuznacę, 1 politisko-humoristiski, 2 nabožęnskej, 6 pädagogiskich, 1 prawizniski, 1 lękarški, 1 inženęrski, 6 wumęlskich, 7 ratařskich, 6 industrialnych a rjemjeslniskich, 3 překupske a narodno-ökonomske, 2 konfessionalno-rozwuęcacaj, 5 wędomnostnych, 5 za mlódzinu a 4 zabawne.

* Na awstriskich póstach hodži so na 419 słowjanske časopisy a nowiny abonnirowacę. Mjez nimi su: 2 bolharskej, 121 čęskich, 28 khrowatskich, 107 pólskich, 96 ruskich, 10 małoruskich, 20 južnoserbskich, 12 słowakskich, 20 słowjenskich a 3 lužisko-serbske.

* W Lublani 7. novembra 1879 sławny słowjenski spisacęl Dr. Bleiweis swój 70lętny narodny dzeń swjećęše, při čimž so jemu wot Słowjencow, kaž tež wot druhich Słowjanjow wšelake počęsćowanja dostachu. (My na to přichodnje wobšęrnęšo spomnimy. Red.)

* Bolharskich nowin wukhadža w tu khwilu něhdžę pjeć, wo kotrychž my węmy; tola mőže jich tež hižom wjacj być. W Płowdžiwje (Filippopelu) wukhadža Marica, redaktor Načowić a wudawař Khristo Danow; w Rušćuku Słowjansko bratstwo, wudawař Blyskow; w Tyrnowje wędomnostno-literarski žurnal Znanje, redaktor Luben Karawołow. Dale wukhadža Blgarin, mjeno redaktora njeznajemy.

* W Serajewje wukhadžachu pod turkowskim knjejtstwom nowiny Bosna w tůrkowskej a serbskej ryči, po tajkim z turkowskimi a cyrillskimi pismikami. Jako Awtriscy Bosniju wobsadzichu, męsto Bosny nowy časopis wudawać počachu pod mjenom Bosensko-Hercegovske Novine a to w khrowatskej ryči a z laćanskimi pismikami. Po mnohich protestach Serbow, tam bydlačych a wjetšinu wobydlerstwa wučinjacych, kiž cyrillske pismo nałožuja, naspomnjene nowiny z kónca zańdženego lęta z laćanskimi a tež z cyrillskimi pismikami wukhadžęja.

Na pokazku.

(Z „Towařšny Spęwnik za serbski lud.“)

Andante. *p* Na Lužicu. Čęski hlós.

Lu - ži - ca sło-wjan-ska, serbskich wót-cow

kra-jo, ko-leb-ka Serbowstwa, zbožnych so-now
ra-jo! Ty sy mój kraj wótc-ny,
te-bje w myslach no-šu, za te-bje
nje-bje-ske žoh-no-wa-nje pro-šu.

Z Budyšina a Lužicy.

* W Hornjej Lužicy wukhadža w tu khwilu 6 časopisow a nowinow, mjenujcy: „Časopis Maćicy Serbskeje“ (wędomnostneho woprijećę, lętnje dwaj zešiwkaj. Redaktor Michał Hórnik.) — „Serbske Nowiny“ (tydzeńscy jedyn raz, politisko-zabawneho woprijećę, z nawęstkami. Redaktor J. E. Smoleř.) — „Lužičan“ (męsačnje 1 raz, red. J. E. Smoleř.) — „Lipa Serbska“ (męsačnje 1 raz, nominalny red. J. E. Smoleř.) — „Katholski Posoł“ (męsačnje 2 króc, red. Michał Róla.) — „Missionske Posoł“ (męsačnje 1 raz, red. Rychtař.) — Wot jutrow tuteho lęta budžę lohko dosć we Wojerecach 7. lužisko-serbski časopis najskerje pod napismom „Serbski hospodař“ wukhadžęc počęc. — W Delnjej Lužicy wukhadža jenož 1 časopis: „Bramborski serbski casnik“ (tydzeńscy 1 raz, red. Šwjela).

* W Hornjej Lužicy su tři literarske towařstwa: 1. „Towařstwo Maćicy Serbskeje“, wudawa wędomnostny časopis a knihi za lud, předsyda J. E. Smoleř; 2. „evangelisko-lutherske knihowne towařstwo“, wudawa natwarjace a zabawne knihi za lutherskich Serbow, předsyda farař Imiš; 3. „Towařstwo SS. Cyrilla a Methoda“, wudawa „Kath. Posoł“ a knihi za katholskich Serbow, předsyda kanonik Kućank.

* Hornjołužisko-serbska studowaca mlódosć ma 5 wędomnostne towařstwa: 1. „Sorabicum“ w Lipsku, kotrehož sobustawy su serbscy studentojo bohawučenosće na lipskim universiteće, starši: student Renč; 2. „Slavia“ w Budyšinje, kotrehož sobustawy su wučomncy budyskeho gymnasija, starši: gymnasijast Gólc; 3. „Serbowka“, wędomnostne towařstwo katholskich Serbow, kiž w Prazy studuja, starši: gymnasijast Libš; 4. „Swoboda“, towařstwo na budyskim wučęřskim seminaru, starši: seminarist Wrobl II.; 5. „Žiwa“, wędomnostne towařstwo na wučęřskim seminaru w Lubiju, starši: seminarist Błażij. — Potom „Serbske missionske towařstwo“ w Džiwocicach, předsyda: P. Mlynk. — Za evangeliske cyrkwinske naležnosće stara so „Zhromadna serbska konferenca“, předsyda: farař Imiš w Hodžiju. (Škoda, wulka škoda, zo hišće žaneho serbskeho pädagogiskeho zjenoćenstwa nimamy.) — Hewak su serbske spęwařske towařstwa w Budyšinje, Khróscicach, Róženće, Konjecach, Radworju a Bukecach. — Serbske bjesady a kasina su w Budyšinje, Bukecach, Radworju, Łazku, Jaseńcy, Kukowje a Draždžanach. Na jich wodzerjow a sobustawy přichodnje wobšęrnęšo spomnimy. — Skónčnje chcemy hišće přispomnić, zo su sakscy Serbja tež sobustawy 22 lužiskich ratařskich towařstwow. Tež wo tych budžęmy přichodnje wobšęrnęšo powjedać.

* Štož hornjołužisko-serbsku literaturu nastupa, je so w léće 1878 wudało 22 čisłow, mjez nimi 15 knihi, 5 nowin a 2 protyicy. My přichodnje wšitke tute spisy jenotliwje pomjenujemy a chcemy tudy jenož to naspomnić, zo maja někotre hač do 3000 exemplarow naklada. — W nastupanju Delnjeje Łužicy móžemy powjedać, zo su tam po našim nazhonjenju 3 spisy wušle: 1 kniha, 1 nowiny a 1 skladnostny spěw. Podrobnu rozprawu přichodnje damy.

* W Delnjeje Łužicy maju Serbja dwoje spěwařske knihi, jene mjeńše a druge wjetše. Mjeńše su so dwójcy, wjetše wósom raz nakladowane, wšitke pak su rozpredane a je nowy nakład nuzny. Nětko pak je po wšěch Serbach znata wěc, zo su delnjoserbske khěrlušy jara špatnje přeložene, tam njenamakaš ani měry, ani nazynka a často ani rozomneho wopřijeća, a kak naměšana z cuzym je jich serbska ryč! Zo by so nětko tajki nedostatki při nowym wudaću spěwařskich po móžnosći wotstronić, je knjez farař Broniš w Khočebuzy wšitkich serbskich duchownych a wučerjow, kiž někak wo to rodža, do zhromadžizny powolał, zo bychy wuradźowali, kak by to móžno było. Wšitcy spóznachu nuznosć porjedženja a dwanaćo wzachu kóždy najprjedy po listnje porjedženje do rukow. Tuto pak je čežke a

wobužne džěło, dokelž dyrbja so khěrlušy najwjacy cyly na nowe přeložić a při tym ma so tola tež přeni text po móžnosći wobkhować. Kommissija zhromadži so kóždy přeni štwórtk měsaca w Kbočebuzy. Přispomnić tež chcu, zo maja so do noweho wudawka „Tešnarjowe 80 kjarliže“ přiwzać, kajkež su, a zo so na to džiwa, zo bychy přichodnje tež w Delnjeje Łužicy jenož jene spěwařske byle.

* Pjateho decembra lońšeho léta swjećeše knjez farař emeritus P. Broniš w Drjowku, prjedy w Prycynje, swój dzejewjedźesaty narodny dzeń. Knjez P. Broniš je dobry přećel serbskeho luda, tež sobustaw zhorjelskeho towařstwa wědomnosćow, hewak namakamy jeho mjeno wjele raz w Smolerjowych ludowych pěsnjach z léta 1841/43. Hač runjež je nětko na wosoke léta přišoł, interessuje so tola z wosebnej horliwosću za wšitko, štož mjez Serbami a za Serbow so stanje, a teho dla bu jemu wot ličby serbskich mužow k jeho narodnemu dnju tajkile telegramm připóslany (drje přeni serbski telegramm z Khočebuza, kaž „Casnik“ piše): „Wěrnego přijašela serbskego luda, kněza farařa Broniša k jogo 90. narodnemu dnju hutřobnje postrowijo kommissija spiwařskich knigłow: Pank, Mucha, Broniš, Kořenk, Haussig, Krušwica, Kopf, Jordan, Šwjelá.

„Lužičan“

wukhadža hižom 18 lét jako časopis za zabawu a powučenje. W nowšim času wón swoje město z džěla wudawařstwu „Lipy Serbskeje“ wotstupi, a hladajo na to, zo by so přez njeho rozpřěsćeranje tuteho organa mlodych Serbow na žane wašnje njezadźěwalo, njeje wón cyly zańdžene léto wukhadžał. Mjez tym je so „Lipa Serbska“, wot našich mlodych krajanow khwalobnje wudawana a wot našeho luda khwalobnje witana, tak mócnje wobtwjerdžila, zo jej wadzić njebudže, hdyž so Lužičan z nowa wudawa, tola po druhim programje. Duž budže so wón po zebranju wšelakeje rady a wšelakich žadanjow po zasadach, bóle šerokich, wudawać, džiwažo nic jeno na lužiskich Serbow, ale na wšěch Słowjanow. Dla dopjelnjenja tuteho wotmyslenja přinjese wón nastawki, nastupace wšě jednotliwe słowjanske splahi, dale po njewobmjězowanych časach podobizny Słowjanow, skutkowacych za Słowjanstwo pak ze słowom, pak ze skutkom, a skónčnje tež hudźbne a belletristiske přiłohi. W přěnim čisle je tež jedyn słowjanski hlós město dóstał, tola jenož na pokazku a teho dla bjez hudźbneho přewoda.

Redaktor.

„Лужичань“

издавался уже в продолжение 18-ти лѣтъ въ качествѣ журнала для забавы и поученія. Въ прошломъ году онъ отчасти уступилъ свое мѣсто издательству «Липы Сербской», и не желая ни въ чемъ мѣшать распространенію этого органа молодыхъ Лужичань, не появлялся втечение цѣлаго года. Между тѣмъ «Липа Сербска», похвально издаваемая нашими молодыми соотечественниками и радушно встрѣченная народомъ, теперь уже такъ прочно установилась, что вторичное появленіе «Лужичана», но съ другою программой, нисколько не повредитъ ей. Поэтому мы, заручившись различными совѣтами, рѣшаемся издавать «Лужичань» на болѣе широкихъ началахъ, смотря не только на Лужичань, а на всѣхъ Славянъ. Для достиженія этой цѣли въ немъ будутъ помѣщаться статьи, касающіяся различныхъ славянскихъ племенъ, въ неопредѣленные сроки портреты Славянъ, работающихъ словомъ или дѣломъ на пользу славянства, и на конецъ музыкальныя и беллетристическія прибавленія; въ первомъ номерѣ также помѣщена одна славянская мелодія, исключительно для пробы и поэтому безъ аккомпанемента.

Редакторъ.

Lužičan wukhadža w hornjołužisko-serbskej naryči a plaći lětnje 2 hriwnje w wudawařni a na posće. — Lužičan vychází w hornolužicko-serbském nářečí a předplácí se ročně 2 marky w expedici a na poště. — Lužyczan wychodzi w górnołužicko-serbskiem narzeczcu. Cena na rok 2 m. u wydawcy lub na poczcie. — Lužičan izlazi u gornelužicko-serbskom narječju i stoi na godinu 2 marke u redaktora i po pošći. — Lužičan izhaja w gornjelužicko-serbskom narječju in welja za leto. 2 marki pri vredniku alj po pošći. — Lužyczan huchoži na górejenołužicko-serbskej narěcy a plaši lětnje 2 m. w redakciji a na posće.

Лужичань выходить на верхнолужицко-сербскомъ нарѣчїи; подписная цѣна на годъ 2 р. въ конторѣ и по почтѣ. — Лужичан излази на горьолужич-

ко-сербском наречју и стои у редактора и по пошти на годину 2 марке. — Лужичан излази на горьолужичко-сербско нарѣчїе, годишната стойностъ 2 марки при издателямъ и чрѣзъ почтата.

Adressa: An die Expedition des „Lužičan“ in Bautzen (Sachsen).

Wot redakcije.

Nastawk „Hlós přećiwo hlósam“ hakle w přichodnym čisle wotčičimy, dokelž chcemy jón cyly podać. — Teho runja móžemy dla njedostatka města „Słowjanski přehlad“ hakle w 2. čisle wozjewić. — Z rozprawami z Lipska so to samo stanje.

Лужичанъ, ежемѣсячное изда-
нiе съ портретами славянскихъ со-
временниковъ.

Лужичан, мѣсячник са слика-
ма словенскихъ врстника.

Lužičan, mjesečnik sa sli-
kama slovenskih vrstnika.

Lužičan, mésečník s podsta-
mi slovanskich vrstnikov.

Ł u ž i č a n .

Лужичанъ, мѣсячникъ съ обра-
титѣ на словѣнскитѣ соврстници.

Lužyczan, miesięcznik z wi-
zerunkami słowiańskich współczes-
ników.

Lužičan, měsíčnik s podob-
biznami slovanských vrstevníků.

Lužyczan, mjasecnik z podob-
biznami słowjańskich casorownjeń-
kow.

Měsačník za pismowstwo, ryčespyt a narodopis

z podobiznami słowjanskich časorunikow, kaž tež z hudžbnymi a belletristickimi přiłohami
po njewobmjezowanych časach.

Zamolwity redaktor a wudawař: J. E. Smoleř w Budyšinje.

Stojan Nowakowić.

(Po „Světózoru“ č. 12 1879.)

Stojan Nowakowić narodži so 1.(13.) novembra 1842 w serbskim knjažestwje w měsće Šabcu. Čitanje nawukny wot swojeho nana, kiž bě tam tyšeř; potom wopytowaše narodnu šulu a pozdžišo gymnasij swojeho wótcneho města, wyšše rjadownje pak w Bělohrodze (Belgradže) skónči, kaž tež lycej (1863), kotryž so w tutym léce do „wulkeje šule“ přeměni. Hižom jako lycejski wučome zanošowaše so Nowakowić z literaturu, nimale wšě tehdomniše serbske časopisy z belletristickimi wudžělkami zastarajo. W léce 1862 zběrku swojich pěsni pod mjenom „Pevanija“ wuda. „Danica“ a „serbski létopis“ wozjewištaj narodne pěsnje a powjesće, wot njeho hromadžene. Do tu-teho časa slůša tež jeho přeložk Čajkowskeho romana „Kirdžalija“ a Puškinowu „Kawkazski jatý“. Bělohrodski „Widowdan“ a nowosadski „Jawor“ w léce 1862 a 1863 z jeho pjera někotre nouvelle přinjeseštaj, jako „Nesrečni Andjelak“, „Vampir“, „Kob“ a „Lepa Neretljanka“. Za serbske dźiwadlo, tehdy nastawace, přeloži wón Bayardowu „La reine de seize ans“ a Goldinijowu „Le donne furiose“. Pódlá tutech lohkich dźelów so Nowakowić tež w krućewědomnostnych studijach prócowaše, wosebjje w nastupanju serbskeje řeče, a bě při tym swěrný

Стоянъ Новаковичъ.

(Po „Světózoru“ č. 12 1879.)

Стоянъ Новаковичъ родился 1.(13.)ноября 1842 года въ городѣ Шабцѣ въ княжествѣ Сербiи; научившись писать му у своего отца, занимавшагося тамъ столярнымъ ремесломъ, онъ поступилъ сначала въ народное училище, а затѣмъ въ гимназію своего роднаго города; высшіе классы послѣдней онъ прошелъ однако въ Бѣлградѣ и здѣсь же кончилъ курсъ наукъ въ лицѣ (1863), который въ этомъ году былъ преобразованъ въ великую школу. Еще будучи воспитанникомъ лица, Новаковичъ занимался уже литературой и снабжалъ почти всѣ тогдашніе сербскіе журналы беллетристическими произведеніями. Въ 1862 году вышелъ сборникъ его стихотвореній подъ заглавіемъ »Певанѣя«. »Даница« и »Српски Лѣтопис« напечатали сдѣланное имъ собраніе сербскихъ народныхъ пѣсень и сказаній. Къ этому времени относятся его переводы Чайковскаго и Пушкина. »Видовданъ« и »Јавор« принесли въ 1862 и 1863 г. нѣсколько повѣстей, принадлежавшихъ перу Новаковича, какъ то: »Несреčni Андѣлакъ«, »Вампиръ«, »Кобъ«, »Лепа Неретлѣанка«. Для зарождавшагося тогда сербскаго театра онъ перевелъ изъ Байарда »La reine de

wučome sławného filologa Daničića, tehdy professora na wysokej šuli w Bělohrodze; pod Nowakowicowej pomocu wuda Daničić swój monumentalny staroserbski słownik (Rječnik iz kniževnih starina srbskih). Hižom w léće 1861 wuda Nowakowić filofosfisku rozprawu wo „jeru“ a „jeriku“. — Z létom 1864 počina druhe džěła wozjewjeć. W tutym léće wuńdže přeni džěl jeho překlada Rankoweje „serbskeje revolucije“; wudaće druheho džěła so wot knježerstwa zakaza. W léće 1865 Nowakowić swoje hižom dołho wotmyslene wotpohladanje do skutka staji, mjenujcy wón poča zabawno-wědomnostny časopis „Wilu“ wudawać. Přeni lětnik přinjese jeho přenjotnu powjesć „Kaluđer“ (Mnich).

Tola wšitke tute džěła přeco bóle před jeho kruće-wědomnostnej džělawasću na poli serbskeje literatury a řeče wotstupowachu. W léće 1865 po wotkłodže Daničića do Zahrjeba bu Nowakowić za professora serbskeje řeče a literatur-skich stawiznow na gymnasiju w Bělohrodze pomjenowany. W tym samym léće bu ze sobustawom serbskeho wučeneho towařstwa a wuda w „Glasniku“ nastawk „Přiloži k serbskim stawiznam 1790“. W léće 1867 pomjenowa jeho towařstwo za swojeho pismawjedžerja a wot tuteho časa měješe wón „Glasnik“ a druhe wot towařstwa wudajomne spisy wobstarać. W léće 1867 wuda za šulsku mladosć stawizny serbskeje literatury, kotrymž při druhim wudawku mału literarsku-historisku chrestomathiju přiwda. Kónc tuteho lěta wuda „mały wukład serbskeje literatury“ jako wučbnu knihu za šulerki wyššeje holčeje šule. W nakładže wučeneho towařstwa wuńdže w léće 1869 jeho „serbska bibliografija za nowu literaturu 1741—1867“, nuznje třěbna kniha k nawjedženju serbskich literatur-skich stawiznow, wuplód jara dolheho a napjateho prócowanja. W tym samym léće wuńdže jeho „serbska syntaksa“ po Daničiću a Budmanu (w 3. wudawku cyle samostatnje napisana), w léće 1871 „serbska čitanka“ za přenje rjadownje gymnasijow a realkow. Teho runja w léće 1870 wuńdže jeho „Zakonik Šćěpana Dušana carja serbskeho“, dale „stawizny powšitkomneje literatury“ po Šerreru, tola jenož přenje tři džěle, dokelž chce wón słowjansku literaturu sam napisać; w léće 1877 „přikłady literatury a řeče serbskeje a serbsko-starosłowjanskeje“.

Pódlu tutych samostatnje a wosebje wudatych džělow přinjese a přinoša wot njeho skoro každy zešiwk „Glasnika“ někajkizkuliž nastawk; tež je „Rad“ južnosłowjanskeje akademije, kotraž je jeho za dopisowaceho sobustawa pomjenowala, často wot njeho wudžělki z pola řečespyta, stawiznow a srjedźnočasneho zemjopisa serbskich krajow wozjewi. Wyše teho je tež Jagićowu „archiv za słowjanski ryčespyt“ wjele nastawkow z jeho pjera přinjel, kaž tež francowska „Revue de la philologie comparative“. Někotre jeho wažne džěla su w „godišnicy zadušbiny Čupicoweje“ wotčišćane.

W léće 1872 bu za bibliotekara a zarjadowarja narodneho museja w Bělohrodze postajeny a je při tym wjele wužitka přinjel. Wón bě tež wučer mlodeho Milana Obrenowića a wužiwa wosebneje přikhiłnosće swojeho knježerja. Džěn 23. měrca 1873 bu za ministra woswěty pomjenowany a fungirowaše jako tajki hač do 4. novembra 1873. Džěn 6. novembra 1874 tuto zastojnstwo z nowa na so wza a je jara starosćiwje zarjadowaše. Wón je w krótkim času wjele polěpšenjow do serbskeho šulstwa zawjedł. Založenje sedneje rjadownje na gymnasijach a realnych šulach, porjedženje professorskeje mzdy, zry adowanie

seize ans«, и изъ Голдони »Le donne furiose«. Одновременно съ этими легкими трудами занимался Новаковичъ и строго научною работою преимущественно сербскимъ языкомъ; здѣсь онъ явился вѣрнымъ послѣдователемъ Даничича, знаменитаго филолога, бывшаго въ то время профессоромъ при великой школѣ въ Белградѣ. При помощи Новаковича составилъ Даничичъ свой монументальный старосербскій словарь (Рječnik iz kniževnih starina srpskih). Уже въ 1861 году издалъ Новаковичъ философское изслѣдованіе о »ер« и »ерик«. Въ 1864 году начинаетъ онъ обнародывать другія работы. Въ этомъ году появилась первая часть его перевода сочиненія Ранке »Die serbische Revolution«; изданіе другой части было запрещено правительствомъ. Въ 1865 году привелъ Новаковичъ въ исполненіе давно уже выдуманный имъ планъ, онъ началъ издавать литературно-научный журналъ »Вила«. Первый годъ принесъ его оригинальный разсказъ »Калуđer« (Монахъ).

Но всѣ эти работы уступали все болѣе и болѣе свое мѣсто его строго ученымъ трудамъ, въ особенности въ области сербской литературы и языка. Въ 1865 году по отъѣзду Даничича въ Загребъ Новаковичъ былъ определенъ профессоромъ сербскаго языка и исторіи литературы при бѣлградской гимназіи. Въ этомъ году онъ сдѣлался членомъ сербскаго ученаго общества въ Бѣлградѣ и опубликовалъ въ его органѣ »Гласник« статью »Прилози к исторіи српској 1790«. Избранный въ 1867 году въ секретари ученаго общества, Новаковичъ долженъ былъ заботиться о »Гласникѣ« и другихъ изданіяхъ общества. Въ 1867 году издалъ исторію сербской литературы, назначенную главнымъ образомъ для школьнаго употребленія съ приложеніемъ краткой исторической хрестоматіи. Къ концу этого года появился его »Мали извод исторіе српске книжевности« въ качествѣ хрестоматіи для воспитаницъ высшей женской школы въ Бѣлградѣ. Иждивеніемъ сербскаго ученаго общества была издана въ 1869 году »Српска библиографія за новију книжевност 1741—1867«, необходимое пособіе для ознакомленія съ исторіей сербской литературы, плодъ продолжительнаго и напряженнаго труда. Въ томъ же году вышелъ его »српски синтакс« по Даничичу и Будману (а 3-е изданіе 1874 обработано совершенно самостоятельно), въ 1870 году »Српска читанка« для учениковъ первыхъ классовъ гимназій и реальныхъ школъ. Въ томъ же самомъ году издалъ Новаковичъ »Законик Степана Душана, цара српскога«, затѣмъ появилась »Исторія опште книжевности«, переводъ сочиненія Шеррера; однако только первые три части, такъ какъ исторію славянскихъ литературъ онъ намѣренъ написать самъ. Въ 1877 году »Примери книжевности и језика српскога и српско-словенскога«. Въмѣстѣ съ этими отдѣльно изданными работами почти каждый No. »Гласника« приносилъ и приносилъ какое-нибудь произведеніе пера Новаковича. Также »Rad« южно-славянской академіи, которая избрала его въ члены-корреспонденты, помѣщала у себя часто его сочиненія по предметамъ языкознанія, исторіи и средневѣковой географіи сербскихъ земель. Кромѣ того издаваемый Ягичемъ »Archiv für slavische Philologie« опубликовалъ множество произведеній Новаковича, также французская »Revue de la philologie

pensijskích postajenjow za wučerjow ludowych šulow, podrobne wustajenje wučebnych předmjetow na wulkej šuli a reorganisacija tuteho wustawa, wšitko to je jeho skutk. Ze wšěch polěpšenjow serbskeho šulstwa je widjeć, zo běše jemu wo přewjedjenje teje zasady činić, zo by so w šulach nic jeno wučilo, ale zo by so tež wšo nawuklo, štož ma so wučić a wuknyć. Jako bě Nowakowić 26. februara z ministerstwa wustupil, bu za profesora stawiznow južnosłowjanskeje literatury na wulkej šuli w Bělohrodže pomjenowany.

Khroble směmy to přeswědčenje wuprajic, zo nimo Nowakowića žana kmanša wosoba w Serbiji njeje, kotraž by serbskej woswěće a serbskemu šulstwu prawu puć pokazac a do žiwjenja tajke faktory zawjesc mohla, wot kotrychž postup w kraju wotwisuje. Pódlá swojeje hlubokeje wučenosće a njewustawateho přecelowanja na poli serbskeje řeče a literatury pyši jeho nadobna přeceleniwość, z kotrejž wón rad kóždého podpjera, kiž jeho wo nju prosy, při tym wosebje na mlode mocy džiwojajo, kotrymž zwolnijiwe z radu a skutkom pomha.

Wot redakcije. Přispomnić chcemy hišće: zo je Stojan Nowakowić w léce 1872 někotre słowjanske kraje wopytał a při tym tež do našeje serbskeje Łužicy přijěl, hdžež so nic jeno za serbskej ryču a za serbskimi narodnostnymi přecelowanjami wobhonjowaše, ale so tež wosebje šulskich naležnosćow dla naprašowaše.

Sm.

Smělo možeme my wyskazat ubědjenje, zo w nastojace wremja nět w Serbiji ni jednoj lichnosti, kotora byla by bolše sposobna, nežel Nowakowič, dat serbskemu takje faktory, oť kotorychž zawisat přogres w etoi slědowaniji Nowakowiča otličat ta blagorodna přiwětliwost, sь kakou oně pomogac wšakomu, kto přosit eho o pomoci: osobenne že wnimanie obracac oně na

comparative». Někotory waznyja raboty eho napечатаны wь »Годишницы задужбины Чупинове«.

Wь 1872 году Nowakowič bylь назначenь bibliotekaremь narodnago muzeja wь Bьlggradь i přinesь wь etomь zwanii gromadnuju polьzu. Onь zanimalь takže dolžnostь wosпитателя molođago knjazь Michajla Obrenowiča i polьzuetь osobennymь raspoloženiemь swoego gosudarja. Nowakowič poluchilь portefelь ministra просвєщенія 23 марта 1873 i sohranjalь etotь postь do 4 nojabrja. Onь přinjalь wo wtoroj razь upravlєnie ministertwomь 6 nojabrja 1874 g. i wykazalь při etomь zamьčatelnuju energiju. Wь wєsьma neprodolžitelnoe wremja onь sdělalь mnogo ulučišenij po časti škol'nago dьla wь Serbii. Wvedєnie sedьmago klassa wь gimnazijach i real'ných učiliščach, ulučišєnie platy prepodawateljamь, wvedєnie zakona o pensijach učiteljamь narodných školь, wєsьma točnoe razdьlenie učebných predmetowь wь wєlikoj školь i preobrazowanie etogo učređєnija, wє eto dьlo Stojana Nowakowiča. Izь wєsьch etichь eho reformь wь serbskomь škol'nomь dьlě wido, zo emu wazno bylo osuščєwєnie toj osnovnoj myslji, zo wь školь nužno ne toľko učitь, no i naučitь wєsmu tomu, čemu slěduetь učitьsja i naučitьsja. Wьstupiwь 26 febrala 1876 goda izь ministertwa, Nowakowič poluchilь kaedru profesora istorii jugoslawjanskoi literatury při wєlikoj školь wь Bьlggradь.

школьному дьлу надлежащее направление и внести в жизнь странь. Wmьstь sь glubokoju učenostju neutomimymi izslědowaniami Nowakowiča otličat ta blagorodna přiwětliwost, sь kakou oně pomogac wšakomu, kto přosit eho o pomoci: osobenne že wnimanie obracac oně na molođyja sily, podderžiwaja ichь slovomь i dьlomь. С.Ш.

Genitiv w negativnych sadach.

Knjezej redaktorej komthurej Smolerzej w Budyšinje poswjećil professor Dr. Pful.

Luby bratře!

Ty wěš, zo słowjansćina a tež naša serbsćina w negativnych sadach w město objekta z wulkej porjadnosću genitiv naložuje, kotryž so temu, kiž je na druhe ryče zwučeny, z wjetša khětro nadpadowacy zda. Ja sym za přičinu teho pozjawa pytał, a dowolam sebi, za Łužičana spisany nastawk, kotryž moje zhonjenja a moje mysle w tej wěcy wobjima, Tebi poswjećic, dokelž wěm, zo sy Ty tón předmjet tež hižo rozpominal, a dokelž z Tvojeho pisanja pónzawam, zo tež Ty tamu strukturu wosoko waziš.

§ 1. 1. Hdyž burskeho muža woprašamy: „Maće pjenjezy?“ wón pod wobstejnosćemi rjeknje: „Ně, ja žanych nimam.“ Někotry z wučenišich snadž měni, zo dyrbjał tudy akkusativ stać (a nic genitiv). Ale naš lud w podobnych negativnych sadach nimale stajnje genitiv naložuje. A ta ludowa struktura — genitivus partitivus (genitiv džěla) — je po přirodže wěcy dospolnje prawa; přetož tón, kiž „pjenjez nimam“ abo „khlěba nimam“ wurjeknje, njepomysli při tym na wšitke rjenje pjenjezy (kotrež su) abo na wšitkón rjenje khlěb (cyleje zemje), ale jenož na tón džěl pjenjez abo na tón džěl khlěba, kotryž móhl abo dyrbjał w jeho wobsedženstwje być. Přir. francowske: *ĵ' ais d' argent, ĵ' ais du pain.*

2. Hdyž pak mlodeho hólca z luda woprašamy, hač je ženjeny, pachol wjesely abo zrudny wotmolwi: „Ně, ja hišće žaneje žony nimam.“ Hdyž wučeniši tajkule sadu zaslyši, tón samy lóhko při sebi rjeknje: „Lud ma tola směšne struktury! Tudy so žadyn genitivus partitivus naložic njemóže; a hdyž so praji „žonu měć“, dyrbi so tež rjec: „Nimam hišće žanu žonu.“

Ale štož takle sudzi, so tola myli! Němski a lačanski a grichiski móc, tam njedosaha, hdžež so wo to jedna, hač je wěsta serbska struktura prawa abo wopačna. Štož chce tajke prašenje rozsudzić, dyrbi a) tež druhe słowjanske ryče znać a při tym b) logiki tak swědomy być, zo grammatiki za připadny mechanismus njedžerži (kotryž so w hólčich lětach z hlowy nawuknje), ale zo rozymi myslic a tak sebi prajic, čeho dla su syntaktiske prawidła tak a tak (a nic hinak) wutworjene: čeho dla n. př. objekt w wulkim cyłku w akkusativje steji (a hač njemóhl runje tak derje so n. př. tež dativ za objekt naložec) atd. atd.

3. Tola kak ma so genitiv w negativnych sadach wuklasć? Na to pytajmy nětko wotmolwjenje.

§ 2. Fr. Miklosich (praj: Miklošič) „Vergleichende syntax der slawischen sprachen“ (Wien 1868—1874) str. 498 piše: „In negativen sätzen, wenn das verbum transitiv ist: dieser gen. entspricht demnach dem acc. affirmativer sätze. er ist wol partitiv und die partition hat ihren grund in der kraft der negation, indem die durch das verbum ausgedrückte thätig-

keit vom ganzen und von jedem, selbst dem kleinsten theile desselben negiert wird. derselben ansicht sind Grimm 4. 647. 961. Pott 1. 344. 401. und für das goth. Löbe und Gabelentz 228. nach Małecki 308. hat dieser gen. seinen grund darin, dass die im affirmativen satze auf den acc. übergehende thätigkeit im negativen satze von demselben abgelenkt wird: zamiast nań przechodzić stroni od niego.“

Wobhladajmy sebi to dvojake wujasnjenje kus bliže.

1. Naložmy to, štož je knjez professor Miklošič postajil, na naš horječny príklad: Žony njeměc abo žaneje žony njeměc. Po tamych słowach Miklošič myslí, zo činjenka „njeměc“ na „cyłu žonu“ a na „kóždy“, samo na „najmjeńši kusačk“ teje sameje překhadža: tak zo by tón, kiž žaneje žony nima, najprjedy prajil, zo žaneje „cyleje“ žony nima, a potom n. př. žaneje žónskeje hlówy, žanych žónskich włosow, haj žanych žónskich mikawkow, abo štož móhlo (ja teje wěcy drobnje dosć njeznaju!) hewak najdrobniši džěl žónskeje być. Njeje to prawidlo směšne? Njedosaha, hdyž něchtó hjez anatomiskich wědomnosćow jednorje rjeknje, zo žana mandželska (kotraž je samozrozumliwje prirodopisny cyłk) w jeho statoku njeje? A sam bur přeciwo wukładowanju knjeza profesora M. swědči; přetož hdyž chce naš (abo žadyn druhi słowjanski) bur kus abo kusk abo kusačk abo kusčičk abo kusčičičk kajkejezkuli wěcy poznamjenić, wón w negativnej sadže tamón wuraz (kaž sym po zakonju našeje ryče ja horjeka ze žónskej hlówu atd. sam tež činić dyrbjal) přeco zaso do genitiva staji, tak zo by tudy prajil: „Ja žaneho kusa (kusa — kusačka — kusčička — kusčičička) žony nimam“, abo: „Ja žaneho kusačka, kusčičička žony nimam“ atd. atd. Tajka partitio in infinitum drje so myslić hodži; słowjanščina pak njeje tak zwjerčana, zo by z theoretiskeje móžnoty wěstu powšitkomnu strukturu wutworila byla. Knjez professor Miklošič dyrbi po tajkim wopaki měć; a mjenowanje Grimma a Potta tu wěc tež njeprěměni: přetož štož je mylně a wopačne, to mylně a wopačne wostanje, tež hdyž staj Grimm a Pott jo prajiloj.

2. Knjezej professorej Małeckemu je so tajke mudrowanske rozdžělenje njerozdžělnych předmjetow zdobnje njespodobalo: wón je tu wěc samostatnje rozpomnil a přičinu genitiva w negativnych sadach zbožownje wotkrył, kotraž je w jeho słowach „stroni od niego (wotstronja wot njeho)“ drje jenož z krótkka podótknjena, ale tola zrozumliwje dosć wuprajena.

3. Ja chcu nětko wobšěrnišo wo prašejnej strukturje poryčec a dyrbjju při tym wjetšeje jasnosće dla trochu hlubje wuzběhnyć.

§ 3. 1. a) Akkusativ poznamjenja počahowanje (beziehung) abo pohladowanje (hinsicht) na něšto, nastajenje abo zaměr (streben, richtung) na něšto. Hdyž n. př. něchtó praji: „Dawam jabłuka, *do mala*“, abo „Widžu horu, *video montem*“, je to po myslí tych, kiž su něhdy (hjez wšitkeho grammatiskeho wjedženja) ryč tworili, něhđze tak wjele kaž: „Dawam w počahowanju (w pohladowanju) na jabłuka“, a „widžu w nastajenju (we zaměrje) na horu“.

b) Akkusativ po tajkim njewotwisuje wot transitivneho verba (to su grammatikojo wumyslili, abo pak su krótkosće dla tak prajili); akkusativ pola „překhodnych“ słowjesow z teje přičiny stejí, dokelž dyrbi tudy so podać, do-hđze je słowjesne činjenje nastajene (angeben, wohin die verbalthätigkeit gerichtet ist).

c) W hebrejskej ryči wučišći so akkusativ přez předstajenu sylbu ֶeth. Tole „akkusativne znamjo“, dotal wot nikoho nje-

wujasnjene, je po mojim zdaću předložka, přez kotruž so nastajenje do-hđze (die richtung wohin) podawa: přir. lačanske *ad*. Přenja štučka knihow Mójzasowych by po tajkim w słownym přeložku takle klinčala: „W spočatku bě Bóh stworićel w nastupanju (w pohladowanju) na njebjesa a zemju (in der richtung, in hinsicht auf himmel und erde; *ad coelum et ad terram versus*).“

d) Što je w našich ryčach znamjo akkusativa? Někotryzkuli drje praji: „Dziwne prašenje! Znamjo akkusativa je, kaž hižo gymnasijast najuižšeje rjadownje wě, jeho wukónčenje!“ Wšo derje! To sym ja tež jako tajki wučomc slyšal, a sym jo tež dołho wěrił; ale hižo dawno mi tajka wučba wjac dosahać nochce, dokelž wukónčenja njejsu runja štomam ze zemje wurostle, a dokelž dyrbjja te same z rozomneho podložka wutworjene być, hjez kotrehož při swojim nastaću njebudžechu zrozumliwje byle. Teho dla ja za to mam, zo su wukónčenja padow (*casus*) z kajkichzkuli předložkow pošle, kotrež běchu něhdy přiložki, kiž so za dy swojeho słowa stajachu (postpositiva), podobnje kaž so pola Homera hišće *οἶκον ἔξ* (= *ἔξ οἴκον*) a tež w attiskej naryči husto hišće *τοῦ πέρι* namaka. A někajka tajka předložka abo wjele wjac přiložka dha, kiž „nastajenje do-hđze“ wučišćowaše, dyrbi tež w našim ariskim akkusativje tčec, a z tajkeje přiložki je so naše akkusativne wukónčenje wutworilo, kotrež je w najstaršej nam póżnajnej ryči něhdy -am rěkało. Tak dha je naš ariski akkusativ po myslí (po logicy) identiski z hebrejskim akkusativom; a ja mam jeno hišće přispomnić, zo je hebrejska deklinacija relativnje mloda abo druhotna (sekundarna): stara abo přenjetna hebrejska deklinacija je po mojim přeswědčenju zhubjena (přetož to móžno njeje, zo by ta ryč, kiž ma tajku krasnu konjugaciju, žaneje z wukóncami wuhotowaneje deklinacije měla njebyla). Ta hebrejska deklinacija pak, kotruž my znajemy, je tehdy zastupila, jako běchu (štož je we wšitkich ryčach so wjac abo mjenje stało) stare přenjetne wnkóncey w běhu časow so zeslabile a naposledku so cyle zwotstorkowale, podobnje kaž maju n. př. „romaniske“ ryče porno lačanskej (runjež ja tule za mać tamych njeđeržu!) pódlá stareje přenjetneje konjugacije nowišu deklinaciju, kotraž je (kaž tama přez přiložki) přez nałożowanje předložkow nastala (přir. n. př. gen. „*de la mère*“ a lač. „*de illa matre*“).

e) Pohladajmy krótkosće dla jenož na jedyn z ariskim „-am“ wutworjeny akkusativ: Žena (žona) — akk. žen-a-am — ženām — ženam (přir. *mensam, σοφίαν*) — js. ženom — ženum — ženu, žonu; p. žonam — žonem — žonen — ženě.

f) Naše akkusativne wukónčenje „-am“ wotpočuje po mojim zdaću na tej předložcy (přiložcy), kotraž je so w němskim an (c. acc.) zdžeržala. Přiložka „am, an“ sama pak wukhadža po mojej myslí wot korjenja *am*, kiž něhđze tak wjele rěkaše, kaž „přimać“ (přir. lač. *em-o*, ich nehme, sl. jam-ty: jěty, jaty, genommen; něm. nah-ahm-en).

2. a) α. Genitiv poznamjenja wukhadženje wot něčeho. „Plody našich štomow“ n. př. a „wuzitk našeho džěla“ je po přenim zastarskim zapřijeću wěcy tak wjele kaž „plody a wuzitk, kiž wot našich štomow a wot našeho džěla wukhadžēju.“ Př. fr. a jendž. *de a of*: n. př. *de la mère, of the mother*.

β. Štož wot někoho wukhadža, to temu samemu we wěstym nastupanju tež přisluša. Tak wutwori so genitiv wobsedźenstwa: n. př. plody našich štomow (plody, kiž našim štomam slyšeju); kubło mojeho přecela, das gut meines freundes

(vulgarnje: das gut von meinem freunde ist gross). Serb tudy possessivne adjektiva lubuje: n. př. přečelowe kublo, mojeho přečelowe kublo.

γ. Na tym samym podložku wotpočuje genitiv pola všelakich slowjesow: n. př. so něčeho dzeržec, so džela přimač, so khlěba najěsc, so něčeho wjeselic (něšto, móhl rjec, z wjeselom w svojim wobsedženju měc), so něčeho nadžiječ abo nadžinač (so z nadžiju něčeho dzeržec) a t. d.

b) Z wobpříječom (begriff) wukhadženja so lóhko zjednočí wobpříječe wotkhadženja, so-zdalowanja, zdalenosće; a tak dha může genitiv tež zdalenosć wot něčeho wučišćowač: n. př. hladam so njepřečela = hladam so na to wašnje, zo so wot njepřečela zdaluju; boju so njezboža = pytam wot njezboža zdaleny byč (wostač), přeju sebi, zo njezbože mje njepotrjechi.

c) Tak so genitivus partitivus lóhko zrozumi. Hdyž n. př. praju: „Daj mi khlěb!“ chcu cyły khlěb (cyły pokrutu) měc. Hdyž pak rjeknu: „Daj mi khlěba!“ poznamjenju z tym, zo sebi něšto žadam, štož wot cyłego khlěba (wot pokruty) wukhadža abo wot cyłego khlěba so zdaluje.

d) Blizko leži, zo dyrbi wukónčenje genitiva z někajkeje předložki (příložki) nastalo byč, kotraž na wukhadženje abo wotkhadženje pokazuje (přir. zaso fr. *de la mère*, a jendz. *of the mother*).

e) Krótkosće dla chcu jenož to přistajíc, zo je wěsty zastarski genitiv na -as wukónčač (gr. *os*, lač. *huj-us*): n. př. kamjani (kamjeń) — kamjani-as (kamjenja). Ja za to mam, zo hlowny wobstawk tehle wukónca je předložka (příložka) ata, kotraž je so w slowjanskej ryči jako *отъ* (ote, ot, od, wote, wot) zakhowała: tak zo by n. př. kamjani-as tak wjele bylo, kaž kamjeń-at (wot kamjenja prječ). Wukónčenju „at“ pak je so hišće někajki přiwješk přidał: At-ji — atsi — asi — as.

f) Genitiv wukhadženja abo wotkhadženja je so něhdy tež pola komparativa naložowal: n. př. tón je wjetši tameho (= tón je wjetši, wukhadžejo wot tameho, wobhladowany wot tameho, von jenem aus betrachtet), kaž grichisky *μείζων ἐπέϊνον*; a hebrejscy so praješe: „Tón wulki wot tameho“ (= wjetši hač tamón). Tajki genitiv je so pola nas w jenej ludowej pěsni (Haupt a Smoleř 1841 str. 177) zakhował, kotraž dyrbi tejele struktury dla wosebje stara byč: „Nětkle mi powjez, holečo: Što je mi lóžše pjerička, . . . drožše slěbora, . . . čezše kamjenja, kamjenja mlynskeho?“ Zo pak je to wo prawdže genitiv wukhadženja abo wotkhadženja, wi-dzimy jasnje z pólскеje ryče, hdžež so předložka od přistajuje: n. př. cięższe od kamienia; większy od niego.

§ 4. Hdyž smy w prjednišim § logisku móc (bedeutung) akkusativa a genitiva pónali, budže nam móžno rozsudzić, hač je w negativnych sadach akkusativ prawy abo genitiv.

§ 5. 1. Štóž přejawu abo nějawu (nje-) nałoží, pokaže na to, zo je slowjesne činjenje zdalene. Štóž n. př. praji: Njepišu abo Nimam, tón přez to poznamjeni, zo je činjenje pisanja wot njeho zdalene, a zo měće pola njeho njeje.

2. Tak nějawa a genitiv jenak zdalenosć wučišćujetaj.

§ 6. 1. Štóž nějace (přejace) slowjeso z akkusativom zjednočí (n. př. nječínju njeprawdu), tón na jenej stronje wupraji, zo slowjesne činjenje njeje (abo města nima), ale na druhej stronje w dobo tež poznamjeni, zo to (zanějene!) činjenje so na mjenowanu wěc (na „njeprawdu“) počahuje, abo zo to nječínjene

činjenje na předmjet (objekt) překhadža. Kóždy widzi, zo je to logiski *non-sens*; přetož hdyž je wěste činjenje zanějene (hdyž to samo za tón pad, móhl rjec, na swěće njeje), dha to činjenje (jako nječínjene!) so tež na ničo počahowac abo na ničo překhadžec njemóže.

2. A tola nimale wšitke ludy tež k negativnym slowjesam akkusativiski objekt stajuju (n. př. ich thue nicht unrecht, *non facio injuriam*, *οὐ ποῶ ἀδικίαν* a t. d.). Kak su na to přišli? Přez to, zo su wuraz njezapřeteho činjenja (n. př. *facio injuriam*) za zapřete činjenje sobu naložowac počeli, abo zo so po analogiji zložuju. Něhdy pak su, kaž nam gothiska ryč pokazuje, tež Němcy w zanějenych sadach genitiv zdalenosće trjebali.

3. Štóž ja wěm, ma jeničcy Slowjan hišće staru logisku strukturu, hdyž n. př. praji: Nječínju njeprawdy (gen.), abo: Wowka nima wjacy hač jeneho zuba. Wobpříječe „činju“ a „ma“ je zapřete (zdalene), a předmjety („njeprawda“ a „zuby“), na kotrež móhlo slowjesne činjenje so hewak počahowac, su tež zdalene (zapřete). Tak zdalene činjenje a zdaleny předmjet bjez wšeho faktiskeho počahowanja (beziehung) wostanjetaj (kotrež pak by přez akkusativ poznamjenjene bylo); a to je to, štož chce tón wuprajič, kiž přejawu (nje-) nałoží. Teho dla ja mēnju, zo je slowjanski narod tudy jeničcy prawu strukturu zakhował; a naša wučenišich wěc je, so po móžnosći za to starač, zo by tejele dobrej strukturje, kotruž tež naš serbski lud hišće husto nałoží (n. př. wón žaneje žony nima), tež při pisanju a we wyššej (zdžělanišej) ryči so jejne prawo dostawało.

§ 7. 1. Podate prawidlo tež plaćí, hdyž je jena sada negativna a druha positivna: n. př. zamoženja (gn.) nimam, ale strowe stawy (= ale strowe stawy mam); žony hišće nima, ale njewjestu; wobhladał sebi kublo sym: ale kupil jeho hišće njejsym.

2. Hdyž pak ma positivna sada tajku logisku přewahu, zo so přistajene negativne wuprajenje, móhl rjec, zapomni, tehdy zastupi („a potiori fit denominatio!“) přez lóhko zrozumliwu a logiscy wusprawnjenu atrakciju tež w negativnej sadže akkusativ: n. př. „Čerta ma, a nic žonu!“ abo: „Prošenje a kradjenje rozumi, džělanje pak njerozumi!“ Tola nochcyl tudy ničto přewidžec, zo dyrbjał w podótknjemaj negativnymaj sadomaj so genitiv trjebač, tak ruče hač chcyl něčto jenu abo druhu teju sameju tak wuprajenu wjedžec, zo byštaj positivny a negativny džěl sady („žony nic!“ a „džělanja nic!“) sebi logiscy runoródnaj byłoj, t. j. jenaku wažnotu měłoj.

§ 8. 1. Kónčnje pohladajmy hišće na partitivny genitiv. Džělacy genitiv (n. př. daj mi khlěba) dyrbi so samozrozumliwje tež w negativnych sadach naložec: n. př. „Nimam žaneho khlěba“; tola dyrbi při tajkich předmjetach, kiž so džělic hodža, so swěru na to kedžbowač, hač su partitivnje mēnjene, abo jako cyłota: přetož hdyž su jako cyłota myslene, by njerozom byl, hdy by što partitivny genitiv stajil, nic pak akkusativ objekta, kotryž je tudy po analogiji pozitivnych sadow přiwzaty, bjez kotrejež ryč tu wobstač njemóžeše, nochcyše-li strukturu džělenja a cyłotu njelogiscy změšec. Slědowaca sada njech nam tu wěc přez příklad wujasni. Hdyž je něčto pjenjezy winojty, dha snadzi k swojemu wěričelaj rjeknje: „Pjenjez či dač njemóžu, ale kórc žita“; abo pak: Pjenjezy

ći dać njemóžu, ale kórc žita.“ Přeniše rěka němski „geld geben“, posledníše pak „das geld geben.“ Z posledníšim počahuje so dólžnik na wěsty pjenjz (na wučinjenu summu); z přenišim wón tajku wěc, kotraž so džělic hodži, zhromadnje pomjenuje. Tam je genitiv prawje trjebany; tudy je akkusativ prawy.

2. a) Demonstrativne a druge pronomina maju něšto partitivne na sebi, kaž nam n. př. laćanskaj wurazaj „*hoc pecuniae*“ a „*illud militum*“ wobswědčataj. Teho dla dyrbi, zo so njeby dwójcy a) partitivnosť abo b) zdalenosć poznamjenila, tež w negativnych sadach so akkusativ nałožec (a nie genitiv): n. př. „To nimam, tamo njedam; naši jo njewjedza; to ja njepomnju, njerozymju, njeznaju; štož njewě, to njepraji.“ Tudy by genitiv (teho, jeho atd.) njewužitny był, a teho dla jeho žadyn Serb tudy njestaji. Přez to pak so ryč w dobo tež dwěmyslnosće zminuje, kotraž by n. př. přez twórbu „teho“ nastawala, kiž móhla na neutrum a na maskulinum pokazować: tak zo by poslušacy njewjedzał, hač je člowjek měnjeny abo wěc, hdy by něchtó n. př. prajił: „Teho ja njeznaju.“ („Teho ja bydlíc njewěm“ wotpowjeda němskemu „den weiss ich nicht wohnen.“)

b) Genitiv so tudy — přez atrakciju — jeno tehdy nałoži, hdyž je pronomen njeposředny zastupnik runje mjenowaneho njedžělného substantiva: n. př. „Chceš tu móst twarić? Chceš tu měznik stajić?“ „Ně, tu jeho twarić nochu“ (= ně, tu mosta twarić nochu). „Ně, tu jeho stajić nochu“ (= ně, tu měznika stajić nochu).

§ 9. Tak po mojich wobkedźbowanjach słowjanski a ze słowjanskim tež naš serbski lud w negativnych sadach ryči; a je-li zo nam nihtó druhi tudy ničeho přihódnišeho a lěpšeho njepoda, njech su te prawidła tym poručene, kotřiž swoje mocy spomožejo našej serbsčinje poswjećuju.

„Lužičan“ postrowja swoich čitarjow:

Mój postrow plaći Tebi,
Ty rjana Lužica!
Če serbska swěrnosć debi
A lubosć narodna:
Duž „Lužičan“ so skhroboli
Zas kłapać swěru do duri.

Mój postrow plaći Tebi,
Ty džěčo lužiske! —
Štož kóždy přeje sebi,
To přeju wutrobnje:
Wšěm mojim lubym přećelam,
Wšěm mojim serbskim bratřikam.

Mój postrow plaći Tebi,
Wša zemja słowjanska!
Hdyž přikhadžuju k Tebi,
Mje wulcy zwjesela
Wšón lisćik, kóždy hałoza
Na sylnym štomje Słowjanstwa.

H. J.

Někotre serbske zbytki w němskej ryči.

Kaž kóždy druha, tak tež němska ryč wšelake cuze elementy w sebi khowa. Ja njeměnju tudy mnohosć laćanskich a grekskich wurazow, kotrež Němc w wědomostnej a wumjelskej ryči wužiwa, tež nic syłu cuzych słowow, haj cylych frazow w sudniskej ryči, ale tamne cuzoryčne wurazy, kotrež w samej ludowej naryči we wšěch stronach Němskeje nadeńdzemy, kotrež lud wužiwa, njewjedžo, zo němske njejsu a što po prawym woznamjenjuja, haj wo kotrychž sam zdžělany Němc často njewě, z wotkel su.

Wokoło Wostrowca (Ostritz) slyšach, hdyž běch tam před někotrymi lětami pola swojeje čety na prózdninach, „das mache ich nur so *purpusltante*“. Zadžiwany so prašach, što dha ma to rěkać: *purpusltante*? Duž mi wotmołwichu: wenn man nichts zu thun hat und man unternimmt etwas, nur um die Zeit todtzuschlagen, so sagt man, ich mache das nur *purpusltante*. Zo to němske njeje, kóždy spóznaje, a zo z „*pusl*“ a „*tante*“ ničo činić nima, so samo rozymi. Što móhlo to być? Zawěsće ničo druge, dyžli francowska fraza, kotraž je so po francowskich wojakach z léta 13 tam zdžeržala. „*Pour passer le temps*“ rěka w francowskim tak wjele kaž němske „zum Zeitvertreibe“. A *pour passer le temps* je so skepsalo do — *purpusltante*. Voilà tout!

Druhich přikładow francowskich zbytkow mjez wokolnymi Němcami hišće wjacy namakaš, njedziwajcy na tamne strony zapadnych Němcow, kotrymž je francowščina susodžina. Je-li pak so Francowzam radžilo, po jich krótkim přebywanju w narańšich Němcach tak zjawne pomniki po sebi zawostajić, je potom džiw, hdyž słowjanskich pomnikow syłu w němskej ryči nadeńdzemy, po tym hač su Słowjenjo, Serbjo wjele lěstotkow dolho knježerjo krajinow byli, džensa wot Němcow wobydlenych?

Tajkich serbskich pomnikow je tu wjacy, dyžli na přeni wocomik pytnjemy. Keđzbujće jenož stajnje a wšudže na němske naryče, a bórzy mi prawo być daće! Často so w formje khowaja, kotraž na přenje pohladnjenje ničo słowjanskeho njepřeradzi. Cyle *pomadig* sobu bamboriš a — za swoje njepřindžeš. Je tola słowo „*pomadig*“ samo słowjanskeho korjenja. Abo što tole słowo woznamjenja? Štož sebi k wšemu džělu wjacy hač dosć časa bjerje, štož pomału džěla, wo tajkim Němc rjeknje, zo je „*pomadig*“. Dyrbjało-li to někak zwisować z francowskim *la pommade*, dokelž so pomada lěpi, so do dolha čehnje? Wobraz je mi trochu absurdny. Bliže leži serbske „*pomału*“. Štož pomału (= po malu) džěla, teho Němc pomalig mjeňuje. Přewobroč l do d, a pomadig je hotowe. Wo prawdže tež so tole słowo w swojej přenjotnej formje „*pomalig*“ hišće wužiwa; tež „*pomälig*“ sym dys a dys slyšal.

Wokoło Žitawy, porědšo tež wokoło nas Němc rjeknje: *es liegt mir auf der Plauze*. Što to je „*plauze*“? Bjez dwěla serbske „*pluca*“ = die Lunge. *Es liegt mir auf der Plauze* = *es liegt mir auf der Lunge*.

Naš njezapomnity Sejler mi powjedaše: Student w Lipsku, přindžech něhdy do Altenburgskeho. Zeńdžech so z mlodej burowku, z kotrež so pěknje rozryčowach. Hdyž k někajkej korěmje přindžechmoj, cheych ju naryčeć, zo by zo mnu sobu na piwo šla. Wona pak rjekny, zo dyrbi domoj khwatać a — „*sonst könnte ich von meinem Manne kijom kriegen*“. Hdyž so ju woprašach, što dha to je „*kijom*“, wona wotmołwi: nó, dha by mój muž jara swarjeł. — Po tajkim serbske „z *kijom*“!

Druhi króć, powjedaše Sejler, pućowach wokolo Grajca. W někajkej wsy slyšach žónsku na hólca, kiž jej klubu činješe, zawolać: „soll dich doch die *Schibenz* holen“. Tu maš serbsku „šibjenču“*). Tak daloko Sejler.

W Draždžanach, Magdeburgu a druhich přilobjanskich městach dželaćerjo, kotrychž maja lódnicy při Łobju najatych, *Boommätscher* rěkaja. Zo to wot „boom“ a „mätschen“ njepríndže, kóždy wěri. „Boommätscher“ su dželaćerjo, kiž čolmy abo lódze z kamjenjemi, wuhlom, překupskimi tworami atd. po brjozy po dlu rěki horje čahać pomhaja. A dokelž woni pomhaja, su jich Serbjo „pomhaćer“ mjenowali. A z tego je so po času wutworilo — *Boommätscher*.

Na dalše přikłady so runje njedopomnu. Štóž žane znaje, je nam wupowjedaj, a kóždy za dalšimi slědź! J. B. Š.

*) „Šibjenča“ a nie „křibjenča“, kaž běše před někotrymi lětami . . . ec Jan na wšelake wrota w N . . . D . . . . napisał.

Romski khěžor Justinian.

Khěžor Justinian so wosebje tego dla khwali, dokelž je tón byl, kiž je 1) plahowanje židy w Europje založil, 2) najkrasnišu cyrkej natwaril a 3) wjetši džěl zakonika, *corpus juris* pomjenowaneho, zřadował. Hdyž pak so za tym prašeš, z kajkeho luda je wušol, europsey stawiznarjo ničo wěsteho wot tym powjedać njewjedža abo nochcedža, dokelž je Justinian — Słowjan. Haj, Jendželčan Gibbon by Justiniana, kotryž po prawym Uprawda rěkaše, kaž tež jeho nana Sabbazija, kiž so doma Istok mjenowaše, najradšo do gothiskich Němcow přewobročil, dokelž stej słowje uprawda a iztok na jendželske *upright* a *stock* podobnej. To pak je hórša etymologia, hač hdyž cheył žadyn prajić, zo je słowjanske słowo kus (das Stück) z němskeho wzate, dokelž maja Němcy wuraz, kiž „kuss“ rěka.

Šafarik w svojich „starožitnosćach“ praji: „Po rozprawje, kotruž Theofilos wo narodnosći a domjacych mjenach tuteho knježerja a jeho swójby dawa, smě so wěrić, zo je wón ze słowjanskeje swójby wušol, kotraž běše so hižom na kóncu V. lětstotka w illyrskej Dardaniji zasydlila. Justinianowy nan, kotrehož Prokop a Theofanes Sabbazija mjenujetaj, rěka při Theofile z jeho domjacych mjenom Izток (*sol oriens*, wskahdzace slóncu, — přirunaj tež ruski *востокъ* = *wostok*). Izток*) njeje dale ničo, dyžli słowjanski přeložk thrakisko-frygiskeho mjena Sabbatios, Sabbazios; jeho mać a sotra rěkašter Biglenica (Béglenica) abo Wiglenica. Mandželska Justina, Justinianoweho staršeho wuja a prjedomnika na khěžorskim trónje, mjenuje so Lubkina (Grichojo pisaja: Luppikina), štož tež na słowjanski korjeń pokazuje. Justinian sam rěkaše mjez svojimi krajanami Uprawda abo Wprawda, kotrež mjeno so laćanskemu *Justinianus* runa. Mjenujcy prawda je w starosłowjanskej rěči tejko, kaž laćanske *jus*, *justitia*.

*) Izток rěkaše tež jedyn wjerch słowjanskich Njerječanow.

Wšelake prašenja.*)

a. Prašenja na ryčespytny wotrjad Maćicy Serbskeje.

1. Je słowo „žahadlo“ to samo, štož „požahadlo“ — *Rühreisen beim Pichen*? A njejsu-li naši prjedomnikojo so mylili, hdyž su němske słowo *Stachel* po serbsku „žahadlo“ mjenowali, hdyž to tola w polskim „žadło“, ruski *жа.ло* rě-

*) Prašenja podobneho woprijeća damy rad wotčišćeć. Red.

katej, a by mělo w serbskej ryči snadž žadło abo tak někak rěkać?

2. Čeho dla rěka „wiczaz“ němski „*bäuerlicher Lehngutsbesitzer, Lehnsmann, Lehmann*“? a bě wón wo prawdže z cuzeho splaha, kaž jedyn wučeny Serb myslí? Hač dotal mjez Serbami a Němcami to měnjenje knježeše, zo běchu „wiczazojo, wiczazy“ jenož słowjanskeho rodu, z wěstymi zemjanskimi prawiznami němskeho ryčerstwa wuhotowani. Tajke prawizny běchu: hońtwa, piwowarjenje, palencpalenje atd., tola njesmje-džachu robotnikow mjeć.

3. Čeho dla město Rom jenož w lužiskich Serbach tak rěka a při druhich Słowjanach Rim?

4. Kak je serbske mjeno Krolmus z laćanskeho *Hieronymus* nastalo? A čeho dla praji so serbski Klimant město laćanskeho *Clemens*?

b. Prašenja na starožitnosny wotrjad Maćicy Serbskeje.

1. Što su te městnosće po prawym byle, kotrež hrodžišća mjenujemy?

2. Z čeho je přišlo, zo so městnosć Čělc blisko Hownjowa wot Němcow *Flinz* mjenuje?

3. Hodži so wuklasć, čeho dla hora, wot Němcow *Stromberg* mjenowana, serbski wusmužowa hora rěka?

c. Prašenja na přirodnospytny wotrjad Maćicy Serbskeje.

1. Je to wěrnó, zo je kabija a škrěkawa jedyn a tón samy ptak?

2. Što je sporušć (*Spermoedia*) a čeho dla tak rěka?

3. Je jałorc ta sama rostlina, kaž druhosłowjanski jałowjec, jałowec, a čeho dla so tak mjenuje? Přirunaj: jałowca, jałowca kruwa.

4. Što rěka, hdyž so praji: milina hraje?

Z Budyšina a Lužicy.

* W Monsec knihičišćerňi w Budyšinje čišći so w tu khwilu za pjenjezy bibliskeho towarstwa w Draždžanach nowy wudawk serbskich biblijow a je hižom 36 listnow wot nich zestajanych. Porjedjenje wobstaraja knježa duchowni Imiš, Jenč a Sykora, a móžemy so tego dla nadžeć, zo změjemy něhdže za lěto nowe a hdyž tež w starym ewangeliskim prawopisu čišćane, dha tola korrektniše biblije, hač prjedawše běchu.

* Naš młody sobukrajan a horliwy Serb, k. stud. phil. E. Muka, prjedawši redaktor „Lipy Serbskeje“, je 8. augusta 1878 na universiteće w Lipsku po pruhowanju, khwalobnje wobstatym, wot filosofiskeho fakulteta doktorat dostał. Bě so pruhowanju podčinył w klassiskimaj ryčomaj, w ryčespytu a přede wšěm tež w słowjanskich ryčach, při čimž so tež sobu na našu lubu serbsku ryč džiwaše. Jeho doktoralna dissertacija, kiž bórzy čišćana wuńdže, ma napismo: *De Ibyci, Simonidis Bacchylidis choriorum poetarum dialecto comparata cum Pindarica*.

* Młodzencojo słowjanskeho rodu, w Lipsku studowacy, su w započatku druhého semestra 1877 mjez sobu słowjanske towarstwo „Vseučilištnoje družstvo Slověn w Lipsce“ založili, kotrež je so wot universitetskeho sudnistwa wobkrućilo. Do njeho smě kóždy rodzeny Słowjan, kiž w Lipsku studuje, zastupić. Sobustawow běše hač dotal 24: a to Rusow 8, Čechow 5, Južnoserbow 5, lužiskich Serbow 3 (Muka, Čoch a Kral), Słowjencow 2, Polakow 1. Nadrobnu rozprawu wo zamyslu, wustawkach, skutkowanju a poděidženjach tuteho towarstwa chcemy přichodnje podać. M.

* Knjez farař emerit. Broniš w Drjowku w Delnich Lužicach, kiž wóndano, kaž smy hižom w 1. čisle našeho „Lužičana“ powjedali, swój 90lětny narodny dzeń swjećeše, je w 54. zwjazku lužiskeho magazina lěta 1878 zajimawy nastawk wotčišćeć dał pod napismom „die täglichen Mahlzeiten der Lüneburger Wenden“, w kotrymž wón limbórkške serbske mjena za tute jědžne časy wukladuje. z D.

* Knjez Fengler, farař při starolutherskej cyrkwi w Khoćebozu, kiž ma tež w swoim domje čišćerňu a nabožny časopis „Gotthold, illustriertes Sonntagsblatt“ wudawa, je tež serbsku ryč nawuknył, dokelž su jeho wosadni po wjetšinje Serbja. Wón wudawa tež „pratyju“ (protyku) z mjenom

„Gotthold“ a je do teje na leto 1879 tež sydom stronow serbskeho texta z wobrazami přidał. Serbam „pratyju“ serbski podać, je wěšće khwalobna wěc, a knjez Fengler chce hišće wjacj serbski podawać, je-li zo jeho pospyt so spodoba, ale ryč dyrbi być lěpša, a chcemy knjeza F. k temu „nagranjaš“, zo by prichodnje zaso njeprajił: „Ten Pratyjar jo gorej-fodrowany hordował.“ — Přispomnjenje redakcije: Njech džě sebi knjez Fengler, hdyž je trjeba, jeneho ryčewustojneho Serba k pomocy wozmj; jeho zaslužba wo delnołužiskich Serbow budže potom čím wjetša, hdyž jim žiwność w čistej serbsčinje podawa.

Słowjanski rozhlad.

Podawa M. Hórnik.

Na požadanje mnohich Serbow mam pod tutej rubriku krótkte zdželenja ze słowjanskeho swěta podawać, kotrež móža zdžělaných Serbow zajimac, tola z wuwzacom politiki; wosebje pak mam na powjesće z pis-mowstwa a wumjełstwa džiwać.

Kóždy čitar drje wě, zo su Słowjenjo wulki 87millionowy lud a zo wšelako rozpadaju po ryči, po nabožnistwje a po statach Tola hdyž po dlěšej přestawcy so z nowa tudy wo nich ryči, njech so slědowacy přehlad w pomjatk wobnowi. Hdyž na ryč džiwany je Wulkorusow přez 42 millionow, Małorusow 14 (jenož džěl z tutej w Awstriji nałožuje wosebitu knižnu ryč, wjetšina wulkorusku), Bołharow pak 6, Serbow a Khrowatow tež 6 (pisaja jenu ryč, ale z dwójim alfabetom), Słowjencow 2 (džěl z nich piše khrowatski), t. j. přez 70 mill. južnowukhodnych Słowjanow; Polakow je přez 10 mill., Čechow ze Słowakami (mało hinak pisacymi) přez 7 mill., lužiskich Serbow na 160,000, t. j. přez 17 mill. zakhodnych abo nawječorných Słowjanow. W tym je po nabožnistwje 62 mill. prawoslawnych, 3 mill. unitow (z katolskej cyrkwy zjenočených), 19 mill. katolskich, nimale 2 mill. protestantskich a 1 million poturčencow (mohamedanskeje wěry). Jich rozpadowanje po statach je bóle znate a po poslednej wójnje tež hišće njewobstajne. Nam su tudy wšitcy Słowjenjo zajimawi a z literarneho a wumjełskeho žiwjenja kóždeho jich wotdžela podamy krótkte powjesće ze žórłow, nam přistupnych, a to w rjedže prjedawšich lětnikow.

Katalogi nowych słowjanskich knihow njejsu dotal na žanej stronje dospołne. Loni sta so nowy pospyt, w Prahy wufidže přeni lětnik bibliografiskeho kataloga za leto 1877; ale je tam jenož česka, pólska, khrowatsko-serbska a małoruska literatura zastupjena.

Za wšěch Słowjanow wažny „Archiv für slavische Philologie“ wukhadža dale, nětko hižo w třecim tolstym zwjazku, pod redakciju V. Jagića, prof. ord. słowjanskeho ryčespyta w Berlinje; wozjewja porjadnje tež naše serbske wěcy, kaž daloko su za druhich Słowjanow wažne. Mjez druhimi pisataj do Archiva wosebje professor Leskien z Lipska a prof. Nehring (Polak) z Wrótsławja.

W Prahy je wušol přeni zwjazk biblioteki českich originalnych spěwuhrow, t. r. wučah za klavir, česki a přeloženy němski text. Přeni kruch twori komiska opera „V studni“ wot Blodka.

Čěscy nakładnicy wudawaja časopisy a wšelake drohotne knihi z wobrazami. Tak je Fr. A. Urbánek wudaće wobdžělaneho přeložka Hellwaldoweje knihi „die Erde und ihre Völker“ wozjewił. Najlěpši ilustrowany časopis rěka „Světobzor“.

Polacy maja na wšěch stronach pilnych spisowarjow a wudawarjow. Mjez časopisami wuznamjenja so w tu khwilu, štož słowjansku mysl nastupa, w Poznanju wot J. Chociszewskeho wudawany „Lech“, kiž nětko listy z Małoruskeje a Českeje poskićuje; wo našich Serbach je tam tež hižo wjele pisał.

Ruska literatura přibjera při swojej mócněj wobšěrnośi na nahladnośi w wukraju při wulkich ludach, samo při Němcach, kotřiž njerady něšto dobre na Słowjanach připóznawaja. Tak pisaše lětsa „Ausland“, zo ruscy geografowje a wudawarjo zemjopisnych knihow a khartow na přemim měsće steja. Wo prawdže je wjele tajkich spisow do němčiny přeložených.

Ruscy knihikupcy a spisowarjo wozjewjeja z časami tež spisy, kiž su druhim Słowjanam wosebje witane. Tak je prof. Riha přirunowace „Tablicy sławjanskich jazykow“ wudał; na našu serbsku ryč njeje tam zapomnjene.

Mjez južnymi Słowjanami wustupujetej wosebje Akademia jugoslavjanska w Zagrebje a srbsko učeno Društvo w Belgradže.

Lužisko-serbska literatura lěta 1878.

Zrjadował Marko Smoleř.

- Bart**, farař, **Jězusowa winica**, to je kniha, w kotrejž so namakaja raiše, wječorne, kemšace a spowjedne modlitwy. W Budyšinje 1878. 8. (stron 517, nakład 3000).
- Časopis Maćicy Serbskeje**, zešiwk I. 1878. Redaktor Michał Hórnik, farař. W Budyšinje 1878. 8. (stron 120, nakład 500). Pl. 75 np.
- Fiedler**, K. A., **Towařny Spěwnik za serbski lud z hłosami**. Z nakładom Maćicy Serbskeje. W Budyšinje 1878. m. 8. (VIII, str. 192, nakład 1000). Pl. 1 m. 50 np.
- Hórnik**, Michał, farař, **Mjeńše spěwarske knihi za katolskich Serbow**. W Budyšinje 1878. 8. (str. 96, nakl. 3000).
- Jakub**, Jurij, farař, **Wuknjenja z biblije, z katechisma a ze spěwarskich**, wot kralowskeho ministerstwa wšitkim serbskim šulam poručene. Z nakładom J. E. Smolerja. W Budyšinje 1878. 8. (str. 51, nakl. 3000). Pl. 30 np.
- Jeho Majestosci Kralej Albertej a Jeje Majestosci Kralowej Karoli k 25-lětnemu mandželskemu jubileju džeń 18. junija 1878 z najhlubšej pokornosću swěrne Serbja**. 4. (str. 16). Pl. 30 np.
- Katolski Posoł**. Ludowy časopis. Wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyšinje. Redaktor: Michał Róla. 8. Lětnje 24 čisłow.
- Kordina**, J., farař, **Napominařske słowo w času nadpada a zawjedženja Irwingianow**. W Budyšinje 1878. 8. (str. 16, nakl. 2500).
- Krajan**. Katholska protyka za Hornju Lužicu na leto 1879. Z nakładom towarstwa SS. Cyrilla a Methoda. Spisowar: kaplan Jakub Skala. W Budyšinje. 4. (str. 40, nakl. 800). Pl. 30 np.
- Křižan**, K. B., **Přenički z předařskeho pola**. Z nakładom serbskeho lutherskeho knihowneho towarstwa. W Budyšinje 1878. 8. (str. 16.) Pl. 10 np.
- Křižan**, Jan, stud. theol. w Lipsku, Dr. Jana Habermannowe křesćijanske raiše a wječorne modlitwy. (Z němskeho.) Z nakładom serbskeho lutherskeho knihowneho towarstwa. W Budyšinje 1878. 16. (VI, str. 77, nakl. 3000). Pl. 20 np.
- Lipa Serbska**. Časopis młodych Serbow. 1878. Redaktor A. Muka, wudawař J. Nowak. Wot lěta 1878—79 wudawař a nominalny redaktor: J. E. Smoleř. Lětnje 12 čisłow. Pl. 2 m. 40 np.
- Mlónk**, Pětr, w Džiwoćicach, **Khěrłuše a spěwy**. 1848—1876. Štwórty a pjaty zešiwk. W Budyšinje 1878. Z nakładom wudawařnje „Serbskich Nowin“. 8. (str. 193—320).
- Missionski Posoł**. Redaktor: Rychtař, farař. W Wojerecach. Lětnje 12 čisłow. Pl. 60 np.
- Předzenak**. Protyka za Serbow na leto 1879. Spisowar: k. farař Rāda. Z nakładom Maćicy Serbskeje. 4. (str. 40, nakl. 5000). Pl. 25 np.
- Schneider**, Franc, duchowny radzičer a farař, **Khronika Kulowa**, města a farskeje wosady. W Budyšinje 1878. Z nakładom towarstwa SS. Cyrilla a Methoda. 8. (str. 148).
- Serbske Nowiny**. Redaktor a wudawař: J. E. Smoleř. W Budyšinje. Lětnje 52 čisłow. 4. Pl. 4 m. 60 np.
- Wanak**, farař w Wóslinku, **Bibliški pućnik za wšitke dny lěta 1879**. Z nakładom serbskeho lutherskeho knihowneho towarstwa. W Wojerecach. 8. (str. 88, nakl. 3000). Pl. 10 np.
- Wowčerř**, kaplan, **Katolski katechismus za šulske džěci**. W Budyšinje 1878. 8. (VIII, str. 96, nakl. 1000).

List na redaktora.

—x— Wjeselu so wutrobnje nad nowym, tež zwonkownje tak pěknym „Lužičanom“ a přeju jemu najlěpši pospěch.

Na kóncu přenjeho čisla čitach, zo chceće mój nastawk „Hlós přećiwo hłosam“ w druhim čisle wotčisćec. Pomysliće sebi pak, zo je wote mnje hižom augusta 1878 napisany, a njebych teho dla **nětko** rad widzał, hdy byštaj našej nawjedzítaj organaj mjez sobu wojowaloj, wosebje hdyž spóznawam, zo je w běhu časa tamón spisař wšelake dušne spisał, štož Wy sami w nowym Lužičanu str. 8 wuzběhujec. Duž wopomúće słowo: *Viderint consules, ne quid detrimenti capiat res publica!* — a wostajće mój nastawk njewotčisćany.

W starej přećelskej lubosći nana a syna postrowjejo atd.

Лужичанъ, ежемѣсячное изда-
ніе съ портретами славянскихъ со-
временниковъ.

Лужичан, мјесечник са слика-
ма словенских врстника.

Lužičan, mjesečnik sa sli-
kama slovenskih vrstnika.

Lužičan, mėsečnik s podoba-
mi slovanskih vrstnikov.

Ł u ž i č a n .

Лужичанъ, мјесечникъ съ обра-
зитѣ на словѣнскитѣ соврстници.

Lužyczan, miesięcznik z wi-
zerunkami słowiańskich współcze-
sników.

Lužičan, mėščnik s podo-
biznami slovanských vrstevníků.

Lužyczan, mjasecnik z podo-
biznami słowjańskich casorownjeń-
kow.

Měsačnik za pismowstwo, ryčespyt a narodopis

z podobiznami słowjanskich časorunikow, kaž tež z hudžbnymi a belletristiskimi přilohami
po njewobmjezowanych časach.

Zamolwity redaktor a wudawař: J. E. Smoleř w Budyšinje.

Dr. Janez Bleiweis.

Dr. Jan Bleiweis so 19. novembra 1808 w měštašku Kranju narodži, hdžež běše jeho nan z kupcom. — Jako bě Jan lu-
dowu šulu wukhodzil, wón w léce 1819 do ljubljanskeho gym-
nazija zastupi a swoju tamnišu wučbu dokončiwši, so do
Wina poda, zo by tam na
lékařstwo studował. W léce
1832 za doktora lékařstwa
promovirowany, wón dale w
Winje wosta, zo by so hišće
w skotolékařstwje wuwučil.
W léce 1838 wón knihu „wo
konjacych khoroscach“ wuda,
a tuta jeho přěnja kniha bě
so tak derje radžila, zo ju
wěcy wustojni jara khwalachu.
Wona je so potom wjacy
króc wudala.

W léce 1843 so Dr. Blei-
weis jako professor skoto-
lékařstwa a sudniskeje medi-
ciny do Ljubljany wróci,
hdžež jeho tamniše krajnske
ratařske towaršтво za swo-
jeho sekretarja a z dobom
za redaktora svojego ratař-
skeho časopisa, „Novice“ po-
mjenowaneho, wuzwoli. „No-
vice“, tydžeńscy wudawane
w slowjenskej rěči, kotraž so
w Krajnskej, Styrskéj, Koru-
tanskej, w Goricy a Pobřehu
wužiwa, mjez Slowjencami
bórzy wulku wažnosť dobychu,
a to nic jenož teho dla, dokelž w slowjenskej a po tajkim
Slowjencam přistupnej rěči wukhadzachu, ale tež po tym, zo
so stajnje w slowjansko-wótcěmskim duchu pisachu. Tak so
sta, zo „Novice“ Slowjencow z dolheho duchowneho spanja

Dr. Янезъ Блейвейсъ.

Dr. Иванъ Блейвейсъ родился 7 (19) ноября 1808 года въ
городъ Кранъ, гдѣ былъ его отецъ кушчемъ. Кончивъ
учніе въ Городскомъ училищѣ, Dr. Блейвейсъ поступилъ
въ 1819 г. въ Люблянскую
гимназію и потомъ въ Вѣн-
скій университетъ, гдѣ обу-
чался медицинѣ. Приобрѣвъ
въ 1832 году степень док-
тора медицинъ, онъ все-
таки остался въ Вѣнѣ, чтобъ
обучатся и зоотерапіи. Въ
1838 году онъ издалъ кни-
гу о «лошадиныхъ больз-
няхъ» и это его первое со-
чиненіе такъ удалось, что
знатоки его очень хвалили.
Эта книга издавалась мно-
го разъ.

Dr. Блейвейсъ возвра-
тился въ 1843 году какъ про-
фессоръ зоотерапіи и судеб-
ной медицинъ въ Люблян-
у, гдѣ былъ съ тѣхъ поръ такъ
же секретаремъ крайнска-
го сельско-хозяйственнаго
общества и кромѣ того
редакторомъ его газе-
ты «Новице». «Новице»,
еженѣдельно издаваемыя на
словенскомъ языкѣ т. е. на
языкъ Славянъ, живущихъ
въ Крайнѣ, Стырїи, Карин-
тїи, Горицъ и Побережьи,
достигли между Словенцами

большой важности не только по тому, что печатались на
словенскомъ и по этому Словенцамъ доступномъ языкѣ,
но и по тому, что издавались въ славянско-патріотическомъ
духѣ. Такимъ образомъ случилось, что «Новице» возбудили

wubudžichu a jich za prócowanje na poli narodnosće dobychu. Kaž kóždy spisaćel, hdyž tež ničo wo politici njepiše, tola po času tež na politiske poměry swojeho luda kedžbuje a za to, štož móže ludej w politiskim nastupanju k lěpšemu služić, při datej skladnosći wustupi, tak bě tež z Dr. Bleiweisom. Wón, kiž běše mjez swojimi krajanami wosebje k lěpšemu ratařstw a skotařstwa džělať, wón tež, jako běše skladny čas přišoť, na politiskim polu k lěpšemu Słowjencow mócnje skutkowaše.

Za jeho nacionalno-oekonomiske zaslužby jemu awstriski khězor 1866 franc-jozefski rjad spožči a wjele ratařskich towarštwow je jeho za swojeho čestneho sobustawa, wyše teho jara wjele słowjenskich měščanskich a wjesnych gmejnow za čestneho měščana abo wjesnjana pomjenowať. Ruski khězor Alexander II. běše jemu hižom w lěće 1862 za jeho zaslužby na poli słowjanskeje literatury rjad swjateho Wladimira spožčił. A jako Dr. Bleiweis 19. novembra 1878 swój 70lětny narodny dzeń swjećěše, bě to nowa skladnosć, při kotrejž so jemu nic jenož ze wšěch stronow słowjenskeho naroda mnoholične wopkazma lubosće dostachu, ale so jemu tež ze wšěch słowjanskich krajow mnohe počesćowace pisma připosłachu: z jenym słowom, tutón dzeń běše tajki swjedžen, kotryž nic jeno Słowjencjo, ale tež z nimi z dohom wšě družu swěrn Słowjenjo swjećachu.

Dr. Janez Bleiweis je wyše 35 lětnikow „Novic“, z wjetša wudať. Mjez nimi su: kniha za ratařja, što ma při kupjenju, ma so žida plahować; wučba, kak maja so konje wobkować; wučba wo kublanju domjacych skoćatow; wučba wo wobhladowanju rězneho skotu a mjasa; słowjenska čitanka za 3. gymnazialnu rjadownju, teho runja čitanka za 4. rjadownju. Hewak je někotre kusy za džiwadło w słowjenskej ryči wudať, při tym tež wjele lět słowjenske protyki „Pratika“, „Koledarček“ a „Velika pratika“ čišćeć dawať.

Skónčnje mamy tež na to spomnić, zo je Dr. Bleiweis nowy słowjenski prawopis po zasadach khrowatskeho, českeho a našeho tak mjenowaneho analogiskeho prawopisa založil a z tym słowjenski splah z druhimi słowjanskimi splahami literarscy hódnje zblížil.

Słowencew izъ duhovnago sna i mnogihъ privedi kъ vysshej słowensko-literaturnoj dъjateljnosti. Každyj pisatelъ, hotja by ničego ne pisalъ o politikъ, sъ wremenemъ obraščaetъ wnimanie na političeskoe položenie swoego naroda i při dannomъ slučajъ wystupitъ za to, što po ego mňniu možetъ prinositъ wъ političeskomъ otnošenii narodu polъzu. Takъ bylo takže u Dr. Blejweysa. Rabotaja meždu swoimi zemljakami preimuschestwennu wъ polъzu zemledělčestwa i skotowodstwa, onъ takže, kogda predstavilsja slučajъ, silno dъjstwowalъ wъ polъzu Słowencewъ na političeskomъ popriščъ.

Za ego nacionalno-ekonomičeskija zaslužby požalowałъ emu wъ 1866 godu awstrijskij imperatorъ ordenъ Francъ-Josifa, mnogo selъsko-chozjajstvennychъ obščestw i očenъ mnogo słowjenskichъ gorodskichъ i selъskichъ obščinъ vybralo ego wъ swoe početnye členy. Russkij imperatorъ Aleksandrъ II. požalowałъ emu ešče wъ 1862 godu ordenъ sv. Wladimira za ego zaslužby o sławjanskoj literaturъ. — I kogda Dr. Blejweysъ prazdnowałъ 7 (19) nojabřa 1878 goda swoj 70 denъ roždenija, ne toľko słowjenskij narodъ so vsъchъ storonъ dalъ emu mnogo dokazatelstwъ ljubvi, no takže izъ vsъchъ sławjanskichъ zemelъ prislalo sь emu mnogo početnychъ pišemъ, odnimъ słowomъ: wъ etotъ denъ bylo takoe toržestwo, kotrore prazdnowali ne toľko Słowency, no wmeštъ sъ nimi i vsъ wěrnje Słowjane.

ze swojej samsnej ruku pisanych, 27 mjeńšich a wjetšich knihow wothladanju a wotčehnjenju koni wobkedžbować; wučba, kak

Drječín — Pětrohród — Jekaterinoslaw.

(Pućowanje w listach wot jeneho Serba.)

W Drječínje, 4. haprleje 1878.

Ja dyrbju prječku daloko,
Budź w Bož'mje, luby přećelo!

W Khoćebuzu, 4. haprleje.

Luby bratře!

Čeho dla so moja duša tak rudži, čeho dla so stysk do wutroby dobywa a wóčko so ze sylzami pjelni? Spominaš, wutroba, na plakanje stareje maćerki? Hnuje će třepotaty hlós kruteho nana abo jeho dybawe w Bože mje?

Ně, wšo to wotpočuje na wěčne spominanje hluboko w wutrobje zahrjebane.

Čuješ snano třepotatu ruku zrudneho holiča, žaha će wohen jeje sylzajtých wóčkow abo smali će horcota přenjeho wo-koša? — wón je był tež posledni. —

Ně, tež tutón swjaty wobraz předobreje Leňki mi před woćomaj njesteji.

Abo widžiš ty tamne woko lubeho droheho přećela, kotryž će z maľch lět kaž bratra a lěpje znaje a lubuje. Teho přećela, kiž je mje džensa tak horco, tak zrudnje wobjimaj? Blyšći so před tobu sylza mlodeho wysokeho muža, kiž so džensa rudži a žaruje wo mnje, kaž wo zemřeteho?

Ně, tež na njeho njesteji mysl. —

Džiwach so husto, kak móže njewjesta, hdyž z nawoženju wotsal čehnje, tak zrudna być, kak móže tak plakać, hdyž so wšě jeje žedženja dopjelnjeja. —

Khoćebužske dwórnišćo je dosć wožiwjene wot ludži wokoľhanjacych, so rjepotacych a santorjacych, wšo je žiwo a so hiba. Ja sedžu sam lutki w kućiku, myslu, žedžu, sym k njewurjek-njenju zrudny. Moje lěta dolho trajace žedženja so dopjelnjeja a tola mi stysk w wutrobje žerje. —

Mi je kaž rjekej, z lubosću k wótnemu kraju so horjacemu, kotrehož z wóćiny honja, kaž mlodemu hospodarjej, kotremuž jebakajo nanowe kublo bjeru, kaž bojazliwej holčcy, kotruž přirodna mać z domu storka.

Łužica! Kak sym ja tebje stajnje sebi česćil a wažil a tola njewjedzach, kak jara tebje lubo mam. Před mojim duchom so pokazuja wysokotwarjene khěže stareho Budyšina, stary hród,

hluboki dól, městno mojich džěcacych hrow, městno, hdžež mój duch wotcući a ze spodziwanjom sebje sameho spózna.

Hora Pichow strowi mje posledni raz. Kak husto sym z njeje do Serbow dele hladał. Ja jědu dale a dale. Wysoki Palow praji mi w Bože mje. Tež wujezdžansku cyrkej pokazuje mi smilne slónčko, ach posledni króc; klóštrska wěža so zjewjuje a zhubjuje. Ha, ty hordy syno mojej wótčiny, Čornoboho*), na kotrymž so duša w zahorjenym towařstwje za Serbstwo płomjenješe, budž w Bože mje. Hižom kamjeńske wěže wjacy widзец njejsu; do kola wokoło luta hola. Slónco so začmiwa, wjeřski čémnozelenych khójnów so lědom hibaja. Zrudoba, puscina wokoło mje. Sylzy? Haj, štóž Łužicu wopušćuje, njetrjeba so hanibować, hdyž wo nju plače. —

„Guben — Thorn — Insterburg! Einsteigen!

W Bože mje přećelo!

*) Hora wyše Budyšina.

Red.

W Bydgosću, 4. haprleje wječor.

Luby přećelo!

Nětk leži daloko zady mje moja luba Łužica, město mojeho zańdženého přebywanja. Njemóžu Ći prajić, kak sym so zradował, jako na mjezach serbskeho kraja hišće raz serbske holčki na polach wuhladach. Rjana młoda steji cyle blisko, džerži ruku nad woćomaj a hlada na čah ze splóšiwym wokom, kaž lěsna sorna na šumjacy wodopad. Wona hlada hišće khwilku za nami, potom so zaso skhili a dale džěła, zabywši nas wšitkich, njewjedžo, kajku radosć mi zhotowa. Wona swoje džěło wobstara, číše domoj dže a po swjatoku pónđže z měrnej wutrobu do swojeje běleje komorki, styknywši mučnej rucy so Bohu poručo. Mało jenož, jara mało je čłowjekej trěbne, zo by z pokojom był. Tuta holčka haji wótcow wašnja a ryč, jako mać svojich džěci, jako hospoza svojoho hospodarja wěsće wjacy Serbam k wužitku dokonja, hač twoja njeměrna duša, njespokojny putniko! Spi derje moja miła! — Ale jow-le je tola zabiće wjele scónow. Spytajmy wusnyć.

Twój mučny

Jan.

W Kralowcu, 5. haprleje.

Tudy na mjezach němskeho kraja w staroslawnym měsće na brjohu wěčneho morja Tebi, mój swěrný serbski bratře, posledni wutrobny postrow na „wótcnej“ zemi! Němski kraj je rjany a bohaty a je derje w nim žiwy býć, jenož nic za Słowjana. Ja sym wčera po njezbožomnej Pólskej jěł. To samo systematiske přeněmčeuje, ta sama njesćerpnosć, zo tutón „process“ tak doľho traje. Teho dla su w najnowišim času mnohim pólskim městam a wsam jich słowjanske mjena wzali a jim němske dali. Kak by so Tebi lubilo, luby bratře, hdyž bychu Twoju čichu serbsku wjesku z razom na „Bismarkshain“ překřćili abo „Moltkendorf.“ Što by Twoja wowka měniła, hdyž bychu ju naryčec chcyli, zo je wona po prawym ze Sedanthala abo z Wendiš-Metza. Ja rozryčowach so ze starym česćedostojnym Polakom a prašach so tež wo mjeno stacije, na kotrějž runje zastawachmy. Wón džěli mi někajke pólske mjeno. Ja pohladach z woknom won a wuhladach na scěnje z wulkimi pismikami narisowane

Roondorf. Ja jeho na to kedžbliwehe šćinich, wón sylnje rozhněwany rjekny: „Stacija rěka, kaž sym ja prajił a što tam steji, ja njewěm, je mi tež wšo jene.“ Wón potom ani słowčka wjacy zo mnu ryčec nochcyše.

Pólski wojak, kiž domoj jědžiše, džěli mi, zo je jeho hawptmon prajił, zo za dvě léce žadyn Polak wjacy njebudže. Hlej, nam je E. Andréé tola, je-li so njemolu, hišće sto lět dowolił. Kajki je wón dobry mužik! jow njejsu tak šćedriwi. —

Tak mjenowane „Ostpreussen“ su tučny bohaty kut. Jow maš burske dwory tak wulke, kaž je pola nas cyla wjes, brjóznje tak dolhe, zo maja hač do 10 wrotow. Twarjenja su rjenje natwarjene, dwory wulke a wšo w dobrym čistym rjedže.

Wčera wuhladach přeni króc morjo. Hižom tutón napohlad je hódny, zo by sem dojěł.

W nocy wokoło jeneje hodžiny chcu dale.

W Bože mje, mój drohi njezapomnity!

W Wilnje, 6. haprleje.

Mój drohi serbski bratře!

Džensa rano sym přez ruske mjezy přejěł. Tutemu aktu njepobrachuje do wěsteje měry swjatočnosće. Hroznje hladacy žandarm, wobronjeny hač do zubow, powita mje na přenjeji staciji z khětro wuraznym słowom „Pass!“ Potom puščichu wšěch do někajkeho přebytku a přepušćachu kóždého wosebje z duričkami do druhého přebytku, wězo po přehladanju jeho zmachow. Jedyn přebytk předstajuje hišće němski kraj a druhi hižom je ruski. Jenož přez tute małe durički, kotrěž z jeneho wotdžělenja dwórnišća do druhého wjedu, móžeš do Ruskeje zastupić. Hewak steja wšudžom kozacy a žandarmoj, nikoho njepřepušćejo. Na moju wojeřsku dušu sćini tutón kruty porjad z cyla dobry začišć. Přenje, štož će zajima, hdyž do Ruskeje zastupiš, je zatrašne wonjenje, kotrěž wšudžom, wšudžom to samo wostanje, w salonu wosebneho knjeza (wězo tam njeje tak sylne) kaž wo jstwjje khudeho bura. Turgenjew, ja njewěm hdže, na nje spomina a měni, zo je to wonjenje wot teho mazu*), z kotrymž ruski burik svoje škórnje maza. Widžiš, jow je hnydom koncentracija, wšitcy mazaja z tym samym mazom, naši burjo sebi kóždy wosebje svoju družinu warja a praža. Nó, rjenje tež runje nje-wonja, ale z najmjeńša maš pola nas wšelakosć, a „wšelakosć so spodoba,“ kaž mi wučeni wěrimy.

Jako w druhim (ruskim) přebytku zaso k sebi přińdžech, běchu po starym studentskim wašnju moje přenje mysle: kak bych piwo dostał. Duž wzach wšě svoje ruske mozhy w hromadu a skazach sebi tak někak karaněk čerstweje brěčki slawneho Gambrina. K zbožu mje pinčnik skoro zrozými, ale za

*) To je wěrnó, zo wšudže wonjenje, za cuzbnika napadowace, začuješ, hdyž přeni raz do Ruskeje přińdžěš. Tuto wonjenje pak z maza njewukhadža, z kotrymž Rusojo swoje wobuće a teho runja mazaja, ale ze sameje kože, z kotrějež je wobuće atd. šite. Mjenujcy koža so w Ruskej trochu hinak wuharuje (garbuje), dyžli w druhich krajach, hdžež k temu wosebje jenož dubowu skoru, drobnje toľčenu, naľožuja. W Ruskej pak k dubowej skorje tež wjerbowu přiměšaja a wyše teho tež hišće brězowy džohć (дероть=djogot, birkentheer) a ryhjace sadlo. Z tutej měšaninu so w Ruskej koža wuharuje, a tuta koža, kotruž tam juftu mjenuja, žaneje wody njepřepušća, ale pak tež svoju wosebitu wón wobkhowa, hač kožu mažeš abo njemažeš; přetož portemonnaje, cigarrowe etuije atd., kotrěž so wšak ženje njemazaja, tola wěčnje svoju wón wobkhowaja, hdyž su z jufty džěłane. Juftu Němcy juchten mjenuja.

Red.

Rusu mje njeprispózna, ale poča hnydom němski kjawkač, hač runje tež krasnje njemóžeše. Dziwnje, zo so kózdy w tej ryči pokazuje, kotruž najhubjeišo rozymi.

Piwo bě žadławé; čaj (thej) lěpje slodžeše. Šafnař so mje woprašá, hač w přeněj abo drugej klasy pojedú a zmoršći njespokojny čolo, jako jemu wozjewich, zo w žanej z tuteju dweju klassow jěc nochcu.

Je tu plódný kraj, khěže wjetkhe, leži hišće sněh. Ale, dziwnje dosć, džěci tu košlate a bosa wokoło běhaja, swinje so na polach pasu. Wilna je rjane město; su tu hory a doły. Wobjed bě dobry.

Hižom čah hwizda. — Njezabudž na swojeho

Jana!

Pskow, 7. haprleje rano.

Mój drohi přečelo!

Ty ležiš nětko w měrnym rańšim spanju a njeznaješ čezu a njeluboznosť dalokeje dróhi. Stacija po stajici nimo lěta a hač do kónca je přeco hišće jara, jara daloko. Wozy a kolesa šumja a storkaja so a šwórca po hłosu:

Refrain: My jězdźimy storkajo čahajo

A spěwamy při tym sej rumplujo:

Spěw kolesow: My wozymy ludźi tu a tam
Hač khudych hač bohatych, wšo jene nam.
My k wjeselu, k zrudobje wozymy
A hdyž so nam zezdanje, zwróćimy.

Refrain: My jězdźimy storkajo čahajo

A spěwamy při tym sej rumplujo:

Spěw kolesow: My wozymy njewjestu z nawoženju
A mučneho putnika k wotpočinku;
My wozymy wojaka na bitwišćo
A hdyž so nam zezdanje, zwróćimy wšo.

Refrain: My jězdźimy storkajo čahajo

A spěwamy při tym sej rumplujo:

Spěw kolesow: My wozymy paducha do jastwa,
A do wukraja mudreho jebaka;
My wozymy krala a khěžora —
Prdawc! tu leži wša wobrada.

Refrain: My jězdźimy storkajo čahajo

A spěwamy při tym sej rumplujo:

Spěw kolesow: My wozymy židow a křesćanow
Rjane holčki a pěkných pacholow;
My wjezemy Holana z Drječina
A zezda so nam, zleći do blóta.

Refrain: My jězdźimy skorkajo čahajo

A spěwamy při tym sej rumplujo.

Heeh dha hej, bjeće so' na kedźbu! rrraadibumm a mój susod, mlody zahorjeny Polak, koši kolena rjaneje swojeje susodžinki, kiž jemu napřećiwo sedzi, a ja z mojim nowym přećelom, němskim professorom, z kotrymž runje wo wšelakich paedagogiskich methodach jara mudrje ryčach, tak z čolom do čola prasnych, zo nic jeno paedagogiku, ale tež sebje sameho zabych. Bě zjawnje widžeć, zo běštaj našej nopaj jenak tolstaj, žadyn njebě rozbity. Halekanje a santorjenje, křik a plač we wšěch wozach. Lěkarjo khodža z wobwalkami a škleńčkami, zastojnicy hawtuja jedyn přemo drugeho. Čah pomału jědžo bě z jenym wozom hromadu prasnył, kiž bě so zaběžał. Tež

paleše so wóska našeho woza. Tola tež tu móže so prajić, wulka hara a mały kwas: Nichtón njeje tak ranjeny, zo njemóhł dale jěc a kak su tu skiwlili!

My smy so zapozdžili. Duž khětre dale!

W Bože mje!

Cařskoje Seło, 7. haprleje.

Mój luby serbski přečelo!

Sym blisko k wottyknjenemu kóncej docpěl. Jedyn wotdžěl mojeho žiwjenja je so minyl, druhi so započina. Džensa je za mnje dopomnjeća hódny dzeń, ja wuhladam přeni króc rusku stolicu, twjerdžiznu Słowjanstwa. Hewak je džensa tež mój narodny dzeń.

Moje towařstwo je cyle ruske z wuwzaćom jeneho Čorno-hórca, kiž je, z Turkami so pobiwši, do Pětrohroda posłany, zo by tam za swój klóštr něšto wuskutkował. Wón je tež mnich, štož pak runje won na nim widžeć njeje. Móćne čorne wusy (šnawcar) debja wobličo a jeho powjedanja su jara krawne. Ja zjewich so jemu jako słowjanski bratr, lužiski Serb. Wón so mje hnydom woprašá, hač ja Smolerja znaju. Tež Hórnikowe mjeno bě jemu znate. Widžiš, mój bratřiko, njebój so, my njejsmy tak wopušćeni a sami luty, kaž někotry tupy zezawc doma mysli, kiž wo dale ničo so njestara, hač wo swoje běrny.

Tež jena rjana ruska gubernantka tu běše. Žony a holcy lnydom za ruskimi mjezami kurja, kaž njemdre a wonjeja po tobaku na sto stopow.

Duž hura do přědka do Pětrohroda!

Wjesel so zo mnu mój bratře!

Twój

Jan.

Přenja běla róža.

(Po ruskim wot J. B. Š.)

Je ranje. W powětre je ćopło. Zahroda so w miłych pruhach skhadžaceho slónca wša blyšći. W susodstwje khapon zaspěwa; w dalinje jemu druhi wotmolwja. Wšě kwětki su wotcućile. Su poľne radosće. Třepjetajo straseja rosnyne kapki, kiž su so wo nóc na nje nasydale, wot so; wjesele a wěpnje pozběhujaja swoje pisane hłowčki, zo bychy na Boži swět pohladale.

Wšo je tak swětko, čicho, rjenje! . . . Radosć žiwjenja tele mólčke, wonjace stworjeńčka móćnje wobjima. Z dobom mjez nimi bojazliwy, spěšny šepot nastanje.

„Hlajće! Što to je?! Na Róžu, na Róžu pohladajće! Što je so z njeje stało? Je dha to ta samsna Róža — naša sławna Róža? . . . Hdže dha je jeje purpurojta, krasna drasta wostała? Ju džě njepóznaješ! Je dha wona to?“

Takle kwětki, wulke a małe, rozhorjene a z nuznotu jena druhu w ryči přetorhujo, woľachu.

„Wčera wječor, w wusnjenju, hišće sym so tak wjeselił nad njeje“, zaryča blědy Lewkoj; „najrjeńša Róža mjez wšěmi! sebi myslach; a džensa tajke přeměnenje!“

„Sotry, towařski!“ módrojta *Belle de jour*¹⁾ swoje susodžiny cybaše (— wone běchu wóćy jenož poľ wotkryłe a zaso zdřemnyłe —) „za sobu, za sobu, wotcućće cyle! Spałe sće

1) *Belle de jour* je družina powitkow (*Convolvulus*).

dolho dosć! Njeje čas drěmać — hdyž so tak njewuslědźite wěcy stawaju, dyrbjať kóždy na nohach być. . . . Pohlejte na našu Róžu!“ Wšě *Belles de jour* z dobom wóćy dospołnje wotewrichu a, wuhladawši Róžu, so jim kaž secny ze zadźiwanjom a strachom.

„Staň so něšto z kimžkuli druhim z nas“, pomału a wuraznje fijałkojta Jurinka²⁾ rjekny, „to móhl so tola bjez stracha woprašć, so wobhonjeć; ale Róžu pola nas stajnje jako wosebnišu wuzběhuja a sebi njezwaža ju wuwoprašować.“

„To pak hišće je wulke prašenje, hač tež jej wo prawdže přenjowstwo słuša“, khila so k Jurincy dołhonohaty njelepy Pawk; „to hišće ma so starosćiwje přepytac.“

„To je dawno znate, zo so česć přeco po zaslužbach njewudzěla“, Jurinka z hłosom ranjeneje česće wotmolwi. „Ale to dyrbi kóždy připóznać“, wona swoje fijałkojte, somočane lopješka hordže rozšěrjejo, pokračuje, „zo stej něžnosť a rjanosć Róže wosebiće luboznej, a zo . . . .“

„Ach, moja luba!“ z wěstej měščanskej bjezbojazliwosću Pionia³⁾ jeje ryč přetorhny; „wy přeco wo prjedawšej Róži ryčíte — to je wěrnó, prjedy tež běše jeje barba přeco pře wšu měru něžna; nětko pak, pohlejte, na čo jě wona podobna.“

„Ja ženje k jeje česćowarjam słušať njejsym“, přispomni dołhonohaty Pawk. „Ja namkam, zo su w našim positivnym lěstotku podobne wumyslene stworjenja njesměrnje k wobžarowanju a směšne . . . .“

„Mjez namaj budź prajene“, so přelesne Bože Slónčko⁴⁾ k Całtcy⁵⁾ wobroći, „tutón Pawk je njeznjesny pedant!“

„Wo to pokoj! Wón stajnje přeciwnje na moje nervy skutkuje“, wurazy ze skhwatnej, něžnej ryču Całtka, ze zwojimi zwónčkami zatrasnywši kaž z kudžečkami. „Haj a Pionia je mi tež pěčna! A wobaj wonaj Róžu wobryčítaj! . . . . Ach, mje to wo prawdže druhdy tak hněwa, a tola jich njepřeměniš . . . . haj, na nas małych ani wjele njekedźbuja — my w scénje wostanjemy. Wyše telo tež je tak rjec hańba, zjawnje, přede wšěmi tudy swoje měnjenje wuprajic.“

Njezapomnički⁶⁾, wuslyšawši słowa Całtki, ničo njeprajachu, z džěcacy mjeselom jenož na so zhladowachu a z hłowčkami kiwachu, k znamjenju dospołneho přihłosowanja. Ale stawy přezměrnje rozšěrjeneje swójby Somotkow⁷⁾, poł fijałkojtych poł na zolc, (je to wulke přecelstwo: sotry, bratřa, cety, džěcatka, wnučata) wołachu wšě *unisono*: „Haj, haj, to je wěrnó! Tak je, cyle tak!“

„Poslušajće, lube towarški a přecelnicy!“ džeše wažnje a zběžnje Tulpa, cěmna ze žoltyimi a čerwjenyimi smužkami a dypkami; „my wšě smy nahle přeměnenje w Róži pytnyle — wšě smy we wěstej njewěstosći. Ja měnju, naša přislušnosť je, so k Róži samej wobroćić z próstwu, zo by nam tole spodzěwne zjewjenje rozjasniła. Z njej je so něšto njewšědne stało — wona traž našeje rady, našeje pomocy potrjeba . . . .“

„Ach ně, to trjeba njeje! ju bojazliwje Lilija w ryči přetorhny; „ja sym džensa zaže was wšěch wotcučila. Napohlad Róže je mje njewuprajnje zrudził. Ja ju horco lubuju a jeje

naturu derje znaju — je-li wona, tak njewotčakowano za nas, swoju krasnu drastu wot so čisnyła a so z jenym dobom, džak někajkemu džiwej, z barbu, podobnej na moju blědu drastu, wodžela, dha so tu, wěće mi, potajnosť khowa, potajnosť wulkeje zrudoby. Hlejte, wona je so wša zamknyła w hłubokich myslach a na naše ryče njekedźbuje. Njebudźmy ju! Njepřistojne prašenja mohle ju ranić — a wy wěće, moji lubi přeceljo, zo dyrbi nas njezboše bližšeho nic jenož rudzić, ale zo dyrbimy je tež z česću zańć měć.“

Na słowa Lilije, kiž běchu čicho, ale z jasnym hłosom a z wutrobnej zahorjenosću wuprajene, slědowaše mjez kwětkami powšitkowny šepot připóznaća.

„Mi so zda“, na jene dobo tolsty a jara pisany Čerw, wóćy ponižnje k zemi zložuju, zaryča, „mi so zda, hdyž njebjo spytowanje pósćeje, mamy je zmužiće, haj z džakownosću znjesć, nic pak swoje horjo k temu wužić, zo bychmy w druhich sobuzělnosć wubudźili . . . . Ja nihdy nikoho njesudžu, ale napohlad zadwělowanja, kotrež sebi Róža dawa, je přeciwo wšěm prawidłam bohobojosće . . . .“

„Dawa sebi jón wona wo prawdže?“ jeho Lilija přetorhny.

„Ja ničo wěste njepraju“, Čerw wotmolwi, „ale tole zdźerženje Róže ma so wo tak bóle porokować, dokelž je so wona, sudžo po tym, štož je so w poslednim času wo njej powjedalo, jara přehladała, zo bych wjacj njeprajil . . . .“

„To je lža“ Lilija wurazy.

„To na žane wašnje wučinjene njeje . . . .“ rjekny z njelepym směchom dołhonohaty Pawk. „Ja džeržu so francowskeho přisłowa: *Pas de fumée sans feu*“⁸⁾ přistaji wón, jenu nohu daloko do předka wukračejo.

„Směm-li wšěm powjedanjam wěrić, kiž mam wot wšelakich bručkow, čerwikow a muškow“, Pionia rjekny, „— dha wo prawdže . . . .“

„Wěrić słuša so jenož faktam“, přetorhny ju wažnje cěmna Tulpa. „Ja, po swojej naturje, z Róžu we wšěm přezjene njejsym, ale ja njedowolu, zo by ju što hroznosćow winil, zepjerajo so jeničcy na hołe žwanja — to je nječestnje.“

„Wy chceće fakty měć . . . . hm! . . . .“ wurazy Čerw so naduwajo, ale potajejo swoje zloby a njespušćo hlós ponižnosće; „hdy by njebył wulki princip — njesudź swójeho bližšeho —, kotrehož sym so, ja sebi to prajic zwažu, ze starska džeržal, ja móhl lohko na fakty pokazać, kajkež žadaće . . . .“

Kaž jenož Čerw ryčec poča, mjez kwětkami ropot nasta. Jemu njepřihłosuju z hłowčkami wijachu a khětre mjez sobu šepotachu. Ale při poslednich słowach Čerwja bu powšitkowne rozhorjenje žalostne. Wšě kwětki, zabywši samu přitomosć Róže a swoje krute wotmyslenje, zo ju budzić njechdaža, swój hlós pozběžechu. Haj same najmjeńše, a tajke bojazliwe, kaž Całtka, Resedka, Njezapomnički, Somotki, na swoju bojazliwosć zabuchu wšitke, wšitke wótre počachu: „lža! wšo tole je lža! My smy dawno pytnyle, zo rjanosć Róže, kiž swójeho runjeća nima, zawisć wubudźuje, — ale my njedopusćimy, zo by so někajki Čerw skhrobil, našu lesnu, našu něžnu, našu žělnosćiwu kralowu hanić! . . . . Prječ, prječ z nim! . . . .“ tak wone jena přemo druhu wołachu.

„Ale to dyrbju wuznać, tajkejele zmužitosće so wot kwětkow nadžal njejsym“, dołhonohaty Pawk brunemu brjuškatemu Bručkej do wucha zabórča. „Tu maš tež „poětiske stworjenčka“. Što měniš? — Kak su so rozžlobile! Što měniš?“

⁸⁾ To rěka: Žadyn kur bjez wónhja.

²⁾ Jurinka = *Georgina*.

³⁾ = *Paeonia*. Serbski tež „piwonja“ rěka.

⁴⁾ Boše Slónčko = *Coccinella*.

⁵⁾ Całtka = *Convallaria*.

⁶⁾ = *Myosotis*.

⁷⁾ = *Viola tricolor*, *V. bicolor* a dr.

Bruny brjuškaty Bručk pak svoje mēnjenje njewupraji; z cyla so wón, jako stworjenje hač na najbóle positivne, přeco jara reservirowany dzeržeše. Tónle raz pak wón, na druhe „što měniš?“ dołhonohateho Pawka, jeničcy ze sčehnjenym: hm! wotmolwi . . . potom wón pomalku pod malenowy keřčok zaléze. „Tole budže bóle zajimawe,⁹⁾ dyžli wšě jich wurýčowanja“ wón za so bórbotaše, młoduške lopješko wotkusowajo.

Wuhnaty tolsty Čerw so z lopjena Tulpy, hdžež běše so mi a tebi ničo wusynyl, njelepje na zemju dele wali. Do njeho mały strach zajěl njebě a wón so wšón zjěži¹⁰⁾. Zo běše ćoply blečk na tulpinym lopješku zhubil, jeho tež mały njehrjebaše. Bojosć wo přichod jemu zaso někak zmužitosc wróci. — „Wysokočescene kwětki a hlubokowažene róžički!“ poča wón so liščo: „je-li zo mi wy njezapowjesće česc, moje wusprawnjenje wuslyšeć, dha wy — wo tym sym kruće přeswědčeny —, po sprawnosći, kiž je wam wšém přinarodžena . . .“

„Ně, ně, ně!“ wšě kwětki jenohlósnje wolachu, „my će ani slyšeć nohcemy.“

Haj hišće wjac; na jene dobo Caltka z njewotčakowanej wutrobotosću rjekny: „ja namjetuju, zo by so tutemu Čerwjej wozjewilo, zo mamy jeho my wšě za zlóstniske, njekničomne stworjenje, a zo jemu wot nětka kruće zakazamy, na našich lopjenach bydlic, haj tež jako hosć na nich přebywać.“

„Wubjernje, wubjernje! My namjetej Caltki přihłosujemy“, da so wospjet chor kwětkow slyšeć.

„Kak so ja wjeselu“, šepny Bože Slónčko Caltcy, „zo tónle tolsty Čerw skónčnje zaslužene myto dostanje. A kak lubo mi je, zo sy ty, moja luba, inicijatiwu tehole sprawného wuhnaća do ruki wzała . . .“ Na připóznaće ze strony wjetšich kwětkow sebi Caltka wjele być daše; ale, zo bych wěrnosc ryčal, lubše hač wšo druhe běchu jej ćiche słowa Božeho Slónčka — wona k njemu wulku prikihlnosc čuješe . . .

„Ale dowolće, dowolće — ja sym hluboko přeswědčeny“, wospjetowaše Čerw swoju prjedawšu frazu, „zo wy po sprawnosći a wulkomyšlnosći, wam wšém přirodženej, khudeho Čerwja zaničić njezechćeće, bjez teho zo byšće jeho prjedy slyšale. Wopomúće, zo nam njebjo wšém sčérpliwosc přećiwo bližšemu prikazuje“, pristaji wón kaž z rozkatej wutrobu. Ale kwětki jeho zaso přetorhnychu.

„Ně, tebi my njewěrimy — ty sy hrozny zelženć a znaty tajeńc! Tebje jow njetrjebamy, prječ! . . .“ A rozhorjenje bu přeco wjetše. Ludžo z blizkim widženjom bychu traž měnili, zo so kwětki z wichorom tak khileja, jich lopjena tak šumja — ale to bychu so mylili. Wšo to běše jenož wuraz znutřkowneho rozhorjenja. A wołanje, ropot a šumjenje tak přibjerachu, zo Róža wotcući. Wona zaso k sebi přińdže z ćezkich sonow, do kotrychž běše ponurjena byla. Kwětki, to pytnywi, na jene dobo wšě womjelknychu.

„Wy so tak wótrě rozryčowašće“, pomału Róža rjekny: „čeho dla sće woćichnyły? . . . Abo njesměm so woprašć? . . . Wy mjelčiće? . . . Ja počnu rozymić — mój napohlad was traši a we was želnosć nade mnu wubudzuje . . . wy so bojiće, mje z njeponižnym prašenjom hišće bóle zrudzić? . . . Ja so wam džakuju! Wašu přećelniwosc a lubosc sebi wyše wažu hač hdy prjedy. Haj, wobžarujće mje — wy maće prawje . . .“

⁹⁾ interessantne.

¹⁰⁾ t. r. so do kule zwi kaž jěž.

Moje kwětki a róžički, moje drohe, lube, wobžarujće mje wbohu, khudžinku! . . .“

Wšě kwětki běchu wot tychle slowow hač na najbóle hnute. Sama horda fjalčkojta Jurinka so z napohladom zrudoby a ponižnosće před Róžu pokloni. Rozomna ćemna Tulpa z džělbraćom na nju pohlada. Tež Pionia, tež ta bu khutniša a na tón raz kokettirować přesta a so hordžić ze swojej hłupej pychu. A Caltka — ta bu tak hnuta, zo khětrě swoje zwónčki zatrasować poča a so wša z rosynymi kapkami kaž ze sylzkami pokry.

„Njemyslće sebi“, džeše Róža, „zo sym tak zrudna, dokaž sym swoju rjanosc zhubila — što dha bych nětcole z nje chcyła? Njemyslće sebi, zo by mje potajne přemēnjenje, kiž je so zo mnu stało, jara rudžilo — što je wone w přirunanju z tym, štož so w mojim znutřkownym stawa? Ně, druhe horjo mje čisćí . . .“

„Dawno hižom sym so bojala a třepjetała za tebe!“ ćicho Lilija rjekny.

„Dowěr so nam, powjedaj nam svoje horjo — tebi budže lóžo . . . My chcemy ći pomhać!“ džachu kwětki k Róži.

„Pomhać mi njemóžeće. Ale ja wam wšo wupowjedam — mje je horjo potrjehiło, tak surowe, zo mocy nimam, je dale sama znjesć . . . Tež chcu was prosyć, zo byšće sebi druhu kralownu wuzwolile . . .“

„Nihdy nic! Čeho dla tež to?! My nihdy njeprēstanjemy so tebi klónić!“ přetorhnychu kwětki Róžu.

„Ně, moje drohe! Wzmiće sebi kralowu z mojeho rodu, ale tajku, kajkaž ja něhdy běch — počnu žiwjenja a mocy, wudějenu z bohatej purpurojtej drastu. Za kralowske powołanje jeničcy znutřkowne dostojnosće njedosahaju — k temu tež je zwonkowna wulkotnosć trjeba; a što ja nětkle sym? . . . blěda a běla sym, kaž mróčačka na njebju, hdyž je so Bože slónčko dawno skhowało . . . abo kajkiž, kaž powjedaja, swětly Boži deščik bywa, hdyž zla zyma přińdže . . . Ja sym so wša přemēnila — tamna kralowska króna z brillantowych, ćezkich rosnych kapkow, kotruž sym sebi stajnje na ranje a na wječor stajala byla — hlejće! — wona je so jenož do ćezkich, hórkich sylzow přemēnila . . . Tež by moje mocy nětkle přesahało, holdowanja sebi lubić dać! . . .“ Róža, smjerc mučna, hłowčku skhili a so do mysłow ponuri.

Bože slónco hižom vysoko na njebju steješe. Běše horco. Kwětki njezwazichu sebi Róžu w myslach přetorhnyć. Mjez nimi knježeše hluboke mjelčenje, ani lopješko so njehibny. Dołho traž budžiše Róža bjez hibanja wostala, njebudžiše-li so z daloka hrimot slyšeć dać. To pak dołho njetraješe: dwaj abo tři blyski — zaso woćichny.

„Njewjedro!“ šepny Róža. „Za mnje je wone přestało być — moja sudžba je dokonjana . . . Slyšće, moje drohe, slyšće!“ Ale wona wospjet přesta, njemēješe wutrobotosće dosć. A mjez tym hižom běchu wšě kwětki z ponižnej kedźbliwosc hłowčki pozběhnyły.

„Džěcatcy!“ wobroći so mać swójby Somotkow k dwěmaj najmjeńšimaj swojeho rodu (— tajle dwójnikaj bēstaj tak na so podobnaj, zo móžeše jeju lédma maćerne woćko rozeznać; tež fjalčkojtej znamješcy na delnim na-žolć lopješku bēštej dospolnje jenajkej —): „wój, džěcatcy, rjenje poslučajte!“ jeju wona wučěše. „Wěrne je, wój hišće stej jara młoduške, ale krótki je čas našeho žiwjenja, a zahe dyrbymy rozom wužiwać

a nazhonjenja hromadzeć pytać!“ Wuslyšawši tole rozwučenje, sebi našej dwójnikaj najwjetšu prócu dawaštaj, zo byštaj sebi prawje khutny napohlad daľoj.

Njezapomnički běchu so wšě do hromadki stłóčile. Bože Slónčko, samo kaž čerwjenojta róžička, běše so na łopjenje Caltki zasydliło, kaž by tam doma bylo. Dolhonohaty Pawk, poľny hlubokich mysłow so zhorbiwši, poča so za wušomaj drapać. Tolsty Čerw pak khwataše, zo by wobstejnosće, za njeho tak spodobne, tak wjele hač móžno wužil: wotcučenje a słowa Róže běchu w tajkej měrje powšitkownu kedźbnosć na so scáhnyłe, zo sebi, kaž so zda, na Čerwja nihtó ani

dale njepomysli. „Na mnje su zabyli“, wón při sebi rjekny; „ja pak mjelčo k Róži samej polězu; tam chcu činić, kaž bych poľny sobuželnosće k njej był, a tak sebi zaso ćoply blečk zastaram . . . Na, a je-li zo so na swój wusud wo mojim wotehnaću dopomnja? . . . Ej, hluposće! někak so tola wuryču! A je-li zo tež mje wo prawdže wučěrja, to wulke horjo njebudže — jowle mje wučěrja a z drugeje strony zaso přilězu.“ A wo prawdže, so tulejo pod keřčkami a łopjeskami, wón k Róži samej dolěze, bliže hac štó druhi; potom so cyle zjěži, zo bych u jeho, doniž jeho čas njeprjindže, tak lohko nje-pytnyli, a zložili swojey woći na Róžu.

(Pokračowanje.)

Onamo, onamo!

Pěsnič Nikola I., wjeřeh Čornohórski.

Tamle tam, tamle tam, za wone hory,
Mojeho carja stoješe trón;
Wón je tam we bitwach wojował wjele,
Młodzenski lud swój zhromadził wšón.

Tamle tam, tamle tam widžu ja Prizren*),
Našu to slawu, tam chcu ja hić;
Wótcowska přiwoła tale mi strona,
Dyrbju tam z mječom junu so bić.

Tamle tam, tamle tam za spadankami
Cařskeho hrodu Turcy chcu rjec:
Z wótciny lubeje won, ty zły ducho!
Wuplaćić stary dolh dyrbju přec!

Tamle tam, tamle tam za wone hory,
Praja mi, zo je zeleny haj,
Pod nim so zběhaja Dečany swjate;**)
Modleř tam prosy njebjeski raj.

Tamle tam, tamle tam za wone hory,
Hdžež khrobly Miloš†) přelař je krej,
Tamle tam pokoj mi dobudže duša,
Hdyž žadyn Serb wjac njewólnik njeř!

Tamle tam, tamle tam za wone hory,
Hdžež z njebjom módrym mjezuje kraj,
Na serbske pola, na pola wójske,
Tam, bratře! nohu na Turku staj!

Tamle tam, tamle tam za wone hory,
Zwaleny z konja Jug***) woła nas:
Na pomoc, džěćatka na pomoc, bratřa!
Wjećić mje starca — dolh to za was.

Přeložil: M. Hórnik.

Přispomjenje. W nowišich wudawkach, kotrež my runje nimamy, ma tale pěseň tři strofy wjac; w tych so na wuswobodjenje křesćanow z turkowskeho spřaha spomina.

*) Prizren, město w Albanskej, wot Albancow a Słowjanow wobydle, stare sydło serbskich knježerjow abo carjow. Wosebje tu rad přebywaše car Ščěpan Dušan, skónčnje tež car Lazar. Po kosowskej bitwje sydlaču serbscy knježerjo w Srebrniku, Bělohrodže a Smederjewje.

**) Dečany su klóštr pola Metochije pod Prizrenom.

***) Jug Bogdan, nan ze swojimi džewjećami synami, Jugowićemi, zahiny w njezbožomnej bitwje na Kosowym poli 15. junija 1389.

†) Miloš Kobilić (w basnjach Obilić), přichodny syn carja Lazara, zakló sultana Murata w kosowskej bitwje. Serbja buchu po zatrašnej, třidnjowskej bitwje přemoženi, Lazar bu zajaty a před mrějacym Muratom morjeny.

Z pruskich Serbow.

Serbstwo, róznote po kraju, knježerstwje, naryći a wěrje, rozmócni so, zebrałši swoje stawy k jenemu ćělu; wjele stawow — jene ćělo, — njedyrbi, hdyž jedyn staw ćerpi, cyle ćělo sobu ćerpić? Njedyrbjało, hdžežkuliz jedyn staw so ma bėdźić, ćělo wo tym wjedźić? — Duž teho dla, nic po wašnju kokoški po kóždym jejku dakotaceje, džeržu za přišlušnosć, lubym Serbam bratram, štož k wobaranju němcowarškeho nadpada do němских nowin sym stajić dał, tudy serbski zdželić. Běše mjenujcy loni před Swjatkami šulski radzićel Bock naše serbske šule přepytujo do slepjanskeje wosady přijěł, bě so wjele huntorił na Serbskosć našich džěćí, zo mało němski móža, přispomnje: „lud to sam njecha, ale to su druzy w winje,“ a bě k jich zněmčenju svoje rozkazy dawał. Na to a přećiwo temu pušćich po němčinje do swěta swoje

„Słowo wo bėdnym mužu.“

Kak tola tón bėdny muž w ranišim kraju swětej wjele wobuzy čini, a budže snadž dolho hišće wo sebi ryčeć dać. Europa je poslednjeje wójnje tam z rozdwojeneje wutrobu přihladowała. Mjez tym zo dobry džěl křesćijanstwa, so wě, z nadžiju a z dobropřećom so nosy, zo tam swěćnik, ze swojeho městna hnuty, so zaso rjenje zaswěćí a křiž nad poľmėsacom dobudže: wjeselja so druzy nad wurazami wiselneje synosće morwonarjeka-neho Turkowstwa a zakituja je ze škewrjenjom na jeho pře-

ćiwnika. Džiwno, zo runje w liberalnych stronach husto tajke lubosće k temu bėdnemu mužej nadeńdžeš, kotrež měru samo na sebi khwalobneho sobučěrpjenja z tym slabšim daloko překročuja. Je to dušow-přiwuznosć? Njeje jednore křiža nje-přećelstwo?

Nic pak jeno raniši kraj, tež naš wječorny kraj ma swojeho bėdneho muža, byrnjež wot tamneho diametralnje rozdžěleneho, — to je mjenujcy lud, kiž po 200lětnym žurnym wobaranju podćisnjeni, je wjetšemu džělej Němčiny, wosebje Pruskej za podložk jeje nětčišje wulkoty, kotrehož ryče su Barlin, Potsdam, Paretz, Lipsk atd. trajne pomniki, kotryž je w swojich nětčišich na 180,000 zmjeńšenych powostankach z najpilnišim, najměrnišim, najswěrnišim a najlojalnišim, to je Serbski lud w sakskich a pruskich hornich a delnich Łužicach. Wo tutym ludku je pječa z rozkazowarškeho městna slyšeć to mējenje: „Serbski lud hladajcy mrěje; z podlěšenjom jeho mrěnja so jemu dobrota njećini; wjele bóle hodži so, jeho zemrěće po možnosći pospěšić.“ — Po tajkim je nětko „Samum“ na (pruske) serbsko-podwobiske (utrakwistiske) šule šol. Serbsko-němske čitanki dyrbja so wotstronić, za to čisće němška Bockowa čitanka so wobstarać; cyle po Skródzkeho „Anleitung für den Unterricht in deutschen und utraquištischen Schulen (b. Hirt in Breslau)“ dyrbi so wučić, po tajkim skerje, lubje hižom w něznej młodzinje dyrbi so přemējenje myslenja a ryčenja započinać; „wučer dyrbi te mólčke 5—6 lětne džěćatka hnydom při zastu-

penju do šule, hdyž hišće, kaž njepopisana desčička, jeno snadny pokladk pomyslow, woprijecow, wobrazow a wurazow z domu sobu přinjesu, — z předprajenjom kaž mać čěšne džěčo hižom wučí, z příkladom a z pomocu něhdže němskich sobušerjow, z wothladanjom (Anschauung) k němski ryčenju zwučować, dostate začísće bjezposřednje z němskimi slowami wuprajeć. Z tajkim wašnjom, kotrež njeněmskej maćeri džěčo, tak rjec, z kolebki kranje, dyrbja so serbskemu ludu z prjódka hižom w jeho młodžinje žiwjeńske žyly podwjazać. Njeruna so to žadlawej njescerpnosci lakomneho wnuka, kiž džědowe minjenje njemóže dočakać? — Spisaćel, kiž bě pod khorhoju njeboheho krala Bjedricha Wylema III. stał, spomina hišće jara derje, kak wokolo lěta 1820 je so wěsty Dr. Pinkerton z jendzelskeho bibliskeho towarštwu dla noweho naklada serbskeje biblie pola serbskich duchownych naprašował, dokelž běchu jemu wšelcy němscy knježa wobwěsćili, zo je z tym podarmo, dokelž njebudže za 25 a wěsće za 50 lět žaneho serbskeho slowčka wjacy slyšeć! — (So wě, zo njeje pobrachło a njebrachnje na přeměčenych Němcowarjach, kiž — žana wozdoba luda — sobu na powšitkomne zněmčenje džělaju; přetož ělowjek ma — kaž Göthe hižom spomni, — dziwne spodobanje na proselytowdželanju. Tak su často hižom tutón wbohi lud jako morweho abo tola smjercbědneho muža wudawali, — a hlaj, wón je žiwy a žiwi so hišće! — a dziwnje, runje w tym kraju, hdžež bu po srjedźnowěkowskim ludžestwje něhdy najhórje tlóčeny a serbska ryč při smjertnej štrafje zakazana, je wón rjeńšo, hač hdy womłódnil: pod miłym sceptarjom kralowskeho sakskeho domu so jemu žiwjenje přeje, tam so jemu šlachci a to zawěrnje nic na škodu! Wot tam wot lubeho města Budyšina dostawa duchownu cyrobu po maćeršćinje, tyjnišu, dyžli wot macochi, nowotskeho hrodzišća (moderne Zwingburg), wot zněmčowateje šule; tam ma swoju mału akademiju, hdžež wučeni Serbja, pilnje w hromadže skutkujo, na ryčespyt, přirodospyt, stawizny a starožitnosće so prócuja; tam ma swoju knihownju, swój muzej. Wo tajkim žiwym hibanju wšak tukrajni wyšši zastojnicy ničo njepytanu, a trjeba je wo prawdže, zo tón morwy narjeknjeny z deputaciju kaž 17. smažnika w Barlinje, žiwy na zjawnosć stupa.

Hač dotal je w našich serbskoněmskich šulach za prawo bylo: nabožina ma so džěcom w maćeršćinje podawać. Nětko pak dyrbi tež ta so němski wučić a serbska ryč pódla jako na najmenje jeno při najmłódsich džěčoch hišće so trochu nałožować. To dopomnjuje na přispomnjeńčko w slepjanskich cyrk-winskich knihach k jenemu něhdušemu čisće němskemu duchownemu, z wopačnje němcowarškim wotpohladanjom tu k serbskej wosadže powolanemu, kotrež rěka: „zastojnske skutkowanje tuteho muža je dyrbjało přez měru hubjene być, a je pod nim wosada wozdžiwiła, štož so z čežka zaso wukorjenic da.“ Nječamy-li temu staremu paedagogiskemu slowu wjacy plaćić dać: „*Non scholae, sed vitae discimus*,“ — njedyrbjało serbske džěčo wjacy čitanje a katechism w swojej maćeršćinje nawuknyć: dha so samo wě, dyrbi wone na serbskej Božej službje, při spěwanju atd. njeskutkowacy, morwy staw wosady wostać. K temu by k konsekwentnemu wučenju po Sródzkeho wašnjom so telko časa přetrjebać mělo, zo by za nabožinu, w běhu liberalneje aery tak hižom přikrótsenu, lědma što zbytkne wostało. Njeby dha to pak rěkało, na tón puć so podać, po kotrymž přez šulu so by splashowala tamna trašna zuchwalosć, kotraž je, kaž Dr. Perrot

praji, to jědojte bahnisko, z kotrehož škódne rostliny, kaž taj nowišej barlinskaj poklataj attentataj zrostu? Nic nanajskejše zněmčenje, ale wjele wjacy přisporjenje bohobojnosće a swěrnosće dyrbjał nětko přeni nadawk našich šulow być! — Z wopačneho nahlada wukhadža rady nješwary wotpohlad. Njeje-li žanemu lékarjej po našim zrozymjenju moralnosće, po Božim zakonju dowolene, samo bjez nadžije bédnemu mrějacemu žiwjenje přikrótsić: nó, dha wšak tež ty wostaj na pokoj, štož z Boha žiwjenje ma, tak dołho hač žiwjeńske mocy pokazuje, — dha wšak tež Ty ržicy so na kedžbu bjer, a ruku njepřilož k žiwjeńskemu čuwadlu luda. Směš drje na svojim puću pódla kčějatu róžičku wušćipnyć; — ale tudy je wjacy, hač zachodne kwětki na polu; tu hlaj, kaž Ty, su ludžo z duchom a wutrobu, — su křesćijanscy bratřa, a jewjeński srědk jich čuća a myslenja je — jich ryč! —

Praše-li so něhdže: čeho dla pak tutón tak lojalny bédny wječorneho kraja so porjadnje po puću instancow njewobčežuje? — Hlaj, wón cí spomina runje na Wermelskirchen nad Rajnom, hdžež so nimo přećiwjenja 95 procentow wšěch khězerjow, nimo próstwy 1452 měšćanow na měšćansku radu, nimo přednoška měnšiny tamneje korporacije při kralowskej wyšnosći, nimo 2 dobrozdaćow Bergičan wučerškeje zhromadžizny a skónčnje nimo peticije na kultusministra sameho, tola paritetska šula založi. —

Praše-li so skónčnje pak, luby čitarjo, što je po prawym tychle rynčkow nastajenje? — Znamješko žiwjenja chcedža džě być, swědčenje, zo je tón pječa pomrěty žiwy, k wotwobroćenju suroweje ruki, zo by z njeho njewudrěla tón žalostny křik: „Pomhaj Božo, mje kóncuja! A Ty, luby čitarjo, kiž sy so Ty snadž sam za čas danskowanja svojich šlezwikholštejskich bratrow dla zahorił, kiž Ty w liberalismje tuteho časa, swobodniwym jeno sam za so, hišće sprawnosće njejsy zbył, ani na Knjezowe slowo swj. Mat. 7, 12., ani na Hohencollerske heslo njeby pozabył, — Ty sudž mjeze mnu a mojimi kažerjemi!“ —

W. Slepjanski. 1868.

Z Budyšina a Lužicy.

* Wědomnostne towarštwu budyskich gymnazijastow „Societas Slavica“ ma w tu khwilu jenož 5 sobustawow. Te su: Jan Golč z Rakec, starši; Korla Sykora z Delnjeho Wujezda, podstarši; Ota Jurk z Łaza, pokladnik; Bernhard Jurk z Łaza a J. Bergan z Wulkich Zdžar.

* Kolporteur „Garink z Wjelikego Łojowa“ je wot lěta 1861—1878 mjez delnjolužiskimi Serbami serbskich knihi rozpředał: biblijow 327, nowych testamentow 1837, prjadkařskich knižow (postillow) 1014, knižki: Pojž k Jezusu 1796, knižki: Z kjařchoba domoj 607, wšelakich modlerškich knihi 374, spiwarškich knižow (kancionalow) 1463, Nikodemusowych knižow 1309, knižki: Čłowjecna hutřoba 612, wšelakich nabožinskih traktatow 3000.

* Naša Maćica Serbska dawa w tu khwilu k němskim šulskim spěwam, wot knježa šulskeho inspektora Dr. Wilda poručeny, serbske čisće a budže tuta knižka něhdže za měsac hotowa; dale so wot Maćicy Serbskeje po zasadach k. Dr. Wilda druha serbska čitanka wuda a w bližim času so bibliske stawizny za serbske šule počnu čisćeć.

* Knjez farař Hórník je wudał: Pobožny Spěwar. Mjenše spěwarške knihi z modlitwami, — a pod jeho redakciju je wušoł: Časopis towarštwu Maćicy Serbskeje 1878. Lětnik XXXI. Zešiwk I. — Serbske lutherske knihowne towarštwu je wudało: Zionske hłosy. Khěrlušowy poklad za domjaca nutřnosć. Druhi džěl. Zestajał M. Domaška, farař w Nosaćicach.

* Towarštwu „Lumir“ 2. oktobra t. l. serbski spěwanski swjedžen w Budyšinje wotdžerži, na kotrymž so něhdže 60 spěwaršow a 80 spěwarjow wobdžěli. Spěwar budže so Sejerjowje „Nalěćo“ z hudžbu wot Kocora.

Луличанъ, ежемѣсячное изда-
нiе съ портретами славянскихъ со-
временниковъ.

Луличан, мјесечник са слика-
ма словенских врстника.

Lužičan, mjesečnik sa sli-
kama slovenskih vrstnika.

Lužičan, mésečnik s podoba-
mi slovanskich vrstnikov.

Ł u ž i č a n .

Луличанъ, мјесечникъ съ обра-
титѣ на словѣнскитѣ соврстници.

Lužyczan, miesięcznik z wi-
zerunkami słowiańskich współczes-
ników.

Lužičan, měšičnik s podoba-
biznami slovanských vrstevníků.

Lužycan, mjasecnik z podoba-
biznami słowjańskich casorownjeń-
kow.

Měsačnik za pismowstwo, ryčespyt a narodopis

z podobiznami słowjanskich časorunikow, kaž tež z hudźbnymi a belletristiskimi přiłohami
po njewobmjězowanych časach.

Zamolwity redaktor a wudawař: J. E. Smoleř w Budyšinje.

Wjacław Štulc.

Na staroslawnym Vyšehradě měješe so w pónđzelu, 4. augusta, čichi, dostojny swjeden, hódny muža, kotrehož čiche žiwjenje běše stajnje poswjećene dostojnosći duchowneho zastojnstwa, ze štyrcecílnym jubilejom swjećeného, kaž tež horliwej lubosći k wótčinje a sprócniwej džělawasći za swój lud.

Wjacław Štulc, probst wyšehradski, je nic jeno pomjatnik zrudneho časa českeho narodneho poniženja, ale wón je tež jedyn z teje hižom maleje črjódki wótčinskich mužow, kiž njezadwělujo nad drobnymi započatkami českeho narodneho žiwjenja, wutrajnje a poľni dowěrneje nadžije džělachu na jeho přisporjenju, wobtwjerdženju a wutwarjenju. Wón nětko po dolholětnym swojim skutkowanju hladajo na nowu, njepoměrnje hižom zbožomnišu generaciju českeho luda, móže sebi spokojnje rjec: „Tež ja k temu swoju hriwnu připoložich.“

Zo jeho zaslužby wysokowaženje a přispóznače namakaja, to runje pónđzelski swjeden dopokazuje, hdyž jemu towarštwa a korporacije wyšehradске wšu česć wopokazachu, hdyž jemu deputacije wědomnostnych a politiskich zwjazkow zbožopřeće wuprajichu k jeho plódněj džělawasći na wědomnostnym a politiskim polu, hdyž so jemu jako duchownemu dóstajara wjele dopokazmow kolegijalneho wobdželenja, hdyž so skónčnje tež cuzba k swjedenju přiwda, wosebje Pólska, wo kotrejež duchowne zjenočenje z Čechami Štulc stajnje a horliwej skutkowše.

Václav Štulc.

Na staroslawném Vyšehradě konala se w ponděli dne 4. srpna tichá, džustojná slavnost, hodna muže, jehož tichý žiwot povždy byl zasvěcen džustojnosći úřadu kněžského, jehož čtyřicetileté trávní práwě světil, i horlivé lásce k vlasti a úsilovné činnosći na národa roli džedičné.

Václav Štulc, probošt wyšehradský, jest nejen pamětníkem trudné doby narodního českeho ponižení, ale on jest zároveň jedním z malého již hloučku mužů vlasteneckých, kteří nezoufajíce nad skrovnými počátky národního českeho žití, neunavně a plni džvěrné naděžnosti pracovali na jeho rozmnožení, utužení a zvelebení. On nyní po dlouholeté své činnosći, ziráje na novou, nepoměrně již šťastnějši generaci národa českeho, s radostným zadostiučiněním může k sobě říci: „Tež já přispěl k tomu platně hriwnou svojí.“

Že zásluhy jeho docházejí žaslouženého ocenění, práwě pondělní slavnost dokazuje, kdy spolkové a korporace wyšehradské sworně na jevo daly úctu, již získal si u všech v

úřadě svém proboštském, kdy deputace kruhů wědeckých i politických vyslovily mu blahopřání k vydatné jeho činnosći na poli wědeckém i politickém, kdy jako knězi dostalo so mu přčetných džukazů kolegialního učastenství, kdy konečně i cizina k slavnosći se přihlásila, zejmena Pólska, o jejímž džuševním spojení s Čechami Štulc vždy horlivě pracoval.

Tež my chcemy k překrasnjenju zaslůžbného wótčince a spisowacela přistupić, podawajo jeho najnowšu podobiznu a wolajo ze swěrnejše wutroby: Многая Лѣта!

Po „Světozoru.“

I my chceme přispěti k oslavení zasloužilého vlastence a spisovatele, podávajíc nejnovější jeho podobiznu a volajíc mu z upřímného srdce: „Mnogaja ljeta!“

„Světozor“ č. 32. 1879.

* * *

Wjacław Štulc narodzi so 20. decembra 1814 na Kladnje, hdžež běše jeho nan murjer a rolnik, kaž tež gmejnski starši. Čitać doma wot maćerje nawukny, potom šulu svojego rodzišća wopytowaše, hač jeho do Prahi na normalnu šulu pósłachu, a w léce 1827 wón na staroměstski gymnasijski přinǎdže, hdžež běštaj mjez druhimi slawnaj českej wótčincaj Józef Jungmann a Franc Swoboda jeho wučerjej. Tutaj jemu, kiž běše narodne čuće hižom sobu přinjesl, horcu lubosć k wótčenemu krajaj a k maćerškej rěči zaščěpištaj, a bórzy zjenoći so něšto runje myslacych šulerjow tuteho gymnasia do wužšeho towarstwa, kotřiž nowe plody domjaceje literatury čitachu, słowjanske zmyslenje hajachu, słowjanski rěčespyt studowachu. Hižom tehdy poča so Štulc wo pólsku rěč a narodnosć starać, hižom tehdy wón z ruskeje a pólskeje rěče přeložeše, a jeho přeložki so w časopisu *Jindy a Nyni* wotčišćowachu. Štulc so připadnje z mlodym pólskim wjerchom Lubomirskim zezna a z nim do wuzskeho přecelstwa stupi. W léce 1835 wón do duchownskeho seminara zastupi, zo by na duchownstwo studował, a měješe tam dla svojego horliwego českeho zmyslenja wjele wojować a wjele wustać. Mjez tym w kóždych prózminach po Čechach, po Morawje a słowakim kraju atd. pućowaše, so tež do Draždžan poda a w póznišich létach tež serbsku Łužicu wopyta. Zo tež w literarnym nastupanju pilnje skutkowaše, wopokaže jeho přeložk Mickewičoweho „Wallenroda,“ kiž w l. 1837 wuǎdže a překlad powjestki „Stanisław a Aninka,“ kiž bu w l. 1838 čisćany.

W léce 1839 za katholskeho duchowneho wuswjećeny, přinǎdže za kaplana do Kwilic, hdžež hač do léta 1843 wosta. Tam wón na svojich wosadnych nic jenož w nabožniskim, ale tež w narodostnym nastupanju z bohatym žohnowanjom skutkowaše; w duchownej službje běše njesprócniwy, šulu wjele bóle rozšěri, w ludu pokhilnosć k čitanju budžeše, jón z knihami zastarajo, za hólcow gymnastiku zawjedže a za holey wosebitu přadownju. Při wšem tym so pak bjez přestaća z literarnymi džělami zanošowaše a so z tajkimi, kiž běchu jeho zmyslenja, rad zeznawaše a z Prahu w stajnym zjenoćenju wostawaše. Zahorjenje šije, z čehož potom khorowatosć slědowaše, jeho k wopušćenju tuteho zastojnstwa nuzowaše. Wón so do Prahi poda, zo by so tam wuhojić dał a hdyž bě so tam jenož někak wustrowil, za duchowneho do wustawa za slepych pod Brusku zastupi, tola traješe tójšto lét, prjedy hač so cyle wulěkowa. Plody jeho literarskeje džělawasće tuteho časa su: „žiwjenjopisy sw. Cecilije, sw. Hilžbjety, sw. Hany, sw. Borbory, sw. Marje Madleny, sw. Ferdinanda, sw. Franca serafskeho, sw. Vincenca a sw. Vincenca de Paul,“ čisćane 1843 a 1844; „pječdžesać bajkow za džěci“ (1844, 2. wudawk 1852, 3. wudawk 1862); „njezapomnički na puću žiwjenja“ (1845). W léce 1846 bu za duchowneho w blaženicu sw. Katariny w Prahy postajeny. Tuto zastojnstwo, hižom samo na sebi woběčne, bu tehdy hišće wjele woběčniše, dokelž tam runje kholera zlě zakhadžeše; tři haj štyri króc wšědnje jeho k mrějacym woľachu, kotrychž z poslenimi swjatoscemi

wobstara. W léce 1847 poča nabožniski časopis „Blahověst“ wudawać.

W léce 1848 wotcući tež wón k pólnj politiskej džělawasći; bu do narodneho wubjerka w swojej njeprítomnosći wuzwoleny; słowjanski zjězd (kongress) pomhaše wón zradować a zahaji jón z improwisowanej modlitwu w cyrkwi sw. Cyrilla a Methoda; hewak bu potom na zjězdze samym za posřednika mjez českim a pólskim wotrjadom wuzwoleny. Potom so wón na prócowanjach Słowjanskeje Lipy w Prahy wobdžěli a 1849 jeho do wubjerka tuteho zjenoćenstwa wuzwolichu. W tutym času poča tež politiski časopis „Občan“ wudawać, w kotrymž za tu mysličku wojowaše, zo so swoboda a katholstwo njewuzankujetej, ale móžetej so dospólnje zjenoćić. Ale po wozjewjenju tak mjenowaneje oktrojirowaneje krajneje wustawy dyrbješe z wudawanjom „Občana“ zastać. W tym samym léce wuda wón „Někotre słowa čestnym ludžom,“ z kotrymiž chcyše česki lud wo porjadnišim hospodarjenju powučić. Tutón spis wyšnosć přeciwo njemu wobroći, dokelž so jej zdaše, jako by wón w nim přeciwo židam ščuwał. Hižom w léce 1848 jeho za wučerja nabožnistwa na staroměstskim gymnasijsku w Prahy postajichu, hdžež měješe tež česku rěč a česke stawizny wučić. Jako bu 1853 tutón gymnasijski zaso do němskeho přewobroćeny, chcychu Štulca dla jeho njetajeného wótčinskeho zmyslenja z njeho zdalić a jenož z pomocu kardinála arcybiskopa Šwarcenberga smědžiše tam wostać.

Knjez Štulc běše wubjernje dobry wučer a při tym tajkeho mileho, lubosćiweho a při tym wobstajneho kharaktera, zo žadyn džiw njebě, zo so wšitcy jeho wučomncy hluboko hnući z nim rozžohnowachu, jako bě so za sydelneho kanonika na Wyšehradze wuzwolil a teho dla svoje gymnasijske zastojnstwo wopušći. Wón je založer katholskeje jednoty a jako tajki mjez druhim pilnje pjenjezy k natwarjenju cyrkwe sw. Cyrilla a Methoda w Prahy zběraše. Wón tutón skutk tež při wšěch zadžěwkach najlěpje dokonja a Štulc je tež wosebje k temu dopomhał, zo so 1000lětny jubilej tuteju słowjanskeju japoštołow w Čechach a na Morawje swjěćeše a při tutej skladnosći towarstwo pod mjenom „Džědzistwo (herbstwo) cyrillo-methodowe“ založi. W léce 1859 wón Warsawu wopyta a tam za bližšu pólsko-česku wzajomnosć skutkowaše. — Wot léta 1850 wudawaše wón 14 lét „Putnika z Prahi, katholsku protyku,“ w l. 1860 wuda so wot njeho modlitna kniha „Hwězda Bethlehemska“ a „Smilny Samarićan,“ kaž tež „Bjesada katholska,“ kotraž wubjerka jeho powjedančkow woprija.

Jako so w l. 1861 w Čechach z nowa wjetše politiske žiwjenje rozšěri, poča wón politiski časopis „Pozor (Kedžbu)“ wudawać, w kotrymž přeciwo podčišćowanjam winskeho ministerstwa pišaše, za což měješe dwaj měsacaj w jastwje sedžeć a 1000 šěsnakow zaplaćić. Wosebje přez jeho prócowanje so w Prahy wyšša hólca šula založi, tak zo maja wot teho časa džowčički zdžělanych českich swójbow skladnosć k docpěću wyššeje wědomnostneje zdžělawasće. Tež mamy na to spomnić, zo wón pilnje za „Časopis katholskeho duchownstwa“ pišaše, w „Umě-

leckej Besedze“ často dosć přednoški dźeržeše a tež to a druhe w „Světozoru“ wozjewi. Tehdy wuńdže jeho spis „Renan a prawda“ a potom teho runja jeho překrasne „Parle njebjeske,“ „Dumy česke“ a „Harfa Sionska.“ W léce 1870 bu wón za wyšehradského probsta powyšeny.

My móhli hišće wjele wo dźělawosći knjeza probsta Štulca powjedać, ale hižom z teho, štož smy tudy naspomnili, móže kóždy jasnje widžeć, zo je wón jedyn z najpilnišich českich spisowarjow a jedyn z najhorliwišich českich wótěincow, kiž je swěru a z bohatym žohnowanjom za křescijanstwo, za Slowjanstwo a za česki lud skutkował. Bóh luby knjez spožč jemu hišće wjele strowych a čerstwych lét Bohu k česći a Slowjanam k wužitku!

Drječín — Pětrohród — Jekaterinoslaw.

(Pućowanje w listach wot jeneho Serba.)

(Pokračowanje.)

W Pětrohródze, 7. haprleje 1878.

Hôtel Riga na kazańskej wulicy.

Mój drohi towaršo!

Duž dha bych tu nětk był w měsće dołho a dawno požadany a to w slowjanskej „stolicy“, na kotruž woći wšěch Slowjanow z hordosću a dočakanjom so pozběhujetej. Prašeš-li so mje, kajke dha je to po prawym město, móžu Či jasne a krótkte wotmolwjenje dać: Ja sam njewěm. Hlej, kak je so to stało.

Ja přijědzech džensa runje won 7. haprleje, štož je, kaž, so nadźijam, wěš, mój narodny dzeń, na čož so dźiwnje dosć hakle w Pětrohródze dopomnich. Ty wěš, zo ja skladnosć tajkeho swjatočneho dnja ženje njeprěpasu a duž so ja z mojim towaršom-Němcom z Kurlanda, kotryž bě po mnje na dwórnišćo přijěl, zo so ja njebych kaž bładna wowca w wulkim měsće dobreje pastwy zminyl, runu drohu do hosćeńca podach, abo wjele bóle mje tam dowjezechu, hač runje to tež prawy wuraz njeje, přetož naše „dowjesć,“ kaž so mi zda, ženje hišće so njeje trjebało, hdyž je so ryčalo wo tajkej kliborke, kaž je pětrohródski „izwoščik“, abo wjele wjac jeho wozyčk. Je to kara na štyrjoch kolesach, na kotrejž je někajke sydlaško tak wulke kaž mlóčink někak připasane. Do tuteho mlóčinka dyrbiš so synyc. Dźeržec abo přilehnyć so nihdže njemóžeš a tón scerb mój pohonč hišće, kaž by k lubu, njejacyz zatorže, zo ja sam njewěm, kak je móžno bylo, zo njejsym dele zlecił. Nó spjerał a motał sym so dosć, tak zo mój přecel, kiž na druhim tajkim mlóčinku sedžeše, kaž kmótr, so njemało wošćerješe. Ja přijědzech pól morwy do hótela. Při čimž wězo wjele wot města njewohladač.

Prěni zacišć města Pětrohroda je bjez dwěla wulkotny a ja njewěm, kak móžu so ja w tutech dołhich hasach wunamakać! Dźiwny zacišć na cuzeho činja pisane a pasane wuwěstki, z kotrymiž su wšě khěže napowěšane. Dokelž je jow mjenujcy wjele luda, kiž tak derje čitać njemóže, kaž Ty a ja, moluja a lija jow pismiki tak wulke a tołste, zo móhl z jeničkim tajkim r'om čłowjeka zarazyć, byrnjež by tak twjerdu hłowu měł, kaž naš přecel Jakub, kiž dyrbjal so po mojim měnjenju přepytac, hač so w jeho hłowje z cyła tež mjehše dźele namakaja abo hač je to jenož heja z kosći zdžěłana.

Tajke wulke pismiki, kaž so rozymi, wjele města trjebaja, ale na tym njeje hišće dosć. Su tu tež tajcy ludžo, a naj-

skerje jich njeje mało, kotřiž Či tola firmu njezrozýmja a byrnjež Ty jim pismiki nadžěłal, kaž Waš topoł zady bróznje. Hlej, za tych jow na wulkej descy nic pismiki, ale same wěcy, kiž su na předań, namoluja. Su to nowe hieroglify.*) Tak widžiš na příklad před khlamami, hdžež wšelake wěcy k jědži předawaja, narisowane: khlěb, butru, twarožki, kał, řepu, słówki, běrnny, kury, zajacy, tež z dohom papjeru, pjera, kolmazne klónki a póstomarki. Wšitke tute wuwěstki činja hasy jara pisane a dopomnja napohlad na wobrazy, kotrejž druhdy z Azije a Afriki widžiš, hdžež su hasy tež z módrymi, zelenymi a čerwjeny mi wokeńcami, firmami a wumolowanymi scěnamy přepjeljene. Mi so najbóle to lubi, zo je wšo to slowjanske, štož so tudy wuwěša a napowěšuje. Dopomniš so hišće, kak so mój zwjeselichmoj, jako na budyskim dwórnišću přěnju serbsku firmu: „Sklad wuhla“ wuhladachmoj. Jow móžeš runje tak němske wuwěstki pytać, kaž bohužel w serbskich Lužicach serbske a hdyž sy jedyn namkał, dha je wěsće na nim někajki zmylk.

Ja sym so, luby přecelo, kaž widžu, džensa tak zabamborił z Tobu, zo hłownu wěc, mój narodny dzeń, přeco hišće wopisał njejsym. Ta wěcka bě zla: kaž wěš, běch ja wutoru z Budyšina wujěl, nóc w Draždžanach pola našeho Handrija pobyl, móžeš sebi myslić, zo so ze spanjom runje jara bértlowaloj njejsmoj, potom srjedu rano sym wotjěl a wječor do Bydgosća dojěl, hdžež mje hižom spomnjene scóny kaž swoju swačinu z korčatymi brjuchami wotčakowachu, potom w Kralowcu 36 hodzinow so z němskim piwom rozžohnowawši — dokelž moju lubosć k temu samemu znaješ, to so njebudžeš dźiwać, zo ručišo njeńdžiše — sym runu měru wot pjatka wječor 12 hodžin hač njeđzelu připołdnju 12 hodžin do Pětrohroda jěl. Móžeš sebi derje myslić, zo chce so čłowjekej naposledku spać. Ale mój lačny kurlandski towarš to nihdy a nanihdy připuščić njechaše. Wón mi ryčeše, zo su na jenym měsće wjele towaršow runje won wčera wšitcy so zešli a zo je tam tež wjele mojich znatych a zo je tam dobre piwo atd. Što dha sebi chych, mój narodny dzeń tež bě, duž sebi zaso do jeneho tajkeho mlóčinka zwažich a prjedy hač so dopomnich, čerješe njekrasnik pohonč zo mnu, kaž njemdry přez někotre hasy a mój Němc přeco so rjepotajo za mnu. Tak dowjezechu naju na sławny Njewski prospekt. Prospekt to dale ničo njerěka, hač dołha šěroka hasa a Njewka so ta wulica mjenuje, dokelž je z njej blisko k rěcy Njewje, kotraž Pětrohród na dvě wulkej položcy rozdžěla. Nó, mój přindžechmoj do restauracije wšědneje wulkosće, w kotrejž w wosebnej jstwe jenož Němcy, mi najbóle z Lipska hižom znači, sedzachu a piwo pijachu. Woni sebi to svoje piwo jara khwalachu a měnjachu, zo je lěpše hač kóždy druhe w Pětrohródze a ja tež sebi přeco karanč přinjesć dach. Bě to hórka žołta juška, kiž so po prawom njehodži piwo mjenować. Ja hnydom wuplunych a pomyslich, zo chce mi něchtó klubu činić, njeprajach ničo a skazach sebi skradžu sam druhi karanč. Bě zaso ta

*) Kaž je znate, je egyptske pismo tak nastalo, zo su za kóždy słowo tu wěc namolowali, kotruž wone woznamjenja. Tak na příklad za słowo „ptak“ su cyle jednorje ptaka namolowali. Naš krajan tute hieroglify khtëro njeleje přirunuje ze swojimi pětrohródskimi molowanymi twarožkami. Ja sym so stajnje na njeho mjerzał, hdyž je wón pola nas byl, zo wón našeje wowcynje dobre twarožki ženje jěsć nochcyše. Wowka měnješe, zo chce je wón molowane měć. Nětk je tam ma. Nječ jemu derje tyja. Přispomnjenje wudawarja.

sama juška. Mjez tym bě jedyn z črjody moju nuzu wobkedź-bował, sćini druhich na to kedźbliwych a wšitcy so mi wošcerjachu. Naposledk zhonich, zo je so jim wšitkim tak zešlo a zo su woni potom přiwukli. Woni wo prawdze tu jušku kaž wodu do so lijachu. Při tym bu hižom starši Němc, stary Jenski buršensofter na mnje kedźbliwy, zradowaše so jara, zo, kaž wón to wurazy, noweho, hišće njeskaženeho Němca nadeńdže (zo budźich jemu za to najradšo plistu wotytynyl, móžeš sam dohódać) a tutón buršensofter so tak dolho zo mnu helčeše, hač mój naposledku samaj w kućiku njesedzachmój a pod blidom štyri šampanske ze zlemjenymi šijemi njeležachu. Korčmař zasparny w druhim kuće smorčeše a jena jenička swěčka dawaše runje tak wjele swětla, zo durje namakachmój. Ja zalézech zaso na bimbatu kliboru a tak wrócih so do hótela.

Jow nětk sedžu a Či pišu nimale hižom dvě hodžinje. Ja so nadžijam, zo sebi Ty tajkeho přecela wažic wěš, kiž na tajkim dnju, hač runjež nimale cyły tydžeń woko zańdželil njeje, tola prjedy lehnyć njeńdže, hač Či njenapisa list, kiž je Či slubił přeni dzeń z Pětrohroda poslać.

Njedziwaj so, je-li je wostudly a zasparny, kaž Twój přecel. Dobru nóc!

W Pětrohrodze, 8. haprleje.

Luby serbski přecelo!

Pomysl sebi radosć moju, jako džensa rano, hdyž k snědanju přińdzech, w swojim hótelu přecela Mikša, teho Čecha, kotrehož tež Ty znaješ, za blidom rozplacnjeneho cigarretu kurjo nadeńdzech. Mój smój cyle připadnje do teho sameho hótela trjehiloj. To je so tak stało: Wón a ja smój do tuteho hótela jeho němskeho mjena dla, dokelž z ruskej ryču hišće slabje dze, sem jěloj, ale dale hač mjeno tež ničo němske njeje. Jenički portier móže Guten Morgen! prajić. Hosceńcař je Němc. Kaž wón měni, je němska čeledź jow jara rědka a droha, dokelž Němcy radšo jako rjemješnicy atd. džělaja, dyžli słuža.

Mój smój džensa z Mikšom přeni raz borsć a šci woptaloj. Stej to ruskej poliwey. Borsć je po prawom małoruska kałowa zopa z kuskom mjasa, z někotrymi morchwjemi a z kisałej smjetanu změšana — a šci je tež kałowa zopa, wulkoruska, tež z kisałej smjetanu. Njebych rjekł, zo stej mi runje derje slodžilej. Palenc je tu zatrašnje sylny, pali Či pře wšě črjewa, wón je cyle čisty a po ničim njewonja, wón rěka „wočiscena wodka“, štož by naš serbski „čisty“ był. Pija tu khětro wjele. Sym widzał, zo tři škleńki k snědanju šlapnychu. Při tym pastetki, jara derje přihotowane, přikusuja. Su to podobojte pokrotki z pšeničneje muki a nutřka je wšelake mjaso abo jeja abo krupy abo rajs, hejduška, tež kisały kał. Někotre wubjernje slodža. Tute pastetki rěkaja „pirohi.“

Dokelž chcu z mojim přecelom město wobhladować, kónču hižom swój list. Džensa je tu přeni čoply slónčny dzeń, powjedaja, zo je so rěka Njewa wot lodu wuswobodžila.

Njezabudź Twojeho wěrneho serbskeho bratra!

Pětrohród, 19. haprleje.

Luby serbski bratře!

Twój list sym dostał a džakuju so, zo sy mi wopisanje Wašeje zhromadźizny připósłał. Přeru zbože a dobry wuspěch wšěm Wašim džělám a předewzaćam za naš luby swěrný serbski lud. Wosebje so Či džakuju za powjesće z Łužicy. Ty pišeš,

zo je pola Was hižom wšo zelene, jow hišće přiroda spi. Kak rady bych ja Łužicu w nalětnej pyše wohladał!

Mój bydlimój nětko w najatej jstwě, za kotruž dyrbimój 20 rublow měsacnje plaćić. Wona je cyle na kóncu města, 4 poskhody wysoko a khětro nječista. Přislužuje namaj služobna, kiž móže jenož ruscy. Mój móžemój so tak někak zryčec. Šcónow a wšelakeho drugeho njerjada kaž rusow, kotrychž jow prusakow mjenuja, tarakanow, štož je tež tajke zwěrjo, jenož šere, a kuntworow je tu tak wjele, zo nimale cyle njespimy. Mój so našej služobnej teho dla hóršachmój, na čož tajke rozryčowanje slědowaše:

Ja: Čeho dla wy ložo a jstwu bóle čistu njedzerziće, hladajće jeno, kak wjele je tu šcónow.

Wona: Haj to ja wém.

Ja: Nó dha čisće tola kusk lěpje!

Wona: Čeho dla?

Ja: Nó, zo by tych šcónow njebyło.

Wona: Šcóny su wšudžom.

Ja: A ja so džakuju, ja jich njetrebam.

Wona: Ale, knježe, kajke dha je to spanje bjez šcónow?

Što dha sebi chcychmój, přeciwo přeswědčenju je čezko ryčec. Mój bórzy prječ počehnjemój.

Město Pětrohród leži z polojcy na lěwym boku rěki Njewy a z drugeje polojcy na wšelakich kupach, kotrež tu srjedz rěki leža a třeci mjeńši džěl leži na prawym boku rěki. Tutón džěl je jara daloko wot srjedzizny města a je najbóle drjewjany. Město je spodziwnje wulke, štož z džěla z teho wukhadža, zo su hasy jara šeroke, z džěla tež z teho, zo je tu jara wjele khěžorskich twarjenjow, w kotrychž najbóle nichtón njebydli, ale w kotrychž su wšelake zastojnstwa a kancelarije a ministerstwa zaměscene. Wojakow je wulka črjóda, kirasirojo, kozacy, dragunarjo, pěšcy, Čerkesy atd. Wšitcy maja wubjernje rjane wodžeće a jězdni wosebje rjane konje a te su w kóždym regimence jeneje a teje sameje barby. Woni tež jězdža, kaž zli duchy a dyrbiš so jara na kedźbu brać, zo na hasy k njezbožu njepríndžeš. Wšitke wozy tu tež tak khětre jězdža, zo so lědom wohladnješ a hižom ničo wjacj njewidžiš. Ja sym nětk kusk přiwuknył, jězdzi so cyle derje na tych małych wozyčkach a štož chce so džerzeć, móže so pola pohonča za pas džerzeć, kotryž ma tón wokoło žiwota. Je to napohlad, džiwny dosć za teho, kotremuž je nowy, wosebje, hdyž je so rjana knježnička pohončej za pas přimnyła.

Džensa sym tež khěžora wohladał. Wón jězdzi kóždy dzeń po hasach a jenož z jenym pohončom. Kóždy, kiž jeho zetka, zejma měcu abo klobuk a hdyž žandarm widzi, zo něchtó khěžora pytnyl njeje, praji drje tež z jara luboznym a prošacym hłosom: mój knježe, khěžor nimo jědze. Khěžora wšitcy jara lubuja a štož rusku historiju poslenich lět jenož trochu znaje, wě tež, zo wón tajku lubosć dospołnje zaslužuje. Je tola wón burow wot roboty wuswobodžil. Burjo jeho tež jenož swojeho nana mjenuja a wón tež wě, kak rady jeho wšitcy wohladaja, a wón postrowjuje so nimale ze wšěmi stajnje z wojeřskim postrowjenjom abo z hłowu kiwajo. Wón najskerje njewě, zo je džensa tež jedyn serbski Słowjan jemu w wutrobje džakomny byl za jeho skutkowanje za słowjanski narod. Njech so wójna, za Słowjanow započata, zbožomnje skónči a njech wón hišće wjele lět knježi a so wjeseli nad plodami swojich skutkow.

Budž w Bože mje. W swojim bližšim lisće pósćel mi, prošu

Če, nalětnu kwětku z lubeje Łužicy. Wopisaj mi maičnu hlownu zchromadźiznu a njezabywaj druhdy spomnić na swjeho přecela, kiž je hač runje daloko — w duchu a z wutrobu tola při Tebi.

Twój

Holanec kmótr.

(Pokračowanje.)

Prěnja běla róža.

(Po ruskim wot J. B. Š.)

(Pokračowanje.)

Róža widzi, zo je so wšo přihotowało, ju slyšeć. Předewzawši sebi, zo ničo nochce zamjelceć, wona swoje sněhběle łopješka hišće šěršo rozpušći a, z lohka zatřepjetajo, takle poča:

„Kaž dołho ja pomnju, stajnje je mje lesć wobdawala. Wšě ptački, wšě překasancy¹¹⁾, wšě muški mi spěwachu, zynčachu bjezkónčnu khwalbu. „Ty sy rjeńša, ty sy lěpša, dyžli wšě druge kwětki! . . .“ „Ty sy najdospołniše stworjenje na swěće! . . .“ „Nic jenož wšě kwětki, ale tež my dyrbymy tebje česćić!“ Tole sym wot mojeje mlodosće sem, hdyž běch so lědy rozpukać počala, wšědnje slyšeć zwuknyła. Ja so wuznawam, bórzy sym tajkim słowam khwalby wěriła, tola pak sym dosć zymna přećiwo nim wostała. Mje za kralownu přispóznawachu — „na to sym rodžena“ běchu moje mysle. So zradujo nad spěwom ptačkow a nad rjanosću někotrych bručkow (wosebne złotojtych), so ja druhdy z tym hordžach, zo wone k mojej česći tak rjenje spěwaju, k mojej česći so tak swětle blyšća; ale často zaso mějach wšo to hač ná najbóle syte. „Kajke tež to maja wone wjesele, stajnje a stajnje zaso to wospjětować, štož ja sama tak derje wěm?“ sebi myslach. Wosebje přećiwny běše mi hobrski Bruk čémno-mjedzoweje barby. Wón, tak rjec, wote mnje njeńdžiše a ze swojim hroznym basom mi frunčeć njeprěsta wo swjich něžnych čučach ke mnje. Druhdy so tež rozzłobich a zawołach: „to je wo prawdže hańba! nic jenož tónle hruby, přećiwny Bruk, ale tež kóžda zacpita muška, kóždy mazany čerw sebi prawo čini, mi wuznawać, kak jara mje česćuje!“ Tale čémna strona mojeho žiwjenja pak mje njezadźěwaše radosć žiwjenja wužić: ja běch bjez starosće wjesola.“

„Raz při wječorku so naposluchać njemóžach na spěw Solobika. Ženje so mi jeho dźiwne zynki tak lubozne zdaše, ženje we mni tak bolosćiwje-slódkki wothlós¹²⁾ wubudźile njeběchu . . . a w tym samsnym wokomiku, hdyž běch so do slódkich, plěńčatych zynkow podnurila, něšto z waha zašumi: wokoło mje namaka so na jene dobo aetheriske stworjenje, kajkež hišće widžala njeběch, njebjeskeje rjanosće! . . . Z mólčkimi nóžkami běše so zeleneho łopješka, ke mnje najbližšeho, přimnyło; z wulkimi, šěrokimi křidleškami, kotrež pomału pak pozběhowaše, pak spušeće, so mje wono druhdy sameje dótkny. Tele křidleška běchu kaž z njebjeskeje módriny a blyšćatych hwěžkow zetkane a wobrubjene z čémnej kromku, po kotrejž z přeměnjacym so blyskotom jasne plomjo přeběhowaše. A wóčka — wone so blyskotachy kaž safir a smaragd a mje ze swojim hlubokim pohladnjenjom wšu zajachu a mje wohrjechu horcyšo, dyžli slónčne pruhi. . . . Ja mějach za to, zo je to někajke widjenje, a njedopomnju so, kak dołho wono traješe. Mi so zda, zo Solobik za tón cyły čas přestał njeje spěwać — ale wěsće ja to njewěm, ja běch wšo zabyła! . . . Hdyž zaso k sebi přińdžech, běše

mje to spodźiwne stworjenje hižom wopušćilo. Što to běše? . . . so Lilije woprašach, třepjetajo z rozhorzenjom.“

„To je Mjetl, wona wotmolwi.“

„To móžno njeje! ja zawołach: mjetle stajnje přede mnu lětaja — ale kak móhla je přirunać temule dźiwnemu stworjenju! Ty so myliš.“

„Ně wšak, wěr mi, to je Mjetl, rjekny wona; ja jeho derje znaju! Tole drje je rědky, někajki wukrajny mjetl, ale tola ze splaha tych samych lohkomyslnych, njedušnych stworjenjow, kaž . . .“

„Je dha móžno, ju ja přetorhnych, zo móhlo stworjenje, z tajkej krasnosću wobdarjene, něšto njedušne wobenć!“

„Něhdy tež sym sebi ja tak myslila, znapřećiwi mi Lilija: ale što wo sebi ryču — twoja sudžba mi njeměr čini, wo tebje so boju; ja će prošu, njewěr temule Mjetlej!“

„Ja ničo njewotmolwich, ale mi so słowa Lilije njelubjachu. O, hdy budžich jim wěriła! . . .“

„Jara wobžaruju, zo so wam tehdy spodobało njeje, zo mnu poryčeć“, zabórbota tolsty Čerw, wužiwo nakhwilne mjelčenje Róže. — „Ja sym cyły počas swjeho žiwjenja naložil k nadrobnemu studowanju njekmanych instinktow mjetlow, a to jeničcy z tym zaměrom, zo bych přez to skerje druhich před njedušnosćemi mjetlow wobwarnować móhl. A po tajkim was ničto njebudžeše lěpje hač ja rozwučić móhl wo njedušnosćach tychle nješwarynych zelěncow . . .“

„Ach, ty njedočinko! njehańbićiwje stworjenje ty!“ wurazy Bože Slónčko. Kwětki bórzy njepytnychy, čěji hlós so tu slyšeć da — wone so na ryčnicu, dokelž běše tak mała, ani njedohladachu. Duž Bože Slónčko na najwyšši kóněk łopjena Čaťki zalěze a swoje małe křidleška wupřěstrje tak wjele hač móžno, zo by so z najmenjša trochu wjetše zdało. „Ja njeslušam k wulkim tehole swěta“, poča wone z dosahacej wutrobitosću, dospolnje spóznajo, kajki začisć jeho słowa sćinja, „ale njehańbićiwje zadžerženje Čerwja je mje tak rozhněwało, zo dyrbyju zjawnje swój slaby hlós pozběhnyć. Wutrobnje lubowane kwětki a róžički! Wjele wohidnych skutkow so na zemi stanje, a wy je ani njepytneće — wy ze swojim čistym, čerstwym a wonjacym žiwjeńčkom wyše nich stejice; duž so mało dźiwać njebudžeće, hdyž wam rjeknu, zo tónle Čerw, kiž na naturu a wašnja mjetlow tak swari, sam k jich splahej słuša . . .“

„O! ach! na was tola! takle mje wopačnje wobskoržuja!“ stonaše Čerw; „bójće so tola hrěcha!“

„Hišće wjacy!“ pokračowaše Bože Slónčko, bjez teho, zo by Čerwja za wotmolwy hódneho mělo, a z energiju, hišće wjetšej: „z polnym přeswědčenjom móžu prajić, zo je wón w najbližšim při wuznistwje¹³⁾ (— njedopomnju so jenož w kajkim stawje —) z tym samsnym azurozłotojty mjetlom, wo kotrymž so ryči.“

„To přeni raz slyšu!“ rjekny cyle njewěriwje dolhonohaty Pawk. „To je mi trochu njewěste! tak prawje so mi to wěrić nochce . . .“

„To so wam wěrić nochce?“ jeho hněwnje Bože Slónčko přetorhny (— wone so z cyła jara lohko rozhněwa —). „Wy so rady do wšeho tykaće a, njedziwajo na to, z wjetša njepytneće, što so pod wašim nosom stanje. Wodajće jenož, je-li zo wjacy praju, hač je trjeba. Što, wam so „njewěste“ zda, štož prajach? Duž dowolće mi, zo bych waše dwělowanja zahnało, mam

¹¹⁾ Překasanca = insekt.

¹²⁾ Wothlós = echo.

¹³⁾ Při wuznistwo = krejne přecelstwo.

hišće přispomnić, zo tónle Čerw čas žiwjenja we wšej potajnosći jenož na to džěla, zo by so skónčnje přez někajke kuzlařstwo do jeneho z tych samsnych mjetlow přewobrocił, přećiwo kotrychž njedušnosćam je runje předował. . . . Što nětko hišće prajice wo sprawnosći a čestnosći jeho zamyslow a wo nje wěstosći mojih słowow?“

Pawk njewjedziše, što wotmolwić. Poł z hańby poł z mjerzanjom so za wušomaj drapaše a pak jenu pak druhu nohu do přědka staješe.

Kwětki ze zacpěcom na tolstého Čerwja hladachu. Wosebje Njezapomnički běchu wot powjedanja Božeho Slónčka poražene: w swojej džěcacej njewinosći njeběchu ani wěriłe, zo je na swěće telko zlóscé.

„Ja sym so, přećiwo swojemu wašnju, trochu překhwatał,“ porókowaše sebi mjez tym tolsty Čerw; „hišće běch trochu wotčakać dyrbał, prjedy hač so do nich tykać počach. A kaž so z powjedanja Róže zda, traž ničo škodžalo njeby, hdy bych wo svojim přiwuznistwje z Mjetlom poryčał. Na wše wašnje pak dyrbju sebi Róžu zaso zdobrić.“

„Najrjeńša knježerka kwětkow!“ poča wón so k Róži wobrociwši a na wšě strony so wijo; „hdy by njebyło moje wšědne prawidło — z ponižnosću znjesć wšo horjo, kiž njebyło pósćele, — ja hižom bych wjedźał Bože Slónčko powučić. Ale, što so ja wo nje staram; moja hłowna starosć je, zo byšće wy wote mnje njewotwobrociła swoju kralowsku miłosć! . . . zo byšće wy njedwělowala na bjezkónčnej podwolnosći swójeho najswěrnějšeho wotročka! . . .“

Róža na Čerwja z čichej wulkotnosću pohladny, kaž by jemu prajic chcyła: — ty ani mojeho zacpěca hódny njejsy; — potom so pomału wot njeho wotwobroci a džeše dale w swóim powjedanju: (Přichodnje skónčenje.)

Słowje knjez a kniha.

Knjezej wučerjej Jórdanej w Popojcach napisał Dr. Pful.

§ 1. 1. Słowjančina ma słowjeso kon-a-ti, kotrež nimale tak wjele rěka kaž „čin-i-ti (činić),“ a wot kotrehož je so pola nas zestajeńka do-kon-jeć (po Wojerowsku do-kon-ać) zdźeržala.

2. Korjeń wobeju słowjesow je jenajki: mjenujcy kan (př. němske „kann: können“); jeno zo je zeslabjeny a druhotny korjeń kin so do čin přewobrocił (čin-i-ti).

3. Substantiviski wěcnik „kan“ poznamjenja něhdže tak wjele kaž „skutk“ abo „činjenje“: za čož je so něhdy tež „čin“ prajilo (př. „thun“ a „that“).

§ 2. W słowjančinje je słowjesny korjeń jam abo jim (jim-a-ć): přir. jam-ty (lać. *em-tus*, *genommen*, *emptus*) — jaty (p. jety). Po podobnosći našeho jimać wudźělajmy sebi iterativum jam-a-ti, kiž by něhdže tak wjele było kaž přimać abo dźeržeć, a wot teho słowjesa potom jama-ga-ji-s, „přimař, dźeržeř.“

§ 3. 1. a) Hdyž „kan“ a jama-ga-ji-s hromadu stajimy, wutwori so nam wuraz kan-am jamagajis, „činjenje dźeržeř (tón kiž ma činjenje w swojej rucy)“ — kanjamagajis — kamjamegajis — kenjamegejis — kenjamgjis — kenjamgžis — kenjamdžis (z pólskim „dź“), князь — knjamdži — knjamži, князь knjež — knjez, dl. kněz.

b) Limborscy Serbjo su twórba kenjamdžis do (teujándz) tenánz přewobrociłi (př. wiltja woda = wilka woda).

c) Polacy su takle tworili: kenjámđzis — knjamdži — kjamdži — kšamdzi — kšamdž — kšomdž — kšondž — kšondz, pisane kšądz.

2. a) Starobolhařske князь a ruske князь poznamjenja wjercha (fürst); b) pólski ksiądz je duchowny, měšnik (geistlicher, priester; a książe je fürst, prinz); c) česki „kněz“ je měšnik a wjerch (kníže, fürst, prinz); d) lit. kuningas je farař a knjez. e) Pola Limborčanow bě tenánz tak wjele kaž zemjan.

3. a) Delnojužiske kněz wotpowjeda němskemu herr. Pola nas Hornjojužičanow pak we wšelakich wosadach tež fararjej jednorje knjez rěkaju, bjez-tym-zo druzy knjez farař abo knjez duchowny abo tež knjez duchown praja. Hdžež pak so duchowny „knjez,“ tam so jeho mandželska jednorje knjeni mjenuje, bjez-tym-zo so na druhich městnach takle rjeknje: Knjeni fararjowa, knjeni duchowna, knjeni duchomka, fararjec knjeni,* a tež „knjez-farařka“ (***) (dokelž staj knjez a farař do jeneho wobpřijeća hromadu zrostłoj: př. pfarrherr).

b) Tamo poznamjenjenje „knjez“ (za měšnika) je staroserbske, z pohanских časow zakhowane (přetož tež pohanьcy Serbjo su Bože služby měli, kajkežkuli su byle); poznamjenjenje „knjez farař“ je nowišeho pokhoda.

c) a) Ryćerškubler (der rittergutsbesitzer) so tež knjez mjenuje, dokelž bě ryćerškubler w Sakskej (němskeho kaž serbskeho džěla) hač do léta 1831 knjez wjesnych wobydlerjow, kiž běchu njeswobodni, a kiž dyrbjachu jemu jako roboćenjo (fröhner) služic: na robotu khodzić, zu hofe gehen (robotu, hofedienst). Ryćerškublerjo su pola nas nimale jenož Němcy (runjež mamy tež někotrych Serbow-ryćerškublerjow); přetož hdyž Němcy před wósom stow létami Serbow wójuje přewynychu, zabichu serbske zemjanstwo, zebrachu jeho kubla a sčiniču Serbow wotročkow: při čimž jenož jenotliwe swójbje (familije) swobodne wostachu, kotrež buchu hač do léta 1831 wícežni kublerjo, wícežni burjo mjenowane, a kotrež najskerje wot něhdušeho serbskeho zemjanstwa wukhadžachu.

β) Ryćerškublerjej praja tu a tam tež knježk (kaž Němcy tu a tam junker).

d) a) Tak móže so stać, zo staj w jenej wsy dwaj, kiž so knjez mjenujetaj: farař a ryćerškubler. Tamón pak wostanje wo rće luda knjez; a ryćerškublerjej rěka potom hnadny knjez (der gnädige herr; knjez baron, knjez grofa; hnadny knjez baron, hnadny knjez grofa). Hdžež pak njeje wašnje fararjej hišće jednorje knjež prajic, tam so ryćerškubler jako knjez (naš knjez) poznamjenja. Za „gutsherrschaft“ pak rjeknje kóždy Serb

*) Jara husto tež „popec knjeni“.

Red.

**) Sym wo prawdže tudy w Popojcach druhdy slyšal: „Knjez-farařka“ a „knjez-šulařka“ (Frau Kantor) a myslach sebi z wopřědka, zo je to wopak tworjeny a nałożeny wuraz, a zo tajki njewě, kak ma słowo „kněni“ prawje trjebać a nałožiť. Pozdžišo sym poznał, zo je tudy „kněni“ tak wjele kaž „gnadna kněni“ a titulatura, kiž ma so jenož ryćerškublercy přiepić, (tola ma w druhich stronach Delnjeje Lužicy wuraz „kněni“ a „kněni“ tajke wopřijeće, kaž hornjojužiska „knjeni“). Ale přeco hišće sebi wěsty njeběch, hač móže wuraz „knjez-farařka“ a „knjez-šulařka“ z ducha serbskeje ryče wuńć. Tutón nastawk našeho sławného ryčespytnika je mi žadanu jasnosć přinješ a njemóžu pjeru dowobarać, zo by njenapisało moje wjesele nad tym, zo móže nas tón luby knjez Dr. ze swójeho bohateho poklada w znatej lubosći, a džak Bohu, w dobrej strowosći z nowa pilnje zastarać a nam hišće čěmne kućiki našeho ryčeho pola wujasníc.

knjejstwo (hmadne knjejstwo), abo tež knježo (§ 8) a knježa (naši knježo, naši knježa).

β) Za serbski čas je so zemjan jako wobsedźer poddanow pan mjenował, a jeho mandželska pani. Wobej twórbje stej so pola nas w ludowych pěsničkach zdžeržaloj: n. př. „Prijěl je z Mišna mlody pan, chcył z pólskim kralom w kóstkku hrać.“ (Pola Polakow so mlodemu zemjanej na tym dnju, na kotrymž je so zwěrował, mlody pan rěka.)

γ) Hdžež staj hród (schloss) a dwór (hof) dželenaj, tam Němcy poslenišemu z wjetša die wirthschaftsgebäude praja.

§ 4. 1. Kak móže knjez tak wjele rěkać, kaž měšnik? To wujasni so nam přez příklad grichiskeho *θέξω*, kotrež 1. činić (thun) a 2. woprować (opfern) poznamjenja. Runje tak je stare serbske słowo kan (kon) drje konjanje abo činjenje zhromadnje wučišćowało, ale wosebje pak tamo činjenje, kotrež je za bójstwo činjene: woprowanje; a tak je knjez tak wjele, kaž woprować abo měšnik abo zastarať Božeje služby. Z tehle zakhowaneho słowa knjez pak tež pónawamy, zo su naši póhanscy wótcojo pobóžni ludžo byli, kiž su so wot měšniškeho hlownika (wjercha) wodzić dali: kaž je farať w serbskich wosadach hišće džensa wysokonahladny muž; runjež snadž dolho wjacj trać njebudže, zo přibywaca „kultura“ tež starosłowjansku powostanku „wotliza.“

§ 5. Někotři mjenja, zo je słowo knjez njesłowjanske, a zo je z němskeho könig (jendž. king) wudžělane. Dokelž pak germaniske könig žaneho germaniskeho korjenja nima, budžemy dyrbjec nawopak prajić, zo staj wurazaj könig a king ze słowjanskeje ryče požčenaj (entlehnt). Wěrnó drje je, zo naši wótcojo hišće při svojim wójskim zetkanju z Němcami žanych woprawskich kralow měli njejsu, kiž budžichu wjetše staty tworili a w hromadze džerželi; a wěrnó tež je, zo ani pola starych Serbow a druhich Słowjanow zastarsku žane „sollen“ a „müssen“ a „zwingen“ a „gesetz“ bylo njeje; přetož „(derbjeć) dyrbjeć“ — kotrež je z njegativneho „nicht derfen (nicht dürfen, nicht wollen)“ w pozitivnej twórbje nastalo — a „musać“ a „twungować“ su Serbjo, kaž tež někotři druzy Słowjenjo, z němskeje ryče přiwzali, jako buchu wot svojich přewinjerjow „masreglowani“; a słowo законъ, kotrež pola nas zakonъ a zakon rěka (Jan 7, 19: uječinić zakonja, pokazuje po prawom jenož na to, štož je za-kon-ane abo začisnjene, t. j. zakazane; nic pak něšto prikazane): ale při wšitkim tym je tež wěste, 1. zo słowo könig (king) njetrjeba runje wulkeho mócnarja (machthaber) poznamjenjeć (ale zo su tež małe kralestwa), a 2. zo su naši wótcojo w najstarsich nam přistupnych časach svojich (měšniških) wjerchow měli (kiž su so za wójny po potrjebje tež pod jeničkeho diktatora stajili); kaž tež 3. zo cí so myla, kiž kóžde słowo, kotrež ma němski abo germaniski klink, hnydom za němske abo tola za germaniske džerža, a kiž wobkrućeju, zo su Serbjo při přenim w hromadu trjechenju z Němcami tak małe zdžělani (gebildet) byli, zo budžeše Němcam njemóžno bylo něšto wot Serbow nawuknyć.

§ 6. 1. Knjez poznamjenja nětko (jako titulatura) tež kóždeho nahladnišeho, wosebnišeho člowjeka, runjež tež ničeho prikazować njeměl: n. př. knjez Čemjera, knjez Kudžela, knjez Howak, knjez Holan, knjez Kowať. Druzy Słowjenjo tu zwjetša pan praja, Rusojo государь, господинъ, сударь.

2. Knjeni je něhdy knjag-ini(s) abo knjehni rěkała.

§ 7. 1. Vokativ słowa knjez je knježe (pola Wojerec knjez a knježo): n. př. Knježe, poslušaj na moje słowo (Herr, höre auf mein wort); budžće tak dobry, knježe (sein Sie so gut, herr pfarrer u. s. w.); pójće, mój knježe (kommen Sie, mein herr).

2. Vokativ knježe móže so z druhim vokativom zjednoćić: n. př. Knježe Božo! Knježe Jezom Khryšće!

3. a) Hdžež knjez ničo njeje hač titulatura, tam so twórbja knjez před vokativom njeprēměni, dokelž tudy knjez ze slédowacym słowom do jeneho woprijeća splunje: n. př. knjez Krawco, Šewco, herr Schneider, Schuster (nic: knjez Krawće, Šewće, khiba zo chcył něchtó knjezej Krawcej abo Šewcej klubu rjec); knjez susodže, herr nachbar! w žorće so tež k někomu praji: knjez knježe!

b) Hdžež stej wobej woprijeći polnej a hdžež matej teho dla so džělic, dyrbi so tež knjez do vokativa stajić: n. př. knježe kralo (herr und könig); knježe pisarjo (herr, der Sie schreiber sind)!

4. Žadny vokativ knjezo wotpowjeda němskemu „gebieter!“ grich. „ὁ δέσποτα.“

§ 8. Pluraliski nominativ (a vokativ) rěka knjezojo knježa a knježo (po Wojerowsku knjeze a knježa).

1. Knjezojo (knjeze) wotpowjeda němskemu „die gebieter,“ a knježo poznamjenja tak wjele kaž „die herrn.“ Titulatura je „moji knjezojo“ a „moji knježa“ (Woj. „moje knjeze, moje knježa“). Knježo rěka tak wjele kaž „gutsherrschaft,“ za čož so serbscy tež „knjejstwo“ praji (naši knježo, naše knjejstwo: unsere gutsherrschaft).

2. a) Genitiv plurala knjezojo a knježa je knjezow, d. knjezam, soc. knjezami, lok. knjezach (runjež so druhy wopaki tež „knježich“ atd. praji: přir. b).

b) Genitiv plurala „knježo“ bjerje so wot adjektivskeje twórbje knježi (gutsherrschaftlich) a rěka po tajkim knježich; d. knježim, soc. knježimi, lok. knježich.

3. a) Knježa je (runjež so „moji knježa“ rjeknje) po prawom feminalne kolektivum z wukónčenjom -ija (knjež-ija — knježja — knježa), tworjene kaž *bratr-ija — *bratřija — *bratřja — bratřa (brüderschaft: přir. *γαρρ-ία*), susodža, Česa, kmótrja (gevattersleute) atd. Přir. něm. „folgen Sie mir gefälligst, meine herrschaften!“

b) Knježo je (runjež so maskulinisce trjeba) po prawom neutriske kolektivum z wukónčenjom -ije (knjez-ije — knjezijo — knježo — knježo), tworjene kaž přeceli-ije — — přeceljjo (meine freundschaft, verwandschaft). (Singulariski vokativ słowa „přecel“ je přecel-o — přecelo.)

4. Deminutiv słowa „knjez“ rěka knjezyk a knježk. Knjezyk poznamjenja „das herrchen,“ knježk „der junker (gutsbesitzer).“ Knježk je tež swójbne mjeno (Kneschke).

5. Bóh tón knjez (čit. Bótónknjez, z akcentom na poslenjej), Gott der herr, a Bólbyknjez (t. j. Bóh luby knjez), abo w někotrych stronach tež Bólbuknjezyk, sklonuje so we wšědnej ryči kaž kompositum: n. př. Bólbyknjeza.

§ 9. Pohladajmy hišće na pokhód podobnje tworjeného słowa kniga, kniha (vulg. knihi, *pl.*; d.-luž. knigły, dem. kniglicki).

1. a) K čemu kniha při svojim nastaću služeše? K zapisowanju kanow (konow) abo skutkow, kotrež chcychu wuwjedžerjo jim-a-ne abo twerdže džeržane (njezapomnjene) měć. Słowo pak je so takle wudžělało: Kany jim-ga, kony jimafka

(die thatenverfasserin), — kanyjga — konjga — kenjga (књига) — jsł. knjiga — kniga, kniha; bjez-tym-zo su Polacy takle tworili: Kany jám-ga — kenjámga — kejamga — kjamga — kjemga — ksemga — ksenga, pis. księga.

b) Kaž za „knjeza“ a za „knihu,“ tak maju Polacy w swojej ryči tež hewak wšelake starše twórby. Z teho drje směny abo dyrbimy zankować, zo su Polacy a druhe nosowace splahi so hižo w šerej starinje wot tych Słowjanow wotdzělili, kiž žanych „nosowych zynkow“ njenjažuju. Přetož po mojim přeswědčenju „nósni (nasallaute)“ njejsu, runjež so to z wjetša měni, w nowišich časach zwupadowale; ale wěsty džěl Słowjanow je wot wšeho spočatka hnydom hinak tworil: a) damb — dawb — daub — (dōb) dob — (dūb) dub; a b) damb — domb (demb; pisane: dąb, dęb-a) — dumb (limborscy).

c) Delnjołužiska twórba „knigly“ je diminutivna: kniguła (přir. filia — filiola).

2. Kniha je per consequens powjedařka teho, štož je so činiło, štož je so stalo.

a) Němske „bu-ch“ zwisuje z korjenjom ba- (přir. ba-č, basničku bač); a runje tak je gr. βιβλος (něhdy bi-ba-los; přir. bibáj, geschwätz) po prawom tak wjele kaž powjedařka (př. 2) b) na kóncu.

b) Što je laćanske *liber*? „Powjedař.“ Liber je mjenujcy (kaž so r a l husto wotmjennatej) něhdy „riberu-s“ rěkał; a korjeń slova je słowjeso re- (přir. rje-c, ryč, ῥή-μα, ἔ-ρη-μα, a tež laćanske *re-or*, „w duchu ryčec“). „Libri“ su κατ' ἑξοχῆν sybilliniske abo hewak nabožinske abo tež prawizniske knihi (*adire libros; libri Etruscorum; nos in libris habemus, Cic.*): wone su po tajkim powjedaře (radudawarje). Z teho so jasne widzi, zo (přeciwo znajomemu wukladowanju) tole slovo z taimym wurazom „liber,“ kiž lko (bast) poznamjenja, ničo činić nima, tež hdy bychu stari wo prawdze na lko (a nic wjele skerje na běl [splint]) pisali byli. A hdyž so tudy wo lko njejedna, njebudže čitař so tež dale za tej rostlinu torhač, kiž so egyptowscy βύβλος (papyrosstaude) mjenowaše, a wot kotrejež wuraz βιβλος wukhadžeć njemůže, dokelž su stari Grichojo wokalaj i a u wobstajnje rozdžěleli.

Słowjanski rozhlad.

Podawa M. Hórnik.

Čechowje maja nětko we wšěch wědomosćach abo nawukach dobre knihi za universitetsku młodzinu a z cyla za wyššu zdželanosć; tak wukhadža runje wobšěrny „Dějepis všeobecný“ pod rjadowanjom historika Dr. Embera; přenja kniha tuteje zběrki su „Dějiny“ (stawizny) srjedźneho wěka wot prof. Fr. Šembery. — Bibliotheka klassikow grichiskich a laćanskich w wubjernym přeložku je do 71. zešiwka dočpěla. — „Ohlasy (wot-hlosy) z hájů moravských“ je V. J. Novotný swoju nowu skladbu za žónski khor z přewodom piana pomjenował. — Wjacław Vlček, poeta a wudawař khwalobnje literariskeje revue „Osvěta“ w Prazy, je swoje swjedžeńske ryče a wobšěrne kritiki pod mjenom „Tužby vlastenecké (wotčinske žedzenja)“ wudał. — Wažne towařstwo „Umělecka Beseda“ w Prazy stara so, zo by stajnje so rozwiwaca česka literatura tež druhim ludam bóle znata byla. Duž podawaja česky spisowarjo sami z wjetša lětné rozprawy wo nej nic jeno do słowjanskich, ale tež do francózkich, jendželskich, italskich a madžarskich časopisow. To je jara wužitne, hdyž su někotre ludy abo ludžo, kiž wulke slovo w swěće wjedu, jara lěnje na nawuknjenje wosebje słowjanskich ryčow. A štož woni potom njewjedža abo njezhonja w swojej ryči, to njeexistuje! — Ryčne towařstwo „Slavia“ w Prazy

je nowy zwjazk svojich wustojnych zběrkow wudało: pěsnje a hry džě-čatstwa, kaž tež česke a morawske pěsnje z luda wozjewilo; po mnohich druhich zběrkach su tam hišće přecy krasne wěcy. — Mjez českiimi wobrazarjami ma po zemrjeću Cernáka nětk Brožik, w tu khwilu w Parizu, najwjetšu khwalbu.

Polak Artur Wołynski je k česći njesmertneho hwězdarja Kopernika w Romje „museum Kopernika“ založil. — Na swětowej wustajeńcy w Parizu a pozdžišo we wšěch wulkich městach staj J. Matejko a H. Semiradzki najwjacy sławy dobytoj; přenišeho „Bitwa pod Grunwaldom“ a druhého „pochodnje Nerona“ staj wo prawdze wulkotnaj wobrazaj. — Kaž je J. I. Kraszewski wubjerna a najpilniši pólski spisowar, tak dyrbi so tež prajić, zo je 50lětny spisowarski jubilej z bohatošu literariskich plodow a zběrkow k jeho česći přede wšěmi wuznamjenjeny wšudžom, hdžež Polacy byda. Krasny je wubjerk z jeho spisow, kotryž so w Warsawje wozjewja „książka jubileuszowa“ z 200 wobrazami; krasne tež medaille atd.

Khrowat V. Jagić, professor słowjanskeje filologije na universiteće w Berlinje, je wjelewažny rukopis za starosłowjansku ryč wudał, mjenujcy: „Zografskoje ewangelijske. Quatuor evangeliorum codex olim zograffensis nunc petrolitanus.“ Wudawk je do cyrillskeho pisma přepisany, ale starosćiwje hač do najmjenšich znamješkow. Naryč tuteho ewangelijske je runja ryči w znatym „Glagolita Clozianus“, kotruž professor Milkošić pannonskosłowjansku mjenuje, rozdžělnu wot boharskosłowjanskeje atd.

Professor Stojan Nowakowić je pódla někotrych druhich spisow w poslednišim času kritisku studiju wo pěsnjach, bitwu na Kosowskim polu nastupacych, wudał. — Wot Fr. Š. Kuchača (Kuchača) zestajana zběrka južnosłowjanskich ludowych pěsnjow z hudžbu dostawa wšudže zasluženu khwalbu.

Z Budyšina a Lužicy.

* Serbske pomjatnikowe hrónčko z lěta 1785. W wobseźenstwe k fararja Sykory w Smilnej widžach wónđano zajimacy rukopisny pomjatnik z lěta 1785 atd., kiž je něhdy džědej jeho knjenje mandželskeje, Korli Khrystianej Hübnerowej z Mühlhausena přisłušał. Tutón studowaše w lětach 1785 atd. w Jenje na prawa, bě pozdžišo sensal w Mühlhausenje a je w Erfurće wumrjel. Do jeho pomjatnika je so tež jedyn serbski student duchownstwa, kiž z nim w Jenje studowaše, ze serbskim hrónčkom zapisał a je z tym wopokazał, zo bě sebi serbska studowaca mladosć tež hižom w staršich časach swojeje serbskosće wědomna a sebi serbsku ryč wažeše. Jeho serbske hrónčko w naspomnjenym pomjatniku ma so slovo wot slova wotpisane takle:

Pscheczestwo twerdzie steji, twerdzie
Kaiz pschi Newedri
Hory Bože moznje steja.
Jeje konc je wiecznoscz, Smercz ju sacziascz nemozie
A Pschichodnoscz ju wumrecz njewidzi.

To je:

Přeczestwo twerdže steji, twerdže
Kaž při njewjedrje
Hory Bože mócnje steja.
Jeje konc je wěčnosć, smjerć ju zatřasć njemůže
A přichodnosć ju wumrjeć njewidzi.

Spody tutech serbskich slowow steji:

d. h. Die Freundschaft stehet fest, steht wie in Ungewittern Gebirge Gottes mächtig stehn. Ihr Ziel ist Ewigkeit, kein Todt kann sie erschüttern und keine Zukunft sterben sehen.
Jeni, 11. Mierza 1785.

W Jenje, 11. měrca 1785.

Zum Andeken an Deinen

Fr. u. Br. G. Mückisch,
d. G. Gl. Bef. aus der Oberlausitz.

Spisař tuteho pomjatnikoweho hrónčka Jurij Mikiš běše, kaž z aktow lipščanskeho serbskeho towařstwa zhonimy, z Werdy pola Dubca, bě so tam 1756 jako syn jeneho serbskeho wučerja narodzil, studowaše wot 1781 w Lipsku, bě tam sobustaw serbskeho předarskeho towařstwa a je pozdžišo, kaž Hübnerowu pomjatniku to dopokaže, swoje studije w Jenje dokonjał, přetož přispomnjene je w pomjatniku wot Hübneroweje ruki, zo je wón jutry 1785 z Jeny do Draždžan do kondicije šoł. Pozdžišo skutkowaše Mikiš jako duchowny w Naundorfje pola Krosyna w Delnich Lužicach.

z D.

Лужичанъ, ежемѣсячное изда-
нiе съ портретами славянскихъ со-
временниковъ.

Лужичан, мјесечник са слика-
ма словенских врстника.

Lužičan, mјesečnik sa sli-
kama slovanskih vrstnika.

Lužičan, mėsečnik s podoba-
mi slovanskih vrstnikov.

Лужичанъ, мѣсечникъ съ обра-
зитѣ на словѣнскитѣ соврстници.

Lužyczan, miesięcznik z wi-
zerunkami słowiańskich współcze-
sników.

Lužičan, mėšičnik s podo-
biznami slovanskyh vrstevniků.

Lužyczan, mjasecnik z podo-
biznami słowjańskich casorownjeń-
kow.

Ł u ž i č a n .

Měsačnik za pismowstwo, ryčespyt a narodopis

z podobiznami słowjanskich časorunikow, kaž tež z hudźbnymi a belletristiskimi přiłohami
po njewobmjezowanych časach.

Zamolwity redaktor a wudawař: J. E. Smoleř w Budyšinje.

Józef Ignac Krašewski

narodzi so 27. julija 1812 w Warszawie, hdžež bęštaj so jeho staršej, hewak bydlacaj w Grodzieńskim, stajnych wojejskich překhodow dla podaloj, bu w Romanowje na Podlěsu wotčeh-njeny a w lěće 1825 do wobwodowych šulow w Bialej póslany; potom přesydlil so w lěće 1827 do lubelskeje wójdowskeje šule; končiwši gymnazij w Swisłocu a Grodzieńskim, w lěće 1829 do wileńskeho universiteta zastupi.

Hišće jako universitetiski wučomc wón w lěće 1830 stawizny pólskeje rěče napisa, kotrež, hač runje njewotčiscane, jemu tola mysl k zamołwjenju wo professuru pólskeje rěče na kijowskim universiteće da a wón bu tam tež bórzy za lektora pomjenowany. W tym samym času Krašewski pod pseudonimom Kleofasa, Fakunda a Pasternaka powjesćepisařsku džělawasć započa. Wot lěta 1835 počina so jeho najhorliwiša sobudžělawasć za „Tygodnik Petersburgski,“ z dobom wudawanje počizjow, literarskich pućowanjow a powjesć: Satan a žónska a Ulana. Wón teho runja „Witoloraudu,“ rjekowski spěw z bajkowskich časow Litwy, napisa, a hižom tehdy lud jeho wulku zaslužbu připózna a to swěru wozjewi.

Zaslubjeny w lěće 1838 ze Sofiju Woroničownu, ćetku arcybiskopa-primasa, zasydlil so w nabytym wobsedzeństwie Gródka a poča sypać jako z roha polnosće jenu powjesć po druhej a

Józef Ignacy Kraszewski

urodzony 27. lipca 1812 w Warszawie, dokąd się rodzice jego, zamieszkali w Grodzieńskim, unikając ustawicznych przechodów wojska podówczas schronili, wychowany został w Romanowie na Podlasiu, w roku 1825 oddany do szkół obwodowych w Bialej; po ukończeniu ich przeniósł się w roku 1827 do szkoły wojewódzkiej lubelskiej; skończywszy gimnazjum w Swisłocu w Grodzieńskim, wstąpił w r. 1829 do uniwersytetu wileńskiego. Odtąd rozpoczyna się jego praca literacka.

Uczniem jeszcze uniwersytetu będąc, napisał w roku 1830 historią języka polskiego, która aczkolwiek drukiem ogłoszoną nie została, podała mu atoli mysl do ubiegania się o katedrę języka polskiego w uniwersytecie kijowskim; został też wkrótce mianowany lektorem. Jednocześnie pod pseudonimem Kleofasa, Fakunda, Pasternaka rozpoczął działalność powieściopisařską. Od roku 1835 zaczyna się najgorliwsze jego współpracownictwo w „Tygodniku Petersburgskim“ oraz wydanie poezyi Wędrówek literackich i powieści: Szatan i kobieta i Ulana. Napisał również Witoloraudę, poemat bohaterski z czasów bajecznych Litwy, i już wtenczas naród uznał ogromną jego zasługę i odpłacał się szczerą sympatią. Zaślubiony w roku 1838 z Zofią Woroniczówną, synowicą arcybiskupa-primasa osiadł w nabytej majątności Gródka, i począł sypać jakby z rogu obfitości jednę powieść po drugiej i to najrozmaitszego rodzaju:

to najwšelakšich družinow: historiske, tučasne, humoristiske; sy-
paše dale počizje, tragedije a komedije w prozy a spěwje; wopisy
pućowanja, narodopisne, ikonografiske a starožitnostne nastawki,
kaž tež wjetšeho wobsaha pragmatisko-stawizniske džela. Wot
lěta 1841—1852 wudawaše časopis „Atheneum“, w kotrymž wyše
wjele druhich nastawkow tež swoju „Ikonoteku pólsku“ zaměsćeše.
W Žytoměrju wón jako čestny kurator tamnišeho gymnazija w swo-
jim wšelakorym a nic jeno přez mnohowitosć ale tež přez znutř-
komnu hódnotu spodziwnym prócowanju njeprěsta. Jeho spisy bě-
chu w rukach wšitkich pólskich čitarjow a woni su tež najwjacj wu-
hnać pomhali tamne hromady francowskich romanow, kotrež Pól-
sku wot wjele lět stajnje powodžachu. — Wón tež sobuskutkowanje
w „Gazecie Warszawskiej“ přija a je ze swojimi znatymi listami pod-
pjeraše, jednacymi w literaturje a wumělstwje, kaž tež ze swojimi
powjedančkami, jako: Powjesć bjez titula, Dwaj swětaj a z druhimi.
W léce 1859 wón hlownu redakciju „Gazety codzienněj“ na so wza.

Dokelž běchu so 1862 wobstejenja w Pólskej na njeluboznu
časa w cuzbje přebywa — wón najbóle w Draždžanach bydli. Ale jeho
džela wosć z tym njeje přestala, čim starši je, čim
pilnišo piše.

My běchmy horka prajili, zo je wón ze swojimi pólskimi romanami francowsku lóhku literaturu z Pólskeje wučičkał. To
je samo na sebi kižom wažna zaslůžba, tola w tym nastupanju hišće wjele wažniša, zo na město wuhnateho francowskeho, na
Pólsku njezdziwaceho ducha dobry pólski patriotiski duch stupi a tak kedžbnosć čitarjow z cuzych krajinow francowskeho
romana na pólski wótny kraj a na jeho naležnosće wobroći.

Po tajkim směny prajić, zo je Krašewskeho džela wosć, hdyž tež nimale na wšě wědomnosće dosaha, tola w pisanju
pólskich romanow najzaslůžbniša. Wjele jeho romanow je do druhich rěčow přeloženych, jako do ruskeje, francowskeje, če-
skeje, italskeje, kaž tež do madžarskeje atd.

Wyše teho chcemy hišće na to spomnić, zo je Krašewski najplódniji spisaćel dotalneho swěta. Po čisle knižkow možetaj
drje so z nim runać španiski dramaturg Lopez di Vega a francowski romanypisař Alexander Dumas (starši), ale teju džela
njejsu tak wobšěrne, kaž Krašewskeho. Jeho spisy wopřijeja něhdže 500 zwjazkow a nimo teho njeličenu mnohosć najwšelakšich
nastawkow w žurnalach, časopisach atd.

Po tajkim njeje žadyn džiw, zo so ze wšitkich stron Pólskeje a z druhich słowjanskich krajow k času jeho 50lětneho
spisowařskeho jubileja wopokazma připoznaća jeho džela wosć z kóždym dnjom bóle roja a zo je ze wšěch bokow slyšeć:

česć a sława Krašewskemu!

Tempi passati.

Wot J. E. Smolerja.

Z rukopisneje „Nowiny“, kotruž su sebi sóbustawy luži-
skeho serbskeho předařskeho towařstwa w Lipsku pisali, móžemy
spoznać, zo su serbsey studentojo na tamnišim universiteće hižom
do lěta 1830 swojeje serbskeje narodnosće swědomni byli. Ale
hač je što tajke tež na budyskim gymnaziju było, hdžež so
tola najwjacj Serbow za universitet pripravowaše, wo tym njejsmy
móhli ničo wuslědźić. Duž powjedajmy, kak su Serbja budy-
skeho gymnazija wot lěta 1834 Serbstwa dla dželać spytowali.

Běše tehdy čas, hdžež němski narodnostny duch, wot
Napoleona I. wubudženy, a přez dobyte bitwy němsko-ruskeho
wójska posylnjeny, w němskej studowacej młodosci tajkeje mocy
dobywaše, zo tež skónčnje mjez budyskimi němskimi gymnazi-
jastami horliwych připowjedanjow němskeje mocy namaka. —
Hač dotal bě so mjez budyskimi gymnazijastami mało wo to
prašało, hač sy Serb abo Němc, dokelž na Němcowstwo mało
wažnosće kładžechu, ale nětko bu to hinak. Dokelž budyscy
němscy tak mjenowani „buršenshaftarjo“, kotrychž prócowanje
mējaše so ze stejšća němskeje narodnosće khwalic*), w tym

zmylichu, zo sebi tež wot budyskich serbskich gymnazijastow
wosebnu němsku horliwosć žadachu, dha poslejši tola pomalku
spoznachu, zo je wažny rozděl mjez Serbami a Němcami.

wjele čerpić dyrbjał; štož je nam často jara žel činiło, tak zo smy jich
dla tež plākali. Haj, jich słowa su so do skutka přewobročile: přetož,
za čož tehdy němscy studowacy młodźeńcy rěčachu, to čí sami młodźeńcy,
jako běchu so do wučerjow, duchownych, rěčnikow, lékařow, wysokich
zastojnikow, diplomatow a generalow přewobročili, ze słowa do skutka
přewobročichu, tak zo maja nětko swoju němsku swobodu, swoju
němsku jednotu, swoju němsku moc, kotraž so politisce přez němske
khěžorstwo manifestiruje. — Ale tajke ideje móžachu so jenož teho dla
do skutka přewobročić, dokelž je studowaca młodosć rozšěrješe, tuta
mladosć, kotraž sebi česć wyše wšeho waži a wažić dyrbi. Hdyž
studowaca młodosć w swojim patriotskim zmyslenju stejšico česće wo-
pušći, so k hanibnemu mordařstwu poniži, kaž Karl Ludwig Sand a
nowočasní nihilistoj. Z nječesću so swoboda, jednota, moc njedobudže
abo, hdyž so dobudže, nihdže dolho trać njemóže. To nas historija
wuči. — Tola k česći ma tež **lubosć** pristupić, přetož bjez njeje je
najhorliwši patriotizm hišće njedospólny. Hewak Šwab a Frank, Sas a
Bawar, Prusak a Šlezak, katolski a protestantski Němc křiwje na so
hladachu, ale lubosć k zhromadnemu Němcowstwu jich zjenoči, tak zo
swoje Šwabstwo a Frankstwo, Sasko a Bawarstwo, Prusakstwo a Šlezak-
stwo a swoje stare zwady zabychu a wšě ze zjenočenymi mocami w česći
a lubosći za Němcowstwo dželačahu. To so sta w Němcach hižom před
40—50 lětami, kaž tež pozdžišo; čehož dla bychmy rad wjedželi, hač su

*) Jich słowa su so tež do skutka přewobročile, hač runje je
někotryžkulž němski „demagog“, kaž jim tehdy rěčachu, za swoje ideje

Jedyn mjez serbskimi gymnazijastami, J. E. Smolef z Łaza (rodzeny z Luća), běše hižo doma na wsy Hübnerowu knihu, něhdže 12 tomow wopřijacu a „Historische Fragen“ pomjenowanu čital a tam wjele wo starych Serbach namakał; dale znaješe wón Knauthowu knihu „Derer Sorbenwenden Kirchengeschichte“ a wjedžiše tež, zo so přeložerjo lužisko-serbskeje biblije w prjedyryči na starosłowjansku bibliju powolaču. Wo tym běše wón swojim serbskim towaršam „na knajpje“ powjedal a teho dla žadyn dźiw njeběše, zo bě so jedyn wot nich z tym khwalil, zo je słowjanska biblija starša, dyžli němška. Dokelž běše Smolerja za swědka pomjenował, Němcy k temu přiūdžechu, zo by swoje powjedanje dopokazał. To bě tak, kaž chcychu měć, trochu čezko; přetož Hübnera a Knautha při sebi njeměješe a w prjedyryči lužiskoserbskeje biblije ta wěc tež njeběše dosć jasna. Dokelž pak běše Handrij Seiler 1830 swoju serbsku grammatiku (sorbenwendische Grammatik) wudał, měnješe Smolef, zo drje budže tón tu wěc najlěpje wjedžeć a so teho dla k njemu, tehdy diakonej při cyrkwi w Klukšu, poda a jeho wo radu prošese. Tón bjez dlića knihu z knihercu wza a ta běše Šafarikowa „Geschichte der slavischen Literatur und Sprache“ z lěta 1826. Tuta kniha nam krasnje z nuzy wupomha; my ze žedziwosću w njej čitachmy a k swojej hanibje spóznachmy, zo muž, kiž je wjele stow mil wot nas daloko zady w Wuhersej žiwy, wo lužiskich Serbach a jich literaturje tysac króc wjacj wě, dyžli my, kiž w srjedz Serbstwa bydlachmy. My wobzanknychmy, zo chcemy so tež pěknje wo serbsku rěč starać, ale kak? Wyše Smolerja běchu to Wjelan ze Slepeho, Jäkel z Budyšina, Křižan z Bukec a snadž tež někotři druzy, na kotrychž sym zabył. Wuradzi so, zo chcemy najprjódcey serbski pisać wuknyć a při tym jedyn druheho rozwučeć, tak zo mějachu so korektury po rjadu stać; štož pak so skónčnje wšo Smolerjej zawostaji: Mjenujcy tutón móžeše hižom trochu serbski pisać, dokelž běše počal před někotrymi lětami serbske narodne pěnje z jich hłosami napisować.

Tak počachu serbscy gymnazijastojo w Budyšinje serbscy myslić a serbscy dželać a to ze slabymi, tola pak ze zjencenyymi a teho dla za tamniši čas dosahacymi mocami. Kak su tute serbske mocy potom Mosak Kłosopolski, Imiš, Buk hišće twjerdšo zjencóil, to chcemy druhi raz powjedac, mjez tym pak na čas spomnić, kajkiž běše před 30—31 lětami.

* * *

Běše to w lěće 1848, po tajkim něhdže 14 lět pozdžišo, jako běchu tamni budyscy serbscy gymnazijastojo dawno na universitetach wustudowali a hižom tón a tamón do zastojnstwa zastupil. Smolef bě wot lěta 1846 w Lipsku, hdžež Jórdanowe „Slavische Jahrbücher“ redigowaše, z časami pak tež w Lužicy přebywaše. Měsac měrc běše francowske kralestwo powalil a tuteho padnjenje tež němski kraj zatřasny a wšelake politiske mocy wubudzi. To sta so tež w Lipsku. Tam zjencóichu so němscy swobodnozmysleni mužojo w towarštwje, „redeübungsverein“ pomjenowanym, a jednachu wo politiske prašenja tamnišich dnjow. Jedyn z najwažnišich sobustawow tuteho towar-

štwje běše znaty Robert Blum a wón bě tak nahladny, zo jeho do frankfurtskeho němskeho předparlamenta powolaču. Smolerjej, kotryž běše z Polakom němskeho mjena — wón rěkaše Vogel — tež někotre razy jako posluchař w towarštwje pobyl, bě so Robert Blum derje dosć lubil. Dokelž jeho wosoba dowěru wubudžeše, dha sebi Smolef pomysli, hač njeby móhl přez njeho na frankfurtskim parlamence něšto k lěpšemu Słowjanow, w němskich krajach bydlacych, wuskutkować. W tajkim nastupanju wón slědowacy list na Roberta Bluma posła:

Hochgehrtester Herr!

Bei Ihrem Bestreben, durch Vermittlung des Deutschen Parlaments eine neue, bessere Ordnung der Dinge in Deutschland einzuführen, würde es wahrlich höchst verdienstvoll sein, wenn Sie hierbei auch einen Blick auf die an vollständige nationale Rechtlosigkeit gränzenden Zustände der in Deutschland wohnenden Slaven werfen und eine Verbesserung dieser Zustände in Erwägung ziehen wollten. Ich erlaube mir hierbei vorzüglich auf die in Sachsen und Preussen sich vielfältig in gedrückter Lage befindlichen Lausizischen Wenden, welche sich selbst Serben nennen, aufmerksam zu machen, mit der gehorsamsten Bitte, Sie wollen ihren mächtigen Einfluss geneigtest auch dazu verwenden, dass bei den vom Parlament soeben in Berathung genommenen und nach ihrer Feststellung in Deutschland geltenden Grundrechten eine Bestimmung eingefügt würde, vermöge welcher die Erlösung der slavischen Bewohner Deutschlands aus dem geistigen, durch die Verkümmrung ihrer nationalen Sprache in Kirche, Schule und vor Gericht entstandenen, Elende erfolgen könnte.

Wenn etwaige Nachweise nöthig sein sollten, so bin ich gern bereit, dieselben auf Verlangen zu liefern.

Ihnen meine wohlgemeinte Bitte nochmals dringendst ans Herz legend, habe ich in Erwartung deren geneigter Erfüllung die Ehre zu sein

Ihr

schon im Voraus dankbarster

J. E. Schmalder (Smolef).

To rěka: „Wysokočesceny knježe! Při Wašim prócowanju, z posřednistwom němskeho parlamenta nowiši, lěpši porjad w Němcach založić, by wo prawdže jara zaslužbne bylo, hdj byšće na wobstejenja Słowjanow, w němskich krajach bydlacych, kotrež so poľnej narodnej bjesprawności bliža, pohladać a jich porjedjenje wuradzić chcyli. Dowolam sebi při tym wosebje na lužiskich Serbow, w Sakskej a Pruskej bydlacych a wšelako podčišcowanych, pokazać, z najpokornišej próstwju, zo byšće chcyli swój mócnj wliw dobroćiwje tež k temu naložić, zo by so zakladnym prawam, nětko wuradžowanym a po jich wujednanju w Němcach plaćacym postajenje přiwdało, po kotrymž móhlo so wumóženje słowjanskich wobydlerjow w němskich krajach z jich duchowneho, přez zanjerodjenje jich narodneje rěče w cyrkwi, šuli a před sudami nastateho hubjeństwa stać.

Je-li zo budža žane dopokazma trěbne, sym rad hotowy, je na požadanje poslać.

Wam swoju derjeměnjenu próstwju wospjet naležnje poručej, mam w dočakanju jeje spodobneho dopjelnjenja česć być

Waš

hižom dopředka najdžakowniši

J. E. Smolef.

Po někotrym času Robert Blum slědowacy lisčík*) pòsła: „Hochgeehrtester Herr! Indem ich den Empfang Ihres Schreibens, die von Ihnen Seitens der Deutschen Nationalversammlung gewünschte Berücksichtigung der in Deutschland wohnenden Slaven betreffend, hiermit bescheinige, bemerke ich zugleich, dass diesem Wunsche wahrscheinlich schon in nächster Zeit gewillfahrt werden dürfte. — Mit freundlichem Gruss Ihr ergebener Robert Blum.“ — To rěka: „Wysokočesćeny knježe! Dòstaće Wašeho pisma, džiwanje němskeje narodneje zhromadžizny na Słowjanow, w němskich krajach bydlacych, nastupace a wot Was požadane, z tutym wobswědčam a z dobom přispominam, zo budže tuto požadanje najskerje hižom w bližšim času dopjelnjene. Z přečelniwym postrowjenjom Waš najpodwolniši Robert Blum.“

A wo prawdže! — w započatku junija 1848 němske nowiny slědowacu resoluciju wozjewichu: „Frankfurt am Main, den 31. Mai 1848. In der heutigen zehnten Sitzung hat die deutsche Nationalversammlung auf einstimmigen Antrag des Verfassungsausschusses fast einstimmig beschlossen:

Die Verfassung gebende deutsche Nationalversammlung erklärt feierlich: dass sie im vollen Maasse das Recht anerkenne, welches die nichtdeutschen Volksstämme auf deutschem Bundesboden haben, den Weg ihrer volksthümlichen Entwicklung ungehindert zu gehen und in Hinsicht auf das Kirchenwesen, den Unterricht, die Literatur und die innere Verwaltung und Rechtspflege sich der

Gleichberechtigung ihrer Sprache, soweit deren Gebiete reichen, zu erfreuen, wie es sich denn auch von selbst verstehe, dass jedes der Rechte, welche die im Bau begriffene Gesamtverfassung dem deutschen Volke gewährleisten wird, ihnen gleichmässig zusteht. Das fortan einige und freie Deutschland ist gross und mächtig genug, um den in seinem Schoosse erwachsenen andersredenden Stämmen eifersuchtslos in vollem Maasse gewähren zu können, was Natur und Geschichte ihnen zuspricht: und niemals soll auf seinem Boden weder der Slawe, noch der dänischredende Nordschleswiger, noch der italienischredende Bewohner Süddeutschlands, noch wer sonst, uns angehörig, in fremder Zunge spricht, zu klagen haben, dass ihm seine Stammesart verkümmert werde oder die deutsche Bruderhand sich ihm entziehe, wo es gilt.“

To rěka: „W Frankfurće nad Majnom, 31. meje 1848. W džensnišim džesatym posedzenju je němska narodna zhromadžizna na jenohlósny namjet wustawneho wubjerka nimale jenohlósnyje wobzanknyła:

Wustawu založaca němska narodna zhromadžizna swjatočnje wobswědča: zo w poľnej měrje to prawo priznawa, kotrež njeněmske narody na němskozwjazkowej zemi maja, puć swojeho narodneho rozwiwanja bjez zadžěwko hić a so w nastupanju cyrkwinstwa, wučěnstwa, pismowstwa a znutřkowneho zarjadženstwa a sudnistwa runoprawnosće swojeje rěče, kak daloko jeje mjezy dosahaja, zwjeselić, kaž so tež samo wot sebje rozymi, zo kóžde tych prawow, kotrež zhromadna wustawa, w twarbjě bywaca, němskemu ludej zaruči, jim w runej měrje słuša. Němcowstwo, wot nětka zjednočene a swobodne, je dosć wulke a mócne, zo móže splaham, w jeho klinje zrosćenym a hinakrěčacym, bjez zarliwosće w poľnej měrje dowolić, štož jim přiroda a stawizny prisudža; a ženje njezměje na němskej zemi ani Słowjan, ani danscyrěčacy Sewjerošlezwičan, ani włóscyrěčacy wobydler južneje Němskeje skorzić, zo by so jemu jeho narodnosć zahubjala abo němska bratrská ruka so jemu wotčahowala, hdžež plaći.“

Hewak běše so hižom srjedz měsaca haprleje wot frankfurtskeho předparlamenta wuprajilo: „Rozdželenje pólskeho kralestwa běše hanibna njeprawdosć, kotruž narunać němski lud za swoju swjatu přislušnosć spóznawa.“

Što su tajke resolucije frankfurtskeho parlamenta Słowjanam *in specie* Polakam pomhale, je čas wučil. — *Tempi passati!* (Pokračowanje.)

Ryčepytne wotmolwjenja.

Knjezej seminarskemu wyššemu wučerjej Fiedlerjej w Budyšinje poswječil professor Dr. Pfuhl.

Wićaz, Wićežk, Lehmann.

1. Wik-owac rěka po prawom tak wjele kaž „jene za druhe dawać: wěcy zaměnjowac, wuměnjowac“; a naše slowo wik-i wukhadža, kaž kóždy sam widzi, z tamnych časow, hdžež hišće žane předawanje za pjenjezy njeběše, ale hdžež předawar a kupowar napřećnje wuměnještaj: hdžež bě překupstwo wuměnjowanje (tauschhandel). Singular wik-a (abo snadž wik-i, fem.) wotpowjedowase něhdy němskemu „tausch“ a tež „wechsel“; a móc korjenjo wik je nam přez lačanske *vic-es* a přez němske *wech-sel*, kiž stej ze słowjanskim wik indentiskej, lóhko zro-

*) Tutón lisčík je w tym samym léće, jako Windischgrätz wboheho Roberta Bluma w Winje zatřělić da, tež hubjeny kónc wzał. To sta so w léće 1849. Bjez tym zo tehdy za čas draždžanskeho zběžka Bakunin w Draždžanach rozkazowase, přebywachu w dobrym měrje w Budyšinje pólski poet Teofil Lenartowić, kiž bě z Krakowa, pólski spisowacel Roman Zmórski, kiž bě z Póznanja, ruski unit Terleckij, khrowski spisaćel Topalowić, kiž běštaj před Windischgrätzom z Prahi k nam přištoj. Tež běštaj tu mlody polak Golębowski, jedyn Malorus a druzy. Jim so w Łužicy pěknje spodobaše, ale jich měrne žiwjenje so po zdaću nahle přetorhny. Saski kral běše pruskeho krala wo pomoc pře draždžanskich zběžkarjow prosyl a dolho njetraješe, bě slyšec, zo so pruscy wojacy bliža, zo bychu draždžansku revoluciju wutupili. Nimale kóždeho Polaka mějachu tehdy za revolucionera a nam so teho dla njelubeše, jako slyšachmy, zo někotre bataillony pruskich pěškow do Budyšina přiindu; přetož my z bojoseu na to pomyslichmy, što móhlo so z našimi Polakami stać, je-li zo snadž tajcy Prusacy přiindu, kiž su před někotrym časom w Póznańskim z Polakami wojowali. My teho dla našich lubych słowjanskich hosći na serbske wsy won póslachmy. Ale naša bojosec běše podarmo; póznańska krajna wobora (landwehr) k nam přiceže, a hdyž tež běchu w njej němscy wojacy a wyšši němscy offizierojo, dha běše tola wjetšina pólska. Naši hosćo so hnydom zaso doměsta wróćichu. My pólskim wojakam najlěpše kwartiry w měsće wukazowachmy a so bórzy z nimi spřećelichmy. Ja sym zabył na mjena pólskich offizierow a podoffizierow, ale na jeneho mjeno so hišće dopominam, dokelž jara pěknje spēwase. Bě to wučer Lukoński. — Ale my při tym na R. Blumowy lisčík zapominamy. Smoleř bydleše tehdy na sukelínskej hasy w domje Němca Schumann. Bě to wulki demokrat, ale bojazna duša. Prjedy běše so z tym hordžil, zo bě R. Blumowy list w jeho domje a běše R. Blumowych česćerjow k Smolerjej wodžil, zo bychu sebi jón wobladowali. Jako pak běše zaslyšal, zo je jedyn němski pruski wojak w kwartirje jeneho Němca w Budyšinje wuwěstk, R. Bluma khwalacy, z duri wottorhnyl a so teho dla sylnje wadžil, bě so Sch. nastróžil a sebi pomysliwši, zo móže jemu to hišće bóle škodzić, hdyž so w jeho domje R. Blumowy list nadeńdže. Wón bě teho dla k Smolerjej přišoľ a sebi spomnjeny list wot njeho wuprosyl, ale, jako cheyš jón tutón nazad měć, wón praji: „Ja sym jón ze stracha spalil.“ Što cheyš Smoleř lěpše činić, dyžli ze zdychnjenjom praji: *Requiescat in pace!*

zymliwe. Wot tameho wik(a) pak so z přiwješkom jaz tole wutwori: Wik-jaz — witjaz (přir. če. pisk-a-ti — pištel) — witžaz, pisane wićaz. Wićaz wotpowjeda po tajkim laćanskemu *vices gerens: vicarius* (zastupnik). Tak z wotwoda wiđizmy, zo je wićaz zastupnik teho, kiž bě nowoprawski wobsedźer; a duž je nam jasne, zo wón runjež měješe jako knjezowy zastupnik wěste knježe prawa, žanych poddanow abo robotnikow měć njemóžeše, dokelž běše džě sam poddan; wón wobdžělaše jeno, kaž němski knjez praješe (ein) lehn (požćene kubło): z čehož su něhduši wićazojo abo vikarajo lejno wutworili, kaž wjesne mjena Lejno nam pokazuja.

2. Němskemu knjezej nihtó jara wobarać njemóžeše, sebi němskeho zastupnika abo němskeho vasallu wzac. Tajki Němc rěkaše sebi potom der Lehner (lehner) abo der lehmann; a jeho serbscy susodža jemu dokelž bě Němc, tež tak prajachu: *při čimž so lehner(t) do Lejnart abo Linart přewobroči a lehmann do Lěmann* (přir. polske ciężki a dł. sčžki), bjez-tym-zo Němcy tudy jednorje zynk „n“ wustorčichu (Lehmann), a tam wot twórby leih-en sebi tež poznamenjenje leihner abo leihnert wudžělachu, kotrež je so po mojím zdaću we swójbny mjenje Leuner zakhowało (kiž so Leiner wurjekuje). Tak je kóždy, kiž Lejnart (Linart) abo Lěman (a Leuner?) rěka, potomnik něhdušeho němskeho vasalla; a napřećiwo temu kóždy e. o. Lehmann pisany čłowjek, kiž so po swojej serbskej ryči Wićaz abo (deminutivnje) Wićežk mjenuje, ze serbskeho rodu wukhadža. Dokelž pak je ličba Wićazow (a Wićežkow) — bjez-tym-zo su Lejnertojo abo Lěmanojo (a Leunerojo) jenož porědcy — móhł-rjec njeskónčna, směmy a dyrbymy prajić, zo su ci, kotrymž bychu so němske „lejna“ dostale, porjadnje Serbjo byli a jenož wurjadnje Němcy.

3. Wićaz dosta kubło pak jenož za swoju wosobu, pak tež sobu za swoje potomnistwo. To wiđizmy ze slědowaceho rowneho napisma, kotrež so na hodžijskim pohrjebnišću namaka: „*Hier ruhet frau Hermann geb. 1767 zu Lehne, wo ihr vater Peter Mütterlein, erb- und lehn-wiçaz ß war. Sie verehelichte sich 1800 mit Matthes Hermann, kloster-lehn- und erb-wiçaz ß in Spittwitz und starb 1801.*“

Z teho napisma póznawamy, zo su Němcy wuraz wićaz hač do časow našeje krajneje konstitucije (1831) tež *ex officio* naložowali; štož je zaso dopokazmo, zo běchu Wićazojo w serbskim krajn jenož Serbja. Pozdžišo su Němcy přestali wuraz wićaz officialnje naložować, kaž nam slědowace rowne napismo z léta 1838, kotrež je jejnemu mužej stajene, pokazuje Wone rěka: *Hier ruhet Matthes Hermann, erb- und lehngutsbesitzer in Spittwitz.*

4. Wot wićaza su wićežne kubło a wićežne pjenjezy (lehngut, lehngeld) po znajomym zakonju ryče pomjenowane.

5. Wjes Přisecy (Preischwitz, vulgo Preuschwitz) pola Budyšina, kotraž ma štyrjoch burow (a žanych „mjeńšich ludži“) je najskerje ze štyri budyskich lejnów wurostla; přetož runjež jako hišće přeni bur na lěwicy (Wićežk) a přeni bur na prawicy (Běrka) so e. o. Lehmann piše, rěkaju budyscy Němcy we wšědnej ryči přenim třom (wot lěwicy ličenym)

1. Weiss-Lehmann, 2. Schwarz-Lehmann, 3. Birke-Lehmann, bjez-tym-zo přišćanscy Serbjo tych samych takle roznamjenjeja: 1. Wićežk, Běly wićežk, Bělých Jan atd., pola Bělých; 2. pola Čorných (nětko: Halma, e. o. Helm); 3. Běrka (kiž je najskerje wot zatarska běrka byl, kaž je tež šolta), Běrkecy. Štwórte

(najzadniše) kubło žaneho zastarskeho mjena wjacy nima, najskerje dokelž je so wjacy króć předało.

Prispomnjenje. Wićežny rjad je so, kaž někotři měnja, hižom w starej romskej republicy založil, druzy praja, zo je hakle pozdžišo nastal, wšitcy su pak w tym přez jene, zo je so přez wojeřstwo wuwil. Najwjacy krajow bu wot republikow, khěžorow abo kralow najbóle z pomocu jězdnych*) (to je: ryčerjow) a jich ludži dobytych. Zo bychu pak ryčerjo wot republiky, khěžora abo krala zarunaje za swoju wojeřsku službu dostali a tež dale k wojeřskej službě wuhotowani a hotowi byli, dha jim republika, khěžor abo kral kruch dobyteje zemje, ze wšěm, štož na nej běše, dari a jich z tym za zemjanow sćini. Slovo zemjan mjez Serbami romskemu *vir nobilis* a němskemu der adlige wotpowjeda. — Hdyž pak měješe serbski wićaz te same prawa, kaž němski Adlige, jenož z tym wuwzacóm, zo žanych poddanow njeměješe, dha směmy drje z teho sudzić, zo su wićazojo abo wićazy po słowjanskim prawje zemjenjo byli a svoje słowjanske zemjanstwo tež wobkhowali, jako pod němske knjejestwo přiūdžechu. Ale — budže někotryzkuliž prajić — to njemóže być, přetož němcy zemjenjo mējachu poddanych „leibeigene“, ale serbscy wićazy zemjenjo žanych njemējachu. Na to móžemy wotmolwić, zo su leibeigenstwo**) jenož Němcy wunamakali a zo je so wone wšudže tam zawjedlo, hdžež Němcy přiūdžechu abo swój wliw mējachu, zo pak běše po starým słowjanskim prawje w słowjanskim kraju kóždy čestny čłowjek swobodny a zo teho dla słowjanskí zemjan, w Serbach wićaz mjenowany, tež po starým słowjanskim prawje žanych leibeigenow měć njesmědžiše. Po tajkim su wićazy při tutym svojim słowjanskim prawje tež potom wostali, jako pod němske wyšše knjejestwo přiūdžechu.

Ale — nam snadž zaso něchtó druhi znapřećiwi — wšak su w Čechach, w Polskej a Ruskej tež leibeigenstwo měli! Haj, temu je, Bohu žel, tak bylo, ale nam je tež derje znate, zo je so wone do tutych krajow jenož přez němski wliw, na sebićnosć a egoism słowjanskeho zemjanstwa skutkowacy, předrělo. Hišće w 18. létstotku běchu w Ruskej krajiny ze swobodnymi wobydlerjemi, kotřiž so do tuteje noweje wukrajneje institucije nuzować dać nochcychu, haj, w połodnišej Ruskej su wšelake krajiny, hdžež žane leibeigenstwo njeje ženje žaneje mocy dobyć móhlo.

Što dha pak slovo wićaz rěka, hdyž je z nětčišeho słowjanskeho ryčespytného stejišća wobhladamy. Starobolharska forma je *вигязь* (witjańz) štož je němski held, ritter, nowoserbski a khrowatski *вирезъ* = vitez je tež němski held, česki vítěz pak sieger (*victor*), polski zwycięzca (po němskim sieger) je tež z wićaza wušol a ruski *вигязь* so němski held, ritter přeložuje.

Duž drje budže naš lužiskoserbski wićaz němski tež pak held pak ritter rěkać. Po tym wšelacy měnja, zo wón njeje teho dla svoje mjeno dostal, dokelž je jemu wobsedźer kraja kruch zemje dał, ale wjele wjacy teho dla, dokelž je njeprěćela

*) W romskim času tajki jězdny *eques* rěkaše, štož so wot slova *equus* (kón) wotwodžuje. Němcy *eques* ze słowom ritter přeložichu, štož je po prawym to samo, štož reiter (jězdny); a Serbja su z ritter „ryčer“ wudžělali.

**) W słowjanskej ryči za tuťon němski wuraz žaneho slova nimamy, štož tež na to pokazuje, zo je ta wěc jenož němska.

zbił abo zwićeził a jemu kraj wotdobył, z kotrehož bu jemu potom kruch zemje daty.

Přiwdać hišće chcemy, zo so w liscinach, wićežtswo nastupacych, stajnje tež na to spomina, kak wjele koni ma wićaz sobu přiwjesć, hdyž z wojskom na wójnu počehnje. To cyle na romski čas pokazuje, přetož tamniši *equites* (ryćerjo) swoje mjeno toho dla dostachu, dokelž na konjoch (*in equis*) sedžo wojowachu.

Sm.

Prěnja běla róža.

(Pokračowanje.)

„Na druhe ranje, po tamnym za mnje wažnym dnju, hdžež běch jeho přeni raz wohladała, zahe rano jeho zaso wuhladach, z njeměrneho sona lědy wotcućiwi. Wón — kaž w powětrě płowaca spodziwna kwětka — runje ke mnje lečiše! Za tón dzeń wón wjacy njemjelčeše. . . A što so zo mnu sta, hdyž so z jeho rta słowa lubosće žórlachu, pak něžne, pak žadosćiwe? . . . Ja posluchach, posluchach — a potom přestach posluchać . . . začuće wěsteho zbóžneho samu-so-zabyća mje wšu wobja . . .“

„Ty mjelčiš? Ty mi njewotmolwiš?! Moja Róža, moja zernička! wón slódko šeptase.“

„Ja so će boju, ja rjeknych.“

„Mje?! woprašo so wón, z džěćacej njewinosću a ze zdziwanjom so směj kotajo.“

„Ja sym wjele słyšala wo lohkomyslnosći a šibalstwje mjetlow, ja wotmolwich; — ja sym sebi myslila, zo sy ty někajke druhe, hišće njewidžane stworjenje; ale mi su prajili, zo tež sy ty — mjetel, a ja so će boju. Z tym pak dospołnje wěrnosć njeryčach. Ja so jeho toho dla bojach, dokelž ze strachom pytnych, kak khětre mje wón wšu wobknježeše. Ale ja hižom do njeho wěrjach — ja jeho lubowach.“

„Nichtó mi tak přećiwny njeje, kaž wobšudžak, poča wón zrudnje: a najmjene móhl ja tebe wobšudzić, moja Róža, moja droha! Ja njebudu a nochcu přec, zo po swojim semprjndženju splahej mjetlow přislušam; ale tule přiwuznosć k nim runje k temu wužiwam, zo bych w jich wašnjach dospołne přeměnenje a wulku reformu přewjedł. Hdyž so druhe, jim cuze stworjenja na jich njepočinki mjerzaja, to sebi pomysli, moja najlubša, što dyrbju **ja** spytać, wšemu temu přihladowajo? Njemóžu zapréc čuće přiwuzneje přikhilnosće k mjetlam, a ćežko mje rudži jich njehorne žiwjenje! Nimale wšón čas žiwjenja w sylzach přečinju, jenož z tobu, moja Róža, swoje horjo zabudu! Kóždu swobodnu hodžinku, same nocy, hdyž wšitcy w slódkim měrje leža (tež kwětki spja), ja hlubokim rozmyslenjam poswjećuju a njepřestawacej džělawosći, zo bych mjetle na wyšši skhodžeńk moralnosć přiwjedł. Jako resultat mojich prócowanjow móžu tebi mjenować z přenja: dwě ryči, kotrejž sym před wulkej zhromadźiznu svojich towařow dzeržal — jena wo tym, kak nuzne je, zo so do mjetlow plody moraliskeho progressa zaščěpja — druha wo wobstajnosći; z druha: njepowalne wotphlady, svojim towařam być z přikladom wšěch počinkow a w sebi pokazać ideal moraliskeje dospołnosće, kajkaž dotal mjez mjetlami hišće njebě widžana. — Ale što tebe z tajkimi wučenyimi wěcami ćwělować, wón přistaji: ty sy stworjena, zo by byla lubowana, zo by žiwjenje wužiła a jeho ćemne strony ani njepóznała. Skaženosć

mjetlow mje tak rudži, zo ćežke starosće wo nje ani při tebi cyle njezabudu! Ja myslach, zo je wot wčerawšeho, wot toho časa, hdyž sym tebe zeznał, wšo dalše za mnje być přestalo! Ty mi tola wěriš, zo sy mi ty dróžša, dyžli wšo druhe na swěće? Moja róža! Ty mi wěriš, njeje wěrnosć?“

„Haj! ja šepnych — haj! zdaše so mi, wospjetuje z radosću kóžde, tež najmjene mojih łopjeskow.“

„Wot toho wokomika běše Mjetl nimale bjez přestaća při mni. Wón jenož prječ lečiše, zo by swoje křídla wupřestřel, a najčasćišo wón wokoło mje złětowaše, a ja so nahladać njemóžach na jeho złětowanju, lohkim, hrajkatym; hdyž wón z křídleškami hibaše, dha so te spodziwno zlotojte smužki a dypki na nich kaž plómjo zažehlichu a so blyskotachu, a wón bu přeco rjeńši a rjeńši . . .“

„Jasne, krasne nowe žiwjenje so za mnje započo. A Bože slóńčko mje sylnišo wohře, a Boži deščik mje bóle wočerstwi, a wjele, wjele nowych spěwow słyšach wot ptačatow, a syłu hišće njewidžanych hwěžkow wuhladach na njebju. Krasnje ja rozekćech — a z njewuprajnej radosću swoju rjanosć spóznowach.“

„Jene ranje pozdžišo dyžli hewak wotcućich. Dzeń běše pokhmurny, hrozny. Mjetl tu hišće njeběše . . . Zły strach mje tlóćić počo. Je so jemu snadž něšto stalo?“

„Wy sće džensa někak zrudna a zamyslana, zaklinča pódla mje znaty, ale cuzy hlós. Běše to wulki Bruk. W poslenim času běch wo prawdže na njeho cyle zabyła, — ale tule minutu mi ničeja přitomnosć tak přećiwna njeběše, kaž runje jeho. — Wy stajnje moje towařstwo zacpiwace a tež moju přiwisliwosć k wam, wón trochu ironisey pokračowaše: ale podarmo! Ja sym sebi předewzał, was rozpjersić, wam zajimawu nowinku wupowjedać — hdže, kak, a wosebnje z kim je waš přećel Mjetl tole cyle ranje přećinil. Wón ma jara wjele činić z někajkej nowej lubku . . .“

„Mi dych zastaji, ale ja sebi pomyslich, zo je za mnje samu kaž za mojeho přećela hanibne, dlěhe na Bruka posluchać; ja so khwatajcy wot njeho wotwobročich. Čas pak so miny. Ja žedžicy čakach, — Mjetl so přeco njepokaza. Ja jeho kruće naswarju, sebi pomyslich. Na jene dobo pak jeho wuhladach. Wón lečiše, ale trochu bóle pomału, dyžli hewak. Ja zabuch hněw a zrudobu a tež hanjace słowa wulkeho Bruka. Hakle prjedy hač so džělichmoj, ja Mjetlej (jenož za žort) ryče Bruka wupowjedach.“

„Tajkele hluposće! wón wurazy: ja sym pozdže přilećil, dokelž sym cyłu noc w napinacym džěle a bjez spanja přećinil, toho dla tež sym žalostnje mučny (— při tym wón z lohka zywać počo —). Raz hižom sym tebi hlowne přičiny a zaměry mojeje džělawosće někak rozestajal. Zauđženu noc sym na nowej rozwučacej ryči džělał, kotruž chcu před zhromadźiznu mjetlow dzeržeć. Přeco hórše wěcy sym w poslednim času wo nich słyšal, — ja so dyrbju do toho měšec počec. A hlaj, tejele ćežkej přislušnosći sym zbože někotrych hodžinkow woprowal! . . . Ale ja džě so tak rjec zamolwjam! přistaji wón ze směškom: pomysl sama, moja Róža, je dha móžno, zo bych so ja z druhej zawjeselić móhl, hdyž sym raz tebe zeznał? . . . Praj, što móže so tebi runać?“

„Wodajće, je-li zo was ja, jeho słowa wam wospjetuju, snadž ranju; ja chcu, zo byšće wy wšu wěrnosć znali.“

„Što tebe traši? wón rjekny: idealna rjanosć Píwonje? Hlej, kak hlupje so hordži: wona myslí, čím rjeńšo a šěršo so

wupyši, čím bóle budže so knjeni runac; tajkile *mauwais genre!* . . . Abo Lilija, tale, ja njewém čeho dla, wobspěwana sentimentalna rjanosć: hłowčka hišće je tak někajka, runjež blěda a bjez ducha, ale wšo zbytkne, *tout le reste, fi donc!* Kaž by lóhć pózrjela, a runje kaž dama, kiž je so suknje woblec zabyła . . . Abo je cí snadž Jurinka někak strašna? Tale zymna pedantka, wopravdžite wuličenje mathematiskeho nadawka! . . . Abo bojiš so Lewkoja a Naliki, kotraž staj so tak w slódkich wónjach kupaľoj (*c'est mème passé de mode*), zo při nimaj njemóžeš ani minutki wostać, bjez teho zo by najsylniše hlówubolenje dostaľ, — abo strachuješ so před affektirowanej Tulpu, z jeje harlekinowym woblecenjom? Abo měniš snadž, zo móhle so mi *Belles de jour* lubić, kiž so jenož wo dnjo pokazaja, ale na wječork (w najbóle poětiski čas) khwataja so zakryć? *Ces prudés ennuyeuses!* . . . Njezarěču hakle wo wšěch oranžerijowych kwětkach, tychle wostudnych pryncessach, kotrež ani najmjeńšeho zrozymjenja nimaju wo wšědnym žiwjenju; z nimi džě dyrbiš so w jich tužnej atmosferje wo prawdže zadusyć! Tych drobných kwětkow so tola tež bojeć njebudžeš? Na příklad Somotkow, kiž w samej starobje njeprěstanu džěći być; abo Njezapomničkow: to je wšo tajki dróbjaz, kotryž sebi ani dospołnje wobhladać njemóžeš bjez pomocy mikroskopa! Wěr mi, moja najlubša, štóž je so wot twojeje rjanosće zatorhnyć daľ, tón na druhe ani nje pohladuje! To hišće dyrbju přistajić: příroda je mje tajkeho stworila, zo so mi jeničcy wo prawdže rjane lubi; njedžiwajo wyše teho na to, zo je najwosebniša mojih individualnych samotnosćow: wobstajnosć, nihdy njekhablaća.“

Runjež běše so Róža do přédka zamoľwjała, čujachu so tola kwětki, jena bóle, druha mjenje, ranjene přez to, zo Róža Mjetlowe wusudy wo nich wozjewi.

„Njepřisteji so, tajkich hluposćow dla druhich kompromittirować“, džeše hordže fijaľkojta Jurinka.

„Ja sym Mjetla přeco za hlúpeho libu měla“, rjekny zacpiwajo cémna Tulpa.

Lilija ničo njepřaji; wona jenož z knježniskej pócciwosću hłowčku skhili a so wusměwkný — tak zruduje a z dobom tež tak rozomnje a šibale, zo Bože Slónčko, wobdarjene z wótrym wobkedžbowarskim wokom, w tymle wusměwknjenju z dobom cyľu historiju wuhlada.

„Haj wšak, ty čicha mjelčaca pócciwosć!“ rjekny Bože Slónčko, na Liliju pokazuju.

„Što dha je?“ so Caltka woprašá.

„Raz, hdyž změjemoj dobru khwilu, cí moje wobkedžbowanja zdžěľu.“

„Snadž zaso něšto wo tymle Mjetle?“

„Kaž so zda, haj . . .“

Bóle dyžli wšě druhe běchu wusudy Mjetla Piwonju rozhněwale. Wona so zdžeržec njemóžeše a tak na njeho santorić poča, zo běše to wšě kwětki hańba, a wone njewjedžachu, kak ju změrować.

Na zbože so tu cyle cěňki hlósyk slyšec da a powšitkownu kedžbnosć na so scáhny. Běše to jara maľa póľna kwětka, kotraž bě připadnje do zahrody přišľa, — běľa kwětka, po wulkosći a podobje kaž rosyna kapka, kiž je w hustej trawje wisajo wostaľa.

„Ja mam za swoju přisľušnosć“, wona poča, „po měrje swojich slabych mocow tehole njekrasnika, lazuro-złotojeho

Mjetla, přepokazać pomhać. Kaž nam naša wysokočescěna Róža powjeda, je wón róst mjeńšich zahrodných kwětkow tak njehańbićiwje wusměšil; a tola hišće doľho njeje, zo je mje z lesnymi slódkimi słowami zwěscowaľ, zo je kwětka čím mjeńša, čím lubozniša . . .“

„Štó dha je tale móľička?“ so fijaľkojta Jurinka, wóčcy zakrywši, woprašá.

„Ja wo prawdže njewém“, hordže čerwjeny póľny Mak wotmoľwi. „Je to někajka bjez mjena“, wón ze zaničacym zacpiwanjom přistaji.

„Wopravdžity *parvenu!*“ šepny cémna Tulpa blědemu Lewkojej. „Ja hišće jara derje pomnju, kak wón jako cyle prosty Mak srjedž wšelakeje, njeznateje trawy steješe; a nětko, lědma zo je do našeho towarstwa přišoľ, tež je počaľ wažnje činić: to je wostudľo a směšno! Koho dha wón wobsudžić měni?“

(Pokračowanje.)

Nazymske pawčiny.

(Maľoruska bajka.)

Klečo we khapaľcy Majka modli so,
Modli so sylzyčki ronjo z wutrobu:
„O swjata maćerka Boža, smiluj so,
„Milostna próstwu mi wuslyš pokornu!

„Milostna próstwu mi dopjeli jeničku:
„Dyrbi mi jenički bratr mój na wójnu;
„Wobarnuj hnadnje joh' Ty před strachotu,
„Žohnuj mi předženo, žohnuj tkaninu!

„Požohnuj tkaninu, zo z nej' wušiju
„Na wójnu lubemu bratřej košulku,
„Wušiju košulku njeprěražomnu,
„Žiwjeńčko lubemu Měrkej škitacu!“

Žiwjenje škitacu próstwu pokornu
Wuslyši rada jej swjata Marija,
Žohnuje předženo, njeprěražomnu
Šćini jej tkaninu hnady poľnička. —

Majka ta tkaninu běľi, — přiwdá so
Luboznje ryčo, jej' zdo bu wutrobu
Radywój, nadobne, rjane pacholo; — —
Na wójnu jemu, nic bratřej, zešitu

Majka da košulku njeprěražomnu.
Z tajkim so Radywój w lěhwje pokhwali,
Hordžo so z Majcynej horcej lubosću
Měrkowu wutrobu bratřsku rozhori.

Rozhori Měrko so, za mječ přimataj;
Hanibu wječić so Měrko napina, —
Do smjerće krawneje na so rubataj;
Rad'woja košula džiwna zakita.

Zakita džiwne joh'; padže Jaroměr,
Dušu najsprawnišu bratřsku wudycha. —
Wot teho časa sem Majka, žadyn měr
Njemějo, předženo předže pokutna.

Pokutna předže tak lěto wot lěta, —
Podarmo wšě swoje mocy napina,
Nić so jej torha přec' jako pawčina,
Nitku je napřadľa, — wětr ju roztorha.

Storhane niće te z jeje předžena
Lětaja wokoľo lěto wot lěta,
Lětaja wokoľo jako pawčina,
Nazymski po polu wětr je roznoša. —

Wjelan.

Słowjanski rozhlad.

Podawa M. Hórník.

Słowjenjo w Winje su słowjansku wzajemnosć z rjanym literarnym skutkom wobswědčili, wudawši słowjanski almanach, w kotrymž su ze zabawnymi a powučacymi nastawkami, wosebje pak z basnjemi zastupjeni Čechowje, Słowjacy, Serbokhrowatowje, Słowjencowje, Wulko- a Małorusowje. W přichodnym lětniku nadźijamy so tam tež pólske a lužisko-serbske nastawki widzieć. Wudawař almanacha je Radiwoj Poznik we Winje (VIII. Florianigasse 17). — Z nowych wědomostnych spisow poslenjeho časa so wosebje khwali wobšěrna „pathologija a therapia“ wot Dr. B. Eiselta. — „Hovory olympské“ (rozryčowanja wo prawach maćer-skeje ryče, wo ryči samej a wo wažnych literarnych prašenjach) wot Jana Kosiny su wulku kedžbnosć na so sčahnyły. — Krasny spis „illustrowané dějiny literatury všeočebné (powšěchnje, swětoweje) wudawa V. Petřů. — Fr. Dvorský je z nakładom „Matice lidu“ (Maćica za lud) rjad historiskich novellow wozjewjeć započal. — Pod redakciju A. Michalka a J. Kloučka wuńdže w Prahy druhí lětník słowjanskeho hñihopisneho kataloga z lěta 1878. Su tam title słowjanskich knihow z wuwzaćom ruskich a bołharskich; naše serbske je Marko Smoleř tam podal. — Primus Sobotka je rjany spis „rostlinstvo a jeho význam v národních písních atd.“ spisal.

Słowakowje maja njesměrnje wjele zadžěwkow při svojich literarnych prócowanjach. Najwjetša škoda je, zo je maďarska wyšnosć jim Maćicu a druge fondy za podpjeru pismowstwa wzała. Jich nowiny a časopisy wukhadžeja pak dale porjadnje kaž dotal.

Akademia w Krakowje wudawa mjez druhim archiv za literaturu a woswětu, rozprawy historiskeho a filologiskeho wotrjada, pomniki pólske prawa atd. — Nahladny wědomostny časopis „Biblioteka Warszawska“ ma lětsa w 7. zešiwku nastawk: „Ruch literacki na Łužycach“ wot lubowarja našeje rěče a literatury, A. J. Parczewskeho. — Z nakładom Župańskeho w Poznanju wukhadžeja korespondency sławného historika Joachima Lelewela. — Spisowarjka Marija Grabowska, kiž runja swojemu mandželskemu Bronisławej Grabowskemu słowjansku literarisku wzajemnosć zastupuje, je jedyn česki roman Karoliny Světleje přeložila. — Wulkotny swjedenj sławného J. I. Kraszewskeho w Krakowje je nětko na 1.—5. oktobra přepoloženy. Hdžězkuli Polacy přebýwaja, budža tehdy swjedenjenje a tež w druhich słowjanskich stronach. — Pilny kašubski spisowar Dr. Cenowa je grammatiku swojeje narěče (kašebsko-słowinskeje) a třeći zešiwk ludowych pěsni w čišću wozjewil. W pěsnjach stej na pokazku dvě serbskeje wot Smoleřa: „Haj za našimi hunami“ a „Hale bratřa nadobni.“ Orthografija tu čitarja trochu myli a bychmy za přihódniše měli, hdy by spisowar so znateje trjebaneje pólskeje orthografije dđeržal. Mje-nje prawopisow a bóle na so podobne! to by Słowjanam wužitne bylo; — Němcy so počínaja bóle za słowjanskej literaturu prašec. Tak je Kraszewskeho „Mistrz Twardowski“ njedawno do němčiny přeloženy (Meister Twardowski) a znaty Magazin des Auslandes podawa porjadnišo dyžli přjedy powjesće wo pólskej literaturje; nětko je tam tež nastawk „Göthes Beziehungen zu polnischen Dichtern“ (mjenujcy Mickiewicz, Odyniec, Fredo, Koźmian, Pol). — Mjez nowymi dramatiskimi wutworami khwala so někotre wot Michała Bałuckeho. — Pólscy wučeni pisaja tež pilnje do „Slawisches Archiv“, kotryž professor Jagić w Barlinje wudawa.

Serbski spisowar G. Miličević je w Bělohrodže zběrku powjedančkow z ludoweho žiwjenja poskičil. — Južnosłowjanska akademija w Zahrjebje pokračuje pilnje we wudawanju swojeho wažneho časopisa „Rad“ a druhich spisow, wozjewja starše rěčne pomniki Khrowatow, Serbow a Bołharow atd. — Serbske časopisnistwo so přecy bóle rozvíja, runje tak tež bołharske; nětko je mjez druhimi tež wojeřski časopis „Ratnik“ založeny.

Słowjencowje tež swoje pismowstwo pilnje wupjelneja z nowymi trěbnymi knihimi. Najwjetšej nakładnikaj stej dvě towarstwjce: Maćica słowjenska a društvo swjateho Mohory (Hermagory).

Małorus N. Ustyanowič je roman „Strastnyj četwer“ wozjewil. — Iwan Werchratskij wuda njedawno we Lwowje přeni dospołny přeložk znateho staročeskeho „Kralodwórskeho rukopisa.“ Naš hornjołužiski wot Smoleřa je dospołny, ale delnjoserbski dyrbi so hišće přihotowac.

Wo ruskej literaturje by so wjele pisac hodžilo, tola kaž při českej, pólskej a serbokhrowatskej spominamy jenož na tón a druhí spis. Krasny wobšěrný spis ma napismo: Trudy etnografičesko-statističeskoj ekspedicii w zapadnorusskij kraj. Žně su tu bohate za literaturu z luda, mytologiju, ethnografiju atd. — Druha illustrowana kniha rěka „Narody Rossiji.“

— Historija słowjanskich literaturow A. Pypina a W. Spasowiča je w druhim powjětšeny wudawku w Pětrohrodže wušla. Kaž slyšimy, wuńdže drje hišće lětsa w Lipsku jeje němski přeložk. — Professor J. Perwolf w Warsawje, kiž je před dwěmaj lětomaj knihu wo peněmčenju baltiskich krajow wudał, podawa w tu khwilu zajimawe nastawki wo słowjanskej myslí mjez Polakami w českej Osvěće a podawa tež w ruskich časopisach wažne nastawki. — Druhi tamniši professor, M. A. Kołosow, rediguje „ruski filologičeski wěstnik“ a je wóndy zaslužbne džělo wozjewil: „Obzor zwukowych i formalnych osobennosti narodnago russkago jazyka.“ — Prof. A. Budiłowič w Něžinje dokóńčuje swoju knihu: Perwobytnyje Sławjanje. — N. P. Zaderackij w Kijowje wudawa kóžde lěto wjelowitanu knihu „Sławjanskij Ježegodnik.“

Bołharska literatura so nětko tež rozvíja při nowej swobodze tuteho luda, wosebje přibjera nowinařstwo a ethnografija. Rus P. A. Bezsonow je rozmnožene wudaće bołharskich ludowych pěsni wobstaral.

Z Budyšina a Łužicy.

* Něšto, štož hišće bylo njeje, tak dołho hač swět stej, bórzy wuhladamy. Je to delnjołužisko-serbska protyka (kalendar), kotraž so w tu khwilu w nakładze A. Parčewskeho w Smoleřec knihičišćerňi w Budyšinje čišći. Cyle jeje napismo je tajke: Łužycan. Pratyja za Dolne Łužicy na přestupne lěto 1880. Z nakładom A. Parczewskego. Delnjołužičenjo praja „Łužycan“ (město „Łužycan“, přetož delni Serbjka žaneho č= pólski cz nimaja a wuprajeja zady „ž, š“ nic „i“, ale „y“, kaž Polacy). Tuteje „pratyje“ spisowarjo su kk. Kosyk, Jórdan, Tešnar, Nyčka, Šwjela, Kołožej, Pawoł Broniš a Hórník.

* Naš krajan, k Dr. phil. Muka, je z tak mjenowaneho Lipsiuskeho poklada 250 hriwnow čestneho myta dóstał, dokelž běše wubjernje dobru dissertaciju dla dosahnjenja doktorata napisal.

* „Časopis Maćicy Serbskeje“, kotrehož pilny redaktor je hižom wjele lět knjez Michał Hórník, farař katolskeje wosady w Budyšinje, je wóndano zaso wušel a to jeho 58. zešiwk. Wón woprija 6 rěčespytnych nastawkow wot Dr. Pfula. Teho runja: Zběrki z nowinarja Dejki. — Z lěta 1772. Tež wot Dr. Pfula. — Njewjesty. Wěnašk basni wot Jana Wehle. — Nejmjeńšy słowjanski narod. Wot M. Kosyka. (W delnjołužiskej narěči). — Wučahí z protokolow. Zličbowanje. Zapis sobustawow. Nekrologi. — Časopis Maćicy Serbskeje w Budyšinje wukhadža hižom 31 lět. Přeni redaktor běše J. E. Smoleř, druhí Jakub Buk, w tu khwilu farař katolskeje wosady w Draždžanach, a třeći je, kaž hižom naspomnichmy, Michał Hórník.

* Spěwna radosć. Zběrka šulskich spěwow za jednoru ludowu šulu, po poručnosći kral. wokrjesneju šulskeju inspektorjow knjeza Dr. Wilda w Budyšinje a knjeza F. O. Flady w Kamjenju, zřjadowana wot wučerja Mućinka a pod redakciju seminarskeho wyššeho wučerja Fiedlerja němski a serbski wot Smoleřec knihičišćerňje wudata — srjedz novembra t. l. wuńdže.

* Wulki serbski spěwanski swjedenj změje so přenjeho (1.) oktobra wječor w Lawec hótelu w Budyšinje. Spěwac budže 150 serbskich spěwarčkow a spěwarjow.

* Naši serbscy spisowarjo su slědowace dobroprěće do Krakowa pošlali:

Wysokočesćenemu knjezej,
knjezej

J. I. Kraszewskemu,

wjelezaslužbnemu pólskemu spisowarjej,

lubowarjej jemu blizkeho lužisko-serbskeho naroda,

k Jeho

50lětnemu spisačelskemu jubileju

najhorcyše dobroprěća sčelu

lužisko-serbscy spisowarjo.

W Budyšinje, 30. septembra 1879.

Po poručnosći **J. E. Smoleř.**

Лужичанъ, ежемѣсячно изда-
не съ портретами славянскихъ со-
временниковъ.

Лужичан, мјесечник са слика-
ма словенских врстника.

Lužičan, mјesečnik sa sli-
kama slovenskih vrstnika.

Lužičan, mésečnik s podoba-
mi slovanskih vrstnikov.

Lužičan.

Лужичанъ, мѣсечникъ съ обра-
зѣтъ на словѣнскитѣ соврстници.

Lužycan, miesięcznik z wi-
zerunkami słowiańskich współcze-
sników.

Lužičan, mėstčnik s podobi-
znami slovanskyh vrstevniků.

Lužycan, mјasecnik z podobi-
znami słowjańskich casorownjeń-
kow.

Měsačnik za pismowstwo, ryčespyt a narodopis
z podobiznami słowjanskich časorunikow, kaž tež z hudžbnymi a belletristickimi přiłohami
po njewobmjezowanych časach.

Zamolwity redaktor a wudawař: J. E. Smoleř w Budyšinje.

Listy na mlodych Serbow.

I.

W Pešti, 22. května 1839.

Přemilí Přátelé
Bratři Slávové!

Jako se raduje živý brat nad domněle zemřelým a však zase vzkříšeným a navraceným bratrem: tak já sem se radoval a se mnou i jiní mnozí moji přátelé a Slávové nad tím novým životem, bratři Lužičané, jehož znamení a důkaz dali ste nám ve Vašem ke mně poslaném psaní ode dne 1. Maje běžícího roku. Tento Vaš list odepsali sobě mnozí na památku, čítali jej s plesáním, dali jej tisknouti do serbských, chorvatských i českých Novin a Časopisův, aby se tato radostná pověst o Vás široko daleko po celé Slavii roznesla: že Lužičané oplakani ještě žijí, k národnosti procitují a řeč svou milovati i brániti začínají. Dobrotivé nebe nechat Vás v tomto krásném předsevzetí posiluje a práce Vaše stastným korunuje prospěchem. Jenom prosím Vás, zamilujte Vzájemnost, která sama nás i Vas spasiti může, učte se pilně i jiným slavským nařečím, posílejte některé mladíky od Vás na cestu k nám, do Čech neb i dále k jiným Slávům, a pak vše dobře bude. Vy ste slabí, proto spojte se s nami, aby se s tímto svazkem zmocnili, pamatujte na onno výborné přísloví „síly sjednocené dělají.“ —

K většímu upevnění Vašeho tovarství k žádání by bylo, kdy by ste i u Vás zřídili nějakovou Matici (: spolek k vydávání knih, jako v Praze česká a v Pešti serbská Maticice), anobř i na vydávání nějakého lužického Časopisu v duchu všeslavské vzájemnosti mysliti by ste měli, dále na vydávání lužických písní a napěvův, přísloví, pověstí, slovníka i mluvnice dokonalejší a našim časům přiměřené. Všecko to jsou živlové národnosti a základové vzdělanosti.

Na prosbu Vaší já z mé stránky posílám Vám následující knihy: 1. Jeden exemplář Slávy Dcery, přál bych aby ste této básni Vy obzvláště rozuměli i ji živě cítili ant se nejvíce na Vás a jiných Slávův v Němcích osud vztahuje. 2: Jedin ex. Výklad ku Slávy Dceře. 3. Jeden ex. Kázně a řeči. 4. Zpěvanky I. a II. Díl (słowakske narodne pěsnje). 5. Jeden ex. německého spisu o Vzájemnosti (literarische Wechselseitigkeit). 6. Jeden ex. Čítanky. 7. Jeden ex. Rozpravy o jmenách atd.

(Serbski přeložk.)

W Pešći, 22. meje 1839.

Přelubi přeceljo
Bratřa Słowjenjo!

Jako so zraduje živy bratr nad po zdaću zemřetým a však zaso zbudženým a wróčeným bratrom: tak sym so ja zradoval a zo mnu tež druzy mnozy moji přeceljo a Słowjenjo nad tym nowym Wašim žiwjenjom, bratřa Lužičenjo,*) kotrehož dopokaz sće nam dali we Wašim ke mni poslanym pismje wote dnja 1. meje běžaceho lěta. Tutón Waš list su sebi mnozy jako dopomnjeńku wotpisali, su jón z wyskanjom čítali a su jón wotčišćeć dali do (južno-)serbskich, khrowatskich a českich Nowin a Časopisow, zo by so tale radostna powjesć wo Was šeroko daloko po cyłej Slawiji roznesla: zo su woplakani Lužičenjo (lužiscy Serbja) hišće žiwi, so k narodnosći wubudžuja a swoju řeč lubować a zakitować počínaja. Dobroćiwe njebjo njech Was w tutym krásnym přjódkwzaću posylnja a Waše džělo ze zbožownym wuspěchom krónuje. Jenož prošu Was, Wzajomnosć sebi wysoko wažće, kotraž jeničcy nas a Was wumóc móže, wukńće pilnje tež druhe słowjanske narěče, pósćelće někotrych mlódcenow na pućowanja k nam, do Čech abo tež dale k druhim Słowjanam, a potom budže wšo derje. Wy sće slabí, teho dla zjenoćće so z nami, zo byšće so z tutym zwjazkom posyl-
nili, dopomnjejće so na tamne wubjerne přisłowó „zjednocené mocy džělaja.“ —

K wjetšemu wobtwjerdženju Wašeho towarstwa by k žadanju bylo, hdy byšće tež pola Was zřadowali někajku Maćicu (: zjenoćeństwo k wudawanju hnihow, kaž je w Prazy česka a w Pešći serbska Matica), haj tež na wudawanje někajkeho serbskeho Časopisa w duchu wšosłowjanskeje wzajomnosće byšće myslić měli, dale na wudaće serbskich narodnych pěsnjow a hłosow, přisłowow, powjesćí, słownika a řečnicy dospołnejšeje a a našim časam přiměrjeneje. Wšitko to su žiwly narodnosće a zakłady wzdzělansće.

Na Wašu próstwu ja z mojeje strony Wam sćelu slědowace knihi: 1. Jedin exemplář Slawy Dcery; ja bych sebi přal, zo

*) Druzy Słowjenjo nas Lužičanow mjenuja k rozeznaću wot južnych Serbow, hač runje my lužiscy a mišonscy Słowjenjo doma jenož Serbja rěkamy. Němcy nas pod mjenom „Wenden“ znaja. Red.

8. Jeden ex. Slava bohyně. 9. Dwa exx. Reči, Modlitby a básně jubilejní. Jeden ex. pro Vaši, druhý pro Lipskou společnost. 10. Tři exx. Kazně: Nábožný pohled atd. 1 ex. Vám, 1 do Lipska, 1 do Vratislavi. 11. Tři exx. Kázně: Jako my tuto naši církev atd. 1 ex. Vám, 1 do Lipska, 1 do Vratisl. 12. Reč bei der feierl. Einweihung, 1 Vám, 1 do Lipska. 13. Trauerrede při smrti Cleimanna. 14. Melodie písní světských, ku Zpěvankám od Szuchaniho. 15. deto od Füreidiho.

Všechny tyto knihy pošli Vám asi o jeden týden skrze zdejšího knihkupce Hekenasta do Lipska na knihkupce „Otto Wiegand“, jenž jest švagrem Hekenastovym. Račte se v Lipsku u Wieganda častěji na příchod balíka dotazovati, a mne potom o skutečném přijatí těchto knih písemně poučiti. Ja sem požádal i zdejších Serbův a Chorvatův, aby Vám též něco knih z jejich nářečí shromáždili, sebereli se několik, časem svým i to Vám pošleme. — Před rokem poslal sem Wiegandovi do Lipska i několik exx. Wechelseitigkeit na prodej, nevím posavad zdali to prodal, čili nic. Ptejte se na to.

Jistý pan Pešek (Christian Adolph), před tím kazatel evang. v Lückendorfu a Oybině, nyní tuším v Žitavě, jehož děd z Čech pochodil, psal mi lonského roku a poslal mi knižičku od něho vydanou: já sem jemu též poslal skrze Wieganda v Lipsku 1 ex. mé Vzájemnosti, ale až posud nevím, zdaliž to řádně obdržel. Milé by mi bylo, kdy by ste so o tom u něho dověděli a pak mi psali.

Moje manželka jest potomkyně Serbův Lužických, tak že ja s Vami nejen vůbec narodním ale i zvláště kmenním svazkem spojen sem. Její otec byl sice kazatelem v Sasku, ale předkové jeho pocházeli od Serbův. Předě třemi léty byl sem já po ni v Kamenici v Rudhoří (Chemnitz im Erzgebirge) potom i v Jeně a Voimfru (Weimar). Buduli živ, asi o 2—3 roki mam oumysl ještě jednou Sasko i s mou paní a dceruškou Ludmilou navštívit, odkudž potom vyběhnu i k Vám do Lužic. Ach jak se budu těšiti, vida že bratři Lužičané svou řeč a narodnost milují a že k novému všeslavskému životu povstali. Oudům Lipského tovarstva račte též oznamiti, že mi velice milé a vděčné bude, jestli mi i oni psáti budou, nebo do Lipska jest ještě snadnější cesta k posláni něčeho nežli k Vám do Budešína.

Věřte nám, že každého dne na Vás myslíme, o Vás mluvíme, za Vás k nebi prosby odsílami. Mějte se všickni blaze, to žada

Vaš

přítel a Slavobrat

Jan Kollár v. r.

Prispomnjenje. Tehdomniši česki prawopis smy tudy do něčeho přeměnili.

Redakcija.

W Wrótslawju 10. radostnika (meje) 1839.

Lubi bratřa,
swěrní Serbjo!

Wašeho serbskeho towarstwa založenje je hižom tehdy,

byšće tutej basni Wy wosebje rozymili a ju žiwje začuli, přetož wona so najwjacy na Waš a druhich Slowjanow wosud počahuje. 2. Výklad ku Slavy Dceře. 3. Jedyn ex. Předowanja a Rěče. 4. Pěsnje I. a II. džěl. 5. Jedyn ex. němskeho spisu wo Wzajomnosći. 6. Jedyn ex. Čitanki. 7. Jedyn ex. Rozprawy wo mjenach atd. 8. Jedyn ex. Slawa bohowka. 9. Dwaj exx. Rěče, Modlitwy a pěsnje jubilejske. Jedyn ex. za Waše, druhi za lipske towarstwo.*) 10. Tři exx. předowanja: Nabožny pohlad atd. 1 ex. Wam, 1 do Lipska, 1 do Wrótslawja.***) 11. Tři exx. předowanja: Jako my tutu našu cyrkej atd. 1 ex. Wam, 1 do Lipska, 1 do Wrótslawja. 12. Reč bei der feierlichen Einweihung. 1 Wam, 1 do Lipska. 13. Trauerrede při smjerći Cleimanna. 14. Hłosy swětnych pěsní, k „Zpěwankám“ wot Szuchaneho. 15. deto wot Füredeho.

Wšitke tute kniži pócělu Wam něhdže za tydžeň přez tudomneho knihkupca Hekenasta do Lipska na knihkupca „Otto Wiegand“, kiž je Hekenastowy swak. Prašejće so w Lipsku pola Wieganda husćišo za přichodom pakćika, a mi potom woprawdžite přijěće tychle kniži pisnje wozjewěće. Ja sym tež tudomnych Serbow a Khrowatow prosyl, zo bych u Wam tež něšto kniži z jich narěče zhromáždili, nahromáždzi so jich něšto, tež to Wam pócělemy. — Před lětom sym Wiegandej do Lipska tež někotre exx. Wechelseitigkeit na předaň poslal, njewěm dotal, hač je te předal, abo nic. Prašejće so za tym.

Wěsty knjez Pešek (Christian Adolph), před tym předar w Lückendorfu a Oybině, nětko, kaž so mi zda, w Žitawje, kotrehož džěd je z Čech pokhodzil, je mi lonše lěto pisal a mi knižku wot njeho wudatu poslal: ja sym jemu tež přez Wieganda w Lipsku 1 ex. mojeje Wzajomnosće poslal, ale hač dotal njewěm, hač je to prawje dostał. Lubo by mi bylo, hdy byšće to pola njeho nawjedželi a mi potom pisali.

Moja mandželska je potomka lužiskich Serbow, tak zo sym z Wami nic jenož z narodnym, ale tež wosebje ze spleznym zwjazkom zjenočeny. Jejny nan je předar w Sakskej byl, ale jeho prjedomnicy wukhadzachu ze Serbow. Před třomi lětami sym po nju byl w Chemnitzu, potom tež w Jenje a Wojměru. Je-li budu žiwý, mam wotmyslenje něhdže za 2—3 lěta hišće junu Saksku tež z mojej knjenju a džowčičku Ludmilu wopytać, zwotkal potom tež k Wam do Lužicow přiřdu. Ach kak budu so wjeselić, widžo, zo lužisko-serbscy bratřa swoju řeč a narodnosć lubuja a zo su k nowemu wšosłowjanskemu žiwjenju postanyli. Sobustawam lipskeho towarstwa dajće tež wjedzeć, zo budže mi wulcy lubo a džaka hódne, je-li zo budu mi tež woni pisac, přetož do Lipska je hišće lóžši puć k poslanju něčeho, dyžli k Wam do Budyšina.

Wěćće nam, zo kóždy dzeň na Was myslimy, wo Was rěčimy, za Was k njebju próstwy sćeľemy. Mějće so wšitcy derje, to žada

Waš přećel a Slowjanobratr

Jan Kollár.

*) Za lužiske předarke towarstwo tam.

Red.

**) Za tamniše wot J. E. Smolerja a A. Röslera založene studentske towarstwo „Verein für lausitzische Geschichte und Sprache“, kotrež měje tež lužiskoserbski wotrjad.

Red.

II.

hdyž najprjedy něšto wo nim zhonich, wulke wjesele we mni zbudžilo, čim radosćiwiši běch pak, jako mi přez Wašeho Kłosopólskeho powjesć přiřdže, zo Wy pilnje serbskeje rěče krasnosć hromáždžiće a zo Wam při tym Waši wučerjo a

druzy česćeni mužojo swoju přećelniwosć njezadźerža. Jara khwalobna wěc a za wobstaće Wašeho towarstwa přede wšitkim wažna zda so mi ta, zo sće sebi Waše towarstwo (wot wysćnosće) wobtwjerdzić dali a zo za tym honiče, zo bychy Wam někotři wysocy a dostojni mužojo z protektorami byli; přetož na tajkele wašnje budže so Waše zapřijeće najlěpje zdźeržeć. Hejzo maće žane prawizny,*) dha pósćelće nam tola wotpismo tych samych, zo bychmy Waše wotpohladanje cyle spózнали. Tež by nam lubo bylo, hdy byšće nam wšěch zhromadženych pěsničkow**) započatk a tych druhich wěcow napisma sobudžělili. Dokelž smy tež my wulku hromadu přisłowow zeběrali, dha budže drje najlěpje, hdyž nam te, kotrež hižom maće, pósćeleće, zo bychmy Wam te, kotrež hišće nimaće, napisali. Z lipsčanskim towarstwom smy sebi tež na tajkele wašnje naše zběrki wuměnjeni, dokelž so hewak móhlo trjechić, zo towarstwo towarstwom něšto sobudžěli, štož to tola hižom dawno ma. My sćeemy Wam džensa Selařski spěw, kiž rěka:

Rjana Lužica,
Sprawna přećelna,
Mojich serbskich wótcow kraj,
Mojich zbóžnych sonow raj,
Swjate su mi twoje hona!
Bitwu bijachu
Horcu, železnu
Něhdy serbscy wótojo,
Wójske spěwy spěwajo. —
Štóha poj'da waše spěwy?
Zrudny sołobik
Ma nětka Hromadnik***),
Sowa suta z Prašicy,
Ma tam swoje skaloby. —
Wjele pomnitej, wój horje!
Boha Čorneho
Stare kralestwo
Rapak nětka wobydli;
Stary moch so zeleni
Na skale, kiž wótař běše.
K luda nadobi
Njejsu zhódali
Tamni stari hódacy
Dostatk Serbow přichodny. —
Čas nětka njeprašany wěšći.
Časo přichodny,
Budžeš zakóćec ty? —
O zo bychy z twojeho
Klina wušli mužojo,
Hódni wěćnoh' wopomnika.

*) To ma rěkać: wustawki. **) měnujey narodnych. Red.

***) Hromadnik a Prašica stej dvě předhorje hory Čornoboha wyše Budyšina. Red.

III.

V Praze dne 30. ledna 1839.

Drozi bratři slovanští!

Srdečně jsme pohnutí nad Vaším osudem. Litostnje pohládáme, jak již částka Vašich krajanův neštěstím zachvácená jest a Němcami se stala; však přede nadějí netratíme, ze tito nynější pozůstatkové vši vynaloženou silou o svou národnost přivřít se nedají a svorností se udržejí.

O všelikých okolnostech Vašich jsme se dozvěděli od pana Štúra, který v Brěznu leta 1839 Vás navštívil a popsání „cesty do Lužic“ do Časopisa českého Museum vložil. Budeme se snažiti, Vam dle možnosti knihami nápomocni byti,

Po přepytanju wšitkich knihow, hdžež měsacow pomjenowanja so namakaja a po přirunanju tych samych mjez sobu*) zdadža so mi tele mjena za najlěpše:

Wulki różk, januar.

Mały różk, februar.

Pozymnik — posthiemalis — měrc, Měrč.

Nalětnik, hapřeja, Apríl.

Radostnik, meja, Mái.

Smažnik, junij.

Pražnik, julij.

Žnjeć, august.

Póznjeć, september,

atd.

Hejzoli byšće za někotre mjena lěpše wjedźeli, to tež nam powjedźće.

Serbskim seminaristam bychmy džensa tež lisćik sobu pólali, ale dokelž hišće jich wěc prawje njeznajemy, chcemy tak dołho počaknyć, hač nam Wy wšo dalšo a šěršo rozpowjedźće, štož drje so skoro stanje. Prajće jim wjele dobreho wot nas a připowjedźće jim tež našu přećelniwu pomoc.

Za Waše listowanje (korrespondenz) by tole dušne bylo, hdy byšće sebi, je-li zo to hižom sćinili njejsće, dwoje „volumina“ založili, jene, zo by kopiju wšitkich listow, kotrež Wy wotsćeleće, wopřijało, druhe, zo byšće wšitke listy, kotrež dostanjeće, do njeho zašili.

Hdyž zaso na nas pisaće, dha stajće na zwonkowny koutert tule adresu: Sr. Wohlgeboren Herrn Cand. phil. A. Roesler zu Görlitz, přetož tónle budže potom temu listej dale (k nam) pomhać. Nutřkowna adresa na nas njech je tajka: Dem verehrlichen akademischen Vereine für Lausitzische Geschichte und Sprache zu Breslau. Wendische Section. Zu Händen des Herrn Stud. theol. ev. Knothe, Mathiasstr. No. 11.

Budźće dale stajnje hotowi, Serbowstwo a serbsku rěč před kóždym zastupić a swětej pokazać, zo je krasna wěc, hdyž Serbja swojeje rěče njezabudža a hdyž wjedža, zo móža tež tak derje, kaž druzy, abo hišće snadź lěpje, na swoju narodnosć hordzi być. Džělajće dale w jednosći na honach Słowjanstwa a budźće přeswědčeni, zo Wam při tym pomhać budže, tak wjele hač je móžno,

serbski wotrjad wrótslawsko-lužiskeho towarstwa.

J.E.Smolef, praeses serbskeho wotrjada.

*) a z ludowymi wurazami.

Red.

(Serbski přeložk.)

W Praze džen 30. januara 1839.

Drozy słowjanscy bratři!

Wutrobnje smy pohnutí nad Vaším wosudom. Želnosćiwje pohladujemy, kak je so hižom džělba Wašich krajanow, z njezbožom zajata, do Němcow přewobročila; ale přeco nadžiju njezhubjamy, zo tute nětčiše zbytki ze wšej naloženej mocu so wo swoju narodnosć přinjesć njezadža a so z přezjenosću zdźerža.

Wo wšelakich Wašich wobstejenjach smy zhonili přez knjeza Štúra, kotryž je Was w měrcu leta 1839 wopytał a wopisanje „pućowanja do Lužicow“ do Časopisa českeho Museja dał. My budžemy so prócować, Wam po móžnosći z knihami pomocni

on Vaše literatura hodných práci ještě neposkytla. Sebrali jsme, pokud možno bylo, několika 70 knih, a odesíláme je Vaší vespolečné knihovně; snad i později opět něco shromáždíme.

Posíláme Vám nasledující*) knihy, které knihkupeckou cestou panem Wellerem obdržíte.

V popsání „cesty do Lužic od Štúra“ jsme dočtli i založení Vašeho spolku, Vašich pravidel a zákonů, což nás velmi potěšilo, teč i jména Vašich spoluoudů atd. Dej Bůh, by se Vaše síla rozmnožovaním spoluoudů zvetšovala a co anděl strážce národu k ochraně sloužila! Jak drahocenná jsou nám jména Vašich vlastenců, kteří při tak náramných překážkách ducha njeprěmožitelné národnosti se nezbaví, na příklad pana doktora Klína. Díky mu, že Vás podporuje, díky i Ernestovi Smolerovi za jeho první pobídnoutí.

Pište nám o řádném obdržení knih a o stavu nynějších Vašich záležitostí; s radostí každý listek od Vás čítat budeme. Když psaní přez hranice do Čech připravíte, lehce se nám odevzdá poštou; napište na ně „An Herrn Karl J. Amerling, Medicinae Doktor in Prag“ a vlevo „Abzugeben in der erzbischöflichen Buchdruckerei.“

Všem vroucím dušem, jako panu Dr. Klinovi, Smolerovi, Seilerovi, Markusovi, Lubenskému, Lahodovi, Mosikovi Kłosopolskému, Imišovi, Žurovi, Domaškovi, Renči, Hilbrigovi, Petavovi, Polencovi a Wićazovi atd. vzdáváme upřímne pozdravení a o brzskou správu žádáme. Teč Vás připomínáme k vydání serbského slovníka.

Bůh jest nad námi a spravedlivou věc naši klesnouti ne nechá.

Karel Milan Lambl.

*) Napisma tychle knihi njejsmy tudy wotčíšćeć dali. Jich je 75. Přispomnjenje. Teč w tutym listě smy tehdomniši čěski prawopis do něčičěho přestajili.

IV.

Němski list.

An den Gymnasiasten-Verein für slawische Lectüre und eine slawische Bibliothek in Budissin.

Mit innigstem Vergnügen habe ich durch Herrn Mosig von Aehrenfeld das edle Streben dortiger Gymnasiasten vernommen, welches der Förderung der slawischen und insbesondere oberlausitzisch-wendischen Sprache und Geschichte gilt. Beginnt schon im Jünglingsalter der Eifer, sich so nützlichen Gegenständen zuzuwenden, so ist auch ein desto erfreulicherer Erfolg und Fortgang im Mannesalter, als Lieblingsfach unter treuer Berufserfüllung, zu erwarten, und die Folgezeit lässt manche Erschliessung zahlloser, jetzt noch vorliegender Räthsel der slawischen Vorzeit mit Zuversicht hoffen.

Ist es mir auch nicht vergönnt, nähern Antheil daran zu nehmen, so gewährt es mir dennoch hohe Freude, einen so erwünschten Verein in Budissin wirken zu wissen; als einen kleinen Beweiss dieser theilnehmenden Gesinnung bitte ich die Uebersendung der beiliegenden Schrift anzusehen, die ich der gegründeten Bibliothek einzuverleiben ersuche.

Doch wie kein menschliches Wirken ohne Fehl seyn möchte, muss ich auch in dieser Schrift, obgleich sie mit möglichstem Fleisse ausgearbeitet wurde, die Auffindung mancher Mängel vermuthen. Manche Schreib- und Druckfehler werden bei dem so compressen Drucke und den so zahlreichen Materialien wohl zu entschuldigen seyn. Zudem sind manche Gegenstände (Orts-

byč, přetoč Waša literatura njeje hišće hódne džěla poskičila. My smy, tak kaž je móžno bylo, někotrych 70 knihi nahromadžili a sćełemy je Wašej zchromadnej knihowni; snadž teč pozdžišo wospjet něšto nahromadžimy.

Sćełemy Wam slědowace*) knihi, kotrež na knihkupskim puću přez knjeza Wellera dostanjeće.

W wopisanju „pućowanja do Lužicow wot Štúra“ smy teč čitali wo založenju Wašeho towarstwa, wo Wašich wustawkach a zakonjach, štož je nas jara zwjeseliło, teč mjena Wašich sobustawow atd. Daj Bóh, zo by so Waša móc z přisporjenjom sobustawow powjetšowała a jako jandžel pěstón ludej k zakitanju sloužila. Kak drohowažene su nam mjena Wašich wotčincow, kotřiž při tak zatrašnych zadžěwkach ducha njeprěwiniteje narodnosće njezhubichu, na příklad doktora Klína. Džak jemu, zo Was podpjera, džak teč Ernestej Smolerjej za jeho přěšće zbudjenje.

Pišće nam wo porjadnym dostaću knihi a wo Wašich něčičišich naležnosćach; z radosću budžemy kóždy listek wot Was čitać. Hdyž list přez mjezy do Čech pósćeleće, so nam tón lóhcy z póstom woteda; napišće na njón „An Herrn Karl J. Amerling, Medicinae Doktor in Prag“ a na lěwo „Abzugeben in der erzbischöflichen Buchdruckerei.“

Wšěm horliwym dušam, jako knjezej Dr. Klinej, Smolerjej, Seilerjej, Markusej, Lubjenskemu, Lahodze, Mosakej Kłosopolskemu, Imišej, Žurej, Domašcy, Renčej, Hilbrigej, Pjetawje, Polencej, Šolće, Wićazej atd. wutrobne postrowjenje sćełemy a wo spěšnu rozprawu prosymy. Teč Was k wudaću serbskeho slownika napominamy.

Bóh je nad nami a našej sprawnej wěcy padnyć njeda!

Karel Milan Lambl.

Red.
Redakcija.

(Serbski přeložk.)

Gymnazijastskemu towarstwu za slowjanske čitanje a slowjansku knihownju w Budyšinje.

Z najwutrobnišej radosću sym přez knjeza Mosaka Kłosopolskeho nadobne prócowanje tamnišich gymnazijastow nawjedzil, kotrež spěchowanju slowjanskeje a wosebjě lužisko-serbskeje řeče a stawiznow plaći. Započnje hižom w młodzeńcowskej starobje horliwosć, so tak wužitnym předmjetam přiwobroćić, dha hodži so teč čim radostniši wuspěch a postup w mužacej starobje, jako lubostka pod swěrnym dopjeljenjom powołanja, wotčakać, a přichod na někotrežkuli wuloženje nje-ličomnych, nětko hišće njehibnjenych hódančkow slowjanskeho pračasa z wěstosću nadžiju dawa.

Njeje mi teč spožčene, so na tym bliže wobdželić, mi tola wysoku radosć poskića, hdyž wěm, zo tak pěčne towarstwo w Budyšinje skutkuje; jako małe wopokazma tuteho džěl-bjerjaceho zmyslenja, prošu ja připóslanje pódlá ležaceho spisa wobhladać, kotryž njech so do založenje knihownje zaměsí.

Tola kaž drje žane čłowske skutkowanje bjez zmylka njeje, mam so teč w tutym spisu, hač runje ze wšomóžnej pilnosću wudžělanym, wuslědženja wšelakich njedostatkow bojeć. Wšelake pisanske a čišćeřske zmylki hodža so při tak ličnych materijalijach drje zamolwić. Wyše teho su někotre předmjety (wjesne a městne mjena, wuloženja, prjedawše wašnja atd.)

nahmen-Erläuterungen, frühere Sitten etc.) ein so schwierig zu bearbeitendes Feld, dass es mannichfaltige abweichende Ansichten darüber geben kann und — auch giebt.

Wenn sich daher Mängel bemerken lassen, so bitte ich dennoch diese Schrift nicht so gleich ohne weiterer Prüfung des Uebrigen bei Seite zu legen, vielmehr mein sehnliches Streben dabei zu berücksichtigen, ungeachtet mancher ermangelnder Kenntnisse und neben einem vielbeschäftigten Amte, dennoch eine bisher oft gefüllte Lücke in der vaterländischen Literatur auszufüllen zu versuchen, und Andere zu ermutigen (mit mehr Kräften und Erfahrungen) den angedeuteten Weg weiter zu verfolgen. Hat mein Versuch diess Ziel erreicht, so mag er immerhin unbeachtet in den Repositorien verbleiben.

Fahren Sie unablässig fort, meine jungen Freunde! das vorgenommene Ziel eifrig zu verfolgen; mit Stolz und Freude werden Sie dann auf die glückliche Jünglingszeit zurückblicken, wenn Sie einst, als Berather und Vertreter des Volks, zu dessen Wohle wirken und wenn die Jahre eintreten, wo man ernster zurückblickt auf den bald vollendeten Lebensweg, und wo dann es allein beglückende Beruhigung gewährt, die Ueberzeugung gewonnen zu haben, dass eifrige Pflichterfüllung und ein stetes Streben nach eigner allseitiger Veredelung, wie zur Wohlfahrt Anderer, unausgesetzt Verstand und Herz belebte.

Schenken Sie meiner Schrift einige Aufmerksamkeit und wenn sie einigermaßen anspricht, auch mir selbst zuweilen eine freundliche Erinnerung. Mit dem sehnlichsten Wunsche Ihres Wohlergehen, verharre ich hochachtungsvoll

Ihr

Grossenhayn,
am 16. März 1841.

ergebenster
K. Preusker,*)
Rentamtmann.

polo, tak ćežko wobdžělajomne, zo móža wšelake rozdžělne mēnjenja byc a — tež su.

Hdyž so teho dla njedostatki pytnyć dadža, dha tola prošu, zo by so tónle spis bjez pruhowanja dalšeho wob-saha na stronu njepoložil, ale zo by so wjele wjac na moje žadanje džiwało, zo chcych ja při wšěch njedosahacych wědom-nosćach a pódlu zastojnstwa, jara wobćežneho, tola dotal často začutu njedospołnosć wótcnokrajnjeje literatury wupjelnić pytać a druhim khróblósć dać, (z wjetšimi mocami a nazhonje-njami) po pokazanym puću dale hić. Je mój pospyt tole dosahnył, dha njech wšak njewobkedžbowany w repozitorijach wostanje.

Pokračujće bjes přestaća, moji młodži přeceljo! za wo-tyknjenym kóncom honić; z hordosću a radosću budžeće potom na zbožowny młodžeńcowski čas nazad hladać, hdyž Wy něhdy jako radzićeljo a zastupjerjo luda, k jeho lěpšemu džělaće, a hdyž lěta zastupja, hdžež so na žiwjeński puć, skoro dokonjany, rozymnišo wohladujemy, a hdžež potom to jeničcy wobzbožacu spokojnosć dawa, zo smy přeswědčenje dobyli, zo swěrne do-pjelnjenje přislušnosćow a stajne prócowanje za samsnym wšo-stronskim wudokonjenju, kaž druhim k lěpšemu, bjez přestaća rozym a wutrobu wožiwješe.

Wobroćeće na mój spis něšto kedžbnosće a je-li zo so trochu lubi, tež na mnje druhdy přecelniwe dopomnjeje. Z horcym přecóm Wašeho derjeměća wostanu z połnym wysoko-waženjom

Waš

W Wulkim Hajnje
16. měrca, 1841.

najpodwolniši
K. Preusker,*)
rentski hamtman.

*) Kniha, kotruž bě Preusker pósłał, ma napismo „Blicke in die vaterländische Vorzeit,“ a teho dla, dokelž běše w njej tež wosebje na Serbstwo džiwać měł, běše jemu to jara zajimawe, jako zhoni, zo běchu budyscy serbscy gymnazijastojo serbskosłowjanske towarstwo založili. Red.

Wo róži.

Přednošk měšćanskeho wučerja Jana Kaplera, w „Lumiru“ dzeržany.

Njedžiwajće, lubi knježa, hdyž sebi džensa za předmjet krótkje zabawy něšto njewuzwolu, štož by snano cyle nowe abo do sadow wědomosćepołnych zřadowane było. Moje słowa jeno jednore mysle wopřimaja a su tak powšitkonnje znate, kaž wěc sama, wo kotrejž jednaju. A tola je krasna kralowa, wo kotrejž chcu powjedać, a ma poddanow, kiž so wšědnje pyšnu drastu wodžěwaju, a pósłow, kiž ženje jeje přichod njezapom-nichu. Přetož hlejće! kaž kral před sobu pósłow sće, prjedy hač kraj a města ze swojej přitomosću zwjeseli, tak so to tež w přirodže wot kraloweje wšěch kwětkow stawa. Wot něžnych bělych zwónčkow sem, kiž w zažnym nalěcu pod sněhom zakécě-waja, wšědnje nowe, wšelakobarbne wóčka wotcućeja, fijalki, pětrklučiki atd. „Na jutry kće wonješko fijalkow“ naš Seler w jenej pēsni spěwa (T. sp. č. 152). Nalěcu je so dawno započalo, rózownik je bohaće trawnik z kwětkami wudebił a „Zelena ta meja“ je so hižo wuspěwala a přeco hišće wěnašk z cyle no-wych kwětkow našćipaš, hač skónčnje

Z dychom swjatoh' Jana
Kćěje lubozna
Połna róža rjana,
Róžow kralowa.

A njeje róža kralowa wšěch kwětkow a kwětaškow? Tak su ju hižo početojo wšěch ludow mjenowali, tak ju tež naš Seler mjenuje, přetož: „Kaž ty róža,“ wón praji, „nihdže žana njej!“

Makojca so šeri połna z hordosću,
Slabje pak so měri k jejnom' runjeću.
Nalika so puka z hlóžku šerokej,
Podarmo pak kuka hač ji runa njej'.
Połna malva pyta jejna sotra być,
Podarmo pak spyta róžu dosćahnyc.

Z tutech hrónčkow hižo dospołuje widziće, kajke spodobanje je njebo Seler nad róžu měł, kak je sebi ju mjez wšěmi kwět-kami wažil. A njeje kóžde jeho słowo wo róži rjana paćeřka a cyły spěw kaž čestna króna, z kotrejž kralowu našich zahro-dow krónuje? Myslu, zo je snano, lubi knježa, zajimawe, hdyž Was z jenej wěcu zabawjam, kotraž tež zawěsće wulku interessu slawného Selerja wubudžowaše.

Kotre wóčko móhlo zapřec, zo je přrodu mjez rostlinami hdy što rjeńše wupłodzić widžało, hač róžu? Njech na łucy a w zahrodže tysacy wšelakich kwětkow zakécěja, stej tam róža, so wěsće kóžde wóčko na nju zložuje. Seler praji:

„Róže za wšě wóčka kćěja
Na łucy a w zahrodži,
Módre njebjesa so směja
Do nich w zjawnej lubosći.“

Přez wóčko pak puć do wutroby wjedže, a kajku lubosć je sebi róža tudy stajnje dobywała, wo tym ta wažnosť swědčí, kotraž je so ji wot starodawnych časow sem připóznala. Běše tola róža znamjo lubowaceje wutroby a lubosće hižo pola starych Grichow a teho dla wosebne wuznamjenjenje Erosowe. Zbožowny, komuž něžna ruka róžu dariwši lubosć přeradzi; přetož štož wutroba sebi njezwěri zjawnje wuznac, to róža čím zjawnišo wupraji. „Dwě róži něhdže kćěještej na kerčku černjowym,“ naš luby k. Wjela spěwa, „duž róžičcy Jank wušćipny a holčcy skići jej. — So holčo lube zwjeseli, joh' k džakej wokoša, a tykny róži k wutrobi, so lubje posměwa.“ Tak tež Seler hluboke potajnstwo lubosće do rjenje zawalenej róže položi w spěwku: „Tón mje lubuje.“ Bě holčo, pěsnjer powjeda, kiž sebi tři róže namka a je woprašá: „Kotry tež mje lubuje?“

„To zhoniš, róže prajachu,
Hdyž hwězdy swěća k wječoru.“

A hdyž so hwězdy zybola, tři hólcy do dwora jědu so prašejo za džowčičku. Ta pak bě hižo do klóštra slubjena a swój rućany wěnc plečeše. Přeni měješe za nju jenož słowo wobžarowanja, druhi ji jeno krótke božemje da, třeci pak ze zrudnym plačom róžu na blido rozšćipa a všemu wjeselu dobru nóc praji. Ruče holčka postany a jom' ruku da:

„Netk hercy k kwasej piskajće,
Hdyž mje tón młódžeńc lubuje.“

Kaž Erosej, tak bě tež róža jeho rjanej maćeri Afrodiće poswjećena. Powjeda so, zo tale bohowka so z pěnje šumjateho morja narodzi. Na kraj wustupiwiši, mjez trawu a rutu, kotraž so wokoło jejneju nohow žolmješe, tež róža narosće. Róža bě běla a bjez wonjenja. Jako pak Afrodite junu ranjenemu Adonisej k pomocy khwataše a ducy do růžowego černja stupi, dha so wot čěčaceje krwě róža začerwjeni a dosta z dobom rjanu wón. — Štó by so při tymle mythiskim powjedančku na Selerjowe „Swjateje Marine sylzy“ njedopomnił?

Marja pod križom tyšniwa
Sylzy je ronila blyšćate,
Z kóždeje róžička lubozna
Pod jeje nohu je zakčěla;
Prěnje te róžički běle
Dla njewiny syna su kćěle.

Druhi splah růžow so pozběha
Pod križom z młódneho trawnika,
Rjenje hač raniše zerja je,
Šarlat a purpur so khowaše;
Sapata lubosć jón jasni,
W krejčerwjonym blyšču so krasni.

Róža pak je hišće wjac, dyžli znamjo lubosće, wona běše tež zastarsku wobraz rjanosće, njewinosće a kćějateje žiwjenskeje mocy. Młodosć a róža! Štó by so nad wobemaj njewjeselił, štó by hišće w starobje njespominał na zloty čas růžowego žiwjenja? Přetož młodosć so minje, lubosć a radosć so přeměnitej, wšo nas skónčnje wopuščí kaž róža. Seler spěwa:

Róže kćěja, róže zwjadnu,
Młodosće són zaleći,
Rjanu hodžinku tu žadnu
Horjo bórzy pomróči.

Teho dla tež tamny młódžeńc zrudnje zaplaka, na blido róžu rozšćipa:

„Nětk dobru nóc měj wjesele
A moje rjane žiwjenje.“

Hdže je počta, kiž by tež rjanosć z róžu njeprirunal? Dopomnjam zaso na Selerjowe słowo:

„Što čerwjeni so nazdala
Kaž ta róža purpurska?
To holičcyne ličko je,
Haj rjenje čerwjene,
Hač róže saronske.“

Dale na jeho refrain:

„Aj, ty róža najrjejša,
Kaž ta moja holička!
Aj, ty róža najrjejša,
Za te naše holiča!“

A kak pěkuje wón wo njewinosći jako róži praji:

„Něhdy sněhi nańdu,
Ličkow róže zańdu;
Róža njewinosće
Wěcnje rjana kće.“

Pola Romjanow pak tež róža za wobraz mjelčenja plačeše, dokelž jeje kćenjowe lopješka znutřkomny džěl zamkaju. Wona so teho dla w jědžnych salach husto wyše blida powěsny a we wěncach wokoło pokala zwi, zo by hosći keždžbliwych činila, kak maju so před kleskami na keždžbu brać. Bamž Hadrian VI. ju na spowjedny stól přičinić da jako znamjo mjelčaceje wutroby. Znaty lačanski wuraz *sub rosa*, t. r. mjez namaj prajene (*entre nous*), ma tež tudy přičinu swójeho nastaća.

„Wšak sće wy tak čiche a mjelčace,
A potajnstwo moje tež zakhowaće.“

Duž: „wam róžičkam móžu jo wuskoržiči,
Što boli, što tyši mje we wutrobi,“

knjez Jenč wo růžach zaspěwa. —

Ze všeho teho, štož sym hač dotal wo róži powjedał, wi-džimy, w kajkej nahladnosći wona we všech časach a při všech ludach steješe. Tola pak njecham zabyć přispomnić, zo, kaž so róža k wudebjenju swjatych městnow, tempłow, wołtarjow, cyrkwjow atd. trjebaše, k posypanju pućow při processijach a druhdže, so wona tež k wupyšenju rowow lubych zemrjetych hišće džensa naložuje, a to wěsće w tej nadžiji, kotruž

Selerjej

Duch růžow šepťaje ze zahrody:

„Ze smjerće žiwjenje,
Ze sylzow wjesele

Wšak wšitcy po khwili dočakamy.“

Je-li so mi radžilo dopokazać, zo je njebočički Seler wosebny spěwar wo róži byl a nad njej, kaž nad kralowej, wulke spodobanje měł, bych Was, lubi knježa, hišće rad na jeńčke słowo teho muža dopomnił, po kotrehož smjerći tež zaso nowe serbske žiwjenje a wjesele, da-li Bóh, wšitcy po khwili dočakamy. Myslu sebi mjenujcy, zo by tak derje džakomnje kaž pietetnje přeciwo Selerjej bylo, hdy by so tež do wěnc, kotryž budže jeho wobraz w swjedžeńskej sali (na spěwanskim swjedženju 1. oktobra 1879) wobdawać, rjana róža zaplětla, a to wosebje teho dla, dokelž wón sam praji:

„Róža słuša do wěnc!“

Drječín — Pětrohród — Jekaterinoslaw.

Pućowanje w listach wot jeneho Serba.

(Pokračowanje.)

W Pětrohrodze 13. junija 1878.

Drohi přecelo!

Pola nas je hižom jara horco, na hasach je wjele prócha a štóž njedyrbi w měsće wostać, hlada, hdže by sebi na lětni čas daću (lětnje wóbydenje) najal.

Sym so z ludźimi a z rěču zeznal a by so mi cyle derje sło, njebudziše mi někajki njebolak 25 rublow kranyl. Pomysl sebi: 25 rublow, kajki je to za mnje poklad! Za nje móžeš dostać: 50 bifstikow abo 250 karančkow piwa abo 2500 jablukow abo 250,000 šwabličkow. To džě bych ja moje žiwe dny šwablički měł a hišće njebych třebał lutować, přetož, hdyž na lěto jich 2500 ličiš — to je hižom trochu wjele, ale druhdy so tón njerjad hubjenje loji — nó 2500 na lěto, to bych na sto lět dosahałe, je-li so njewoženju a je-li zo so dam zjebać, na 50 lět, přetož jow tež žony kurja, kaž fórmani. Hlej na poł lětstotka! 26 lět sym stary. Dlěje hač 76 lět drje tu lědom budu.

Tola što to wšo pomha? Prječ su moje rjane, nowe 25 ruble a tón, kotremuž su so přihodžile, drje mi lědom hdy bifstik abo karanč piwa kupi.

To budže hubjeny měsac. Dyrbju so z položcu mzdy někak přečišćeć. Ja sym so stajnje džiwał, zo su, kaž mi mój džěd powjedaše, w starych časach paduchow na šibjeńcu powěseli, hdyž běchu wjac hač 10 toler kradnyli. Nětko ja wěm čeho dla. Ach te rjane stare časy!

Prošu wo dobroćiwu sobuželuosć!

Twój wbohi přećel.

Kunda, 1. julija 1878.

Luby přećelo!

Wěš Ty, hdže Kunda je? Ně, njewěš?! Ha čeho dla sy Ty wosom lět dolho geografiju wuknył a so dračował, zo by wěš te punkćiki a smužki na kharće zeznal, hdyž potom njewěš, hdže Twój přećel je.

Wěš hišće, kak so Wićazec wowka džiwaše, jako jej mój na kharće Husku pokazowachmój a kak wona namaj wěrić nočeyše, dokelž duchowneho njewidžeše. Mój so jej tehdom smějachmój a prajachmój, zo je to geografija. Wona z hlówu traseše a mēnješe, zo to tola tež ničo dobre być njemóže a bóro dale předžeše.

Duž, mój miły towaršo, zhłodaj swoju geografiju, wzmi khartu ruskeho khěžorstwa a pohladaj na tak mjenowanu němsku krajinu. Tam ty nadeńdžeš Esthlandiju a w njej město Wesenberk. Wot tuteho města sydom hodžinow abo 25 wjerstow daleko, při morju, w finskim zaliwje leži Port-Kunda, mały mórski wujězd, z kotrehož Finojo z napřeca ležaceje Finlandije žito wuwožuja, za kotrež woni z rybami plaća. Wokoło tuteho přistawa su rjane, z kerkami wobrosćene wysoke brjóhi a torhaca rěčka tam swoje swětle žolmy do morja wuliwa. Tam přebywa mój přećel z nanom, maćerju, bratrom a 6 sotrami, zo by prózdny prózdny přećinił, w morju so kupał a lěnikow pasł. A ja jemu pomham.

Jow wohladach přeni króc morjo. Dopomniš so, kak su grichiscy wojacy něhdy na kolena padnuwši radostnje wołali, jako po dolhim, dolhim čěžkim pućowanju morjo zaso wohladachu. Woni běchu, tak rjec, poł žiwjenja na wodže žiwi byli a potom so do wulkeje Azije zaběželi, do tajkich krajow, w kotrychž ludžo ani słowčka „morjo“ njeznajachu.

Ale tež, štož morjo hišće ženje widzał njeje, tež jeho hnuje njeznata nowa žadosć, hdyž tutu njewoprijomnu móc přirody, hdyž majestetiske morjo wohlada. Njeje k wuprajenu, kak mały a njekničomny so čuješ, hdyž sedžo na wysokim brjozy šumjace, praskace, howrjace morjo před woćomaj maš. Žolmy so mjetaja, pěna k njebjesam pluska, hdyž jena žolma druhu přeskakuje.

Zda so ći, zo maš před sobu móc drugeho swěta. Wona zakhadža, kaž žiwy djas a reji, kaž zły duch jenož ruje. Njejabcy zabywaš wšě čěrpenja a wšón stysk swojeho pusteho žiwjenja, haj zabywaš, zo sy na swěće, zda so ći, zo je wšehomóčna móc přirody tebe hižom požreła a zo hižom zaso sy, štož sy był — ničo.

Ale hdyž je morjo ćiche, změrne, hladke kaž hladadło, hdyž wokoło njeho wšo spěwa, lěta, skaka, běha, lóže dycha a so raduje swojeho žiwjenja, dha tež w twojej duši so započina hibać ta sama wyšša móc, kiž wětram prikazuje a morjo zespokojić wě; potom so zda, jako by tež ty měł prawa na žiwjenje. Mysle prikhadžuja a wotkhadžuja. Wšě dobre a zle dny žiwjenja so wróćeja. Domizna, lubi přećeljo a dobroćerjo, ćicha jstwička w Budyšinje, wjesele lipčanske wječory, wšo, wšo so hiba a hrjeba w wutrobje, a ty so směješ abo moršćiš čolo; je ći pak jako by nic ty tuto činił, ale jako by druhi čłowjek w tebi bydlaćy z tobu hrajkal, kaž powětr z čěnkaj trawičku.

Jasnišo pak hač wšitko druge steji před mojimaj woćomaj wobraz:

Na lužiskej horje Pichowje je studnička, Jordanka mjenowana. Wona leži srjedz zeleneje lučki, kotruž kolo wokoło šmrjóki wobstejuja. Jich wjerški džiwnje šumja, kaž morjo, hdyž je ćiche.

Na lučcy steji šedziwc z khutnym, želny, twjerdym wobličom. Wón je na swojich přirodospytniskich pućach a ščežkach připadnje sem dóšoł, kaž husto; zaso je wón njenadžujcy nadešoł teho pachola, kotryž před nim w trawje leži a plače. Pachol so mjeta, torha kwětki a je zaso wot so ćiska. Je widžeć, zo so wón njerudzi, ale zo so zlobi.

Na tutej lučcy sym ja někotry zakrasnjeny lětni džen pře-ležał a tam je moja wutroba zaso zažila, hdyž hrubosć a nje-rozymjenje mojich mysli mi žiwjenje wohidne činještej. Tam je wón husto balzam rozymneho, derje mēnjaceho tróšta do mo- jeye wutroby wuliwał.

Tam ja ženje dóńc njezabudu, hdyž mje mój wosud zaso do Lužicy ćisnje, zo bych so podžakował wumóžerjej mojeje duše a wam, wy stare čorne howrjace serbske šmrjóki a tebi brěčna studnička, kotruž je bohobojazny burik ze swjatym mjenom počesćil.

Jow w dalokej cuzbje na brjózy módreho morja ja na was spominam a te hodžinki, kotrež sym pola was přetrał, ja njezabudu, njech budže zo mnu, štož chce.

Hdyž Ty, mój přećelo, kiž maš zbožo w Lužicy přebywać, tam dóńdžeš, njezabudž ze swěrnym, nutrnym, serbskim postrowom postrowić: lučku, studničku, šmrjóki a šedziwca

wot

(Pokračowanje.)

swojeho serbskeho towarša.

Z Budyšina a Lužicy.

* Loni nas w Budyšinje horliwy Słowjan, Kašub Dr. med. Florjan Cenova wopyta. Wón přinjese našej Maćicy najnowiše wot njeho wudate kašubske knižki sobu a je tajke tež mjez někotrych swojich přećelow tudy rozdžělil. Wosebje zajimaca je mjez jeho spisami mała rěčnica kašubskeje rěče pod napismom: Žarés do grammatej kašébsko-słowjnskéj móvé, popjsěl c' věděł Dr. Cenova. W Poznaniu 1879. Je to přenja a jenička rěčnica tuteje małeje a wot Słowjanstwa nimale zabyteje słowjan-skeje sotry.

* Delnjołužiscy Serbjo su lětsa dwoje předařske knihi z nowa založene a wudate dostali. Najprjedy je knihićišćer Brandt w Khoćebuzu

Frycowe prjatkarske knjigly z nowa wudał a předawa je za 3 hriwny 76 np.—4 hr. 50 np. A knjez farař Tešnar w Nidže je teho runja loni swoje prjatkarske knjigly pod napismom: ten kněz jo mój pastyr! w Wojerecach pola Wencela z nowa čišćeć dał a je tutemu nowemu wudawkej štyri předowanja: na žnjowy swjedzeń, na reformacijonski swjedzeń, na kermušu a na swjedzeń zemrjetych přiwdal. Posleńše štyri předowanja su tež wosebje čišćane a pola knihiwjazarja Brockmeiera w Khočebuzu za 50 np. dostać. Teho runja je k. Tešnar k dopomnjeću na swěrneho a dobrego deljno-serbskeho předarja Hausiga w Gołkojcach († tam 25. febr. 1870) jene jutrowne předowanje wot tuteho wosebje wotčišćeć dał a je jemu krótki žiwjenjoběh njeboćičkeho Hausiga a jedyn starši khěrluš z lěta 1781 wot něhdušeho fararja Jana Bjedricha Frycy w Gołkojcach pod napismom: „to tužne ponježe!“ přistajil. Kaž cyłe Tešnarjowe předarke knihi, tak slušaja tež tute wosebite wotčišće z nich k najlěpsim plodam deljno-serbskeho pismowstwa. Cyłe předarke su z wobrazom spisarja dostać w Khočebuzu pola knihiwjazarja Brockmeiera a plaća na lěpšej, bělišej papjerje čišćane 4 hr. 50 np.—5 hr. 25 np.

* Serbska narodna reja, kiž bě wot 30—40 lět sem, kaž popjelawa w znatej bajcy, ze serbskich bjesadow wustorčena a swoje žiwjenčko jenož hišće na katolskich wsach wokoło klóštra pokazowaše, je na jene dobo zaso k česći přišla a samo w salonu wustupiła. A tam su ju sta přihladowarjow, Němcy a Serbjo, z radostnym pokleskownjom rukow powitali a so za nju tak zahorili, zo ju tež z Lipska w němskich nowinach khwalachu. Rejwaše so tuta naša serbska reja při wulkim spěwańskim swjedženju 1. oktobra 1879 w Lawec hótelu w Budyšinje wot něhdže 30 serbskich młodych knjezow a knježnow. Někotre nowiše tury buchu ji wot rejwańskeje wučerki Schellenbergoweje w Budyšinje přiwdate. Zo by so nětko dale w salonach rejwać móhła a tež tam Póley a Françaisy a druhim rejam runorodna byla, dha je ju k. kantor Kocor, naš znaty hudźbny mištr, za fortepiano wobdžělał a k. Kahnt w Lipsku, wudawař musikalijow tam, je tutón jeho najnowši opus z rjanym wobrazom ze serbskeho žiwjenja čišćeć dał a ze swojej firmu na europejske wiki přinjesl. „Tri serbske reje, za piano wobdžělane wot K. A. Kocora“ mjenuje so tute zaslužbne džěło našeho hudźbneho mištra, kotraž chcemy tež na tutym měsće wšěm lubowarjam dobreje hudźby a luboznych rejoy naležnje poručić, při tym pak tež sprawne přeće wuprajic, zo by so našej serbskej reji zaso z nowa stajnje dale a bóle keźbliwosć wšěch wotčincow přiwobroćila, so ji snano hišće jena nowiša toura přiwdala a wona tak w najnowšej drasće zaso tam wustupić móhła, hdžež su ju z njeprawdu won wustorčili.

* Serbscy studenci w Lipsku, kiž tam na bohawučenosć studuja, su nam w svojim serbskim seminaru, kiž so kóžde lěto w wulkich prózdninach pola k. fararja Imiša w Hodžiju wotdžeržuje, hižom wjacy hač jedyn króć dobry přełožk jadriwych němskich spisow wudžělałi. Tak před dwěmaj lětomaj stud. J. Křižan ze Šcijec přełožk Dr. Habermanowych modlitwow na wšě dny w tydženju, a loni studenci Jan Renč z Ketlic a bratraj Wjackaj z Barta přełožk Božeho wodzerja za młodych křesćanow po wobnowjenju křesćanskeho sluba wot Ziethy. Wobej knižcy je serbske luth. knihowe towarstwo w svojim nakładze w lětomaj 1878 a 79 wudało.

* W Lipsku staj před někotrym časom dotalnej serbskej studentaj, bratraj Hermann a Pawoł Wjacka swoje pruhowanje *pro candidatura et venia concionandi* khwalobnje wobstałoj.

* Zaso smy nadžije poľneho młodeho serbskeho wučerja prez zažnu smjerc zhubili. W Bukecach wumrje 23. oktobra 1879 tamniši treći wučer k. Jan Ernst Keřk, najstarši syn našeho sejsmskeho zapóslanca k. kublerja Keřka z Rodec, hakle 27 lět stary. Wón bě sobuzažožer a pismawjedžer serbskeho towarstwa w Bukecach a naše Serbstwo z cyłej wutrobu lubowaše. Někotre zajimawe powjesće z luda, kotraž bě wón nazběrał, su w prjedawšich lětnikach našeho Lužičana wotčišćane.

* Naš horliwy serbski sobukrajan, k. Dr. Muka z Wulkeho Wosyka, je w Lipsku w měsacu oktobru 1879 swoje pruhowanje za wyšše wučerstwo khwalobnje wobstał a je na to hnydom wot ministerstwa zastupne wučerke město při gymnaziju w Žitawje připokazane dostał; 1. haprleje pak jako provisoriski wyšši wučer na gymnazij w Budyšinje přińdže.

* Serbske gymnazijalne towarstwo na gymnaziju w Budyšinje swjećeše před krótkim 40lětny jubilej svojeho wobstaća. Wone je swoje nowiše wustawki lětsa čišćeć dało a tež někotre čestne diplomy, prez kotraž je wšelakich horliwych serbskich wotčincow, kiž běchu něhdy w nim ak-

tivnje džělawe, abo su so pozdžišo wo serbske pismowstwo zaslužbnych sćinili, k svojim čestnym sobustawam wuzwoliło. Slawa tutemu towarstwu, a Bóh daj, zo by po svojim najnowišim wotučenju prawje dolho wobstało a zo by so nam za pozniše lěta wjele dobrych serbskich spisowarjow z njeho dostało.

* W nakładze towarstwa „Maćicy Serbskeje“ je slědowaca serbsko-němska knižka wušla: Spěwna radosć, zběrka šulskich spěwow. Wona woprija wšo do hromady 111 tajkich spěwow, wot kotrychž je k. wučer Mućink w Zemiacach 67 čisłow w němskej rěči napisał po knižcy „Stoffpläne für die einfachen Volks- und Fortbildungsschulen. Zusammengestellt von Dr. Friedrich Wild, Bezirks-Schulinspector zu Bautzen.“ K temu je k. Dr. Wild pozdžišo hišće někotre spěwy přiwdal a k. wokrjesny šulski inspektor Flada w Kamjeńcu tež hišće někotre; wyše teho pak tež k. budyski šulski direktar Wlochac někotre tajke, kotraž maja so w budyskich srěních a wyššich ludowych šulach spěwać, wšěch je nětko 111. Po tajkim so tuta zběrka za ludowe šule budyskeho a kamjeńskeho wokrjesa, kaž, tež za naspomnjene šule města Budyšina hodži. Serbske šule dostanu je w serbskej a němskej rěči, němske pak jenož w němskej, a je posleńšich nakład Smolerjec knihičišćerňa wobstarala. Z přełožkami do serbskeje rěče su zastupjeni: k. wyšši wučer Fiedler z 52 přełožkami, njeboćički H. Seler ze 26, J. E. Smoleř z 9, njeboćički Kulman ze 7, wyšši wučer Jan Wjela na Židowje ze 6, wučer Michał Brühl w Motydle z 3, Dr. Pful z 2, farař Kilian w Serbinje w Texasu z 1 přełožkom.

* Sławny a najpilniši pólski spisowar knjez Jozef Ignac Kraszewski, kotryž wot lěta 1863 w Draždžanach přebywa, je ze smilnosće nad našim lužisko-serbskim ludom a w dopomnjenju na jeho duchowne potrebnosće při přiležnosći svojeho 50lětneho spisowarskeho jubileja njedawno 2000 hriwnow knjezej fararje M. Hórnikaj póslał, zo by so z tutymi pjenjezami stipendij při „Maćicy Serbskej“ literariskim towarstwu w Budyšinje, załožil a to za studowaceho serbskeho młodžeńca na gymnaziju, kotryž by najlěpši postup w serbskej rěči činil. — Móžno je, zo hišće někotři druzy pólskej knježa, kiž su přećeljo našeho serbskeho naroda, tutón stipendij powjetša, tak zo by tež jedyn delnołužiski Serb pjenježnu podporu dostać mohł a wyše teho tón abo druhi serbski wučomc na wučerškim seminaru.

* Pod redakciju k. M. Hórnikaj staj w posleńšim času dwaj zešiwkaj „Časopisa towarstwa Maćicy Serbskeje“ wušoj a to 59. a 60. zešiwk.

† Knjez kaplan Wowčeršk, kotryž je před někotrym časom „katolski katechismus za šulske džěci“ wudał, je 13. januara 1880, 40 lět 10 měsacow stary, w Kulowje wumrjel.

† Ismail Iwanowič Srjeznjewski,

sobustaw akademije wědomosćow w Pětrohrodže, sobustaw wšelakich wučenyh towarstwow, professor słowjanskich narěčow na pětrohrodskim universiteće, je 21. februara, 68 lět stary, w Pětrohrodže wumrjel. Wón běše dobry přećel lužiskich Serbow a přeni z ruskich Słowjanow, kotryž je Lužicy wopytał, hdžež něhdže šěsć nje-dželi za sobu ze Smolerjom, redaktorom tuteho časopisa, nic jenož po Hornich, ale tež po Delnich Lužicach pěši pućowaše, zo by na tajke wašnje serbsku rěč a serbski lud dospołnje zeznał. Jemu so naša serbska rěč teho dla jara spodobawaše, dokelž ma hišće poľny dual, kaž tež poľne formy starosłowjanskeho słowjesa (imperpektum, aorist). Wo jeho literariskej džělawosći rozprawu pozdžišo damy.

Dokelž mějachmy serbskich šulow a z cyła serbskeho luda dla tak wjele džělać, zo naša serbska knihičišćerňa tute nuzne džěla hinak dodžělać njemóžeše, hač tak, zo dyrbješe čišćenje „Lužičana“ na někotry čas zastajic, dha prosmy tych, kiž su sebi „Lužičana“ skazali, zo bychu sebi lubić dali, hdyž my „Lužičana“, kotryž měješe so na lěto 1879 wudać, kakle w léce 1880 dokonjamy, tak zo ći, kiž su jón na lěto 1879 zaplaćili, tež čisla cyłego lěta 1880 za swoje pjenjezy dostanu. My teho dla lětnik 1879 nětko lětnik 1879—80 mjenujemy.

Redakcija „Lužičana.“

Лужичанъ, ежемѣсячное изда-
нiе съ портретами славянскихъ со-
временниковъ.

Лужичан, мјесечник са слика-
ма словенскихъ врстника.

Lužičan, mjesečnik sa sli-
kama slovenskih vrstnika.

Lužičan, mésečnik s podoba-
mi slovanskih vrstnikov.

Ł u ž i č a n .

Лужичанъ, мѣсечникъ съ обра-
зѣтъ на словѣнскитѣ соврстници.

Lužyczan, miesięcznik z wi-
zerunkami słowiańskich współcze-
sników.

Lužičan, městěnik s podo-
biznami slovanských vrstevníků.

Lužycan, mjasecnik z podo-
biznami słowjańskich casorownjeń-
kow.

Měsačnik za pismowstwo, ryčespyt a narodopis

z podobiznami słowjanskich časorunikow, kaž tež z hudźbnymi a belletristiskimi přiłohami
po njewobmjezowanych časach.

Zamolwity redaktor a wudawař: J. E. Smoleř w Budyšinje.

Lumirski wječor,

k česći lubyh hosći 31. měrca wotdźeržany.

Słowa wot Jana Wjele, spěwy ze „Spěwnika.“

(Předspomnjeńka. Anachronismy w nastupanju nastaća někotrych pěsni, tudy wotčísćanych, su spisowarjej znate.)

Pod Budyšinom we dole
Je stara winica,
Tam korěma jako hrodźik je
Do njeje stwarjena,
A serbska Sprewja nimo dze,
A wšelke powjeda.

Rad skhadźowachu wučenci
So młodzi Serbja tu,
A spěw a počink narodny
Jow pěkuje hajachu,
A kručachu na přichody
Sej Serbsku wutrobu.

Raz wječor běchu zešli so
Či hólcy nadobni —
Kak strowjachu so witajo
Do lubej' skhadžeńki,
A rjadowachu za blido
So bratřstwa wjeseli.

Wšě blida běchu do ryńka —
Tu k piću towaršnom' —
Na kóždym kóncu předsyda
Z tym jasnym mjěnikom —
Tón přěni z brónju zabrinča:
„Dha póčemy ze spěwom!“

Hlaj, nanosyl nam korčmar je
Toh' piwka jasneho —
Kak směwa, hlajće! swětluške
We jasnych škleńcach so —
Duž bratřa, z hłosom spěwajće
To piwne spěwne spěwančko!

Chor.

My sydamy so k blidu, ;;
My piwa lačni smy.
Štóz přečelstwo chce z nami měć,

Tón njesmje žadyn šelma być,
Kiž dobre piwo zacpi.

My sedźimy tu k radže ;;
A takle sudžimy:
Njeh woda wjerći kolesa,
My pak na naše spuščadla
Sej pušćić chcemy piwo.

Hdže je tón w bělej fali, ;;
Kiž piwo naliwa?
Wuj zwólno, bělofaty
Je džensa muž nam witany:
My chcemy karaněk wupić.

Mój towaršo, mój bratře, ;;
Sy ty sej zažehlil?
My trubku chcemy wukurić,
Do mróčelow so zawalić
A karaněk pódlu wupić.

Na palenc khory leži ;;
Tón wowrótnjeny swět;
Naš jedyn lěpje rozymi,
Što lěpši krej, móc posylni:
My pijemy swój karaněk.

Štóz nazdala nas widzi, ;;
Je pošny zawisee,
Zo smy při našej worčizni
Tak bratrowsey a wjeseli
A prózdny swój karaněk.

Kaž dolho stejeć budže ;;
Swět lačny šěroki,
Njeh khmjel a ječmenj radži so,
A mudri, dušni pacholjo
Njeh strowi karaněk pija!

A pózdni towarš z durjemi
Sej bratra přiwjedže:
To njeđiwajće wučeni,
Zo bratr mi sobu je;
Wón dawno žada widzeći
To Serbstwa nowjenje.

Wón w wulkich šulach wuknyl njej'—
Je wojnař w Hodźiju,
Pak Serbstwo wulcy waži sej,
Ma dušu wótčinsku,
A spěwa pornjo sołojkej
Rad pěseń přistojnu.

A zmołwi přěni předsyda:
Joh' lubje witamy!
Tu „mensa, typtein“ njetrjeba,
Štóz džěla za Serby,
So, wojnarjo, k nam stowarš dha
A spěwaj radostny.

Solo.

Z wjeselom chcu wuznać:
Ja sym wojnař, ha ha ha,
Štóz mje woprašaj;
Wot khórejty hač do kary
Dosahaju moje twary,
W zymje, lěće, ha ha ha,
Swět mje potrjeba.

Ma bur džělać rolu,
Moja ruka, ha ha ha,
Grat jom' wobstara;
Chce-li kral na wójnu čahnyć,
Dyrbi mi do wozow přahnyć,
Kiž sym krute, ha ha ha,
Jemu džělať ja.

Kajka radosć: jězdzić
A so přewjesć, ha ha ha,
Hdže to njekhwala?
A te wšelke wozy pyšne,
Kak te klepotaju spěšne
Po wšěch dróhach, ha ha ha,
K česći wojnarja!

Što měl wbohi khribjet
Čerpić, wustać, ha ha ha,
Njebyl w swěće ja;

Njechaš-li so bédny nosyć,
Dha so dyrbi wojnar prosyć:
Džěłaj, bratře, ha ha ha,
Twoje zložadla.

Zołma nosy čołmy,
Moje koło, ha ha ha,
Zemja wěsćiša;
Nosyć ma přez doły, hory
Moja wósć te kupcow twory
Ludźom hakle, ha ha ha,
Z kraja do kraja.

K wěrowanju, k křćenju
Štó by njechał, ha ha ha,
Rjanoj' wozyka?
Te chcu ja najradšo džěłać,
Z kwasarjemi ducy spěwać:
Rjane holčo, ha ha ha,
Lubuj wojnarja!

„Hej slawa tajkom' wojnarnej!“
To wšitcy kejšachu —

„Pój, připij rjenko z nami sej
A klinkaj ze škleńcu —
Haj tebi bórzy runja njej' —
Budź slawa wojnarstwu!“ —

A jedyn towarš postaže,
'Mu směwki hrajachu —
Hdyž bratřa do toh' zwoliće,
Wém žortnu pěsničku —
A njech přez k lubu spěwanje
Tu nikoh' njeranju.

Solo a chor.

Ja sym sto króć dušny khadla,
Mi njech nihtó njeprindže;
Džesać toleř mam ja w zaku,
Tajke mólčke cyrkwinske.
La la atd.

Ja sym wulki muzykanta
Na lik a na škorodej;
Štóž mje duc a škrabać slyši,
Temu wěsće derje njej'.

Ja sym wuwolany lěkař,
Krej wam pušćam z njebozom,
Ze sekercom jětra šćěpju,
Zuby torham z kopolom.

Ja sym dobry kupe a khlamař,
Punt a lohć sam wudžělam;
Tobak po bėrnišću wonja,
Skoru za cynt předawam.

Ja sym wubjerny haptkarař,
Krejki do njebjes ja mam;
Štóž chce čertowe měć howno,
Temu cyloh' čerta dam.

Ja sym mudry čěsla, blidař,
Wjacy njemisnu hač lohć;
Kopu deskow trjebam k stólcej,
Ale šěrši njej' hač nohć.

Jako młynk njej' mojoh' runja;
Wot kórca pjeć bėrtelow
Čistej' muki jeno bjeru,
K temu horstku wotrubow.

Ja sym šewc tež překlepany;
Bróžda gratej dawa mi,
A hdyž póduš wostać njecha,
Ze smołu so přilěpi.

Ja sym krawc po nowej módzi,
To mój přirěz pokaže:
Dušna lapka so mi hodzi,
Dwójcy nihtó njeprindže.

Jako njeprěcel wot potu
Khodžu tež na murjeřstwo;
Tam ja kurjo klepam, klepam —
Klepam, klepam: klep — klep — klep.
La la atd.

So zběhnsi druhi předsyda
Duž khutny wumolwi:
„Tež žorčik swoje prawo ma
A hólcam přisteji —
Pak njezabudžny rjemjesla
Toh' přenjoh' na swěći.
Žno Hadam poča ratařstwo
A wodžeše swój pluh —
Tak burstwo přenje rjemjeslo
Je w cyłym swěće tu —
Duž nětko njech tež na burstwo
So spěwy zanjesu!“

Chor.

Bur po zdaću najnižši,
Prěni muž je na swěći,
Dokelž bura potrjeba,
Štóž tež khlěba wužiwa. ::

Bura nihtó njehańće,
Bóh sam jeho stajil je;
Wón tež wěrný zemjan je,
Kaž to rola pokaže. ::
Haj, wy města blyščate,
Bura jeno witajće!
Waša krasnosć dže wša spać,
Nima bur wam khlěba dać. ::

Kral a knježa dyrbjeli
Mlócic kewak we bróžni;
Kosa, pluh a motyka
By jich wěsće spočila. ::

Bur pak z prócu sčěrpliwěj
A we mysli ponižnej
Wšitko w kraju zežiwi
Z tym, štož zemja napłodzi. ::

Budź dha burej džakowny,
Štóž wot jeho prócy jě,
A daj wšu česć ratařstwu,
Abo přimaj sam za pluh! ::

Što přeni rjad je na swěće,
To džensa wostajmy —
To wobužne je jednanje
A lehnje překory. —
Pak slawmy to, štož přenje je
Přez wšitke rjanoty!

Štož krasni lička holičow
A wóčka wokřewja,
Je pěsnil' za nas do hrónčkow

Tón spěwar Serbowstwa:
Njech róže khwalba z wutrobow
So jasna wuhorja!

Solo a chor.

Z dychom swjatoj' Jana
Kěže lubozna
:: Połna roža rjana,
Róžow kralowa; ::
Aj, ty róža najrjeńša,
Kaž ta moja holička!
Aj, ty róža najrjeńša
Za te naše holiča.

Makojca so šěri
Połna z hordosću,
:: Slabje pak so měri
K twojom' runjeću; ::
Aj, ty róža atd.

Nalika so puka
Z hłojčku šerokej,
:: Podarmo pak kuka,
Hač éi runa njej'; ::
Aj, ty róža atd.

Somotki drje móža
Pychu dawać sej,
:: Ale kaž ty, róža,
Nihdže žana njej'; ::
Aj, ty róža atd.

Połna malva pyta
Twoja sotra być,
:: Podarmo pak spyta
Tebje dosčahnyć; ::
Aj, ty róža atd.

Tak přeliwachu wšelake
So hłosy jimawe,
Jim wubudžujo wjesele
Za duše mlodostne —
A korčmar' w skoku nošeše
To piwko pěnkojte. —

„Nam powjez, luby korčmarjo,
Što so to njećini?
Hdže maš to džowčo rjanuško,
Zo so džens njezewi?
Kak rady bychmy na strowjo
Jej wšitcy spěwali!“

Ta delka sedzi ze šićom
Sej šijo wupjerki,
A posl'cha wóipna z woknješkom
Na waše spěwanki —
A pěsenku tež z wjeselom
Sej zynči z khwilemi.

Duž towarš Łužan khwatajo
Wšě wokna zwotewrja.
„Tak naše hrona jasnišo
Jej k duši doleća — —
Stój — bratřa — mějće k woknam so —
Slyš! — hlós jej' zejhrawa!“

Solo.

Sym Serbow serbske holičo,
Mi Hanka rěkaja;

:: A wjes'le sebi spěwajo
 Mam spěšnosć do džěła. ::
 Hdyž škowroněk ranko zaspěwa,
 Mi spěwa k stawanju,
 :: A jědu-li do džećela,
 Z nim spěwam na přemó. ::
 Na mjezu jědu zelenu,
 Serp tupy wótrů sej,
 :: A žněju trawku rosojtu
 Na mjezy kwětkojtej. ::
 A hdyž so ručka womača
 W tej trawcy rosojtej,
 :: Mi pjeršćení mój so blyskota
 Na ručcy na mokrej. ::
 Tón pjeršćení mam wot lubeho,
 Rjaneho pachola;
 :: K nam wječor, hdyž so zasměrkło,
 Mój luby přikhadza. ::
 Sym w zymje k nowej košulcy
 A k płatej napřadla;
 :: Płat dawno je žno natkany,
 Płat trjebam njewjesta. ::
 Tež pjerje je wšo wudrjene
 Na dolhich wječorach;
 :: Duž poslešća mam hotowe
 We mojich komorkach. ::
 Za čerwjeny bant na hłowi
 Chcu męc wěnc ručany;
 :: Mać budže čěpcow kupić mi
 Za drohe pjenjezy. ::
 Mi družćić budza holiča,
 Te wjesne towarški,
 :: A budže kwasna hosćina
 Přez tři dny zaspochi. ::

Bě womjelknyła lědoma,
 Dha truny zaržachu,
 A z jasných husli zaklinča
 Jej pod woknješkom tu,
 A hlós tak cuni přehiba
 Tu nócku čišinku.

Trojospěw.

Nóc čicha hona wodžewa,
 Je měsačk slěborni;
 So kwěžki jasnje zybola,
 Wšo w miłych drěmkach spi.

Ja njespju, ja će postrowjam,
 O hwěžka žiwjeńska,
 A z myslimi tam přebywam,
 Hdžež ty sy, najlubša!

Hlej, mój duch tebję wobdawa,
 Či šępta radostny:
 „Twój wostanu ja do kónca,
 Ty wěčnje moja sy!“

Spi derje, hač će wubudzi
 Džęń nowych radosćow;
 Njeh nóc či wo mni wobradzi
 Són slódkich lubosćow!

A spěw a hudźba rozpluwny
 Do nócnej čišiny —
 Hlós rjeńši w wjěrbach při rěcy

Tam solojk wuzběhny —
 Tón hlós po lubcy žedziwy
 A lubosć budžaty.

Tym młodźencam so lubosća
 We dušach horjachu,
 A jedyn lubje započa
 Tu lubku liliju,
 Za nim ta cyła hjesada
 We połnym wothłosu.

Solo a chor.

Lubka lilija,
 Rjenje zakčěta!
 Holčo, brune, brune wóčko, syń so ke mni,
 Radosć moja sy a duša we mni.

Hdyž će njewidžu,
 Čěrpju zrudobu.
 Holčo, brune atd.

Pornjo jandželam
 Tebję přirunam.
 Holčo, brune atd.

Horjo zacpiwam,
 Hdyž će wokošam.
 Holčo, brune atd.

Što mi zemja chce,
 Sym-li bjez tebję.
 Holčo, brune atd.

Bórzy wumrjeć chcę!
 Njebych tebję měl.
 Holčo, brune atd.

A Kłosopólski z Njeznarow
 Pan Mosak nadobny
 Wza móšeń połnu zlotuškow.

„Ha, korčmarjo, hdže sy?
 Wšęm w skoku nanoš wina jow!
 Na lubosć připijmy!“

Hej klinkanje a brinkanje
 A wóckow jasnota! —

A Jaroměr nětk nučeše:
 Zas bratřa do rjada!
 Njeh nětko spěw tu z kralom je
 Wo jutrach Serbowstwa

A, Michale, nam spěwaj ty,
 Štož nowe pěśnił sy!
 A towarš Michał zanjesy
 Te hrona horliwy.

My zahorjeni spěwachmy
 Z nim Serbow jutřiny.

Chor.

Naše Serbstwo z prócha stawa,
 Stawa žiwa narodnosć;
 Sylny duch nam mocy dawa,
 Zbudza swjatu horliwosć.
 :: Wóteny kraj, krasny raj,
 Slawa! kóždy zawyskaj! ::

Serbja krući, młodzi džeja
 Z nadžiju do přichoda;

Wyšše hlósy hrimoceja,
 Wšitke žily zaržuja.
 Wóteny kraj atd.

Nowe slóncó zeskhadžane
 Rjeńše pruhi wupřęstrje;
 Swobodnosć, to slóncó rjane,
 Krasni njebo lužiske.
 Wóteny kraj atd.

Bratrowstwo sej zawdawamy
 W wóćinskich tych wutrobach,
 Jednotu sej přisahamy
 K dobrom' skutkej w Lužicach.
 Wóteny kraj atd.

„Haj, slawa kóždy zawyskaj!“
 Knjez Michał dopraji —
 „Nětk, bratře Jano, zaspěwaj
 Nam statok serbowski,
 Tón spěw, kiž nam na serbski raj
 Ty z ducha porodži.“

Solo.

Hdže statok mój, hdže statok mój?
 Woda šuči po dolinach,
 Lěsy šumja po skalinach,
 Kwětki kóčja tu a tam,
 Luboznosć, hdžež pohladam.
 A to je ta rjana zemja,
 Zemja serbska, statok mój! ::

Hdže statok mój, hdže statok mój?
 Wěš-li w kraju bohumiłym
 Duše čerstwe w čěle čilym,
 Mysle jasne, džěławosć,
 Pobožnosć a wjeselosć;
 To je Serbow hódny narod,
 Mjez Serbami statok mój! ::

So zběhnje přeni předsyda,
 'Mu blyska zernička,
 A z jasnym mječom zejhrawa
 Ta kruta prawica.
 „Budž junu hišće slawjena
 Nam zemja Serbowska!

Brasilska khwal a Indija,
 Zo paradizy ma —
 Njeh Włóska so, Hišpaniska
 We odach wuzběha —
 Nam pře wšo steji Lužica,
 'Šće raz budž slawjena!“

Solo a chor.

Wěš ty tón kraj, hdžež slěborni so Sprewja
 A rěčki mjeńše šwórća po boku?
 Jón hordy lěs a hory wobrubjeja
 Wot połdnja jasnoh' k ranju, k wječoru?
 Wěš ty mi kraj, wot hórkow přęčehnjeny
 A w khlódku plódných štomow zbožowny?
 Škit dweju kralow, na njón wupřęstrjeny,
 Jón kryje a je měra wjesěly:
 My znajemy tón rjeńši kraj,
 My wěmy jón, o haj, o haj!
 To je ta serbska Lužica,
 Ta Pruska a ta Saksonska!

Wěš ty tón kraj, hdžež dżaknu brózdnu wora
Lud sprócniwu a płodzi zahrody,
Hdžež khudy swój krušk njese z kóždoh' dwora
A wšudžom nadeńdžež dom hospodny?
Wěš ty mi kraj, hdžež narod dobry, sprawny
So čestnje kubła, zlutny, spokojny,
Po dušnosćach a pobóžnosći zjawny,
We křiwdach čichi, w horju sčerpliwu?
My znajemy tón lud a kraj,
Jich hona, łuki, haj, o haj!
Chceš dobrych ludźi nawjedzić,
Do Serbow kraja dyrbiš hić.

Wěš ty tón lud, hdžež strowe róže kóčja
Na ličkach swěrných, čestnych holičow,
Kiž dowěrnje so z miłych wódkow směja,
We twjerdym džěle poľne radosćow?
Wěš ty mi lud, hdžež krući hóľcy khodža,
Česć nanow. nadobni kaž zemjenjo?
Jich česća wšudže, witaju a rodža,
Su w krwawnej bitwje trašni mužojo:
My znajemy česć holičow,
My wěmy kraj tych pacholow;
Hlej, wěńje naša Łužica
Je tajke džěci tujala.

Dha kćěj, dha kćěj, ty Serbow rjeńši krajo,
Kćěj w strowju, w zbožu, w mocy njezwjadłej,
Pod worjoľom, nad tobu zejhrawajo,
A pod tej krónu młódněj, rućanej!
A serbski duch a khwalba serbskoh' mjena
Njeh swěći so kaž slóncu njebjeske;
A ľubosć, k narodnosći zahorjena,
Njeh płómnjenja přec' wjetše dobudže!
Bóh wjeřšny žohnuj Serbow kraj
A miľy jemu zbože daj;
Kćěw, strowje luda serbskeho
Njeh do wěčnosće krasni so!

A předsydže nět wobaj dwaj
Brón wzaštaj do rukow,
A mječej pruhi błyskaštaj
Na šwarných młódněcown.
„So stejow poslez wuspěwaj
Tón spěw wšěch wótěcown!“

Chor.

Hišće Serbstwo njezhubjene,
Swój škit we nas ma;
Nowy duch wšo wosľabjene
Sylnje pozběha:

„: Bóh je z nami, wjedže nas,
Njepřećel so hižom hori,
Serbjo, Serbjo wostanu,
Serbjo dobudu! „:
Jeno złósć so na nas měri,
By nas póžrjela,
Njeh pak zawistna so šćěri,
Njeh so přisľodža:
Bóh je z nami atd.
Zaspance žadyn pokhwaleřski
Serba njezluda,
Swobodny duch rjeńši serbski
Křidła rozšěrja:
Bóh je z nami atd.
Serbow khwalbu, serbske słowo
Přemóć njeskazy,
Serbstwo rozsyľnja so z nowoh'
W krasnej Łužicy:
Bóh je z nami atd.
Serbska Klio nowe mjena
Wšědnje zapisaj;
Łužica njeť přewinjena
A so njepodda:
Bóh je znami atd.

Parallelism słowjanskich narěčow a jich fonetiske prawidła.

Přinošk k přirunowacemu rěčespytu. Wot J. E. Smolerja.

I.

Kóžda rěč ma narěče, to wěmy, ale čeho dla su tajke nastale, kajkež su, to je nam hišće mało znate.

Rěčespytnik móže je pak čim lóžo nawuknyć, čim skerje jenotliwych narěčow wosebitosće, jedyn dialekt wot drugeho rozdžělace, zeznaje. Někotre wosebitosće so w pismje hórše być zdadža, hač je w samym wuprajenju słyšiš. Hdyž my, na přikład, ruske a južnosłowjanske **tj** a pólske a lužiskoserbske **ć** w pismje widžimy, dha sebi z woprědka wěsće myslimy, zo staj **tj** (ть) a **ć** dwaj cyle wšelakaj sobuzynkaj (konsonantaj), wot sebjew jara rozdžělenaj. Ale hdyž jej wurjeknyć słyšimy, dha naše wucho jenož mały rozdžěl spóznaje. Přirunaj тьма (tjma) a ćma (die Finsterniss).

Hinak je w słowjanskich narěčach ze samozynkami (vokalemi), te so druhdy w wurjekowanju jara wot sebjew zdaluja. Dokelž pak so to po wěstych prawidłach stawa, dha so temu, kiž je tute prawidła zeznał, nawuknjenje druhich narěčow jara polóža. — My chcemy sebi džensa jenož jene prawidło wobhladać! Wobročmy so, na přikład, k samozynkej **o** a pohladajmy, kak so we wšelakich narěčach přeměnja, hdyž w ruskej narěči **пред** a z dobom tež **за** džasnikomaj **л** a **р** stej.

My k temu w slědowacym bohaty wubjerk słowow damy, a hdyž je bliže wobhladamy, dha budžemy widžeć, zo je naspomnjene ruske dwoje **o** w pólskim a lužiskoserbskim jenož **jene** a ma **za** džasnikom město, a zo so tuto wosebje w lužiskoserbskim do **ó**, w čěskim, južno- a cyrkwinsko-słowjanskim jazyku do **a** přewobroći. Słowa, kotrež to nastupa, su tute:

ruski:	pólski:	delnjołužiski:	hornjołužiski:	čěski:	južnosłowjanski:*	cyrkwinsko-słowjanski:	němski přetožk:
болого (bołogo)	błogo	błožko	—**	blaho	blago	blago	glücklich, lieblich
болото (bołoto)	błoto	błóto	błóto	blato	blato	blato	der Koth
борода (boroda)	broda	broda	broda	brada	brada	brada	der Bart
борозда (borozda)	brózda	—	brózda	brázda	brazda	brazda	die Furche
борона (borona)	brona	brona	bróna	brána	brána	—	die Egge
воложь (wołož)	wilgoć	włoga	włóha	vlaha	vłaga	vłaga	die Feuchtigkeit
волокно (wołokno)	włókn	włókn	włókn	vlákno	vłakno	vłakno	die Flachsfaser [etc.
волость (wołostj)	włosć	—	—	vlast	vlast	vlastj	das Landgut, die Macht
волось (wołos)	włos	włos	włós	vlas	vlas	vlas	das Haar [ner
Волохъ (Wołoch)	Włoch	—	Włóch	Vlach	Vlah	Vlach	der Wälsche, Italie-
волочить (wołočitj)	włoczyć	włoczyś	włóćić	vlačiti	vlačiti	vlačiti	schleppen, eggen
воробей (worobjej)	wróbel	wróbel	wróbel	vrabec	vrabec, vrabec	—	der Sperling
ворогъ (worog)	wróg	—	—	vrah	vrag	vrag	der Feind, Teufel
ворона (worona)	wrona	karwona	wróna	vrána	vrana	vrana	die Krähe
ворота (worota)	wrota	wrota	wrota	vrata	vrata	vrata	das Thor
воротить (worotitj)	wróćić	wrośić	wróćić	vratiti	vratiti	vratiti	wenden
голова (gołowa)	głowa	głowa	hlówa	hlava	glava	glava	der Kopf
голодь (gorod)	glód	glód	hlód	hlad	glad	glad	der Hunger

ruski:	pólski:	delnojužiski:	hornjužiski:	česki:	južnosłowjanski:*	cyrkwinsko-słowjanski:	němski přeložk:
голосъ (golos)	głos	glós	hlós	hlas	glas	glas	die Stimme
городъ (gorod)	gród	gród	hród	hrad	grad	grad	die Stadt, die Burg
горохъ (goroch)	groch	gróch	hróch	hrách	grah	grach	Erbsen
долонь (dolon)	dlón	dlón	dlón	dlaň	dlan	dlaň	die flache Hand
долото (doloto)	dlóto	blotko	blócko***	dláto	(dlěto)	dlato	der Meissel
дорога (doroga)	droga	droga	dróha	draha	draga†	draga†	die Strasse
дорогой (dorogoj)	drogi	drogi	drohi	drahý	dragi	drag	theuer
желобъ (žolob)	žlob	žlob	žlob	žlab	(žlěb)	(žlěb)	die Krippe, Rinne
здоровый (zdorowyj)	zdrowy	strowy	strowy	zdravý	zdrav	zdravo	gesund
золото (zoloto)	zloto	zloto	zloto	zlato	zlato	zlato	das Gold
колода (koloda)	kloda	kloda	klóda	kláda	klada	klada	der Block
колоколь (kolokol)	—	—	—	—	—	klakoł	die Glocke
колосъ (kolos)	klós	klós	klós	klas	klas	klas	die Aehre
колотить (kolotitj)	klócić	klósić	klócić	klátiti	klatiti	klatiti	schütteln
корова (korowa)	krowa	krowa	kruwa	kráva	krava	krava	die Kuh
король (korol)	król	kral	kral	král	kralj	kral	der König
—	—	krót	króc	krat	krat	krat	-mal
короткий (korotkij)	krótki	krótki	krótki	krátký	kratak	kratk	kurz
(Олобье) (Olobje)	(Łóbie)	Łóbye	Łóbjó	Labe	(Labe)	(Labe)	die Elbe (Fluss)
молодой (molodyj)	młody	młody	młody	mladý	mlad	mlad	jung
молотить (molotitj)	młócić	młósić	młócić	młatiti	młatiti	młatiti	dreschen
морозъ (moroz)	mróz	mróz	mróz	mráz	mraz	mraz	der Frost
морокъ (morok)	mrok	mrók	mrók	mrak	mrak	mrak	die Dämmerung, das Wol- kendunkel
поло (poło)	płunny	płony	płony	plany	—	płan	flach
половый (połowuj)	płowy	płowy	płowy	plavý	plav	płav	fahl
полюя (połomja)	płomien	płómje	płómjo	plamen	plam, plamen	płamy, płameń	die Flamme
полотно (polotno)	płótno	płótno	płat	platno	platno	plajtno	die Leinwand
полошить (pološitj)	płoszyć	płósyć	płósić	plašiti	plašiti	plašiti	scheuen
порогъ (porog)	próg	próg	próh	prah	prag	prag	die Schwelle
порожий (porožij)	próžny	próždny	próždny	prazdný	prazd	prazdjn	leer
порокъ (porok)	—	prok	prók	prak	—	prak	die Schleuder
поромъ (porom)	prom	—	—	prám	pram	(pram)	die Fähre, kleines Schiff
—	promien	prómje	prómjo	pramen	pramen	prameń	der Strahl, Flechte
поросья (porosja)	prosię	prose	proso	prase	prase	prasja	das Ferkel
порохъ (poroch)	proch	proch	próch	prach	prah	prach	der Staub
пороть (porotj)	—	prós	próc	párati	—	prati	auftrennen
соловей (solowjej)	słowik	syłowik	sołobik	slavík	slavuj, slavec	slavij	die Nachtigall
солодь (solod)	slód	slód	slód	slad	slad	slad	das Malz
солодкий (solodkij)	slódki	slódki	slódki	sladký	sladak	sladk	süss
солома (soloma)	slóma	slóma	slóma	sláma	slama	slama	das Stroh
солонный (solonyj)	slóny	slóny	slóny	slany	slan	slan	salzig
сорока (soroka)	sroka	sróka	sróka	straka	sraka	—	die Elster
сторожа (storoža)	stróż	—	stróža	stráž	straža	straž	die Wache
сторона (storona)	strona	strona	strona	strana	strana	strana	die Seite
толотить (toločitj)	tłóczyć	tłócyć	tłócić	tlačiti	tlačiti	tlačiti	drücken
хворость (chworost)	chróst	—	chróst	chrast	hrast	chrast (chvrast)	Gesträuch
холодь (chołod)	chlód	chlód	khłód	chlad	hlad	chlad	die Kühle, Kälte
холопъ (chołop)	chłop	—	khłóp	chlap	chlap	chłap	der Bursche, Bauer
хоробрится (chorobritsja)	chrobry	—	chróbly	chrabry	hrabren	chrabr	kühn
хоромы (choromy)	—	chrom	—	chram	—	chram	das Gebäude, der Tempel
хоронить (choronitj)	chronić	—	—	chraniti	hraniti	chraniti	bewahren.

Dziwnje je, zo w lužiskoserbskej narěči forma król njeje, kaž měla po prawym rékać, ale zo so po českim kral staja. Tola my tež w druhich narěčach tajke njedoslědnosće abo inkonsekweny namakamy; přirunaj p. praca, l. próca, č. prace, dale r. každy, p. každy, l. kóždy, č. každy. — Štož hewak měnjenje někotrych rěčespytnikow nastupa, zo je słowjanski wuraz „kral“ z němskeho „Karl“ nastał, dha je to hoła, wot žanych dopokazmow njepodpjerana wumysleńka tajkich ludźi, kotřiž njejsu wjedźeli abo njejsu wjedźec chcyli, zo „kral“ w pólskej rěči król a w ruskej korol réka, z kotrejuž je po fonetiskich zakonjach w českej a pódlu tež w lužiskoserbskej rěči král nastać dyrbjał. Hladaj r. połotno, hl. płat.

Lužiscy Serbja řeku *Elbe* Lóbje a Lobjo mjenuja, Čechojo pak Labe. A dokelž je česka narěč bóle znata, dyžli lužiskoserbska, dha su druzy Slowjenjo počeli řěcy Elbe „Laba“ (*fem.*) řěkač; ale to je wopaki, přetož česke Labe je *generis neutrius*, kaž lužiskoserbske Lóbje a bychu po tajkim Polacy Lóbie a Rusojo (Олобье) Лобье pisač měli. Lačanski *Albis*.

Skóněnje dowolamy sebi hišće přistajíc, zo su w lužiskoserbskej řěči tež słowa, kotrež so po samowoli pak ze samozynkom *o*, pak ze samozynkom *a* wurjekuju. Tak slyšiš: Tutón muž *rad* spěwa a tež: tutón muž *ród††* spěwa, tež praji so, runje kaž w ruskej řěči, tak tež w lužiskoserbskej *łoskotač* (n. kitzeln) a *laskotač*; tola řekaja česke laskomizny w serbskej Lužicy *łoskomizny* a *łoskobizny*, štož tudomni Němcy *ailige Zähne* mjenuja, t. j. tajke zuby, kotrež su wot kusanja wěsteje družiny jablukow na čas njedótkliwe.

* t. j. serbsko-khrowato-slowenski. ** W hornjołužiskej řěči je so tuto słowo zhubilo, jenož w mjenje Błohaš je so hišće zdžeržalo. Za błogi trjeba so zbožomny. *** W tutym słowje je so přenjetny zynk *d* do *b* přewobročil. † Im Süd- und Kirchenslavischen: das Thal, die Furche. †† Wo což čłowjek ródzi, nad tym so raduje.

Z hole.

Lužica pos'khaj, što to so podawa!
Wulahnu něhdze pata sej kačatka,
Wodži je swěru, wodži je hordostna.
Přišedši k luži, wuhlada z džiwanjom:
Pluwaja kački; — podarmo mačerka
Wola a wabi, zrudnuška krakoli,
Styskniwa křika — kački so njewróca. —

Tak hlaj! je něhdy na kupje Raninej
Před dolhim časom poslenja Serbowka,
Wobstarna babka, zrudnuška hladala
Na swoje wnučki, kak wone němčuja.
Zhladuju na nje jako na přemjeňki,
Rozymić wjac jim njemóže, samotna
Lutka je w stysku swoje dny skónčila.

Tak hlaj nětk šula serbowski mačerjam
Přemjeňki cuze wulehnje; přetworja
Cuza nětk wola po swojej mudrosci
Wot małoh' mólčkim serbowski jazyki,
Slepjo jim ducha ze słowom cuzniskim —
Hač wšitkich svojich poddanow přinjese
Pod jedyn klobuk krasneje cuzbiny.

Stepjanski.

Drječín — Pětrohród — Jekaterinoslaw.

Pučowanje w listach wot jeneho Serba.

(Pokračowanje.)

Muišicem, 6. julija 1878.

Luby towařšo!

Muišicem je mała wjeska w kurlandskim kraju wokoło města Frawenburka. Ja sym so z mojim towařšom sem přesydlil a bydlu jow pola ewangelskeho fararja, kiž je jeho swak.

Piwo je tu wsudžom khětro hubjene, duž my kóždy džen wotročka do drugeje piwarnje sćelemy, zo bychmy najlěpše wuslědžili. Mjenje hač korb (= 25 blešow) njepředawaja, duž mamy, kaž widžiš, wšě huby polne džěla.

Wjedro je wubjernje rjane a ja sym kaž doma, dokelž su najprjódecy ludžo jara dušni a potom dokelž mje powšitkowny napohlad kraja jara na moju lubu Lužicu dopomina. Na polach rostu te same plody, kaž pola nas. Jara wjele lenu jow syja, kotryž so potom do Jendželskeje předawa. Lěsy su šmrjókowe, kaž pola Drječina a tež jow blyšći so tu a tam mjezy šmrjókami a khójnami běla šwižna brěza, kaž marketantka mjezy wojakami.

Je tu wjele rostlinow, kotrež pola nas njenadeńdžeš, wosebje wjele jahodkow: maleny, truskalcy, brusnicy, holanske a hišće

wjele druhich, pola nas cyle njeznatych. Z cyla so mi zda, zo čim dale k poľnocy přińdžeš, čim wjacy namakaš jahodow.

Ludžo, kiž jow bydla, su Lotyšojo. Jich řěč slyša k litwanskej halozy indoeuropejskich řěčow a je po tajkim sotra Slowjansćiny.

Němcow je tu po prawom mało, ale dokelž kóždy, kiž sebi myslí, zo je kusk lěpši hač druzy, němski žwamli, kaž pola nas, dha je powšitkowny kharakter kraja němski. W městach a na ryčérkublach je wjele Němcow hižom ze starodawnych časow sem, jako němscy ryčérjo kraj wobsadžichu, kaž prajachu, zo bychu tam křesćanstwo rozšěrjeli. Teho dla džě su hišće džensniši džen lutherscy fararjo z wjetša Němcy, kiž pak su lotyšku. wot svojich wosadnych trjebanu řěč swěru nawukli, zo je tu po tajkim lěpje, kač w pruskej Lužicy, hdžež Němcy-fararjo a Němcy-wučerjo do serbskich wosadow a šulow přińdu a so njehańbujaja, svojim wosadnym a šulerjam němsku, njezrozmyliwu wučbu podawač.

W najnowšim času so tu móc Němcow trochu lama, dokelž je ruske knježerstwo burow tež jow z roboty wupřahnyło, w kotrež jich Němcy džeržachu, a narodne prócowanja mócuje podpjera. Tudomni Němcy nimaja žaneje wzajomnosće z wukrajom, su, tak rjec, na swojej kupje sami za sebje žiwi a je teho dla tež khětro wulki rozdžěl mjez jich kharakterom a kharakterom našich wěčnych susodow. Tudomni Němcy maja hišće ze starodawnych časow sem něšto ryčérské w swojim wašnju, džerža jara na swoju česc, za kotruž so husto třěleja, rubaja a kałaja, hač do smjerće; woni su hospodliwi a wjele bóle znjesliwi hač pola nas. Řěče tych krajow, w kotrychž woni bydla, derje znaja: W Kurlandze a južnym Liflandze lotyšku a w sewjernym Liflandze a Esthlandze esthisku, kotraž k fínskim řěčam slyša a džiwnje dosć klinči. (Pomhaj Bóh řeka esthiscy: Tere — a slyš: Kulle. Dale ničo nawuknył njejsym.)

Farař, kotrehož hósć ja sym, řěči cyle derje lotyšcy. Wón je towařš mojeho přečela a njemóhl ja rjec, hdže bych so ja hdy bóle domjacy začuwał, hač w tutym mlodym, hišće nic lěto starym hospodařstwje.

Tudomni Němcy su wosebje wustojni na přiřhotowanje dobrehu palenca a mój farař njeje mjez nimi najšpatniši. Palenc je tysac króc lěpši sameho lěpšeho našeho a při jeho hotowanju je wjele znača a wustojnosće trjeba. W kóždym domje je přiřhotowanje druge a wosebje dobra naliwka (liqueur) je hospozy khwalba, kotraž so husto po cyłym kraju rozņese.

Wopisač Či ja tuto přiřhotowanje njemóžu a Ty wšak tola tež ničo hódneho njeby spancał. Ja so boju, zo so Či hižom tak jazyk lěpi, hdyž tuto čitaš. Ale spokoj so, za to maće Wy

tysac króc lépše piwo, na kotrež dawno hižom z bolacej wutrobu spomina

Twój

prečel.

Na parolódzi mjez Rigu a Pětrohrodom
na finskim zaliwje.

Luby serbski towařo!

Tak dha sym ja nětko svojego poslednjeho towařa wopušćić dyrbjał a jědu lutki sam do čmoweho přichoda. Před někotrymi dnjami wopušćich Mušicem (t. j. Myšecy) a pobych na někotrych ryčérkublach, na kotrychž měješe mój prečel znatych a prečelow. Naposledku běch pola nana mojeho mlodeho fararja, kotryž ma tež duchowne zastojnstwo, někotre milé wot svojego syna zdalene. K tudomnym faram słuša najbóle wulke wobsedžeństwo a fararjo maja husto dosć do 20,000 rublow létnych dokhodow. Jich domy su hrody a wokoło nich su husto wulke, wosebne zahrody.

Cyle připadnje bě so, jako mój přijědžichmoj, nimale 40 hosćow na farje zešlo. Mjez nimi běchu tři pory slubjenych, kotřiž swój kwas z njesćěrpnosću wotčakowachu. Mój towař namaka wjele starych znatych a ja so bórzy z nimi zrěčach a so k nim přiwodach, jako wšelake naliwki woptawachu. Potom džěchmy na hońtwu, hdžež mějach skladnosć dweju fararjow spóznać, kotrajž móžeštaj z flintu tak derje zaječu wutrobu trjechić, kaž z jazykom hrěšnu čłowsku, abo móže być tež lépje. Při wječeri so my mlodži bóle na jedyn rózku w hromadu zesydachmy a bórzy bě wšo zabyte: zańdženosć a přichod.

Hižom počachu w susodnej sali na klawirach klimpotać a husie so drěć spytowachu, hižom so někotražkuli pěčna nózka po takće bimbaše a wutrobička hižom do předka poskakowaše, jako mój towař ke mni přistupi a mi zdžěli, zo su runje nowi hosćo po železnicy přijěli a zo mam ja tak wěstu a tunju skladnosć na dwórnišćo dojěć.

Běch khětre ruče hotowy; zastupich do čicheje jstwički jara stareho knjeza fararja, kotrejež scěny běchu ze wšelakimi starymi wobrazami, flintami, tesakami a jelenjacymi hlłowami z njemóžnymi rohiznami wudebjene. Mój towař bě sobu. Ja so podzakowach. Stary knjez farar so wopraš, hdže ja pojědu a jako zhoni, zo mam tak daloki puć do cyle cuzeho kraja před sobu, wón z čućiwym wóčkom na mnje pohlada a jako widžeše, zo wostać njecham, mje požohnowa a pušćí. Zaso zastupich do wulkeje swětłej sale. Dokelž běch prjedy všem předstajeny, mějach so tež ze všemi rozžohnowac. Mi njeńdžeše na to. Cuzy ludžo, hdyž su wjeseli, so mało wo tebe staraja a byrnjež runy puć do smjerće šoľ. Někotři mlodži přewodžachu mje před khěžu a woteńdžechu.

Bě čmowa nóc, wětrik w susodnej šmrjókowinje hlūcho howrješe, po njeju honjach so mróče, mój prečel Š. a ja běchmoj samaj. Brodaty žid přijědže ze swojej kliboru a poča pjenjezy žadać. Ja wuhladach mokre wóčko mojeho prečela. Padnych jemu wokoło šije. Wón mje wokoša. „W Bože mje!“ W Bože mje! Konkej začahnyštaj. Towař steji hišće před khěžu a hlada za mnu. Bórzy so wón pó čmje zhubi. Ja sym sam, cyle sam, lutki sam.

Jědžich cyľu nóc. Rano synych so w měsće Tukumje na železnicu a wujědžich do Rigi. Jow synych so na parolódz a nětko pluwam při krasnym, jasnym, čichim wjedrje na morju do Pětrohroda. Wot tam hnydom dale pojědu přez Moskwu, Kursk, Chařkow do Jekaterinosława, hdžež na pjaty džen dojědu.

Budž w Bože mje zańdženosć! Štó wě, što so w přichodže khowa.

Budž w Bože mje wjesole studentske žiwjenje, budž w Bože mje swoboda, budž w Bože mje Łuzica, budž w Bože mje tež Ty, mój prečelo!

Holan.

(Pokračowanje.)

List Dr. Sauerweina,

w delnjołužiskej rěči k redaktorej „Časopisa M. S.“ pisany.

Předspomnjenje. W delnjołužiskej narěči je so druhosłowjanske tj, č (тб) do š a dale dj, dž (дз) do ž přeměniło, n. př. šma (éma, tjma, die Finsterniss), ženi (džen, djeni, der Tag), jenož za konsonantom s so č, dž slyši, n. př. lubosć, pozdže (die Liebe, spät). Město č (ч) Delnjołužičenjo c (ц) praja.

Lasdehnen, 26./3. 1880.

Luby a cesćony kněz!

Mjazy širokimi golami nimjernje zelonych škrjókow a chojcow a — což mjenje rědno — při dlymokej parje sežim samotny how w dalokej poľnocnej litawskej stronje a mogu jan z pisanim Wam a wšykny m serbskim bratřam hutřobne postrowjenja pošlaš na luby jatřowny swježen a na lětny žen našeje „Mašicy Serbskeje.“ Dajšo mě w gromaže z Wami se modliš, aby ten luby njebjaski Bog našu želawosć za serbski lud žognowaľ. Moje želo mam ten cas na polu litawskeje rěcy, ale hyšće přece som sobu žywy na tom lubym starym polu, zož som se poznaľ z Wami wšykny a na kotrymž so ja z Božeju pomocu nazijam dalej želaš.

K tomu želu słuša teke želo zagrananja prawow mašerineje rěcy napřešiwu nadpadowanjam šulskich a drugich chauvinistow, napřešiwu wšykny m takim lužam, kotrež ze zelezny m colom se njesromaju, tym žesom spiwaš daš „Muttersprache, Mutterlaut,“ kotrymž same z mócu bjeru a huanjaju tu lubu staru mašerinu rěc. Na tym polu — to wěm zawěseć — až moje hušej měry žywe cuša se přece zmakaš budu z Wašymi a cyleje Mašicy cućami.

Lec rownož som nimski rožony, abo lubej, rownož toho dla, až som Nimc a lubuju a cesćim swój narod a až wěm, co mašerina rěc a cuša, z njeju zwězane plaše a deje plašís, gaž cłowjecny narod njedej přiš do nejužnejšego zabluženja a naše žěši, ako how w Litawskej, do nowego tataństwa zapadnuš, — rowno toho dla moje cuše wote mnje požeda, aby ja prawdosće dla tek drugim njezawizowaľ, až lubuju nejhušši ludny dobyt看 a poklad, t. j. swoju mašerinu rěc.

Něto dejm chwataš z mojim litawskim želom, a ja by se wjaseliľ, kšěľ-li jaden abo drugi našych mlodych serbskich filologow teke tu rědnu, staru, ze serbskeju w blizkem zwězku stojecu litawsku rěc nahuknuš. — —

A nět njech jo mojemu pisanju kónc z tym, až dobremu a wěrnemu, prawje wjasoľemu a prawje pobožnemu, Boga se bojacemu a krala cesćecemu, wošcojski kraj a tež mašerinu rěc lubujecemu, ja ako Nimc z Wami zjadnany, ze ľdžami gnuša w mojima wocyma, našomu lubemu Serbstwu hunjasu dlymoko z hutřoby přiducu, ale husoko k njeju znijecu Slawu, Slawu, Slawu!

Luby njebjaski Bóg daj nam wšykny m dobre strowje a wjasoľe zasejwizenje.

* * *

Dr. Sauerwein je Němc z Bantelna w Hannoverskej, je někotre lěta mjez delnjołužiskimi Serbami živy byl a jich narěč dospolnje nawuknyl. To drje za njeho njeje čežko bylo, dokelž wón wjele druhich rěčow znaje, tola pak je to jara pěčne wopokazmo, zo je wón serbsku rěč horco lubować nawuknyl a k jeje zdzerženju w Delnej Łužicy po možnosći skutkuje. Wón je tež sobustaw Maćicy Serbskeje. — Snadž je wón potomnik limborskich Słowjanow a je najskerje Surowin rěkał, z čehož su jeho do Sauerweina překřćili.

Sm.

* * *

Škrjóč = šmrjóč, šmrěk; rědno = rjane; dŕymoka para = hluboke blóto; jatry = jutry (ostern); zagranjaš = zarěčować; se njesromaju = so njehañbuja; hušej měry = wyše měry; zmačas = zetkać; lec rownož = hač runje; až = zo; cuša zwězane = čuča zwjazane; plaše = plaća; deje = dyr-bja; gaž = hdyž; tužny = zrudny; tatanstwo = póhanstwo; kšěl = chcyl; wošcojski kraj = wóteny kraj, wótcina; ze lđzami = ze sylzami; znijecu = klinčacu; nimernje = wěčnje.

Słowjanski rozhlad.

Podawa M. Hórník.

Čechojo su za krótki čas 100.000 šesnakow za dotwarjenje wulkotneho českeho dźiwadla w Prahy nahromadźili, na kotrymž skutku je so tak rjec cyły lud wobdźělil. — Čěski wobdźělčik Hellwaldoweje knihi wo „zemi a jeje wobydlerjach“ spomina z česću na lužiskich Serbow a je přeswědčeny wo jich dalšim traću. — Knihikupc Urbánek wudawa z nowa jara přisprawy bibliografiski a z cyła literariski „Věstník.“ — Rudolf Pokorný započne „Knihownu česko-slovensku“ wudawać, t. j. zberku nawukowych a zabawnych spisow, kiž Słowaksku nastupaju, z dźěla w słowakskej rěči. — Rjane ilustrowane stawizny swětoweje literatury, wot Petru spisane, so po zešiwkach pilnje dale wudawaju. — „Sydom lět. w južnej Africy“ wot Dr. E. Holuba (Čecha) wozjewja so w někotrych rěčach na dobo. — Ilustrowany „Světozor“ podawa krótku rozprawu wo „Časopisu Maćicy Serbskeje.“

Nahladna „Biblioteka Warszawska“ (časopis za nawuku, wuměństwo a přemysło) poskića w štwórtym zwjazku teho lěta A. I. Parczewskeho kritiku wo poslednim lětniku „Časopisa Maćicy Serbskeje.“ — Polaerje we Waršawje přihotuja ilustrowany album k wužitku šlezyskich z hłodom čerpcjacych Polakow. Tajki album přinješe wjele pjenjez. Naši Serbja su při słabych mocach z najmjeńša něšto pjenježnych darow, přez redakciju „Kath. Pósla“ zběranych, na tón samy zamysl do Mikułowa póslali. — Henryk Sienkiewicz, kiž je dotal pod pseudonymom „Litwos“ pišal, wudawa swoje literarske dźěla.

Lětopis „Maćicy Serbskeje“ w Nowym Sadze (Neusatz) pod redakciju A. Hadžića podawa přehlad towarstwoweje dźělawosće wot 1826—76. — Towarstwa za serbsku literaturu su z cyła jara pilne. Tež časopisow je so w nowym lěće přisporilo.

„Ruskij filologičeskij wěstnik“ wukhadza nětko w druhim lěće porjadnje kóžde štwórcelěto pod redaktorom prof. Kołosowym. Do njeho pisaju najslawniši ruscy a někotři druzy słowjanscy rěčespytnicy. Jeho programm je podobny temu, kotryž „Archiv für slawische Literatur“ wot prof. Jagića w Barlinje wobkedźbuje. Tutón posledni časopis dźiwa tež na naše serbske wěcy; tak je w lětušim 4. zwjazku delnjoserbska spomnjenka „ein alter niedersorbischer Text“ wot Polaka V. Nehringa, profesora słowjanskich rěčow we Wróslawje.

Na serbsku rěč ani w cuzbje njezabywaju! Nahladny jendźelski rěčnik a spisowar Karl Kent w Londonje je krasnje čišćanu knihu wudał „Corona catholica“, t. j. jendźelski štyrirjadkowy epigramm na bamža w 53 rěčach wšěch dźělów swěta z wučenym jendźelskim zawodom. Mjez přeložerjemi su wšelacy wučeni a wosebni mužowje, kaž Magnusson, Max Müller, Nöldeke, Sayce, prync Louis Lucien Bonaparte (za baskisku rěč), William Bonaparte-Wyse atd. Mjez přeložkami pak namakamy tež naš rytmiski serbski, po słowje dokonjany, a runje tak krótki, kaž jendźelski original.

Z Budyšina a Łužicy.

* Towarstwo „Maćicy (Lužisko-)Serbskeje“ měješe srjedu po jutrach 31. měrca 1880 w Budyšinje swoju lětušu generalnu zhromadźiznu,

na kotruž bě so wjele wjacj sobustawow zešlo, dźyli hdy přjedy. Z rozprawy bě widjeć, zo je towarstwo w běhu lěta pod redakciju k. Hórnika tři zešiwki (58., 59. a 60.) Časopisa; pod rjadowanjom k. Fiedlerja knižku „Spěwna radosć“ t. j. zberku spěwow za serbske šule w serbskej a němskej rěči a pod zhotowanjom k. Rády serbsku protyku wudało. Nakład protyki (kalendarja) woprija 5000 a nakład šulskich spěwow 6000 exemplarow. W zańdženym lěće je 1 sobustaw wumrjel a 9 nowych sobustawow je přistupilo, mjez nimi knjeni Karolina Urbanowska w Kališu. Towarstwo měješe dokhodow 1939, wudawkow 1929 hriwnow, ma pak 1023 hr. zamoženja, kotraž je so w poslenim lěće wo 142 hr. přisporilo. Knihownja je wo 75 knihi přibyla a maćičny knihisklad je rozpredał wokoło 5000 protykw a nimale 1000 wšelakich knihow. — Maćica měješe dotal 4 wotrjady (sekcije), mjenujcy přirodospytny wotrjad, starožnostny, paedagogiski, rěčespytny (za hornjołužisko-serbsku rěč) a ma so hišće dramatiske a hudźbny založić. Dźiwajo na to, so w zhromadźiznje po namjeće k. Parčewskeho tež delnjołužiski wotrjad založi, kiž ma so wo kublanje delnjołužisko-serbskeje rěče a wo wudawanje serbskich knihi za Delnjołužičanow starać. Dokelž pak je na wudawanje knihi pjenjez trjeba, so postaji, zo ma k temu kóždy sobustaw (člónk) delnjołužiskeho wotrjada lětnje 1 hriwnu zaplaćić. Do tuteho wotrjada hnydom 40 sobustawow zastupi: 9 Polakow a 31 Serbow; a zo by so wudawanje delnjołužiskich knihi skerje započec móhlo, na to k. Parčewski 100 hriwnow dari a jedyn jeho přecelow tež teško pjenjez. Do předsydstwa tehole wotrjada so tři Delnjołužičenjo wuzwolichu: za předsydu k. Tešnar, za pismawjedźerja k. Jordana a za knihownika k. Kosyk. Přez to, zo je so šulski spěwnik „Spěwna radosć“ wudał a skoro do wšitkich serbskich šulow zawjedł, je „Maćicy Serbskeje“ tójšto exemplarow šulskich spěwow, wot k. kantora Pjekarja wudatych, na skládže ležo wostało, čehož dla maćičny předsydstwo wot zhromadźizny poručenosć dósta, so wo to starać, kak bychu so tež tute šulske spěwy k lěpšemu serbskich šulow wotbyłe a hdyž bychu so tež wjele tunišo předawać měle. Knjez farař Imiš potom rozprawu wo skutkowanju paedagogiskeho wotrjada „M. S.“ dawaše, při čimž rozestaja, kak je so z wudaćom „Spěwnje radosće“ mělo, što je při tym budyski šulski inspektor Dr. Wild za prócu měl, kak je tutón knjez z dobom z knjezom šulskim inspektorjom, šulskim radźielom Grüllichom w Lubiju za wudaće „bibliskich stawiznow“, wot knjeza wučerja Bartka w Nosaćicach w serbskej a němskej rěči spisanych, skutkował, a staji namjet, zo by so za to woběmaj knjezomaj šulskimaj inspektoromaj a wyše teho tež wysokemu kralowskemu ministerstwu kultusa a zjawneho wučěnstwa za jeho podpjeru trikrát dźakna Sława wunjela. Wšitcy přítomni postanychu a tajku slawu z horliwosću wunjesechu. Potom knjez farař Wjelan ze Slepeho zhromadźiznje wozjewi, zo ze statnje papjery, na 200 rublow wustajeneje, kóždolětnu dań „Maćicy Serbskeje“ dari, zo by ju wona serbskim spisowarjam na česne myto za spisy, wot nich za maćičny knižny nakład spisane, nałožiła: štož bu wot zhromadźizny z hri-motacej Sławu přijate. Skónčnje zhromadźizna dweju knjezow, kotraž staj serbsku literaturu z pjenježnymi darami bohaće podpjeraloj a hišće podpjerataj, jenohłósne za čestneju sobustawow „M. S.“ wuzwoli.

Zastojnicy serbskich towarstwow.

I. Towarstwo „Maćicy Serbskeje.“

Redaktor J. E. Smoleř, předsyda; farař M. Hórník, městopředsyda; kapłan M. Róla, pismawjedźer; překupc M. Mjeřwa, pokladnik; seminařski wyšši wučer K. Fiedler, knihownik, a měšćanski wučer Kapler, knihiskladnik. Wubjerkownicy: farař Imiš w Hodźiju, farař Jenč w Palowje, farař Dučman w Radworju, twarški mištr Wendler w Budyšinje.

II. Towarstwo „Lumir“ w Budyšinje.

Wyšši wučer Wjela, předsyda; literat Šolta, pismawjedźer; seminařski wyšši wučer Fiedler, hudźbny wodźićer; Dr. fil. Grólmus, zwjeseleniski zarjadnik; překupc Lorenc, pokladnik.

III. Zarěčanske serbske towarstwo.

Jan Młynk ze Zarěča, předsyda; Ernst Krawc z Łuha, městopředsyda; Jan Bohuwer Młynk ze Zarěča, pismawjedźer; Jan Engemann z Łahowa, pokladnik. Wubjerkownicy: Jan Wanak z Banec, Korla Traň z Kroćicy, Ernst Pěť z Wutołčic, Jan Hurban z Łuha, August Pěť z Łusća, Žur ze Sulsec.

Лужичанъ, ежемѣсячное изда-
нiе съ портретами славянскихъ со-
временниковъ.

Лужичан, мѣсечникъ са слика-
ма словенскихъ врстника.

Lužičan, mjesečník sa sli-
kama slovenskih vrstnika.

Lužičan, měsčník s podoba-
mi slovanských vrstnikov.

Lužičan.

Лужичанъ, мѣсечникъ съ обра-
зѣхъ на словѣнскихъ соврстници.

Lužycan, miesięcznik z wi-
zerunkami słowiańskich współcze-
sników.

Lužičan, měsčník s podo-
biznami slovanských vrstevníků.

Lužycan, mjasecnik z podo-
biznami słowjańskich casorownej-
kow.

Měsačník za pismowstwo, ryčespyt a narodopis

z podobiznami słowjanskich časorunikow, kaž tež z hudźbnymi a belletristiskimi přiłohami
po njewobmjezowanych časach.

Zamolwity redaktor a wudawař: J. E. Smoleř w Budyšinje.

Listy na mlodych Serbow.

(Pokračowanje.)

V.

V Břetislavě dne 26. května 1839.

Předrazí Slovanští Bratrové!

„Jak ve vlnách kdy tonou mořských dvě lodičky samotné,
už tak, dcerky, na Vás Slávie teskno hledí.“

Takto zpíval o Lužičech slovutný náš básník Jan Kollár. A my sme starostlivou myslí se ohledali na Vás, skoro-li již se dozvímy o úmrtí posledního Lužičana. Ale jako dennice, jenž po bouřné a hrůzy plné noci se zjeví na nebi a pozlátí pablesky svými háje a lesy vlastenské: tak i psaní Vaše ode dne 2. května 1839 nam zaslane vyjasnilo čela naše, utišilo bolestné srdce, setřelo z očí slzy padající. Tím nám bylo milejší to psaní Vaše, čím menší byla naše naděje o procitnutí tolikerymi bouřemi smítaného kmene lužického. Chvala Vám, že chráníte svatou národnost Vaši. Pevné můžete naděje býti, že jasnější budoucnost odmění prvých těchto kroků Vašich v národnosti směle učiněných.

Co se naši v nově se zmáhající národnosti dotýče, ta pěkné květy a užitečné ovoce nese a ze dne na den se více rozširuje. U nás se také ústavy pro řeč a literaturu slovan- skou zaráží, aby v nich budoucí učitelové národu lépe, než se to posud staválo, z ohledu národnosti vyučování býti mohli. Nebo nam posud scházelo na dobrých učitelích, ponevadž tací, kteří pohřížení v soběctví jsoucí, nebyli v stavě krásnějšího a jařejšího ducha v národu hluboce padlém vskříšiti a pozdvihnouti. Ale nyní se to všecko Bohu díka! mění; a my Slováci také zároveň jiných našich Bratrů Slovanů v literatuře a ná- rodni osvěť zmužile postupujeme. Takové sbory, v nichž se mladíkové slovenští v slovenské řeči a literatuře cvičí a vzdě- lávají, jsou v Levoči, St'avnici, Kežmarku, Prešově a jinde. Co se pak literaturu naší dotýče, ta se v posledních časích tak zmohla, že všechny třídy lidského vedení pilných a uče- ných dělníků nalezly. Tak dějepis, fizika, mathesis, vědy přírodní, bohosloví, filosofie, etymologie a kritika již mno- hými a důkladnými spisy rozšířeny a obohaceny jsou. Zvláště Šafařík, Palacký, Smetana v dějepisu, — v přírodních vědách, fizice, přírodopisu, nerostopisu, lučbě Presl, Amerling, Filyk,

(Serbski přeložk.)

W Presburgu (w Wuhersej), 22. meje 1839.
Předrozy Słowjanscy Bratřa!

„Jako byštej so w žolmach móřskich tepilej dvě samotnej
lódzičky, hižo tak, džówěičy!* na Waju Slawija styskno hlada.“

Takle spěwaše wo Lužicomaj náš khwalobny pěsnjer Jan Kollár. A my smy so ze starosciwej myslu za Wami wohlado- wali, hač hižo tak skoro zhonimy wo wumrjeću poslednjeho Luži- čana. Ale kaž zernička, kiž po njeměrnej a hrozy počnej noci so na njejbu zjewi a ze swojim blyskotanjom wótcnokrajne haje a lěsy pozloči: tak je tež Waš list wote dnja 2. meje 1839, nam póslany naše čola wujasníl, bolostne wutroby wokřewíl, z wočow padace sylzy zetrěl. Tutón Waš list běše nam čím lubši, čím mjeńša bě naša nadžija na wotcućenje lužisko-serbskeho splaha, wot tejko wi- chorow tam a sem mjetaneho. Khwalba Wam, zo swoju swjatu na- rodność zakitujeće. Wy móžeće wěsteje nadžije być, zo jasnša přichodnosť přenje Waše kroče, za narodnosť khróble sči- njene, bohaće zaruna.

Štož našu z nowa so pozběhowacu narodnosť nastupa, ta pěkné kwětki a wužitne plody njese a so dzeń wote dnja roz- šěrja. Pola nas so tež wustawy za słowjansku řeč a literaturu založuja, zo bychy so w nich wučerjo ludu lěpje, hač je so dotal stało w napohladu na narodnosť wuwučec móhli. Přetož my mějachmy dotal njedostak na dobrých wučerjach, dokelž tajcy, kiž běchu ponurjeni w sebičnosť, rjeńšeho a sylnišeho ducha w ludu, hluboko padnywším wubudzić a pozběhnyć njemóžachu. Ale nětko so to wšitko, Bohu džak! měnja; a my Słowacy tež pornjo druhim našim Bratram Słowjanam w literaturje a narodnej woswěće mužscy pokračujemy. Tajke zjenoćeństwa, w kotrychž so slowascy młodžencowje w slowaskej řeči a lite- raturje wuwučuja, su w Lewoči, Šcawnicy, Kežmarku, Pre- šowje a druhdze. Štož pak našu literaturu nastupa, ta je so w posledních časach tak posylnša, zo su wšitke džělby ludža- ceho wjedženja pilných a wučených džělačerjow namakali. Tak su historija, fizika, matematika, přirodopis, bohosłowje (theologija), filozofija, etymologija a kritika hižom z mnohimi a dokładnymi spisami wobohačene. Wosebje pak Šafařík, Pa- lacký, Smetana w stawiznach, — w přirodnych wědomnosťach,

Šadek a jini, — v filosofii Palacký, Marek, Kuzmany, v etymologii a kritice Dobrovský († 1829), Šafařík, Kollár, Čelakovský, zvláště pak v kritice diplomatické Palacký. Basniství hvězdy jsou Kollár, Holly, Čelakovský.

Časopisectví se také zmáhá; máme posud 10 vycházejících časopisů, tu politického, tu belletristického obsahu. Z těchto bychom zvláště „Květy“ i Vam poručeli. Vycházejí v Praze u Pospíšila. My čítáme i srbské i illyrské i polské noviny. Wúbec vzájemnost literární u nás kračí ku předu.

A tak abyste i Vy za příkladem všech Slovanů u vzájemnosti pokročili, hled'tež že se čím blíže k nám Česloslovanům, k nimž Vaše nářečí náleží, písemnou řečí přiblížíte. Mírně totiž, že kdybyste z počátku aspoň dobropísemnost československou přijali, později pak formy mluvnické, které slovanské jsou, zaměnili za ty, které nejsou spřízněné z duchem řeči slovanské, že, pravíme, způsobem tímto byste nejlepší vzájemnost napomohli. Takto činíme my Slováci, tako činí Horvaté, Krainci, Stajerci a jini, připojující se Gájovskému pravopisu. My Vám k tomuto cíli na Vaši žádost knihy české pošleme, abyste poznávše přednosti našeho nářečí, nimi dle potřeby své okraslili, a jak ku krasovědné tak i mluvnické a logické dokonalosti přivedli.

Tímto svazkem vzájemnosti a bratrské lásky spojení bud' tež i dale laskou svou nam nakloneni, jakož i my Bratrimí Vašimi byti njeprěstanemy.

Miloslav Jos. Hurban, dopisovatel a dohledáč knihovny. Jan Drahotín Ondruš, mistoknihovník. Horislav Škul-tety, účtovník. Mluvolub Repický, vyboru předsíci. Jan Dalibor Zimáni, dopisovatel. Benjamin Pravoslav Červenak, náměstník professorátu slovanského na lyceum. Luboslav Michalowič, dopisovatel. Bohuslav Nosákar, dopisovatel.

Prave ted' došel nás list ze Štyrského Hradca, v němž nám veselá a radostná zpráva o procitnutí tamějších Slovanů se podává. Hle! duch času; a tento nám nese v jasnější budoucnosti slovanské spasení.

* Tutej dvě džóvíčicy stej Hornja a Delnja Lužica. ** Nětko maja Čechojo a Słowacy 151 časopisow a nowin. *** Ludowit Gaj bě nowy česki prawopis, po kotrymž smy tež tutón naš lužiskoserbski zestajeli, do khrowskeje literatury zawjedl, a Słowency jón tež bórzy přijachu. Prjedy běše w Awstriji 6—7 słowjanskich prawopisow a kóždy bě hinajši.

Přispomnjenje. Tehdomniši českosłowaski prawopis smy tudy do nětčějšeho přeměnili.

VI. Němski list.

Görlitz, 20. Juli 1840.

An den Verein der Gymnasiasten in Bautzen für wendische Sprache.

Bei der aufrichtigen Freude, mit der ich im vorigen Jahre Nachricht von der Stiftung Ihres Vereins empfang und auch meinerseits begrüßte, gewährte es mir auch jetzt wieder grosses Vergnügen, zu erfahren, dass Sie in Ihrem löblichen Streben beharren und schon dankenswerthe Resultate erzielt haben. Unserm Vaterlande, der Lausitz, und vorzüglich dem Serbenthume thut es recht Noth, dass besonders die Jüngeren, welche sich der Wissenschaft weihen, mit Liebe zum Vaterlande und dessen Wissenschaften erfüllt werden, und dass sie gleichsam mit der Muttermilch den Beruf und die Befähigung zur Thätigkeit für heimathliche Interessen einsaugen, damit recht viele Forscher und Kämpfer gebildet werden. Daher bin ich sehr erfreut, dass sich neben die Vereine auf den Universitäten, dem ältern zu Leipzig und dem jüngern zu Breslau, ein dritter auf dem Bautzner Gymnasium gestellt hat und hoffe das Beste von diesem neubelebten, vereinten Streben. Genehmigen Sie die Versicherung meiner Achtung und Theilnahme, und das Anerbieten meinerseits nach Kräften Ihre Zwecke und Bestrebungen zu unterstützen.

fizicy, prirodopisu, mineralogiji Presl, Amerling, Filyk, Šadek a druzy, — w filozofiji Palacký, Marek, Kuzmany, — w etymologiji a kriticy Dobrovský († 1829) Šafařík, Kollár, Čelakowski, wosebje pak w diplomatiskoj kriticy Palacký. Pěsnistwa hwězdy su Kollár, Holly, Čelakowský.

Časopisowstwo tež přibywa; mamy dotal 10** wukhadžacych časopisow, tu politiskeho, tu belletristiskeho wobsaha. Z tych bychmy wosebje „Kwěty“ tež Wam poručeli. Wukhadžeja w Prazy pola Pospíšila. My čítamy tež serbske, illyrske a pólske nowiny. Z cyla literarna wzajomnosć pola nas do přédka krača.

A zo byšće tež Wy za příkladem všech Słowjanow we wzajomnosći (gegenseitigkeit) pokročili, hladajće, zo so čím bliže k nam, Česlosłowjanam, k kotrymž Waša narěč słuša, z Wašej pisnej řeču přiblížíte. Měnimy to, zo, hdy byšće ze spočatka z najmjeńša českosłowaski prawopis přijeli, pozdějšo pak formy řeče, kotrež su słowjanske, z tymi wuměnili, kotrež njejsu přihódne duchej słowjanskeje řeče, zo byšće, kaž prajimy, na tajke wašnje wzajomnosći najlěpje pomhali. Takle činja Khrowatojo, Krajncy, Štyrscy a druzy, zjednočuju so k Gajowskemu*** prawopisu. My Wam k tutemu wotpohladanju po Wašim žadanju česke knihy pošcelemy, zo byšće, poznawši wosebnosće našeje narěče, z nimi po potrebjce swoju porjedžili, a kaž k aesthetiskoj tak tež k rěčniskej a logiskej dokonjanosći přiwjedli.

Z tymle zwjazkom wzajomnosće a bratrškeje lubosće zjenceni, budžće nam tež dale ze swojej lubosću naklonjeni, jako tež my Waši bratřa być njeprěstanjemy.

Runjte nětko doúdze nas list ze Štyrského Hradca, w kotrymž so nam wjesele a radostne rozprawy wo wotcučenju tamnišich Słowjanow podawaja. Hlaj! duch času; a tutón nam njese w jasnej přichodnosći słowjanske wumóženje.

Redakcija.

Redakcija.

(Serbski přeložk.)

W Zhorjelcu, 20. julija 1840.

Na towarstwo gymnazijastow w Budyšinje za serbsku rěč.

Při wěrnej radosći, z kotrež w zadržanym léce powjesć wo založenju Wašeho towarstwa dóstach a tež z mojeje strony postrowich, dawaše mi to zaso wulke wjesele, nazhonić, zo Wy w swojim khwalobnym prócowanju zawostawaće a sće hižom džaka hódne resultaty dosčahnyli. Našemu wótcnemu kraju, Lužicy, a wosebje Serbowstwu je prawje jara nuzne, zo so wosebje mlódši, kiž so wědomosći poswjećēja, z lubosću k wótcnemu kraju a jeho wědomosćam napjeluja a zo, tak rjec, z maćernym mlókom powołanje a kmanosć k skutkowanju za domjace interessy do so cycaja, zo by so prawje wjele spytnikow a wojowarjow přihotowało. Duž sym jara zwjeseleny, zo je pornjo towarstwomaj na universitetach, staršemu w Lipsku a mlódšemu w Wrótsławju, třeće na budyskim gymnaziju stupiło, a nadžijam so najlěpšeho wot tuteho nowowožiwjeheneho, zjenceneho prócowanja. Dowolće mi wuprajenje mojeho wutrobneho počesćowanja a džělbranja, a poskićenje, z mojeje strony po mocach Waše wotpohlady a prócowanja podpjerać.

An Ihren slavischen Studien Theil zu nehmen, erlaubt mir weder der Beruf noch die Zeit, da ich beim besten Willen mich nur ganz oberflächlich damit beschäftigen kann; doch darf ich vielleicht hoffen, Ihnen in vorkommenden Fällen bei Besorgungen in Görlitz und Breslau nützlich zu sein; noch mehr aber, wenn Sie neben Verfolgung des Hauptzweckes auch die übrigen lausitzischen Wissenschaften: Geschichte, Geographie und Volksthum nicht aus den Augen lassen. Als Beweis meines Antheils an Ihrem Streben übersende Ihnen beifolgende 20 Schriften.

Mit besondrer Hochachtung

Adolf Rösler, *philolog. cand.*

Přispomnjenje. A. Rösler běše ze Zhorjelca, hdžež běše jeho nan wučer na tamnišim gymnaziju. Jako bě A. R. přjedy dvě léce w Barlinje klassisku filologiju studował, so 1838 na universitet do Wrótslawja přesydlil, hdžež so bórzy z J. E. Smolerjom, studentom duchownstwa, zezna, kotryž běše tam něšto přjedy ze swojimi, tež na duchownstwo studowacymi krajanami, mjenujcy z kk. Wjelanom, Markusom, Wařkom, Rādu, Warnačom, Symankom atd. lužiskoserbske zjenoceństwo založil, kotrehož sobustawy so w swojich skhadzowankach w serbskej řeči wudokonjeć pytachu. K tutemu serbskemu zjenoceństwu so wosebje přez Röslerowe prócowanje tójšto wrótslawskich studentow z němskeje Lužicy jako wotdželenje za powšitkomnu lužisku historiju, geografiju a narodopis přiwđa, tak zo so ze serbskich a němskich sobustawow po krótkim času „Towarstwo za lužisku historiju a řeč na wrótslawskim universiteće“ založi. — Tuto towarstwo je něhdže hač do lěta 1848 wobstało, tehdy pak najbóle teho dla zastało, dokelž tam na studentach serbskeje lužiskeje narodnosće pobrachowaše. — Smoler bě so w kónc lěta 1845 do Lipska přesydlil Rösler pak wučerke město na gymnaziju w šlezynskej Wolešnicy (Oels) dóstał, hdžež jeho 1848 za zapóslanca do němskeho parlamenta w Frankfurće nad Majnom wuzwolichu. Wón tež po rozwjazanju parlamenta w Frankfurće wosta a to jako sobustaw tak mjenowaneho „rumpfparlamentu,“ kiž bu skónčnje wot wojakow rozehnaty a jeho sobustawy na wšelake němske twjerdžizny wotwjedžene. Röslera na Hohenasperg tyknychu. Wot tam wón bórzy do Ameriki čekny, hdžež je za někotre měsacy na kholeru wumrjel. — Škoda wo njeho! Wón běše wobdarjeny člowjek a měješe, hač runje zažrany Němc, tola přecelniwe začuća za Słowjanow, wosebje za tych, kiž w němskim khěžorstwje bydla. Wón je so tež z R. Blumom swěru na wujednanju a spisanju resolucije wobdžělil, kotruž frankfurtski parlament za Słowjanow, w Němcach bydlačych, wuda. My smy ju w č. 5 „Lužičana“ 1879—80 wotčísćeli.

Z wosebnym počesćowanjom

Adolf Rössler, kandidat filologije.

Prěnja běla róža.

(Po druhosłowjanskim wot J. B. Š.)

(Skónčenje.)

„Ale Róža, powjedaj dale, ja će prošu!“ ta mała běla kwětka zaso poča; powjedanje běše jej tak zajimawe bylo, zo swoju wšědnu bojazliwosć cyle zabu. „Praj, na druhi dzeń, po tym zo běše nas tak wusměšil, přileći wón to zaže k tebi?“

„Tón dzeń mi žaneje radosće wobradžil njeje“, Róža wotmołwi. „Běše to wčera. Zaso wuhladach před sobu nic jeho, ale tamneho přečiwneho wulkeho Bruka.“

„Podarmo hišće jemu wy stajnje wěriće, wón z hłowu wijo wospjetowaše. Wčera su was moje słowa ranile; ja mějach njeprawo; ale skónčnje džě ja tež z kamjenja njejsym, runjež z krutym worclom pokryty był; ja běch so rozhuńwał; a dokelž běše mi was žel, cheych was přeswědčić, zo je wón wo prawdze njebolak přenjeho rjada! A što dha je was tak k njemu čahnyło? To mój rozom njewopřija! Hubjeny slěpc je: jeho řeče a skutki a čuća a sama drasta, wšo je prózdne, jenož hoły wětřik! Nochcu so přezběhować, ale pomyslće sama, sym dha ja snadž tajki? Ja sym praktiski muž a solidny; a zakitač bych při skladnosći wjedzał, nic z hołymi słowami, ale ze swojej wosobnej zmužitósću! Chcyła pohladač, z kajkeho metalla je moja bohata, blyskotata drasta wutočena! We mni byšće někoho měla, na kotrehož móhla so zepjerač, ja so was šemu Mjetlej njerunam, kotrehož móže najsnadniši stork štó wě hdze šwórnyc, snadž cyle zaničić . . . A hdy byšće wy wjedžala, na koho je was přeměnil; hdy byšće . . .“

„Přestańće! ja Bruka přetorhnych. Wašeje zlóšće na Mjetla dla was jenož zacpiwam; ja wam nihdy njewěrju.“

„Haj, ja jemu njewěrjach. Ale slóncu hižom wysoko na njebju steješe, Mjetl pak tu přeco hišće njeběše! Džensa pak na žane wašnje smilna byč nječam, sebi pomyslich; chcu jeho

So na Wašich słowjanskich studijach wobdžělil, to wšak mi ani powołanje ani čas njedowoluje, dokelž móžu so při najlěpšej woli z nimi jenož cyle zwjeršnje zanošec; tola směm so snadž nadžiječ, Wam w potřebje při wobstaranjach w Zhorjelcu abo Wrótslawju wužitny byč; hišće bóle pak, hdyž Wy nimo hłowneho wotpohlada tež druhe lužiske wědomosće: stawizny, zemjopis a narodopis z wočow njepušćice. Jako dopkazmo mojeho džělbraća na Wašim prócowanju sčelu Wam pipoloženych 20 knižkow.

z porokami posypać; abo bych jemu wodała, kaž wčera? Slóncu pak so hižom khować poča, a wón tu přeco hišće njeběše! Stysk, zly stysk, kaž surowy njesmilny had na mnje přileze, přeco bliže a bliže přistupowaše; hižom cheych mje zadusyc, mje wbohu khudžinku — pójrjeć . . . Ně, ně! to byč njemóže! ja zawołach; ja chcu žiwa byč, chcu wěrić, lubować, ja chcu zbožowna byč! Ja chcu wěrnosć zhonić, a wšo so wujasni! Tu Solobika wuhladach, teho sameho, kotrehož slyšach, hdyž běše přeni raz Mjetl ke mnje přilečil. Kaž budžiše moje čerpjenje wuhudał, kaž budžiše mje tróštować cheyl, wón na blizkej hałožcy ze wšěch mocow spěwaše. Štóž je wot njebja z tajkim darom wobdarjeny, dyrbi pěkný a dobry byč, ja na njeho zarěčach. Hnydom wón swój spěw přetorhny a kedžbnje a zrudnje na mnje posluchač poča.“

„Ty sy spěwar lubosće, jeje radosćow a jeje zrudoby; ty mje zrozumiš, tak ja skónčich: njezapowjez so, budž mi w přecelstwje z pomocu! leč . . . pytaj jeho! . . . Ty móžeš lohcy wšudze pohladnyc, wšudze maja će radzi: w krasnych zahrodach, a w drěmacym lěsu, a w cařskich hrodach, a w khěžcy khudeho . . . A hdyž jeho nadeńdžeš, to jemu wo mni powjedaj, a kak so mi styska; ale, wo to će prošu, kedžbuj, zo by jeho njerozhněwał, ani jeho njeranił; a woprašej so jeho . . . hdy wón zaso ke mnje přindže? . . .“

„Solobik lečiše. Ja čakach, žedžach cyłu hodžinu! Njewěm, kak je to při druhich stworjenjach, ale za nas kwětki je hodžina hižom wulki džěl našeho žiwjeńčka. Ale wšo so minje; ja tež tule hodžinu přetrach.“

„Tu so Solobik wróci.“

„A kaž so zda, je tež Mjetl z nim! Ja to wjedžach wo tym běch přeswědčena! . . . Ně, to so zablyskny — ja so mylach.“

Redakcija.

„Solobik běše so sam wrócił; wón so na tu samsnu ha-
ložku synje a mjelči . . .“

„Sy jeho nadešol? . . . Sama njewoprijam, kak mējach
dosahacych mocow, so jeho woprašeć.“

„Nadeńdzech jeho.“

„A što dale? . . .“

„Wón wo tebe njerodzi.“

„Praj mi cyłu wěrnosc, njebój so wo mnje, ja sym
sylna . . .“

„Spytaj jeho zabyć.“

„A hdže sy jeho widzał? Z kim?“

„Hdyž je sebi Solobik zamyslił a ryčeć nochce, dha njech
je; ja wam tu wěc rozpowjedam, so tón wulki Bruk do nas
měšeć poča. (Ja ani pytnyła njeběch, zwotkel so wón wza.)
Ja sebi wjesele sčinich,“ wón džeše, „potajnje za Solobikom
slědzić. Wón je jenož, nimo lečo, wašeho přecela nadešol,
hdžež jeho ani njebudžiše pytał, tam, hdžež sym jeho ja wčera
a džensa widzał, — w susodnej solotowej zahrodce pola
Slónčneje Róže: ta tež je jeho nowa lubosc.“

„W solotowej zahrodce! Slónčna Róža! . . . ja zawołach.“

„Slónčna Róža?! Slónčna Róža!“ z najwjetšim zadži-
wanjom cyły chor kwětkow, Róži připosluchawšich, kaž echo
wospjetowaše.

„Haj! moje přecelnicy a towarški“ Róža na wothlós roz-
horjenych kwětkow wotmolwi.

„Ja sym připosluchał rozrěčowanju mjez wašim wotpó-
slancom a Mjetlom, Bruk dale ke mnje džeše; z kajkej za-
horjenoscú a z kajkim zatorhnenjom Mjetl wo Slónčneje Róži
ryči: Skónčnje, wón rjekny, sym nadešol tón ideal, za kotrymž
sym žedziacy swoje cyle žiwjenje slědził. O, Slónčna Róža!
Moja přenja woprawdžita, moja poslenja lubosc! Zraduj so,
Solobiko, na jeje wulkotnej podobje, na jeje nadobnym próco-
wanju, swětej wo prawdže z wužitkom być, na jeje krasnej
žoľtej barbje! Kak hinite a wostudle su wšě kwětki na swěće
w přirunanju ze Slónčneje Róžu! wosebje pak moja poslenja
znata, Černjowa Róža! Ach, skónčnje sym so nětko tola wot
njeje wotrjekl! Takle wón rěčeše. A je-li zo ja lžu, Bruk
přistaji, to njech mje Solobik přepokaza.“

„Ale Solobik mjelčeše.“

„Wodaj, wón čicho rjekny a z křidleškomaj machny:
nětle cí spěwać njebudu; znate zynki, kiž će něhdy rozwjese-
lichu, bychy twoju bol jenož hišće přisporile.“

„Slónčna Róža — to je tola směšnje! ja rjeknych a so
wusmjec spytach — ale ja njemóžach. A něšto spodziwne
počach začuwać: w powětre běše horco, haj tužno, mje surowa
zyna přeběhuje, a něšto kaž mróz, naš najhórši njepräcel, mje
spěšnje wobjima. Je dha snadž hižom zyna? so prašam. Ale
ně, wšo je z mlódnjej zelenju pokryte, wšo kćeje, škowrončki
wjesele spěwaju — nětle je léce, naš najzbožniši čas! . . .
Pře čo dha ja tak mjerznu?“

„A ja čujach, kak tale njewoprijomna zyna hluboko, hlu-
boko do mnje začahny, kak moje čerwjene lopješka zblědnu,
kak w nich poslenje krepki krwě zmjerznu a lód bywaja —
wjacy ja njepomnu: ja do čězkeje womory padžech.“

„Hdyž džensa rano wotcućich, so samu njespóznach: ja
běch wša běla! . . . Moje powjedanje je skónčene. Wo jene
hišće was prošu: pomodlće so za mnje! . . .“

Róža womjelkny. Džeň hižom k kónceje džeše. Kwětki

a rózički běchu tak hnutě, zo ani swojeho džělbraća Róži wu-
prajic njemóžachu. Wšě wone pobožnje swoje hłowčki skhi-
lichu a so mjelčo modlic počachu. Róža z džakownoscú na nje
pohladny. Dvě wulkej rosnyej kapcy na jeje bělych lopješkach
třepjetašej. Jena so čězko dele kuli. Druhu pruha zakha-
džaceho slónca zadžerža; z luboscú a sobuželnoscú ju wona
wokoši — a kapka so zhubi.

Wšitko běše woćichlo. Na dobo Solobik zaspěwa. Tónle
spěw jeho prjedawšim spēwam runja njeběše! z njeho klinčeše
někajka njewšědna, swjatočna zrudoba. Róža pak hlós přecela
spózna. „Mój Solobiko . . . měj džak!“ wona hišće zašepťa.
A tujana přez solobikowy spēw, wohrěta wot slóčneje pruhi,
spokojena přez modlitwu kwětkow Róža zdrěmny. Jene běle
lopješko zatřepjeta a wotpadže, potom druhe, třeće . . . Róža
na wěčne wusny. Poslenja slónčna pruha hišće ju, jako
pohrjebna fakla, wobswěći, pohrjebny spēw Solobika hišće dale
klinčeše a kwětki so modlachu.

Tak Solobik, kwětki a slónčna pruha Bělu Róžu khowachu.

Mjez tym pak w čišnje rozšěrjacej so hwězdneje nocy
wokoło mrějaceje Běleje Róže so pukać a k žiwjenju wotcućec
poča jeje džěco, a — o dziw! — to džěcatko je tež cyle
běle! . . . Kwětki běchu wot tehle napohlada tak zadžiwane
a hnutě, zo na wokomik so modlic přestachu.

„By snadž lěpje bylo, hdy bychmy temule wbohemu džě-
catku potajnosć jeho běleje drasty wupowjedale?“ so ze staros-
ćiwym njerozomom jena druha praša.

„Pře čo?“ Lilija rjeknje: „njech tole mlode stworjenčo
ženje njezeznaje hórkosće, kótřež su přenju Bělu Róžu po-
trjehile.“

A mloda Běla Róža bjez staroscow, z radoscú žiwjenje
wita, njewjedzo, zo su na swěće čězke čerpenja, a njepytnywi,
zo so w tej samej minuće nad njej zraduja ze swojeje nje-
dopcějomeje wysokosće miriady hwězdow a so ze žohno-
wanjom dziwaja nad jenym najwjetšich dziwow swěta: nad
narodom a rjanoscí móličeje kwětki na zemi.

Swjata čisina so bóle a bóle rozprästrjewaše, nóc so přeco
niže dele spusćowaše a hižom, kaž z čěmny krywadlom,
kwětki wodžewaše. Ale wone hišće wusnyle njeběchu. . .
Hłowčki skhiliwi, wone něšto šeptachu: powětr so z dziwnymi
wónjami napjelni: to běše horca modlitwa kwětkow.

(Kónec.)

Su běle włosy wo prawdže znamjo němskosće?

Dokelž je romski spisowar Tacitus* w jenym swojich spisow
na to spomnił, zo mējachu Němcy, kotrychž je wón widzał, běle
abo bóle načerwjen włosy, dha su so nowiši Němcy, na tuto
wuprajenje so powołajo, bělych włosow, tak rjec, mocowali,
prajicy, zo je bělowłosatosć znamjo němskosće. A zo bychy
to čím lěpje dopokazać móhli, su z dowolnosću němskeho knje-
žerstwa po wšěch šulach němskeho khěžorstwa napisac dali,
kak wjele je tam džěci z bělymi abo naběl włosami a z
dobom z módrymaj woćomaj.

Tajkeho wotpohlada dla je so do septembra 1877 z naj-
mjeńša 2,114,553 džěci, do šulow němskeho khěžorstwa kho-
džacych, wobhladało a po barbje jich włosow a woćow zapisało.
A što tutón zapis pokazuje? Wón pokazuje, zo je tam, hdžež
přeněmčeni Słowjenjo abo hišće tučasni Słowjenjo w Němcach

bydla, jako w Oldenburskej, Pomorskej, Meklenburskej, Brunswikskej, Hanoverskej, w provincy Pruskej, w Bremenskej, Lübeckskej, w provincy Sakskej, Poznańskej, Šlezynskej a Brandenburgskej, najwjacy ludźi z bělymi włosami a módrymaj wočomaj, a zo je tam, hdžež su korjeńscy Němcy, lud najbóle z brunymi włosami a z brunymaj wočomaj.

A štož saksku a prusku Lužicu nastupa, dha Dr. Virchow w swojej, w Konstancu při skladnosći VIII. zhromadźizny němskeho anthropologiskeho towarstwa dźeržanej rěči praji:

„Es giebt nicht mehr viele Länder Deutschlands, in denen die Gegensätze (bezüglich der Haar- und Augenfärbung) in der Bevölkerung so scharf hervortreten, wie im Königreich Sachsen: einzelne sächsische Amtsbezirke, nämlich Bautzen und Zittau haben noch heut zu Tage eine wendische Bevölkerung. In Bautzen ist dies so ausgeprägt, dass auf dem Lande noch gegenwärtig die wendische Sprache wirklich geredet wird, während dies in Zittau** nachgelassen hat. Immerhin ist der Gegensatz dieser Bezirke ein erheblicher, und obwohl in älterer Zeit das ganze Königreich Sachsen von einer slavischen Bevölkerung eingenommen war, so ist doch die Germanisirung an den übrigen Stellen vollkommen, und es ist durch die Einwanderung eine grosse Masse rein deutscher Elemente eingeführt worden. Nun war ja, wie Sie wissen, einmal die Frage aufgeworfen, ob nicht die braune Farbe durch die Slaven in das deutsche Wesen hereingekommen sein möchte, ob nicht wenigstens im Norden und Osten die brünetten Elemente ursprünglich slavische seien. Diese Frage hat ein sehr grosses Interesse. Wie ist nun in Sachsen, wo wir noch eine slavisch sprechende Bevölkerung haben, das Verhältniss? Est ist schon im Correspondenzblatte des Vereins darauf hingewiesen worden, dass gerade in Sachsen die Blonden in den wendischen Bezirken die Majorität haben. Wenn sie die Haarfarbe-Karte betrachten, so werden Sie sich überzeugen, dass die am stärksten blonden Punkte auf den preussisch-wendischen Theil fallen. Es ist der Kreis Spremberg, der hier am stärksten hervortritt; aber auch um ihn herum sitzt eine ziemlich helle Bevölkerung, erst weiterhin kommt eine dunklere. Bautzen ist etwas dunkler, als Spremberg, während Zittau wieder etwas heller ist. Auch die ausgezogenen Zahlen ergeben, dass im Königreich Sachsen grade diejenige Combination, welche wir vorangestellt haben und welche eigentlich den klassisch-germanischen Typus ausdrückt, am häufigsten unter den Wenden vorkommt. Ich habe 4 Verwaltungsbezirke zusammengestellt: Zittau, Bautzen, Chemnitz und Zwickau; letztere beide liegen am linken Elbufer. Es stellt sich nun merkwürdiger Weise heraus, dass Zittau, welches unmittelbar in Böhmen hineingeschoben ist, 34 Procent Blonde, Bautzen 32, Chemnitz 28 und Zwickau nur 27 Procent hat. Das Blonde nimmt also in dem Masse ab, als das deutsche Wesen zunimmt.“

„Tajkich krajow w Němcach wjele wjacy njeje, w kotrychž nawopačnosće (w nastupanju włosow a wočow) w ludu tak wótrje wustupuja, kaž w sakskim kralestwje: jenotliwe sakske zastojnske wokrjesy, mjenujcy budyski a žitawski, maja hišće džensniši džen serbskich wobydlerjow. W budyskim je to tak wurazne, zo so na wsach hišće nětko serhska rěč wo prawdze rěči, w žitawskim** je pak to wopřestało. Tola je nawopačnosć tuteju wokrjesow wažna dosć, a hač runje běše w staršim času cyle sakske kralestwo wot słowjanskich wobydlerjow wobsadžene, dha je tola přeněmćenje tych druhich krajow dospołne a je so ze zasydlenjom wulka mnohosć čistoněmskich elementow do kraja zawjedło. Wšak běše, kaž Wy wěšće, junu prašenje stajene, hač njeje bruna barba wot Słowjanow do němskosće přinjesena, hač njeběchu z najmjeńša w sewjeru a ranju brunojte elementy přenjetne słowjanske byle. Tuto prašenje je jara zajimawe. Kajka je nětko w Sakskej, hdžež mamy hišće słowjanscy rěčace wobydlerstwo, tuta poměra? W „Correspondenzblatt“ towarstwa je so hižom na to pokažalo, zo maja runje w Sakskej blóndinojo w serbskich wokrjesach wjetšinu. Hdyž Wy włosobarbnu khartu wobhladnjeće, dha so předswědčiće, zo maja so najbóle blóndske punkty w prusko-serbskej džělbje. Je to hródkowski wokrjes, kiž tudy najwjacy wustupuje; ale tež wokoło njeho sedži khětro jasne wobydlerstwo, hakle potom dale je čěmniše. Budyski wokrjes je čěmniši, dyžli hródkowski, mjez tym zo je žitawski zaso wo něšto jasniji. Wučehnjene ličby tež dopokaža, zo so w sakskim kralestwje runje ta kombinacija, kotruž smy do přédka stajili a kotraž po prawom klassisko-germaniski typus wurazuje, najhusećšo mjez Serbami namaka. Ja sym 4 zarjadne wokrjesy pornjo sebi stajil: žitawski, budyski, chemniski a cwikawski; wobaj posleńšej ležitaj na lěwym brjohu Łóbjja. Tu so na spodźiwne wašnje pokaže, zo ma žitawski, kiž je njeposrednje do Čech zasunjeny, 34 procentow blóndinow, budyski 32, chemniski 28 a cwikawski jenož 27 procentow. Blóndinstwo po tajkim w tej měrje wotebjera, w kotrež němskosć přibjera.“

Što po tajkim z tych dopokazmow slěduje, kotrež je Dr. Virchow, tutón najlěpši němski anthropolog, w Konstancu swojim poslucharjam k nawjedženju dał? My směmy drje na jich zakładže khróble rjec: Zo su Němcy, kotrychž je Tacitus widzał, běle a načerwjene włosy měli; to je za njeho wěsta wěrnosć byla, ale zo je to nětko přečiwo wěrnosći, hdyž Němcy wudawaja, zo su běle włosy najwosebniše a najwažniše znamjo němskosće. Wjele wjacy hodži so po Virchowu prajić, zo su w němskim khězorstwje w něčišim času běle włosy wurazne znamjo słowjanskosće, kaž to krajiny a kraje dospołnje dopokazuja, hdžež so hišće słowjanscy rěči abo hdžež je so Słowjanstwo přeněmčiło.

Po tajkim budže nětko ta zasada prawa a wěrna: w němskim khězorstwje maja nic jeno Słowjenjo ale tež Němcy běle a brune kaž tež čorne włosy. To su Němcy sami wuslědzili a njehodži so teho dla z włosow samych dopokazać, što je słowjanskeho a što je němskeho rodu.

J. E. S.

* Rómski stawiznopisar Tacitus je so najskerje w léce 60 po Khrystusowym narodže narodzil a běše wysoki rómski zastojnik. W swojim spisu „de Germania“ wón praji: *Unde habitus idem omnibus: caerulei oculi, rutilae comae.* To je: Čělna podoba je wšěm Němcam jenajka: módrej woči, načerwjene włosy.

** W tym, zo ma žitawski krajina hišće džensa serbskich wobydlerjow, hač runje je tam serbska rěč wopřestała, je Dr. Virchow mylił. Po našim zdaću je wokolnosć Žitawy najskerje bóle čěska, dyžli serbska byla, kaž je to mjenje a wjacy ze serbskeho dialekta slyšeć, kotryž so

wokolo města Lubija (Löbau) řeči. Na to, zo je w žitawskej wokolnosći wosebje česka řeč knježila, snadž tež to pokazuje, zo so we wšelakich žitawskich překupskich předawarňach hišće džensniši dženi předawarŋi a předawarjo, českeje řeče mócní, teho dla džerža, zo bychu Čecham a Čechowkam, tam na kupowanje přikhadžacym, z pomocu českeje řeče poslužec móhli.

Parallelism słowjanskich narěči.

Přinošk k słowjanskemu prirunowacemu řečespytej. Wot J. E. Smolerja.

II.

Starosłowjanski samostatny mjehki nosowy samozynk (vokal) **А**, kotryž je, hač runjež so to z jeho mjena dosć dopokazać njeda, najskerje „ja“ („jan“ z nosowym přizwukom) klinčal, dokož je pismik, z kotrymž so piše, po „A“ formowany, — my wospjetujemy: tutón samozynk nam tež wo dokładnym porjadku słowjanskeho zynkosłowa dospołne swědčenje dawa, štož chcemy w slědowacych přikładach poňnje dopokazać pytać. My smy za přikłady, k temu wzate, jenož tajke słowa wubrali, kotrež maja tutón samozynk w přenjeje, korjeńskej zložcy (sylbje), jeho nałożowanje w dalšich formacijach na druhi raz zawostajo. — Tajke přikłady su mjez druhimi slědowace:

ruski:	pólski:	delnołužiski:	hornjołužiski:	česki:	khrowsko-serbski:	słowjenski:	cyrkwinsko-słowjanski:	němski přetožk:
вязь (wjaz)	wiąz	wěz	wjaz	věz	věz	—	—	die Ulme
вязать (wjazatj)	wiązać	wězaš	wjazać	vazati	vezati	vezati	vjazati	binden
вязнуть (wjaznutj)	więznąć	—	wjaznyć	vaznouti	—	—	vjazěti	stecken bleiben
вянуть (wjanutj)	więdnąć	—	wjadnyć	vadnouti	venuti	věnuti	vjazniti	welken
вяще (wjašće)	więcej	wěcej	wjacy	více	većma	več	vjaštje	mehr
глядеть (gladětj)	glądać	glědaš	hladać	hledati	gledati	glědati	gladati	sehen
гряда (grjada)	grzęda	grěda	hrjada	hřada	greda	greda	grjada	Beete, Balken
дякъ (djak)	dzięk	žök	džak	děk, dik	—	—	—	Dank [lica
дягель (djagel)	dzięgel	—	džehel	—	—	—	djagyl	Brustwurz, Ange-
десна (djesna)	dziąsło	žesna	džasno	dásně	desni	—	—	Zahnfleisch
дятель (djatel)	dzięciół	žěselc	džěcelc	datel	detao	detal	djatel	der Specht
дятельникъ (djatjelnik)	dzięcielina	žěselina	džěcel	dětel, jetel	děteline	detelina	—	der Klee
жадать (žadatj)	żądać	žedaš	žadac	žadati	—	—	žadati	verlangen [chel
жало (žalo)	żądło	—	žahadło	žehadlo	žalac	žalec	žalo	der (Bienen-)Sta-
жать (žatj)	żąć	žněš	žnjeć	žiti	žeti	žeti	žati	ernten
зябнуть (zjabnutj)	ziębnać	—	(wo)zabać	zabnouti	zebsti	zebsti	zjabsti	frieren [sohn
зять (zjad)	zięc	—	—	zetj	zet	zét	zjatj	der Schwieger-
—	klekać	klěkaš	klakać	klekati	kleknuť	kleknuti	klačati	knien
клясть (klastj)	kląć	klěš	kleć	klfti	kleti	kleti	klať	fluchen, schwören
князь (knjazj)	książe	kněz	knjez	kníže	knez	knez	knjazj	der Fürst, Herr
—	—	klěcaš	klacać	klecati	klecati	—	klačati	hinken
ляда (lada)	(łaď)	lědo	lado	lado	ladina	ledina	ładina	wüstes Land
лядвѣя (ladwjeja)	łędźwie	lězije	ledźba	ledví	—	ledje	ładwnija	die Lende
мягкій (mjagkij)	mięki	měkki	mjehki	měkký	meki	mehki	mjačk	weich
мясо (mjaso)	mięso	měso	mjaso	maso	meso	meso	mjaso	das Fleisch
мясти (mjasti)	miąć	—	mjasć	mati	meti	meti	mjati	drücken [ze]
мята (mjata)	mięta	mětej	mjatej	mata	metica	mética	mjata	die Münze (Pflan-
мять (mjatl)	—	—	—	—	—	—	mjatl	der Mantel
плясать (plasatj)	plasać	—	—	plesati	plesati	plesati	plasati	tanzen
прясти (prjastj)	prząść	přěsć	přasć	přisti	presti	presti	prjasti	spinnen [de]
(за)прягать (zaprjagatj)	(za)przegac	přegas	přahać	(za)přati	—	—	prjašti	anspannen (Pfer-
пядь (pjadj)	piędź	pěz	pjedź	píd	ped	ped	pjadj	die Spanne
пясть (pjastj)	pieść	pěsć	pjasć	pěst	pest	pest	pjastj	die Faust
пята (pjata)	pięta	pěta	pjata	pata	peta	peta	pjata	die Ferse
пятый (pjatyj)	piąty	pěty	pjaty	páty	peti	peti	pjatyj	fünfte
пятра (pjatra)	piętro	přětr	přatra	patro	—	—	pjatro	das Stockwerk
рябина (rjabina)	jarzębina	jarěbina	wjerjebina	řeřabina	—	—	—	die Eberesche
рядъ (rjad)	rząd	rěd	rjad	řád	red	red	rjad	die Reihe
ряса (rjasa)	rząsa	rěsa	rjasa	řasa	—	rěsa	rjasa	Meerlinse
святыи (swjatyj)	święty	swěty	swjaty	svaty	svet	svet	swjatyj	heilig
сягать (sjagatj)	sięgać	dosegaš	sahać	sahati	segati	segati	sjagati	reichen
сякнуть (sjaknutj)	—	—	saknyć	saknouti	—	—	sjaknunti	versiegen

ruski:	pólski:	delnjołužiski:	hornjołužiski:	česki:	khrowsko-serbski:	slowjenski:	cyrkwinsko-słowjanski:	němski přeložk:
трясти (trjasti)	trząść	třěsć	třasć	třasti	tresti	třěsti	trjasti	schütteln
тягати (tjagati)	ciągać	šěgaš	ćahać	tahati	—	tegnuti	tjagati	ziehen
тяжкій (tjažkij)	ciężki	šěžki	ćežki	těžký	težak	težek	tjažk	schwer
часто (často)	często	cesto	často	často	—	često	často	oft
часть (častj)	część	—	časć	časť	časť	časť	časť	der Theil
—	ciąć	šěś	ćeć	titi	—	—	tjať	hauen, schneiden
ядро (jadro)	jądro	jědro	jadro	jadro	—	jedro	jądro	der Kern
языкъ (jazyk)	język	jězyk	jazyk	jazyk	jezik	jezik	jazyk	die Zunge
якнутъ (jaknutj)	jąkać	jěkaš	jakotać	jekotati	jeknuti	jeknuti	jąkliv	stottern, stottrig
яти (jati)	jąć	—	jeć	jiti	jemuti	jeti	jať	fassen
ятро (jatro)	—	jětro	jatro	jatra	jetra	jetra	jątro	die Leber
ячень (jačmjeń)	jęczmień	jacmjeń	ječmjeń	ječmen	jačmen	—	jąčmy	die Gerste

Prispomnjenje. Pismik „č“ (č) so w delnjołužiskej narěči po konsonantach, kotrež jótrowane vokale nječerpja, do „e“ přewobroći. Tajke konsonanty su: c, s, z, š, ž. Teho dla: žedaš, segaš, cesto w město: žědaš, šěgaš, često. Jótrowane „tj“ (ть) je so w delnjołužiskim do „š“ a jótrowane „dj“ (дь) do „ž“ přeměnilo. Po syčawkach „s, š“ piše so „č“ a klinči kaž pólske „ć.“ — W hornjołužiskej narěči konsonanty: c, s, z tež za sobu jótrowane vokale nječerpja. Duž: zabać, sahać, saknyć w m.: zjabać, sjahać, sjaknyć. Pismiki: č, ć, dž, j, l, š, ž w Hl. po sebi jótrowane „a (ja)“ žadaja, ale po nich so jenož „a“ piše, kaž w ruskim po: ч, ш, ж, hdžež so: часто, шарь, жадать piše, ale: часто, шарь, жадать wupraja. To plaći w hornoserbskim tež po: ć, dž, l; na příklad: ćahać, džasna, lado, jadro w m.: ćjahać, džjasno, ljado, jjadro. Hdžž w hornjołužiskej narěči „ja“ mjez dwaj jótrowanaj vokalaj stupi, dha so „ja“ do mjehkeho „e“ přeměni, n. př.: dže hel, džeće le, džeće el, žnjeć, ledžba, pjedž, ćežki, ćeć, jeć, ječmjeń w m. džahel, džaćel, džaćel, žnjać, ladžba, pjadz, ćažki, ćać, jać, jačmjeń.

Spodźiwno je, zo so ячень w delnjołužiskim jacmjeń formiruje, hač runje mělo jěcmjeń klinčec. (Delnjołužičenjo žaneho ч (č) ni-maja, ale za to ц (c) praja. Jeny po „s“ je so „č“ zdžeržalo; přirunaj: lusćiš.)

Słowjanski rozhlad.

Podawa M. Hórnik.

Čechojo mějachu swjatki přeni nahladny zjězd abo kongress svojich lékařow a přirodospytnikow. Woni liča mjez svojimi krajanami doš wučenyh, zo móža wustojnje wšitke třěbne města za česki universitet w Praze zastupić, runje kaž su česke techniki a gymnazije derje wobsadźene. Někotři čescy professorowje skutkuja khwalobnje na wukrajnych, tež němskich universitetach. Tež je jich literatura hižo bohata na wědomostnych spisach. Teho dla Čechojo z prawom žadaja: Dajće nam z krajnych pjeněz, kotrychž wjetši džěl **my** w Čechach nawdawamy, mzdu za professorske stoły na wšěch fakultetach, ny je runje tak derje wobsadźimy, kaž druhe ludy! Wšak hišće mjeńše ludy, Hollandženjo, Šwedowje, Danowje atd. swoje universitety a swoju wědomostnu literaturu z česú haja. — Čescy spisowarjo a wumělcowje su wopomnjeński list abo album a la Paris-Murcia k wužitku dotwarjenja krasneho českeho džiwadla w Praze wudali. Z teho wuwikuje so přez 10,000 šěsnakow; přetož hižo čišći so třeće wudaće w běhu dweju tydzenjow! — Bibliotheka klassikow grichiskich a romskich w českim přeložku liči hižo 74 zešiwkow. — R. Pokorný wozjewja přeni zwjazk słowakskeje knihownje: basnje Słowaka Jana Botta, kotrehož podobizna je najnowši „Světózor“ přinjesl. Najbližši dyrba so najpředny podpjerać! My horni Serbja teho dla zdobnje delnim w literature pomhajmy, kaž Čechojo Słowakam.

Polacy su w Krakowje swjatkovny tydzěń přeni zjězd pólskich historikow měli. Woni su w poslednich lětdžesatkach jara wjele žórłow za historiju Pólskeje wudali a z cyla na tym polu wjele džělali. Z Němskeje přijědžestaj professoraj-historikaj Roeppl a Caro. — Dawno wotčakowany wužitny „Słownik geograficzny królestwa Polskiego i Słowiańszczyzny“ je so wudawać počal. Naše serbske mjena městow a wsow tam tež su, wot k. A. Parczewskeho, kotryž mjez druhimi tež horliwje slowjansku wzajomnosť pěstí, wobstarane. — Studenći we Lwowje wudachu „Rocznik zbiorowy prac naukowych na rok 1879.“ — Michał Girdwojny je dwě swojej wědomostnej džěle nětk w Parizu tež francózski wudał: anatomiju

pěoly a patologiju rybow. — Sławne pólske spisy wulkich poetow wukhadžeja w Parizu we francózskim přeložku. Tež do Němčiny je so jich hižo wjele přeložilo. — Z cykla historiskich romanow J. I. Kraszewskeho je nowy džěl wozjewjeny pod mjenom Waligóra. — Nowe drama we wjazanej rěči Bronisława Grabowskeho dostawa zasluženu khwalbu.

Krasna wulka Kuchačowa zberka južnosłowjanskich ludowych pěsni je hač k 1. zešiwkej 3. džěla dōcpěla. — Sławny rěčespytnik Daničić wuda hišće lětsa přeni zešiwk noweho wobšěrneho słownika khrowskeje abo serbskeje rěče z nakładom južnosłowjanskeje akademije w Zahrjebje. — Fr. Rački, předsyda tuteje akademije, je „Scriptores rerum croatarum“ wozjewil.

Slowjencowjo maja nětko tež w swojej rěči terminologiju za wšitke wědomosće, wudatu wot jich Maćicy a zestajanu wot prof. Cigale. — Towarstwo swjateho Mohora (Hermagory) za wudawanje nabožnych a zabawnych knihow liči 25,000 sobustawow. Wono počina runje zezběrane spisy swojeho založerja, biskopa Slomšeka, wudawać. (My Serbja mječachmy tež w 18. stotetku biskopa-spisowarja Jakuba Wóskeho.)

Rusowje su w Moskwje nowy wulki mēsačny časopis slawjanofilskeje strony „Russkaja Mysl“ založili. Druhi nowy mēsačnik rěka Russkoje Bogatstwo w Pětrohrodže, třeci Istoričeskij Wěstnik.

Znaty slavist Louis Leger w Parizu čita w orientalskeje akademiji wo bołharskeje rěči a ma wjele poslucharjow. Na universiteće (Collège de France) přednošuje porjadnje professor Alexander Chodžko wo slowjanskich rěčach. — Spisowarjej Kirkow a Šunkow wudawataj zabawnu „bołharsku biblioteku.“

K temu tudy hišće zajimawu powjesć přiwdawamy, zo je barlinski professor Dr. Jagić za professora slowjanskich narěči na khěžorski universitet w Pětrohrodže powołany a z dobom za sobustawa ruskeje akademije wědomosćow pomjenowany. Wón je jedyn z najwustojnišich slowjanskich rěčespytnikow, přez swoje wědomostne džěla khwalobnje znaty, dobry a swěrný Slowjan. Knjez prof. Dr. Jagić je Redakcija.

Z Budyšina a Lužicy.

Delnjołužiski Wotrjad „Dolnołužiski Wotrěd“ towařstwa Maćicy Serbskeje, při jeje generalnej zhromadźiznje 31. měrca teho lěta na namjet maćičneho sobustawa, knjeza řečnika Parčewského, založeny, měješe dobry započat, kaž smy w svojim času powjedali, a tež nětko pěknje pokračuje, kaž chcemy hnydom powjedać. Mjenjujcy „Dolnołužiski Wotrěd“ měješe 27. meje swoju přerjnu zhromadźiznu w samych Delnich Lužicach a to w Khočebuzu a běše so na nju 72 wosobow zešlo, mjez nimi tež wjele burow a někotre žónske. — Knjez předsyda farař Tešnař zhromadźiznu z pěkněj řeču wotewri, po kotrež k. kantor Jórdan z Popojce wotrjadowe wustawki wukładowaše. Knjez farař Pank z Dešna napominaše, zo dyrbyja Serbja serbsku řeč w dobrej česći měć, dokelž Serbam jenož serbska řeč k wutrobje dze. Knjez farař Broniš z Gołkojce so tym mužam dzakowaše, kiž su hač dotal za Serbow pisali a na druhe wašnje skutkowali a so při tym někotryžkuli króć na knjeza Parčewského spomni. Knjez Sauerwein řečeše wo lubosći k serbskej řeči a kak nuzne to je, zo džěci w šulach serbske čitanje nawuknu a knjez wyšši farař Rocha z Wětošowa pokazowaše na to, zo maja džěci w šulach tež w druhich předmjetach serbsku wučbu dostawać. — Potom 65 nowych sobustawow do Wotrěda zastupi (druzy přitomni běchu hižom zastupili) a hnydom swój přinošk zaplaći, a so tež někotrych druhich přistup připowjedi. — Do předsydstwa so wuzwolichu knježa: Tešnař a Rocha jako předsyde, Jórdan a Šwjela jako pismawjedzerje, Latka jako pokładnik a Kuba jako knihiskładnik. — Přerjnu knižka, kotruž chce wotrjad wudać, ma napismo „Bohumi“ a bu hotowy rukopis hižo předpołożeny. — Ze Serbow a Serbowkow je hač dotal do Wotrěda zastupilo 35 hornjołužiskich a 70 delnjołužiskich Serbow, z druhich Słowjanow pak 9 Polakow a dvě Pólcy jako k. A. J. Parčewski, Tymjenjecki, A. Krasn . . . , H. Grodžecki, Zglečewski, Drecki, Landau, H. Mod . . . , Kazimir R., a jako dobroćelka je so Parčewskich swojba, a w tej tež knjeni Alexandra Parčewska a knježna Melanija Parčewska, pokazala a Wotrědej 100 hriwnow (markow) darila. — Wustawki „Delnjołužiskeho Wotrěda“ da k. farař Hórnik jako redaktor „Časopisa towařstwa Maćicy Serbskeje“ w jeho bližšim čisle wotčišćeć.

My so nadźijamy, zo hišće wjacy Serbow a druhich Słowjanow do Wotrěda zastupi, wšak je lětny přinošk jenož 1 hriwnu abo marku. Tutón pjenjz móže so na předsydu Maćicy J. E. Smolerja w Budyšinje abo na jeho naměstnika k. farařa Hórnik (tež w Budyšinje) poslać, kotraž jón potom hnydom na knjeza maćičneho pokładnika wotedataj. Dostaće pjenjz so zjawnje kwittuje a to w „Serbskich Nowinach“, kaž tež w „Časopisu“ a w „Casniku.“

Kaž je so z Delnjołužiskim Wotrjadom towařstwa Maćicy Serbskeje radziło, tak drje so tež ze samostatnym „Towařstwom k pomocy studowacych Serbow“ radzi, kotrež je so tež po namjeće knjeza A. J. Parčewského 31. měrca teho lěta založilo. Mjenjujcy „Serbske Nowiny“ w 23. čisle t. l. pisachu: „Tamnu pónđzelo so pjećo Serbja na to zjenočichu, zo chcedža kišće w běhu tuteho lěta kóždy sto hriwnow (100 M) do pokładnicy teho towařstwa darić a jedyn wot nich chce tež temu towařstwju w svojim testamencie něšto wotkazać. Tež je so w jenej serbskej wosadze hižom štyrcyci hospodarjow na to zwólniwych wuprajilo, zo chcedža ze sobustawami tuteho towařstwa być.“

My wšak tež wjele tysac hriwnow trjebamy — w čisle 24 t. l. „Serbskich Nowin“ jedyn měni: na 25,000 M — zo bychmy najprjódcej nuzy wo serbskich duchownych a wučerjow wotpomhać móhli. A hdyž nam krajna cyrkej pomhać njecha, dyrbymy sami pomhać. Katholske wosady a šule tak strašneje nuzy njeznaja a čeho dla nic? dokelž tu sebi ze starych časow sami pomhać wjedželi. Jich fararjo a tež, hdyž je trjeba, jich wosady ženje njejsu pjenjz lutowali, zo bychu khudži serbscy młodźency duchownstwo studować abo so na wučerstwo prihotować móhli. W Prahy maja woni swój samsny serbski duchowny seminar hižo wot lěta 1704 a w tutym seminaru dostawaja serbscy katholscy gymnazijastoj a studentoj wobydenje darmo a k temu hišće dobre čelne zastaranje tež darmo abo tola za jara tuni pjenjz.

— Njeje dha lutherski pjenjz tež k temu kmany, zo by lutherskim Serbam duchownych a wučerjow wobstarać pomhał?

Najwažniše wustawki „towařstwa k pomocy studowacych Serbow“ su drje slědowace: „Wotpohladanje towařstwa je: pjenjezne podpjeranje młodych Serbow, kiž so na seminarach, gymnazijach a universitetach za wučerstwo a duchownstwo, kaž tež za řečnistwo a lěkarjenje atd. mjez Serbami prihotuja. Po potrebnje smědža tež serbscy wučomcy druhich wyššich wučerjow, kaž tež ratafskeje šule pjenježnu podpjeru dostać. Podpjera dawa so z pjenjz, kotrež so jako lětné přinoški wot sobustawow towařstwa nawdadža, abo z danje wot kapitalow, kiž su so towařstwju darili. — Sobustaw smě kóždy česny muž a kóždy česna žónska być, a ma kóždy sobustaw to prawo, zo smě tajkich młodych ludźi k temu pomjenować, zo bychu pjenježnu podpjeru wot towařstwa dostali. — Kóždy sobustaw ma jenož přisušnosć, kóžde lěto jenož 1 hriwnu do pokładnicy towařstwa zaplaći, žadny druhi dawk so wot njeho žadać njemóže a njesmě. — Štóz 100 M na jene dobo abo w běhu jeneho lěta zaplaći, je za čas žiwjenja wot dalšich přinoškow swobodny. — Jedyn cuzy Słowjan je towařstwju hižom 2000 M daril, tak zo bychmy z tym, štož je hewak slubene, něhdže 3000 hriwnow wěstych měli. Ale k 25,000 M hišće wjele pobrachuja a budžemy teho dla mjez lužiskimi Serbami a druhimi Słowjanami wo pjenjezy prosyć a zaso prosyć dyrbyjeć.

Za tych, kotřiž snadž njeznaja, kelko je lužiskich Serbow w Sakskej a Pruskej, kak wjele maja cyrkwjow a šulow atd., dowolamy sebi slědowace připomnić: „Lužičenjo“, kaž jim druzi Słowjenjo, abo „lužicy Serbja“, kaž sebi sami rěkaja, wot Němcow „Wenden“ mjenowani, su swoju řeč a narodnosć hač dotal wukhować zamóhli, hač runje su hižom w 11. lětstotku swoju samostatnosć wotbyli a su ze wšěch stron z Němcami wobdaci. Po officialnej statisticy 53,000 Serbow w sakskej a 48,000 w pruskej Hornjej Lužicy bydli; zbytk su delnjołužicy Serbja, kotřiž wšě do Pruskeje slušaja. — Byrnye jich na wše móžne wašnje přeněmčić pytaja, smě so přeco khróble prajić, zo ličba Serbow w nowišim času njewotbjera, ale wjele wjacy přibjera; w lěće 1849 so jich jenož 137,928 naliči, mjez tym zo w lěće 1860 officialna statistika jich ličbu na 162,828 postaji. Teho dla směny so twjerdže nadźijeć, zo změja lužicy Serbja mocy dosć, swoju narodnosć tež dale wukhować, je-li zo jich prócowanje tež při druhich Słowjanach připóznaje namaka.

Srjedźizna narodneje džělawosće w Hornjej Lužicy je sakske město Budyšin (Bautzen) a w Delnej tak někak město Chočebuz (Kottbus). Słowo Bože so Serbam wot 105 duchownych w 90 cyrkwjach přěduje a woni maja 140 šulow ze 149 wučerjami. Lužicy Serbja bydla z juhu k sewjeru wot hornjołužiskich hór wyše Budyšina po woběmaj brjohomaj rěki Sprewje hač za město Pień (Peitz) w Delnej Lužicy.

Zastojnicy serbskich towařstwow.

IV. Delnjołužiski wotrjad Maćicy Serbskeje.

Farař Tešnař w Niedze, předsyda; wyšši farař Rocha w Wětošowje, městopředsyda; wučer Jórdan w Popojcach, pismawjedzer; wučer Šwjela w Skjarboscu, pismawjedzerjowy naměstnik; wučer Latko w Wjerbunje pokładnik a Kuba, knihiskładnik. Za Hornju Lužicu je k. překupc Mjerwa w Budyšinje z pokładnikom.

V. Towařstwo k pomocy studowacych Serbow.

Referendar na budyskim krajnym sudze Mütterlein, předsyda; redaktor J. E. Smoleř, městopředsyda; farař M. Hórnik, pismawjedzer a hapykar Měrš pokładnik. Wubjerkownicy: farař Imiš w Hodźiju, farař Dučman w Radworju, seminarski wyšši wučer Fiedler w Budyšinje a tachantski wučer Kral w Budyšinje.

☛ Pokładnik Měrš bydli w drogowych khlamach na rózku žitnych wikow, pola kotrehož móže kóždy swój přistup do towařstwa wozjewić a swój přinošk abo dobrowólny dar wotedać. Te so potom w „Serbskich Nowinach“ kwittuja.

Лужичанъ, ежемѣсячное изда-
нiе съ портретами славянскихъ со-
временниковъ.

Лужичан, мјесечник са слика-
ма словенскихъ врстника.

Lužičan, mјesečnik sa sli-
kama slovenskihъ vrstnika.

Lužičan, mėsečnik s podoba-
mi slovanskichъ vrstnikov.

Ł u ž i č a n .

Лужичанъ, мјесечникъ съ обра-
зитѣ на словѣнскитѣ соврстници.

Łużyczan, miesięcznik z wi-
zerunkami słowiańskich współcze-
sników.

Lužičan, mėšičnik s podo-
biznami slovanskýchъ vrstevníkŭ.

Łużyczan, mjasecnik z podo-
biznami słowjańskich casorownjeń-
kow.

Měsačnik za pismowstwo, ryčespyt a narodopis

z podobiznami słowjanskichъ časorunikow, kaž tež z hudžbnymi a belletristickimi přiľohami
po njewobmјezowanychъ časach.

Zamolwity redaktor a wudawař: J. E. Smoleř w Budyšinje.

Druzy wo nas.

Sobustawy barlinskeho anthropologiskeho zjězda w
Bórkowach Delnjeje Łužicy.
(Berliner Börsen-Courier, 400. 1880.)

„Anthropologiski zjězd mėješe njedzělu, 8. augusta, wulět do
najsopodziwnišeho muzeja, kotryž je w Němcach widžec. Abo
njejsu-li Blóta muzej najsopodziwnišeho rodu?

W šerokich, wot přirody kuzlařscy rjenje a romantiscy wu-
pyšenych městnosćach khowa tutón muzej kruch starožitnosće
w polnej žiwosći a čerstwosći. My widžimy tudy potomnikow
tamnych Serbow, kotřiž před tysacami a wospjet tysacami lě-
tami našim němskim přjedownikam tejkowobuzy činjachu, —
woni su po napohladže, drasće a rěči nimale cí sami, po kha-
rakteru, wašnjach, počinkach prawdziwi naslědnicy svojich móc-
nych wótcow. Je jich runje tejkow wyše wostało, zo su so jako
wulkotny, bohaće wupyšeny muzej wutworili, w kotrymž můžemy
jich zeznać a studować.

Woni wisaja ze železnej wiselnosću na podawiznach svojeho
splaħa. Dobre tysacelće a dlěhe je hižom, zo Germanam pod-
ležachu. Přesćehani, zacpěwani, wukhowachu Serbja srjedža
Němcowstwa swoju samostatnosć, před dawny, dawny časami
su přesćehanja přestala(?), su wšě wuměnenja k změšenju z Ger-
manstwom date, a tola so zawostaty kruch tuteje narodnosće
twjerdže dzerži.

Lětstotki běchu Serbja, koło wokoło wobdaći wot Němcow,
bjez literariskich a wědomostnych praetenzijow cyle bjeze wšeho
zwisowanja z druhimi słowjanskimi splahami. A tola je so sło-
wjanski kharakter rěče čisty zdžeržal a Čech, Rus abo Polak
může Serbej lohko rozumić. Je-li zo su so Serbja w počinkach
a wašnjach něhdže runje tak swěrnje wukhowali, kaž w rěči,
— a tuto mēnjenje ma dobre prawo — dha je wšitko hišće
praserbske, štož w Blóтах widžimy.

Ze srjedzizny polneje, hypermodernskeje přítomnosće mě-
jachmy w spomnjenu njedzělu z anthropologiskim kongressom
wulět do njeskaženeje, šereje starodawnosće, ze srjedzizny metro-
pole Němcowstwa wujězd do najprawdziwšeho Serbowstwa. Může-
my to wjedžec a sebi tola z prócu předstajíc, zo so takle cyle
w blizkosći Barlina kruch starosłowjanskeje krasnosće živy dzerži,
najsopodziwniši a najdospoľniši historiski a ethnografiski muzej,
kotryž so wumyslić hodži.

W dešču so lijacym extraćah rano 5 hodžin 15 mješinow
z Barlina wotjědže, ale lědy běchmy po třoch hodžinach do
Wětošowa přijeli, a slónčko mile a ćoplo swěćeše. W Wětošowje
něhdže třiceći ze zelenymi haľozami wudebjene rjebłowane wozy
towařstwo zapřijachu a pomaľu so wjesoľy, dziwny ćah po pě-
sačnych pućach serbskemu sydlešču Bórkowam bližeše. Zwjese-
lace dosć budžiše byľo, tutych knjezow professorow, doktorow, taj-
nych radžicelow přijich horje a dele laženju wobkedžbować, njebu-
džichu-li hižo spočatki Serbstwa našu zajimawosć sylnje zbudžowaľe.

Hižom burske dwory su cyle słowjanskeho kharaktera, —
w dobrym kaž w złym. Twařba khěžow je słowjanska, zřjado-
wanje pódlanskich twarjenjow, žiwjenje na dworach, mėšanina
maľych džecí, kur a prosatow na dworje z hnojom posypanym
dopominachu nas na słowjanske wašnja. Hdže nadeńdžeš hewak
w Němcach w zahrodach tajke rjane, wulke slónčne róže tak
často; hdže wjedža němscy ratarjo mais, turkowsku pšeuću, wy-
soko wažic, tutón slódzacy a strowy žiwjeński srědk, kiž je
Němcam tak cuzy? Tež jahľy, kotrež tudy tak husto na polach
nadeńdžemy, su na němских rolach a w němских kuchnjach
žadne hosće.

Maja-li hižo khěže, dwory, polo a zahrody dospoľnje sło-
wjanski kharakter, — při ćlowjekach, kiž nas zetkaja, je wón
wěrný. Kóžda tutych štyrihranitych mužacych hłowow ze šero-
kimi čelesnami, mjasnymi hubami, z blondnymi włosami je pro-
totyp Słowjanstwa. Kulowate, prawidľomnje rjane woblića serb-
skich džowčow, wo prawdže často dosć na woblićo Madonny
podobne, teho runja na słowjanski typus dopomnjeja.

W maľych črjódkach serbske žony a holecy w swojej pisanej
drasće nimo nas du. Šěroke běľe khapy jim wubjernje přisteja,
pisane kabaty a druge drasćenja su cyle kharakteriske, — spo-
dobanje nad pisanym je zaso dospoľnje słowjanske. Runje kaž
maľoruske burowki, tak tudy burske žónske swoje stupnje w
rucy njesu a bosy du. Wobuće ma so lutować.

Je tež pisana drasta Serbowkow jara kharakteristiska, dha
so tola wobľečenje mužow maľo wot našeje modernskeje drasty
rozdžěľa. Tola maja skoro bjez wuměnenja ćapki (měcy) na
hłowje, kajkež teho runja w němских wsach wuhladaš a kajkež
w Ruskej „bóle zdžělani“ ratarjo noša, kiž hižom wšelke ze
swěta wjedža.

Runje před započatkom Božje služby, wokoło na poł dzejcích hodžin, naše rjebrowane wozy před cyrkej přijědžechu.

My widžachmy, kak so Serbowki pobožnje před cyrkwuju stupnje wobuwachu — nawopak orientalskeho wašnja, je před mošeju wuzuwać — a do Božeho domu stupaja. Cyrkej z wonka runje jara pyšna njeje, hłowne wrota su nizke, durje a drjewjane skhody pak jednore. Z nutřka pak wona jara přistojny, swjatočny, lubozny začíšć čini. Wupyšenja tudy zaso nanajbóle na słowjanskosc dopominaja.

Cyrkej so spěšnje pjelni. Žony so delka na swoje sydla zesydaja, mužojo horka na galerijach. W žónskich rjadach ani jeheno mužskeho njewuhladaš — po tajkim zda so, zo je tajke rozdželenje tudy *du rigueur*.

Boža služba so započina, duchowny je na klětku postupil. Přeni króc slyšimy serbsku řeč ze rta literariscy zdžělaneho muža na swjatym měsće, po tajkim „klassisku serbsku řeč“, je-li zo směmy tutón wuraz trjebać w nastupanju řeče, kotraž je so tak dołho bjeze wšeje wědomostneje kontrole a pomocy rozwijała, a kotrejež literatura hakle w nowšim času wožiwja. Kaž ju duchowny tudy řečeše, nam serbska ryč jara zrozumliwa klinčeše. Jeho „njech so twoja móc na nas zjawi“ kóždy Rus, Polak, Čech rozumi, teho runja jeho „nejmócnějše Bože!“ Z horliwoscú duchowny swoje serbske předowanje džerži, wosada nutrnje posłucha, je to hišće dobry kruch swěrnejše sprawnje pobožnosće w serbskich wsach.

W nutrnoscí ponurjeni cyrkej wopušćichmy, tola hnydom so z něčičšeho serbskeho křesćijanstwa do staroserbskeho póhanstwa podachmy. Na jenym serbskim pohrjebnišću pod nawjedowanjom Virchowa wukopowanja spytachu, kiž so krasnje radžichu. Někotre urny, wulke ornamentowane črjopy tam namakachu.

Wot tam zaso na rjebrowanych wozach wotjědžechmy a to na hród abo hrodžišćo.

Mjez tym zo „koparjo“ za starožitnosćemi pytachu, naši řečespytnicy so z mlodymi Serbowkami, kiž běchu přihladować přišle, dorozumić spytachu, ale to so njeporadzi, dokelž tute knjenje dosć kombinacije nimaja. Mjez tym, zo my najwjacy rozumimy, wo čimž wone řeča, nam wone z cyla njeruzumja. A čeho dla? Dokelž je samozynk słowa, kaž je wone praja, wot našeho rozdžělno a jim słowo teho dla cuze.

My so prašaja na přikład: „Rozumiće słowam *co to jest* abo *co to je?*“

Ně.

Kak dha rěka „was ist das?“ po serbsku?

„Co to jo.“

Město o běchmy e rjekli a nam njeruzumjachu.

Potom my Serbowki prošachmy, něšto spěwać, ale wone so čezko k temu nawabić dachu — skónčnje spěwachu někotre wo prawdže hlubokopoětiske pěsniki po jednorych, ale džiwnje pěkných hłosach. — Při snědanju, kotrež so potom w Bórkowach měješe, tamny kantor jedyn serbski spěw wuspěwa atd.“

* * *

Přispomnjenje. Na tak mjenowany anthropologiski kongress w Barlinje běchu so wučeni, kiž so tež za čłowjestwo, kajkež je w starodawnych časach było, interessuja, ze wšelakich krajow zhromadžili a běchu mjez nimi tež Słowjenjo. Słowa „Co to jest“ abo „co to je“ na pólskeho abo tež na českeho Słowjana pokazuja. — Blóta rěkaja němski der Spreewald

a w nich je wjes Bórkowy, němski Burg, kiž má přez 4000 serbskich wobydlerjow, kotřiž z wjetša na kupach (insulach, wostrowach) bydla, wot rěki Sprewje wutworjenych.

Štyri dny w Čechach.

(Podal Dr. Muka.)

Hizom dawno běch sebi předewzał pućować do Čech a tuto swoje předewzaće zańdžene swjatki z někotrymi žitawskimi kollegami do skutka stajich. Podach so pjatk před swjatkami popołdnu wotčakowanja polny do Žitawy, hdžež mje přeceljo lubje witachu a derje hospodowachu.

Přeni džen.

Nazajtra w 6 hodžinach chychmy wotjěć do Liberca; tola dokelž běchmy pjatk wječor kusk jara dołho zasowidženje při dobrym, haj najlěpsim Pilzeńskim šćedryje swjećili, sta so, čohož so hizom bojachmy — ja a kollega, pola kotrehož hospodowach, čas přespachmoj! Bě to pječa zle *omen* za cyle pućowanje! Tamni tři běchu rano w prawym času stanyli a wotjěli, mój marodeuraj pak móžachmoj nětko hakle z přichodnym čahom w 11 hodžinach za nimi snować. Běchmoj sebi mjez tym w dobrych žitawskich kupjelach piwny spar z nohow wukumpałow a so tak zdobnje za puć womłodžiloj. Dokelž běchmy sebi wšitcy w hromadze dospolny polny plan wudžělali, njemějachmoj stracha; w přenim nóclěhu dyrbjachmy so tola trjehčić. Duž mój tež hišće w Libercu přez 2 hodžiny wostachmoj, přetož tam je — najwubjerniše Pilzeńske. Tudy sebi tež kupich wobmyslnje „Maleho Čecha“ wot Wojtiška, t. r. česko-němske rozmołwy za pućowarjow. Móžu a rozumju drje tak někak česki, ale prajidma a słowa za wšědny wobkhad cí tola stajnje tak hnydom w pomjatku njetěa; — duž njeje tajki Mały Čech wolbyr, přede wšěm, hdyž nimaš jeno za sameho so řečec, ale za cyle pasmo — moji towařojo, jako so do Čech dobywachmy, nič česki njeruzumjachu, khiba „hezka holka, daj mi hubičku“; tola jako so wróćichmy, mjetachu z českiimi frazami wokoło so, kaž wětrnik z wokřidłami. —

Při wulkej čišćenicy wotjědžechmoj skónčnje popołdnu w 2 hodžinomaj z Liberca do Rychnowa, štož je druhe zastanišćo zady mjenowaneho města. W Rychnowje wustupiwiši sahachmoj nětko při khětro wulkej čoploće pěši přez rjane hory a přez krasne doły na Jizerski Brod (něm. Eisenbrodt!), tři hodžiny zdaleny, teho dla pak so mój runje njeprěkhwatachmoj, ale stajichmoj sebi nadawk, kóždy korčmu, na kotruž storčichmoj, přepytać, hač-tež-to ma tola komentkmane a přistojne piwo, a, Bohu džak, — wšudže to bě. To je za serbskich a přede wšěm za susodnych němskich hosćeńcarjow jasny a njedocpěty přikład! Rychnow, Pellechow a Kličnej běchu z wjetša hišće němske wsy. Na horje wyše Kličnej bě řečna mjeza — bórzy běchmoj w přenim čistočeskim sydlešću a kaž by će dundyr chcyl blaznić, tuta měrna wjeska rěkaše — Mukar, a bě w cylej wokolnosći daloko a šeroko dla swojeho klassiskeho mjena khětro jara wuwolana a wobřěcana. Tudy trjehchichmoj w korčmje, kiž měješe drje dobre piwo, ale khětro nječiste lawki, dweju českeju pólicajow; taj namaj dowolištaj — najskerje dokelž moja čescina na njeju začíšć činjaše — zo směmoj w čas našeho pućowanja přez Čechi z němskiimi khartami wo piwo, kotrež pijemy, plaćać, — štož je hewak pječa do čista zakazane. — Njesteješe pak to nihdže. — Ja rozmołwu čescy wjedžech. Přindže tam tež

młody člowjek, připosluchaše khwilku a šepny potom korčmarjej do wucha: to je lužiski Serb! Wón mjenujcy w hajničanskej fabricy džěla a khwataše domoj na swjatki. — Haj, ty nihdže njespóznyty njewostanješ a byrnjež by chcył *incognito* jako Polak dróhować. Džěchmoj dale. Ja rěčach a postrowjach nětko wšudžom česki; tola njemějach stajnje zboža: druhdy mi njedorozumjachu, druhdy mje porjedžachu, kaž jena „hezka holka“ zezady Mukara, jako prajach „dobri djeń“ za „dobry (čit. dobrej) den.“ Na, to nětko wjedžach.

Bórzy zady spomnjeneje wboheje wjeski započina so krasny Jizerski doł, w kotrehož žlobinje so slěbročista šěroka Jizera wije; z bokomaj su krasne hory z džěla skałojte z džěla rjenje ze šmrěkami a druhej štominu wobrosćene. Dundachmoj hojacy wětr srěbajo w tutym luboznym dole, najbóle z kóždym, kotrehož trjehichmoj, pobamboriwši; ja wězo čěscy worach a Čechojo pytnywši, zo mi Čěscina tak prawje wot huby njecha, husto němscy motachu; tola jim so z Němčinu runje tak džěše kaž mi z Čěscinu. Dopomnich so při tym na psychologiske hódančko, kotrež tež moji lubi Serbjo, Bohu žel, wysoko waža: zo člowjek a přede wšěm njezdžěłany najradšo z tej rěču so hordži, kotruž najhubjenišo rozumi a rěči — —.

Před wječorom dońdžechmoj do Jizerskeho Broda a podachmoj so wot wćipnych měšćanow a měšćankow wobhladowanj — město je mjenujcy tak wulke kaž Wóspork — runu čaru na radnu pincu, kiž bě pod wulkej a zastarskej radnicu. Ze wšěm měješe cyłe město, rjenje w Jizerskej dolinje mjez zelenojtymi horami ležace, khětro jara zastarski napohlad, hdyž dwórnišo a něšto nowych fabrikow wotličiš. Na radnicu pak hnydom éhnychmoj dla lačnosće a dla našich towařšow, z kotrymiž chychmoj so tam trjechić. Zastupiwiši do šěrokeje, émoweje, z drjewom wubiteje jstwy, sydžechmoj so na dołhu drjewjanu lawku, skazachmoj sebi česke a prašachmoj so za naju towařsemi. Haj, cí běchu tu byli a zaso wotešli. Cyłe město hižom bě jich dla we wulkim njeměrje, štó woni tola su. Z dohom hosćeńcař na hasu won skoči a wołaše, zo tak torhošo ržeše, na jeneho kmótra, kiž nimo džěše, hač dha njewě, hdže cí cuzy knježa su. Tón wotmolwi kaž Słowjencjo na terstkim (triestskim) sejmje z krutym: ne! a džěše trubku pachajo swój puć. Duž wupichmoj a dundachmoj po hasach, so nadžejo, zo tola raz z towařsemi w hromadu storčimoj; ja wjeselach so nad čěskimi wuwěstkami a tež mój towařš je pilnje studowaše, při

čimž pak mějach Cicerone być. Hač sym jemu wšo prawje wukładł, njewěm. Z jenym dohom prasnychmoj z naju třómi přěcélemi w hromadu; wjesele bě wulke a herjekanje hišće wjetše, tak zo wšě džěci a psy z města do hromady běžachu, zo bychy sebi tajkich džiwich holanow derje wobhladali. To wařšojo běchu rano hnydom hač do Małeje Skaly doješli, tamnu krasnu krajinu a Wartenbergske kupjele wopytali a na wječor po železnicy hač do Broda přijěli; nócłěh bě hižom za nas wšěch wobstarany, ale psej skobano — kajki? Do najhubjenišeho hosćeńca běchu so zahnězdžili. Huntorjachmoj drje so z wopředka trochu, tola dokelž njechachmoj škerjedju činić a swój dobry humor skazyć, podwolichmoj so z wuměnjenjóm, zo směmoj přichodny nócłěh mój wubrać. Nó, piwo wšak bě tam dobre, kaž we wšěch čěskich korčmach. Při směrkach hišće po městačku wokoło čahachmoj, přepytawši wšě korčmy na dobrosć piwa; wróciwši so w 8 hodžinach do našeho hosćeńca žadachmoj wječer, kiž bě hižo na 1/28 hodžin skazana. Tola njebě hotowa a dyrbjachmy hač do 3/49 hodžin čakać. To bě něšto na naju młyn, nětko mój swarjachmoj na svojich třóch towařšow, a cí santorjachmoj na hosćeńcařa, zo bě to zlé a strašnje. Přetož pódla sedžeše při dołhim blidže wulki rynek měšćanow a cí tak spodziwnje woći na nas wuwalachu, tola njenasta žana hara a zwada. Myslachu drje při sebi: na, tajcy wšak su naši susodži stajnje! Skóněnje dostachmy wječer, kiž bě dobra a nas zaso do cyła změrowa; tež tudy wopokaza so po tajkim stare prajidmo jako wěrne: Hlódny law je najstrašniši a wuje zatrašnje!

Po tym skazachmy sebi jedyn karaněk po druhim a hrajachmy mjez pjećomi wulki piwny sklad; bě to tež derje, hewak drje by při lehnyčičiu zaso hara a to z prawom nastala. Naš hosćeńc njebě na tak slawnych hosći připrawjeny. Hosćeńcař bě swoju sparnu komorku, hiž běše hnydom při hóstnej jstwě, nam wotstupił a tu stejachu loža za třóch; za teju drugeju bě jstwa jeho sotry abo někajkeje drugeje kmótry wuprózdjena. Hosćeńcař spaše za to w hóstnej jstwě na billardže; hdže pak je hosćeńcařka z džěćimi a tamna žónska spała, z cyła njewěmy; najskeršo w kuchinje na wóhnišću. Dokelž mějachmy wšitcy mučnu hłowu a mutnej woći, njenasta tež žana wulka zwada, štó ma tu a štó ma tam spać. Hdžež so štó do loža wali, tam smorčeše hnydom zabywši wšu nuzu zemskeho pućowanja. —

(Přichodnje dale.)

Listy na młodych Serbow.

(Pokračowanje.)

VI.

Vídeň, 25. čerwna 1842.

Drahy příteli!

Velice mne potěšil Váš ač i krátký, ale upřímně psaný listek . . .

Něco nového. Před několika dny byli zde ve Vídni Slováci evangeličtí u vlády, by na ukřutenstva Madařův se vstěžovati mohli. Vyboreně byli sou přijati od naší vlády, kterážto úplnou nadějí jim přislíbila, že se na budoucím sněmě Prešburském jejich věci ujmě. Co se týká spojení reformatů s Evangeliky, žádným pádem tomu nepřipustí, jak se náš velký Metternich projevil, i škol atd. se ujmouti chce. Metternich takto jim po hodinovým vynilování s nimi řekl:

(Serbski přeložk.)

Win, 25. junija 1842.

Drohi přećelo!

Wulcy je mje zwjeselił Waš drje krótki, ale sprawnje pi-sany listek . . .

Něšto noweho. Před někotrymi dnjami běchu tudy we Winje evangelscy Słowacy pola knježerstwa, zo bychy so na surowosće Madžarow wobćežować móhli. Woni buch wubjernje přijeci wot našeho knježerstwa, kotrež je jim poľnu nadžiju přislubilo, zo budže so na přichodnym prešburskim sejmje jich wěcy jimać. Štož zjenoćenje Reformirtskich z Evangelskimi nastupa, dha temu na žadyn pad njeprípusti, kaž je naš wulki Metternich wuprajil, a šulow atd. chce so tež jimać. Metternich

„Ihr Recht steht auf einem Felsen, Ihre Klagen sind gerecht, die Regierung ist es aber auch, folglich wird auch sie Ihre Rechte beschützen. Ungarns Zustand ist krank atd.“ Kollowrat zase takto: „Ich will diesem Gegenstand meine ganze Aufmerksamkeit widmen“; a Uherský kanclér: „Ich bin ja auch Slawe und ich mache mir eine Ehre daraus.“ — Nejdůležitější bylo však toto se prohlášení Metternichovo: „Wir mussten dem Weltgeiste gemäss den Magyaren die Vervollkommnung ihrer Sprache und Bildung ihrer Literatur concediren, aber das war darunter nicht gemeint, dass es auf Unkosten der andern Nationalitäten geschehen solle. Oesterreichs Politik ist es, dass sich alle Nationalitäten entwickeln sollen, ohne aber dass eine die andere überwiege oder bedrücke.“ — Sekretář Metternichův myslí, že, když se člověku (národu) řeč a náboženství odejme, právě tak jest, jakoby mu vnitřnosti z břicha vytrhl.

Ještě něco z Metternichového se prohlášení: „Es ist uns bekannt, was die 52 Republiken (Comitate) beabsichtigen, aber sie werden es nie erreichen. Sie sind zurück geblieben in der Bildung, und streben, das baldigst nachzuholen, was sie durch eine so lange Zeit versäumt haben.“ . . .

Audienci ohlásil Bohoň, farař evang. z Bačské stolice, co deputovaný v svém senioratu vyvolen. U deputace samé byli p. superintendent z Tysovice Josefi, pak p. p. farař ev. Chalůpka, Ferjenčík a Hodža. Druzí tež měli k deputaci přijít, byli cirkevními věcmi zamezení.

Přednesli vladě naši, že tým ustavičným gwałtovným maďarizovaním národ náboženství stratí a k nemoralnosti uveden veškerému lidstvu nebezpečným jest; že i skrze pronásledování v časopisech obvinění s Russismem atd.

Co se posledního toho punkta tyka, pravil p. Metternich: „Man ist auf so eine Verbindung noch nicht gekommen.“

Almanach Nitra už vyšel, velmi krásné věci obsahuje. — Štur už zadal žádost o noviny Slovenské, každý tyden 2 archy politického obsahu a tydně půlarchu přílohy.

Letos Vás sotvy navštívím; vstoupil sem před několik měsíci po Vaším odchodu hnedle do nemocnice Videnské co lékař a musím zde ted' vytrvat.

S Bohem! —

Vaš E. H.

P. S. Pár neděl už jest zde u Sv. Ruperta v kostele vždy v neděli polské kazání, zítra tam budou naši Češi zpívat.

VII.

W Lipsku, 18. máleho rózka 1840.

Lubi bratřa w Lužicy!

Nowu nadžiju je mi Waš list wo Was zbudžil; přetož nje-dziwajće so, zo bě mje mysl, jako byšće spali, wobešla, hdyž za tři měsacy žaneho lista njedostach. Čim wjetša je moja radosć, jako z nowa Waše trajace wobstaće a Wašu horliwosć spóznach. Džeržće stajnje tak twjerdže k Serbowstwu a wone njejanje.

Zo 73 českých knihow bórzy dostanjeće, je krásna wěc, přetož jenož tak, hdyž druge słowjanske narěče nawuknjemy, prawi a swěrní Słowjenjo nastanjemy. Tež ja Wam přez jeneho knihupca w Budyšinje někotre knihi* pócělu.

* Je jich 9 a mjez nimi tež dosć drohe, jako: Trojanski, pólsko-niemiecki słownik — kiž 7 toleř plaćeše, někotre pólske grammatyki a něšto českých spisow.

Red.

jim po hodžinowym rozrěčowanju z nimi rjekny: „Waše prawo na skale steji, Waše skórzby su prawe, knježerstwo je pak to tež, po tajkim budže Waše prawa zakitować. Wobstejenje Wuherskeje je khore atd.“ Kollowrat zaso takle: „Ja chcu tutemu předmjetej wšu swoju kedžbnosć poswjećić“; a wuherski kancler: „Ja sym však tež Słowjan a mi to za česć přicipiwam.“ Najwadžniše pak běše tuto Metternichowe wuprajenje: „My mějachmy po swětowym duchu Maďžaram wudospołnjenje jich řeče a zdžělowanje jich literatury přizwolić, ale z tym njebě to mēnjene, zo by so to na khósty druhich narodnosćow stało. Politika Awstrije je ta, zo maja so wšitke narodnosće rozwiwać, ale bjez tego, zo by jena druhu přewažila abo podćišćowala atd.“ — Metternichowy sekretář myslí, zo je, hdyž so člowjekej (narodej) řeč a nabožina wozmjje, to runje tak, jako by so jemu znutřkownosć z brjucha wutorhla.

Hišće něšto z Metternichoweho wuprajenja: „Nam je znate, štož tamne 52 republiki (wuherske komitaty) chcedža, ale wone to ženje njedosahnu. Wone su zady wostałe w zdžělanosći a pytaja to bórzy nakhwatać, štož su přez tak dolhi čas zakomdžile.“ . . .

Audiencu připowjedzi Bohoň, farař evang. z bačskeje stolice, za deputowaneho w swojim senioratu wuzwoleny. W deputaciji samej běchu k. superintendent z Tysowcy Josefi, potom kk. farař ev. Chalupa, Ferjenčík a Hodža. Druzí mějachmy tež k deputaciji přińć, běchu pak z cyrkwinymi wěcmi zadžewani.

Woni knježerstwu přednjesechu, zo z tym njeprěstawacym gwałtovnym maďarizowanjom lud nabožinu zhubi a k njemoralnosći zawjedženy všemu člowjestwu strašny budže, zo nas tež přez přesěchanje w časopisach z Rusismom wobskoržuja atd.

Štož tutón posleni punkt nastupa, praji k. Metternich: „Na tajki zwjazk njejsmy hišće přišli.“

Almanach Nitra je hižo wušoľ a jara rjane wěcy wobsahuje. — Štur je hižo žadosć wo słowaske nowiny zadal, kóždy tydž 2 listnje politiskeho wobsaha a tydžency poľ listna přílohy.

Lětsa Was lědom wopytam; sym někotre měsacy po Wasim wotkhodže do winskeje hojěrnje zastupil a dyrbju tego dla tudy wutrac.

Z Bohom! —

Waš E. H.

P. S. Něšto njeđzel hižo je tudy při Sw. Rupertu w cyrkwi stajnje w njeđzeli pólske přědowanje; nazajtra budža tam naši Češa spěwac.

Ja bych cheyl, zo bych někotři mjez Wami swoju pilnosć na pólsku řeč a literaturu wobročili: dokelž je pólska řeč najzdžělaniša a najhladša wšech słowjanskich řečow a dokelž pólska literatura krásne džěla we wšech wědomosćach woprija, wosebje pak maja Polacy wulku mnohosć wubjernih pēsnerjow, na příklad: Niemcewicza, Czajkowskeho, Słowackeho, Mickiewicza a druhich. Při tym zda so mi pólska řeč za nas lóhka być. Jutry zaso někotre pólske knihi sobu do Lužicy přinjesu; wukúće mjez tym tak wjele, zo je zrozumiće. Wšak maće tam nětko Polaka,** kiž budže z Wami wěsće pólsky řečec, hdyž jeho wo to prosyće.

Njejsće hišće knihi, wot k. Maciejowskeho přilubjene, z Warszawy dostali? Njeje Wam wrótslawskie towarstwo pisalo?

** Běše to Roman Zmórski.

Red.

Što čini Smolef? Wudadža so jeho pěsnički serbskeho ludu bórzy? — Pisajće hnydom Šturej w Hali, přetož wón so na Was jara hórši, zo jemu njejsće tak dolho pisali. Z Čech wón často listy dostawa, w kotrychž chcedža powjesće wo Was méc, ale wón ničo njewé. Pisajće!

Je so Waša knihownja hewak přisporila? Kak wjele sće ludowych pěsni nahromadžili? Sće Janej Kollarej zaso pisali?

Džělajće dale w duchu Slawije a dopomńće so druhdy na Wašeho bratra, kaž tež založerja Wašeho towařstwa

Bólesława Kłosopólskeho.

Přispomnjenje. Runje jako chcych list z pakćikom wotpósłać, wot našeho přecela Štura nowy list dostach. Wón mjez druhim piše, zo so za Was w Presburgu wjele słowjanskich knihi nahromadži.

Mějće so derje, bratřa, kónc měrca so zaso wohladamy.

K.

VIII.

Wjelečescenemu serbskemu towařstwu w Budyšinje.

W Wrótsławju, 22. smažnika 1841.

Nadobni bratřa,

Lubi Serbja!

Snadnje sebi mysliće, zo smy Was a Wašu dobroćiwosć, přez připósłanje mnohich serbskich knížkow wopokazanu, cyle zabyli a Waše prjódkwazće, so z nami bliže zjenoćić, wotpokazać chcyli, dokelž njejsmy Wam za tajki dolhi čas ani słowčka na Waš přecelny list wotmolwili ani ničo wo našim džělanju k wjedženju dali. Waš list k nam dvě njedželi do jutrow přińdže, to je w času, hdžež běchmy so wšitycy do wótcneho kraja, do Łužicow, na jutrowne swjedženje pušćili. Na tajke wašnje smy Waš list dolho po jutrach před woći dostali. My Was teho dla prosymy, zo njebyšće naše komdženje za zło wzali, ale stajnje w lubosći na nas spominali.

Wulcy jara je nas zwjeseliło, zo sće nam tak wjele serbskich knížkow pósłali a my njemóžemy so Wam za tajku wulku dobrotu dosć wudžakować. Tak sće tež Wy našu knihownju wobohaćić pomhali. My pak mějachmy wulku starosć, kak bychmy Wam to zaso wotrunać a tón zwjazk, kotryž nas přichodnje wopřijeć ma, čím twjerdšo zwjazać móhli. Naša serbska knihownja je hišće khuda a my Wam teho dla džensa sćeemy „Bjedricha Šillera pěsnje“, kotrež je česceny a wysoko-waženy muž, knjez doktor a professor medicinskeho fakulteta Purkyně (po serbsku: Purkinja) tudy do českeje rěče přeložil. Wzmiće z tutym małym, tola pak wutrobnym darom za lubo. Wšak móžeće přez to našeho česceného wučerja knjeza Purkinju trochu bliže póznać.

My tudomni Serbja běchmy sebi mjenujcy zańdženu zymu wotmyslili, česku rěč nawuknyć. Jedyn wot nas (Smolef) teho dla k knjezej Purkini džěše a prašeše so jeho, na kajke wašnje by so to najlěpje stać móhlo. Knjez Purkinja so nad tajkim prašenjom tak zwjeseli, zo na měsće rjekny: „Ja sam chcu Waš wučer być!“ Wot teho časa je so wón stajnje wjele z nami prócował; kóždu njedželu dopoładnja wot džesaćich hač do dwanaćich, druhdy tež hač do na poł jeneje mamy při nim česku wučbu a posluchamy na jeho słowa. Wón počći nam tež ze swojeje wubjernje bohateje słowjanskeje knihownje kóždu knihu, kotruž jenož sebi wuzwolimy, a druhdy je tež tak dobroćiwy, zo nas z někotrymi wobdari. — Tak stara, džěla a prócuje so wón stajnje za nas.

Dokelž běše naš prjedawši protektor, knjez professor Stenzel, swoje zastojnstwo zložil, smy wšitycy w hromadže — Serbja a Němcy — jeneje mysle knjeza profesora Purkinju za swojeho nowého protektora wuzwolili. Wón pak so tež swěru za cyle towařstwo, wosebje pak za nas Serbow stara.

Wěsće tež, zo je k. kandidat Wjelan Slepjanski sobustaw našeho towařstwa a piňny wučomnik k. Purkinje. — Wot k. Smolerja smy w tych dnjach lisćik dostali a nadžijamy so, zo budže za pjeć abo šěsć njedžel zaso w Wrótsławju. Wón w jenym lisće, na k. profesora Purkinju pisanim, Waše towařstwo z tymi słowami khwali: „Naše budyske serbske towařstwo dale a bóle rosće, a hdy bych wjedzil, zo by powjesć wo jeho založenju, rosćenju atd. w někajkich słowjanskich nowinach město namakala, bych ju spisał atd.“ Lubi bratřa, njeby to pěknje bylo, hdy by so wažny muž na to dał a po wšem lužiskim kraju wulke serbske towařstwo založil, w kotrymž bychy nic jenož duchowni, ale tež wučerjo sobustawy być móhli? Tak by so podušene Serbowstwo zaso pozběhnyło a z nowa zakěło.

Radži bychmy widželi, hdy byšće nam bórzy pisac chcyli. Spomńće druhdy na nas, kaž tež my Was zabyć nohcemy. Budžće w Bože mje!

Jan August Wařko Bělkowski
w mjenje wrótslawského towařstwa
za lužisku rěč a stawizny.

NB. Auch von den deutschen Mitgliedern des Breslauer Vereins in deutscher Sprache freundlichen Gruss!

A. Heinrich, z. Z. Vorsteher.

Přispomnjenje redaktora. Na českej wučbje, wot k. profesora dawanej, so tež we wšelakim času wšelacy pólsecy studentojo wobdžělichu, a móžu so hišće dopomńić, zo běchu mjez nimi: kk. Heindr. Szuman, Paluszkiewicz, Dalman, Anielewski, Tomicki, Respondek, Niedźwiedzinski atd. — Smolef tehdy pola k. profesora Purkinje bydłeše a běše jeho bibliothekar.

Rjana džowčička.

(Znajomy original je so na swobodu zaspěwał.)

Třo studenci po kraju kročachu,
a z wječora dóndžechu hospodu.

Je piwo tu slódné šće, hospoza?
Hdže Waša je džowčička nadobna?

Haj, piwo mi kóždžički pokhwali.
Ta droha pak na čornym kašću tu spi.

Duž do stwički holeča stupichu,
hdžež za row ju widžachu pyšenu.

A přeni z nich šlewjer jej wotwodže,
a z lubosću hladujo praješe:

O, hdy by tu byla, ty khwalena!
Ja tebje bych lubował wot nětka!

A druhi jej šlewjer zas zapřikry
a wobroći so a zaplakny:

Ach zo ty tak zahe sy spuščila swět!
Ja tebje sym lubował wjele lět.

A třeci jej šlewjer zas wotłóži,
a hubku jej zblědnjenu wokoši.

Ja lubowach tebje, ja lubuju će,
ja lubować budu će nawěcnje!

Mochowc.

Po starých přecelach svoje pokročenje měrimy.

(Po ameriskim spisał J. Pjech.)

Sprawnišeho a spodziwnišeho słowa njemóže być, hać słowo wuprajene wot jeneho jendźelskeho spisaćela: „Kóždy čłowjek je w skutku žiwy tak dołho, hać po swojey přirodže skutkuje abo někak swoje kmanosće wozjewuje.“ Widžu, zo je wulka wěc na swěće nic tak jara, hdže stejimy, hać w kajkim zaměrje so pohibujemy. Zo bychmy njebjeski přistaw docpěli, dyrbyny ze swojim čolmom druhdy po wětrje, druhdy přećiwo wětřej jěć, ale jěć dyrbyny, a nic po próznym pływać abo na kotwicy stać. Je jara zrudzaca wěc ze starymi přecelami za kóždeho ducha, wo prawdže pokračowaceho, dokelž so zminyc njemóže, swojich něhdušich přecelow kaž lódnik běhoměr* (log), nałożowac, zo by z nimi swoje pokročenje měřil. Kóždy z nas čisnje dys a dys jeneho šulskeho towařša přez zadni brjóh, wobwiteho z myslimi, z jeho wosobu zwjazanymi, a hlada — ja so boju z wěstej rozwołnej, ludačnej želnosću — za časom, w kotrymž so powjaz wotwije, mjez tym, zo tam tamny we wodze tči, so horje a dele čumpacy, wbohi pachol! My pak šumimy dale z běłym ješćom a ze swětlej pruhu při swojich předkach — nawalne morjo zboža a pokročenja ze smuhu dejmantow, do njeho zasadzenej! Ale to je jenož čućiwa strona předmjeta, přetož rosć dyrbyny a byrnje wšo přerostli, štož lubujemy.

Tón wobraz wo wučisnjenju běhoměra njesmě pak so wopak zrozumić, prošu. Wón je jenož rězny srědk, wuprajic, zo so zminyc njemóžemy, khód swojeho pohibowanja po tych měřic, z kotrymiž běchmy dołho zwučeni, sebje sameho přirunac; hdyž čile počnu njepohibni być, móžemy po nich swoje zličbowanje hać na najnadrobnišo sčinić. Widžimy z wěstosću, što běchmy, jako běchu woni našeho runjeća a móžemy potom rozwažec, što z nimi běchmy a štož so čujemy nětko być. Bjez dwěla so druhdy mylimy. Přeměni-li so spomnjene přirunanje do jara stareho a znateho přirunanja wo lódnstwje, wopušciwši přistaw a zhromadnje pływacym do zдалeneho kraja, móžemy nańc, štož trjebamy. Hlaj, tu maš jeneho z našich towařšow, — jeho khorhojčki so do lapow rozdrěchu, přjedy hać wón do šěrokeho morja docpi, potom so jemu plachty wot sčěžorow wottorhnychu, jena po drugej, potom zołmy jeho wjerch powodžichu, a jako nóc dóndže, wopušćichmy jeho w zjawnych rozbitkach ležaceho, dale lećo pod swojey plachtowej pyramidu. Ale hlaj! při switanju je wón přeco hišće widžec, — je snano nas přescahnył. Někajke spódnje mórske prudženje je jeho do přědka čerilo, mócnje, ale měrnje — haj měrnišo hać te harowace wětry, rozduwawše naše plachty, dóniž so bubnjachu kaž lica wyskacych cherubimów. A hdyž skónčnje čorna wlečna parolódz z kosćowcymi znamjenjemi w přědku, kiž zažo abo pozdžišo z mrokoty wujědže, nas wšech do čahla bjerjo, so z nim zapowěsnje a jachlo

* Běhoměr (log) je mjenujcy tak wobčeženy kwadrant z drjewa, zo hdyž so na powjaz z lódže do wody čisnje, po šěrokosći na njej njepływa, ale so tak runopadnje (senkrecht) do wody staji, něhdže kaž by to klónk činił, by-li jeho što snano do položcy napjelnjeného z rózkom delka do wody tyknył. Dokelž so mórska woda njepohibuje, kaž woda w rěkach, dha tón kwadrant stej wo stanje, hdžež je so wučisnył, jenož so njeměrnej wody dla horje a dele čumpa a wotwijuje, dokelž lódn dale jědže, powjaz, za kotryž je přiwjazany. Tón powjaz je ze sukami do wotdželenjow džěleny, kiž so k mórskej mili (1,85 km.) maja, kaž 15 sekundow k hodžinje, po tajkim: kelko sukow so za 15 sekundow wotwije, telko mórskich mil lódn wob hodžinu jědže.

a stonajo wotjědže, dha so wón temu přistawej bliži, hdžež wšitcy rozbići wulekowanja nańdu.

Po tajkim sebi njemyslěc, zo bych chcył lóhkomyslne wo starych přecelstwach ryčec, dokelž přirunanja mjez swojey přitomnosću a zańdženosću hinak sčinić njemóžemy, hać z pomocu tych, kiž běchu, štož my běchmy, ale njesu, štož my smy. Ničo njeporaža bóle w honjeńcy žiwjenja, hać hdyž widžiš, kelko zastachu w přenjej položcy běha. Džen zapisowanja na universitetu dopomina mje stajuje na naběh, hdyž so rjane třilětnje konje dobreho rodu na přeběhańcu přiwodžuja. Tamny džen so zaběhuje, žiwjenje je honjeńca. Předstajmy sebi, jako bychmy na universitetu byli: runje je so črjoda nowych studentow zapisala. Wbohi Jurk! měješe tež sobu bžeć, ale wón je litkup plaćil; džiće na dornišćo zady cyrkwe, tam nańdžeće:

„*Hunc lapidem posuerunt*

Socii moerentes.“

(Tutón kamjeń zrudzeni towařšojo položichu.)

Ale smy na přeběhańcy! Tudy steja w kabatach so blyšcacych kaž žida, z hriwami hladkimi, kaž móže je jenož wolij sčinić. Někotre z najlěpšich zrěbcow na pokazowanje jěchaja, kóždy něšto mjeušinow, zo by so jich khód widzał. Što tam starc plače? a stara knjeni při nim a tři holčki, stajnje woći přikrywace? Ach je jich zrěbc, kiž runje přiskakuje. Měnja woni wo prawdže, zo móža tele male, ceńke nózki něšto wukonjec w tajkej surowej bžeńcy, kajkuž bližše štyrceci lět přiwjedu? O žadlawy daro jasnowidženja, dostawacy so někotrym z nas, hdyž počnjemy přez slěborne kružowy štarčeho wobłuka* hladać!

Džesać lět pozdžišo. Přeni króc so powróca na přeběhańcy. Někotre konje su padnyłe; dwaj, tři so splóšile. Wšelake su druge přesčěhnyłe. Čorny kabat, mlody čornak so zda z nawjedowarjom być wot zbytku. Čile čorni su, kaž hižom raz spomnich, w přenjej štwórcinje přecy druhim do přjedy. Powětron je swój blyšć wobkhował.

Dwaceci lět pozdžišo. Druhi powrót je so sčinił. Čorny kabat je zastał z přenim być a Judex našer-běloš abo mrózak nawjeduje. Ale hlaj, kak je so črjoda zrédnila! Na zemi leža — pjećo — šesćo — čakaj wšak, kelko dha jich je? — Leža z měrom dosć! Njestanje wjacy w tej honjeńcy, budžće přeswědčeny! A wostatni z nich, kak so stajnje zhubjenja, jedyn po druhim! Je zjawnje widžec, štož dobudže — snano dobudže.

Třiceci lět pozdžišo. Třeći króc sta so powrót. Dives, na běl-ryzak, jěchany wot pachola w zołteje jeńcy, počnje postupowac; je wuspěl z lubostnikom być pola mnohich. Ale štož je tamny druhi, swój běh při započatku dlějawši a nětko nimale do přenich docpěwši? Njedopomniće so na měrneho bruneho zrěbca Asteroida, z hwězdu na čole? To je wón, jedyn z tych, kiž wutrawuja; kedžbujće na njeho! Čorny „zrěbc“, kaž smy zwučeni jeho mjenowac, je zezady wostał, so přebjerajo w lóhkim skoku. Hišće jedyn to je, wot towařšow z wjetša holčka mjenowany, wěsteho žonjaceho wašnja dla, kiž na sebi měješe; čini swoju wěc pěknje, kaž widžiće; ta holčka njeje zacpěć, mój pachole!

* Laćanscy: Arcus senilis, wěsta khorosć wočka w starobje.

Štyrcyći lět pozdžišo. Hišće wjacy padaja, ale městna so nimale wobkhowaja, kaž prjedy.

Poista lět pozdžišo. Honjeńca je so zminyla. Wšitcy, kiž hišće na přeběhańcy su, khodža z njespěšnej kročelu; žadyn wjacy njehanja. A štó je z přenim? — Z přenim? Što! A docpity cyl? — Plećina běleho abo šěreho kamjenja, so zběhaca

z teho dorna, na kotrymž žaneho hanjenja ani jěchanja wjacy njeje, ani žedženja po dobyću!

Haj, swět woznamjenja jich městna we wulkej wjetnej knizy swojej; ale budźće přeswědčeny, zo je to jara snadna wěc, hač je docpěte městno bóle přědku abo bóle zady, — je-li jeno kóždy běžał tak derje, hač je móhl.

Tři złote włosy.

(Episka pěseň z Čěšćiny přeložena.¹⁾)

I. Krasna Rudmilowna.

Aj! štó tamto z wot vysokaj z pawlana tam ze złotoho štó to hlada z rańšim zerjom w pyšnej drasće šarlahowej, z kamjenjemi wudebjenej, z parličkami posytej? Džowka je to Rudomila, Rudomila počóbskeho,² kupca sławnoh' po wšěch krajach, dyžli bohi bohatsoh'.

Wopuščil je són jej' spanja, haj so dótknył lesnoh' wucha; jutrnica ta sotru swoju woła, hladač z wokom jasnym na rjanosće mlódněj' zemje, jako meja kwěćopolna, na džěci tu zbudžene.

Jeje woči měsacaj stej z njebjaj so tu wusměwk'wacej; jeje ličcy stej dvě zeri, rańše slóncó powitacej; jeje purpurowej hubje wjedórnej dvě slónčnej pruzy; jeje šija lilijowa stołp je ze slónowej' kosće;³ jeje nadra na poč skryte kočpjej dwaj stej plowacej.

Kaž so sněžna hora běli, hdyž so na nju jaseń směje, tak so sněh tež jeje čola w blyšču slóněnych pruhow swěci; kaž so kužoł sem tam wije, hdyž po bětej skale žórli, tak so ryzy włosy jeje kudžerjajwe rozwijaja po jej' šiji z alabastra, po ramjenjach kulowatych.

Wona stej jakó jilma hordže so tu wupinajo; wona řeči z hłosom harfy wo lubosći šepotajo; wona kroči z sahom nocy pućujo po čichim kraju; — po wótčimje po šěrokej stworjenja njej' slódsheho.

Aj! štó tamto ze dubrawy,⁴ wot wótčiny wot wołtawskej,⁵ štó to na konju tam jědze, na konju to sněhobělym k hordom' hrodu Rudmila?

Hoj! to Wojměr brunowlosny hłowu počšo zamysleny; jedyn je to z lawow čěskich, mlódněnc krasny jako meja.

Woči jeho stej dwaj blyskaj, na njebjaj so křižowacej; ličcy jeho stej dvě slóněcy, nurjo so we módrym morju; broda jeho — móšk šće mlódy, wot skronje hač pode brodu; wutrobno je skała twjerda — čerstwe čělo — mlódy dub.

Rěči wón ze zwukom slěbra na konja na kosmotaka,

hladži mjehku hriwu jeho: „Haj ty šumjelko mój konjo, towaršo mój najswěrnši! tutón cyl měsac nosyš po krajach mje po lěsach, njewjesty pak njenamakam . . . . darow ja jej njeprinošu, kamjenjow nic mjedžow drohich;⁶ wutrobu 'nož nošu swěrnju, prok a tebje, moju česć!“

Radostnje kón zarjehota, kaž by jězdnom' porozumil; zaskakuje kón kaž jeleń, leći — a so prosće staji, zraženy na woči swojej wot pohlada na tu rjanosć, blyščatu so na pawlanje jako hwězda nad morjom.

Zastróži so mučny jězdny, sprostnje Wojměr brunowlosny nad wobrazom njewidžanym po wšěj zemi wołtawskej.

Spodžiwa so Rudmilowna na rjanosći mlódněncowej; wobaj mjelčitaj kaž wječor, wobaj stejitaj kaž marmor bjez dycha a bjez hibanja; potom džowčo straži kiwnje, zo bychy so wotewrjale wrota hosćej nadobnom'.

II. Přepadnjenje.

Wěje wětrik podwječorny po lučinach wólhilačnych; šumi lisó na topoľach, šukotacych z řeču tajnej; slóncó za hory so khowa měrný jězor pozložějo; hoľki džěnske wočihnjeja, ptačkow spěwy womjelknjeja, w zahrodže 'nož Rudmilowej, při řečcy tu pluskotacej soľobikaj šćebotatej w rokotowej husćinje.

Jedyn praji: „Hladach na njoh', kak jom' woči plomjenještej, wutroba kak pukotaše, z lubosću so přeliwaše, hdyž so z njeju překhadžeše po zahrodže po kwětkojtej.

Přimał ju za ruku sněžnu, jako sokoł přima popad, za kotrymž je bludžil w lěsu; winyl je ju k sylnym nadram, jako khměl tu winje wołše, kiž na brjozy rěki rostu; košil je ji ert jej' krasny, jako koši röße přenje wětrik njedočakawy.“

Druhi praji: „Wuhladach ju sedžo tam z nim na trawniku počla kerka rózoweho, wěncujo jom' sylne ramjo z šwižnym lohćom lilijowym; plomjenješe ličko mlódně,

wujasni so wočko miłe, lěpše so hubka džowča na ert wložny mlódněncowcy, jako počka mjedolačna na kwětašku najslódsim.“

Steji lipa mnoholětna počla haja jilmoweho, na tej lipje mnoholětněj sedžitaj dwaj swěrnaj lubaj, mlóduškej dvě tujawcy.

Leći worjoł pazoraty wot horow tam wot sewjernih, leći z křidłom wětrikowym; ach! a tujawcy wón spłóši drěmacej són lubosće.

Steji jabłón kćenjopyšna počla hrodu Rudomila; pod jabłonu kćenjopyšnej sedžitaj dwaj čichaj lubaj, dvě to rózi w mejskim spanju: džowčo z lubosće tu spróčne drěma w rukach mlódněncow.

Přindže Rudmil z drohi dołhej, z drohi dołhej' kupcowskeje, wot morja tam dalokeho; k zahrodže tej wójjopólnej — zastaji a roznjemdri so, hač bě zhladnył džowku swoju ležo cuzom' w rukomaj.

Zahrma wón w džiwim hněwje z hłosom tura⁷ njemdrjaceho na njeswěrnju džowku swoju:

„Hoj! kiž sy ty džowka krasna jenička ty Rudmilowa, kiž sy mlóda piła mlóko mačerje, kiž z klina wjerchnoh' — w rokoće žno soľobikaj zasłyšał sym nimo ducy rozmólwjeć so wo lubosći twojej přeradnej a loštnej z cuzbnikom tym njehosćinskim!“

Čemu ty mje k hněwje wabiš, rudžiš wutrobu mi wótenu, kiž sym wěenje k tebi řečał, zo će žanom' njedowěrju za žiwjenja towaršnicu, štóž tři włosy njeprinjese z hobra Złotohłowaca?“

Aj! so Wojměr česny zběže, krej so wari w žilach jeho, zalije jom' licy mlódej žórlo wutroby jom' njemdrej', mlódzik takle řečeše:

„Wodaj, sławny ty mi kupco, wjeleslawny Rudomilo! zo sym, krasne džowčo widžo, zabył prawa hosćinskeho, tola, štož mi wot muža žadaš, džowki twojej' hódnoh', budže-li mysl twoja stajna — wěz, zo prjed' hač tři króc měsac wotpožohi rohi swěte, w woknach hrodu zaswitaja zerja włosow hobrowych.“

(Pokračowanje.)

¹ Ze zawostajenstwa njeboh Jacsławka; do čišća připrawjena a z přispomnjenjemi wuhotowana wot J. B. — Tuto džělo měješe so z přenja hižo w „Almanachu“ a z druha pozdžišo we „Lužičanu“ wotčičěc, štož so nětko stawa; a sebi myslimy, zo z wozjewjenjom tuteje překrasnej pěsnje čěsčeny wotebjerarjam radosć přihotajemy. Redakcija „Lužičana.“ ² počóbski; kraje po wobemaj brjóhomaj Łobja ležace, rěkaju „počóbske“ a wobydlerjo tych samych „počóbscy.“ ³ slónowa kósć = elfenbein. ⁴ dubrawa = dubowy lěs. ⁵ wótčina wołtawska = Čěska, dokelž přez nju rěka Wołtawa (čěski: Wltawa, němski: Moldan) běži. ⁶ drohe mjedže = edle metalle. ⁷ tur = ur, auerochs.

Z Budyšina a Lužicy.

* Časopis Maćicy Serbskeje 1880. Zešiwk I. Cyłeho rjada č. 61 je pod redakciju k. M. Hórnik a wóndano wušoľ. Wopřijeće: Swěrna mandželska. Ballada wot J. Wehle. — Jank a Hanka. Wot J. Wehle. — Wukóněenje „—dło“ a słowo „twerdy“, wot prof. Dr. Pfula. — Pěsnje a pokhěrľuški z luda. Zběraľ M. Róla. — Frenceliana. Podawa E. Muka. — Dwě delnjoserbskeje pěsni. Wot M. Kosyka. — Futurum z „du“. Podaľ M. Hórnik. — Ličba zynkow čłowskeje rěče. Podaľ Pful. — Wustawki delnjoľužiskeho serbskeho wotrjada M. S. a: Wustawki towarštwy Pomocy za studowacych Serbow. Podaľ M. Hórnik. — Naležnosće towarštwy M. S.

* Přěna knižka delnjoľužiskeho serbskeho wotrjada je w tychle dnjach dočiešana a bórzy wuńdže. Wona ma napismo: Bogumiľ abo biblija humožo wot smjerši. Řědne huličowanje za Serbow. Serbski napisal H. J. (ordan). 48 str. 8°, nakład 1000. — Z wobalki je nawjedzić, zo ma „wotrěd“ w tu khwilu 153 čłonkow (sobustawow) a to z Delnjeje Lužicy 105, z Hornjeje 38, z Pólskeje 9 a z Čech 1. Založer wotrjada, k. Alfons Parczewski, je jemu khětru summu pjenjez daril.

* Delnoľužiska Pratyja (kalendař) na l. 1881 po dobroćiwosći k. A. Parczewskeho tež tón raz w jeho nakładže wuńdže, 1. listno je hižom čiešćane. — K čiešćej je za l. 1881 nimale cyle přihotowany „Předzěnak“. Protyka za hornjoľužiskich Serbow. Nakład Maćicy S. Teho runja: „Krajan“. Katholska protyka za Hornju Lužicu. Nakład towarštwy SS. Cyrilla a Methoda. — Bibliske stawizny, pod sobuskutkowanjom k. šulskeho radčieła Grüllicha w Lubiju a k. wokřesneho šulskeho inspektora Dr. Wilda w Budyšinje, wot k. cyrkwinskeho wučerja Bartka w Nosaćicach za serbske šule w serbskej a němskej rěči spisane, su w čiešću hač do 14. listna docpěle a budža z najmjeńša 18 čiešćanych listnow wopřijeć. — Pěčna delnjoľužisko-serbska knižka, w hexametrah spisana, je wóndano z nakładom spisarja wušla a je we wudawarni „Serbskich Nowinow“ w Budyšinje za 50 np. dostać, mjenujcy: Serbska swažba w Błótach. Spisaľ M. Kosyk. To je wopisanje serbskeje swažby (serbskeho kwasu) a wšěch wobřadow a wašnjow delnjoserbskeho luda při tajkej składnosći. Knižka je jara pěknje a we wosebny m počtiskim duchu spisana a móžemy ju každemu naležnje poručić.

* Gymnazialny wučer Dr. Muka w Budyšinje počtiske a prosaiske wudžětki, wot njeboćičkeho H. Zelerja w rukopisach zawostajene abo po wšelakich časopisach rozdrěbjene, k wotčiešćenju přihotuje. Tajke přihotowanje je, kaž móže sebi každy wěcy wustojny myslić, dosć wobćečne a je teho dla k. Dr. Muka wšeho džaka hódný, zo je tajke wobužne, prócy polne džělo na so wzał. Wudaće samo stanje so z nakładom serbskeje studowaceje młodosće a je wona k temu hižom přez 1000 hriwnow (markow) nahromadziła. Najwjacy su při tym spěwne koncerty budyskich serbskich seminaristow, a pódla tež džiwadělny hry našich horľiwych Serbowkow a Serbow wunjesle.

* Při składnosći lětnje hłownje skhadžowanke, kotruž serbska studowaca młodosć 8. augusta w Hodžiju měješe, so wječor wot wučomncow budyskeju wučerškeju seminarow (evangelskeho a katholskeho) spěwny koncert pod nawjedowanjom k. seminarista Rjelki wotdźerža. Sala běše přepjelnjena a spěwanje sebi počnu khwalbu doby. Wunošk běše přez 100 hr. a so k fondej na wudaće Zelerjowych spisow přiwda. Před započatkom koncerta so wot zarěčanskeho serbskeho towarštwy studowacej młodosći rjany wěnc jako znamjo připóznaca jeje skutkowanja přepoda. Pěkný spěw, w wěncu wopřijaty, běše k. J. Hajnca spěsniľ.

* Pod staranjom budyskeho serbskeho towarštwy „Lumir“ so na džěń swjateho Michała (29. septembra) wulki serbski spěwanski swjedžen (zpěwni slavnost) a to w Budyšinje w sali „hótel Laue“ wotdźerži. Na spěwanju wobdžěli so něhdže 60 spěwarow a 80 spěwarjow. Započatk wječor w 7 hodžinach. Nadžijamy so, zo tehdy tež někotři Słowjenjo z Pólskeje a Čech do Budyšina přijědu.

* Towarštwy Pomocy za studowacych Serbow je wot wyšnosće pod officialnym pomjenowanjom „Verein zur Unterstützung studirender Wenden“ wobtwjerdžene a je po tajkim tuto towarštwu nětko do žiwjenja stupilo. Tuto wobtwjerdženje ma so tak: „In dem Genossenschaftsregister atd. (to je: W zapisu towarštwistwow za město Budyšin je džěnsa na Fol. 8 „Towarštwy Pomocy za studowacych Serbow“ ze sydlišćom w Budyšinje jako juristiska wosoba zapisane.“ Wo tutym towarštwje piše k. Hórnik w Časopisu: „Za spomoženje serbskeho luda su so w nowišim času wšelake

towarštwy založowale a někotre z nich su hižo wjele wužitneho ze zhromadnymi mocami svojich sobustawow dokonjale. Wone wšitke, wosebje Maćica Serbska w Budyšinje, trjebaju hišće we wjetšej měrje džěli dotal materialnu podpjeru Serbow a jich přečelow, zo by jich wotmysleny duchowny wužitk so přisporjowal. Teho dla zdaše so nam njemóžne, zo bychmy nowe towarštwy založili, kotrež zaso nowe wopory žada. Tola tu zjewi so hłós z přečelneje bratrowskeje strony, a Serbja jón dowěrjwje posľuchachu. W Serbskich Nowinach mjenujcy wotčiešća so sobotu, 27. měrca 1880, nastawk k. A. J. Parczewskeho, wot njeho sameho derje serbski napisany, a po jeho přečelскеj radže běchu Serbja wšitkich stronow derje přihotowani, hdyž so při składnosći lětušeje hłowneje zhromadžizny Maćicy Serbskeje 31. měrca namjet na založenje noweho towarštwy za podpjeranje studowacych Serbow staji. Po jenohłósnym wobzamknjenju bu kommissija ad hoc wuzwolena, a předsyda Maćicy Serbskeje, k. Smoleř, dobroćiwje na so wza zestajenje wustawkow za tajke towarštwy a rozposła je po Serbach, zo by so naležnosć wšostronscy rozmysľli. Kommissija pak přeprasy z kooptaciju k. referendar Mütterleina tudy, zo by wón jako prawnik namjetowane wustawki hišće jedyn króć přeľhladaľ a w zrozumjenju ze sudniskim zastojnikom rozřečal; štož je wón wustojnje a přečelnje wobstaraľ. Potom powoľa so zhromadžizna mjenowaneje kommissije a přečelow wotmysleneho towarštwy 19. meje t. l. na jeho dozaloženje. Na požadanje wotewri a wjedžeše farař Hórnik tule zhromadžiznu. Wón čitaše naćisk wustawkow po paragrafach a wone buchu jenož maľo přeměnjene. Z tym sta so definitivne konstituirowanje towarštwy. Na to buchu jenohłósnje wuzwoleni: k. referendar Mütterlein jako předsyda, k. redaktor Smoleř jako naměstnik, farař Hórnik jako pismawjedźer, k. lěkarňik (hapykar) Měřš jako pokladnik. Do wubjerka (wobkedžbowanskeje rady) so wuzwolichu: k. farař Imiř z Hodžija, k. farař Dučman z Radworja, k. seminariski wyšši wučer Fiedleř a k. wučer Kral z Budyšina.“ — Dokelž pak su Serbja sami maľy lud a tu wěc sami dospoľnje do skutka stajić njemóža, smědža so z wěstosću nadžijeć, zo budža w svojim prócowanju wo duchowne spomóženje luda tež wot druhich wjetšich słowjanskich ludow wysokomysľnje podpjerani. To daj Boh! — Přispomnjenje. Kóždy Słowjan móže sobustaw (čłonek, oud, сочленъ) być, kiž na lěto (rok, годъ) 1 hriwnu (marku) abo 1/2 awstr. Fl. do kassy towarštwy zaplaći. Pjenjezy maja so slać pod němskej adressu: Herrn Apotheker Miersch in Firma „Gebrüder Miersch“ in Bautzen (Sachsen).

Čestne myto 60 hriwnow

dostanje tón, kiž čitanku za delnjoľužiskich Serbow, tři listna wopřijacu, napiše a to tajku, zo by delnjoserbski lud, kiž němski čitać móže, bjez šulskeje pomocy móhľ z njeje serbske čitanje nawuknyć. — Rukopisy, z adressu spisaćela w zapječatanym kouverće, njech so do 1. junija 1881 na předsydstwo towarštwy „Maćicy Serbskeje“ w Budyšinje připóscělu, kotraž ma čestne myto najhódněšemu přisudzić. **A. J. Parczewski.**

Wozjewjenje.

Přěni serbski originalny dramat

Na Hrodzišću,

kotrehož přěnej dwě jednani smy w 7. čisle „Lipy Serbskeje“ na pokazku wotčiešćeli, bórzy z nakładom Smolerjec knihičiešćernje wuńdže, na což lubowarjow a podpjerarjow serbskeje literatury nětko hižo kedžbných činimy.

Wozjewjenje.

Njedzělu, 12. septembra, wječor 1/2 6 hodž. wotdźerža tři spěwanske towarštwy z Khróscie, z Róžanta a z Konjec

zhromadny spěwanski swjedžen

w kupjelach knjeza Benša pola Smječek.

Wšě serbske towarštwy, kaž tež jenotliwi Serbja a lubowarjo serbskeho spěwa so k temu lubozuje přepróšuja.

Po dokonjanym spěwanju změje so zhromadna wječer. Wšitcy, kiž su zmysleni, na njež džěľ brać, chcyli na **Jakuba Žuricha** we Wudworju pola Pančic (Jacob Schurig) in Höřlein bei Bantšawig) hač do 5. septembra wozjewić, kak wjele kouvertow trjebaja.

Лужичанъ, ежемѣсячное изда-
ніе съ портретами славянскихъ со-
временниковъ.

Лужичан, мѣсечникъ са слика-
ма словенскихъ врстника.

Lužičan, mjesečnik sa sli-
kama slovenskih vrstnika.

Lužičan, mésečnik s podoba-
mi slovanskich vrstnikov.

Ł u ž i ć a n .

Лужичанъ, мѣсечникъ съ обра-
зитѣ на словѣнскитѣ соврстници.

Łużyczan, miesięcznik z wi-
zerunkami słowiańskich współcze-
sników.

Lužičan, měsčėnik s podoba-
biznami slovanských vrstevníků.

Łużycan, mjasecnik z podoba-
biznami słowjańskich casorownjeń-
kow.

Měsačnik za pismowstwo, řečespyt a narodopis

z podobiznami słowjanskich časorunikow, kaž tež z hudźbnymi a belletristiskimi přiłohami
po njewobmjezowanych časach.

Zamolwity redaktor a wudawař: J. E. Smoleř w Budyšinje.

Druzy wo nas.

Knjez Alfons Parčewski, znaty horliwy přečel serb-
skeho luda, je we wšelakich pólskich nowinach a časopisach
wo lužiskich Serbach pisał a mjez tymi tež we „Wędrowcu“,
wukhadźacym we Wařawje. W tym je wón dlějši nastawk
pod pomjenowanjom:

Z Dolnych Łužyc.

Kilka zarysow i wspomnień.

to je „Z Delnich Łužic. Někotre wobrazy a dopomjeńki.“
wotčišćeć dał, z kotrychž chcemy tudy to a druhe zdželić.

Wón powjeda: „Delnje Łužicy su we wšelakim nastupanju
hinaše, dyžli Hornje. Hižom pomjenowanje samo pokazuje
na geografisku wšelakosć. Njesu tu rynki wysokich, z lěsom
pokrytych horow, za kotrymiž Hornje Łužicy, na połodnišich
mjezjach wukhowane, dobry měř a pokoj wužiwaja. Tute hory
su tam móčnu murju natwarile, kotraž přeněmćenje wotdzer-
žuje. Z někotrych stolěcow su połodniše mjezy serbskich
Łužicow mjenje bóle jenajke wostale. Teho dla móžeše tež
Zeleř (Seiler) zdobnje spēwać:

Trać dyrbi Serbstwo, zawostać,
A serbska khorhoj zmahować,
Kaž dołho z drjewom zelene
Te hory steja lužiske.

Hinak je w Delnich Łužicach. Je to ze wšěch stron
wotewrjena a melancholiska nižina. Wot Hródkka a Kalawy
k Khoćebuzej su čemne khójnowe lěsy, z časami zrudne wrjoso-
wišća, a za husćinami pokazuja so wjeski, kiž so ze swojej
njamóžnej zwonkownosću rozdžěluja wot nahladnych kamjeń-
nych domow, w kotrychž saksko-łužiscy burja bydla.

Podobnje, kaž wobej lužiskej zemi, tak matej tež jeju
hlownej měšće wšelaki kharakter. W Hornjej Łužicy je so
Budyšin wjesele jako amfiteatr rozložil, hasy přilěhuja k horje
abo čahnu so do doliny, a starodawne wěže pozběhuja so nad
trěchami domow, ponurjenych w zelenosći blušća a winowych
pjeńkow. Pohrjebnišćo w rozpadankach cyrkwe swjateho
Mikławša je wo prawdže jene z najrjeńšich městow wotpočinka,
kotrež čłowjek po sprócnim žiwjenju namakać móže. W
samotnosći na kromje nahleje skały spja tu rowy w khlódku
gothiskich rozpadankow. Tola najluboznišo wita kóždeho
Słowjana w Budyšinje serbska řeč, kotruž móžeš na hasach

často zaslyšeć; na wšelakich překupskich škitach wuhladaš
serbski napis, přetož Serb z wokołnosće města swoju narodnu
řeč horco lubuje, a němski kupc serbskich kupowarjow, serbscy
řečacych, do svojich khlamow wabi. A hewak je předměsto
Židow, niže města ležace nimale cyle serbske, a w samym
Budyšinje je hromadka inteligentnych, zdžělaných Serbow:
Hórnik a Smoleř, znataj nic jenož we Łužicach, ale tež po
wšem Słowjanstwe; sympathiski lékař Dučman; poeta Wjela
so khowajo pod wšelakimi pseudonymami, jako Žarin, Radyserb
atd., zaslužbny, systemathiski, při tym pak husto w svojich
pěsnjeřskich wupłodach najwutrobnije a dušu hnujace hłosy
wubudžacy Fiedleř; mlody, energiski professor Muka, — haj
cyla ta w patriarchalneje jednoće žiwa hromada serbskich wót-
čincow, skutkowacych w cyrkwi, šuli, sudže, haptycy, w pře-
kupskich khlamach abo w mjenjej a wjetšej džěłarni. Serbske
rozmołwenje dweju, měšćanscy zwoblekaneju čłowjekow na
hasach Budyšina wćipnosć ludži hižom wjacj njewubudža,
nichtó so za nimaj njewohluduje, kaž bě to před lětom 1848.
Hinak ma so w Khoćebuzu; tam je serbske rozřečowanje
dweju, měšćanscy zwoblekaneju čłowjekow řědkosć, kedžbli-
wosć na so wobročaca.

Dwórnišćo železnicy, něšto za městom ležace, zdaše so mi
cyle němske, bramborske być; elegantne dróžki po blóćanej
hasy jězdžachu. Ja džěch pěši; z boka mje žónska, kotrejež
drasta pokazowaše, zo je delnjolužiska Serbowka, čehnješe
mały, ale jara wobćežny wozyčk. Mój běchmoj tam wěšće w tu
khwilu jeničkaj předstajicelaj słowjanskeho splaha na drózy,
wjedžacej přez kruch kraja, po kotrymž před starodawnymi
časami teptachu konje jězdnych wojownikow Bólesława Khro-
bleho w jeho dobyčeřskich bitwach. Z khwilemi koleša dróžkow
blóto čiskachu a stara Łužičanka pod swojej čězu wustawaše.
Blizko města někotre čorne khójnuy swoje hałozy wěšachu,
a na pódlanskej muri widomny napis: pohrjebnišćowa dróha
(friedhofsstrasse) džiwne dosć přispominaše, zo je wšón kraj
mjez Wódru a Łóbjom wulke pohrjebnišćo połóbskeho Słowjan-
stwa; dale w mhli dešćikojteho wjedra a w dymje fabrikskich
wuhnjow nurješe so „město“. Z tajkim powšitkowym mjenuje
tamniši Serb Khoćebuz; kóžde druhe městaško mjenuje z jeho
wosebitym mjenom; hdyž pak je jenož wo „měšće“ řeč, dha
je to Khoćebuz měnjeny. Swjate abo wične dny so w nim

črjody susodnych Serbow a Serbowkow roja; wšedny džen je to z nowa němske město.

Kajku přestrjeń nětko delnjołužiscy Serbja zajimaja, je jara čezko prajić. Ethnografiska kharta w Andree'owej knižcy „Wendische Wanderstudien. 1874.“ je tendenciozna a teho dla njeprawa. Za najdospolnišu móže so Smolerjowa kharta spóznać, k wudawku serbskich ludowych pěsničkow z lěta 1843; tola ma tež tuta swoje zmylki; tak je wjes Čikecy (Peikwitz) w pruskich Hornich Łužicach, k wječoru wot Wojerec, jako němska poznamjenana; tola hišće w léće 1861 so we wšěch swójbach serbski rěčeše, hač runje je we wosadnej cyrkwí we Wysokim Bukowje hižom na započatku nětčišeho lětstotka serbska Boža služba zastala. Wjes Rogow (Hornow) k ranju wot Khoćebuza je teho runja jako němska poznamjenana; wona pak je hišće džensa cyle serbska, hač runje so hižom z časow, kotrež nihtó wjacj njepomni, w cyrkwí jenož němski předuje. Tuta wjes, jenička serbska w gubinskim wokrjesu, je přiklad wosebneje wutrajnosće. Z druheje strony je pak tež njedwelomne, zo drje je někotražkuliž wjes, kiž bě tehdy hišće serbska, nětko němska; wosebje na nawječornej stronje, w kalawskim wokrjesu, je poněmčenje w posleńšich časach znamjenite bylo. W tajkim napohladže je nowy wudawk ethnografiskeje kharty Hornjeje a Delnjeje Łužicy jara nuzny. My móžemy w tu khwilu jenož tak někak prajić, zo delnjołužiscy Serbja bydla w frankfurtskim knježerstwje a zo su wot nich wobsadźene hródkowski wokrjes na połodnju, khoćebužski na pólnocy, a džělby kalawskeho z wječora a žarowskeho z ranja. Po Hórniku je najwuzši pas serbskeho kraja w pólnócnjej stronje z woběju stronow Khoćebuza, wote wsy Kokrjowa do Kotłowa, přetož wón jenož tři mile wobsaha; najšěrši pas, pólwosma mile dołhi, je pomjezna linija mjez Hornymi a Delnymi Łužičanami, wot Zleho Komorowa (Senftenberg) do Skarbišojc (Skerbersdorf) wokoło Mužakowa k ranju. Na tutej namjeznej liniji, we wokołnosći Slepheho a Mužakowa, rěči lud namjezno-mužakowsku podrěč, tworjacu zwjazk mjez woběmaj lužiskimaj narěcomaj. Pola tamnišich hornjołužiskich Serbow *g* do *h* njeprěkhodži, kaž so to wokoło Budyšina ma, *l* so čisto wupraja a tež *ch* tež tam wostawa, hdžež je po budyskej narěči do *kh* přeměnjeja.

Škoda, zo městnosć, z kotrehož nowonarodźenje lužiskich Serbow wukhadža, tudy njeleži, ale ma daloko k połdnu w Budyšinje swoju srjedziznu. Hdy budžichu so wokoło Mužakowa započatki wyššeho serbskeho žiwjenja wubudžili a hdy budžiše namjezna narěč w pismowstwje knjejestwo dobyła, dha budžištej so snadž woběj serbskej narěči lóhko zjenočiłej.

Niže Sprewic (Spreewitz) rěka Sprewja, po delnjoserbsku Sprowja, přez samu srjedziznu hornjo- a delnjołužiskeje namjezneje linije přerězuje a běži wot połodnja k pólnocy přez Hródk do Khoćebuza, niže kotrehož so mjez serbskim Dešnom a Ochozu (Drachhausen) k wječoru wobroćiwši rjany kruch kraja tak mjenowane „Blóta (Spreewald)“ tworí, kotryž barlinscy filistrjo w lětnim času rad wopytuja. Z rěčku Malksu so zjenoćiwši, rozdžěla so na wjele wotnohow, kotrež mačeja lučne a pólné kupy, druhdy pak wšo do wulkeho jězora přeměni. Tudy na wjelestotych kupach pak rozpoložene leža Bórkowy, wobšerna wjes, kotraž ma něhdže 4000 wobydlerjow. Srjedž tamnišich lukow pozběha zo wysoke hrodžišće ze sedmimi pohorkami a lud powjeda, zo je tam bylo sydło serbskeho krala. — W Bor-

kowach je kaž wutroba Delnich Łužic; w zańdženym lětstotku buchu sem němscy kolonistjo přesadźeni, ale woni so wšitcy přeserbsčichu.

W knižcy „Heimathskunde des Kottbuser Kreises 1880“ je prajene, zo ma khoćebužski wokrjes 70,000 wobydlerjow, kiž su z wjetša Serbja, a hdyž so k tym hišće ličba tych Serbow přiwdá, kiž su w hródkowskim, kalawskim, žarowskim a gubinskim wokrjesu, dha so hodži prajić, zo drje je w Delnjeje Łužicy wjacj Serbow, dyžli 60,000.

Spisowar naspomnjene knižki praji na str. 14: „Die Landbewohner des Kottbuser Kreises, zum grössten Theile Wenden, sind ein arbeitsames, fleissiges Volk, nähren sich hauptsächlich vom Ackerbau und Viehzucht und sprechen mit wenig Ausnahmen die wendische Sprache. (T. j. Wjesni wobydlerjo khoćebužskeho wokrjesa, z wjetšeho džěla Serbja, su džělawy, pilny lud, žiwja so wosebje wot ratařstwa a skótkublanja a rěča z małymi wuměnjemi serbsku rěč.)“

Serbski lud w Delnjeje Łužicy swoju maćerńu rěč lubuje, jeje přeměnjeje do němskeje w cyrkwí a šuli je jemu njelube, wón spěwa swoje stare pěsnje a nosy swoju zastarsku drastu, z najmjeńša to žónske činja. Mužscy swoju starodawnu drastu dale a bóle wotkládaju a młodži mužscy z cyla ničo wjacj wo njej wjedžeć nochcedža.

Jako dopokazmo, kak rady ma serbski lud swoju rěč, wo tym móže jedyn němski lékař swědčić. Tutón, bydlacy w Hródku, běše serbski nawuknył, a dokelž jeho teho dla Serbja cyleje wokolnosće wo radu a pomoc prošachu, dha dołho njetraješe a wón bě bohaty muž.

W Khoćebuze nadeńdžech jednory, ale hnujacy přiklad lubosće maćerńeje rěče. Dokelž mějach list na duchowneho tamnišeje serbskeje wosady, so jeneje žónskeje, kotraž bě po swojej drasće wěsće Serbowka, delnjoserbski woprašach: „Zo bydli kněz duchowny?“ Wy njewěriće, kajka bě radosć čestneje Serbowki, kotraž ze rta čłowjeka, po měšćansku zwoblekaneho, zynki swojeje maćerńeje rěče zasłyša. Mjez tym jedyn nimoducy Prusak, sebi myslo, zo sym Němc a zo njewěm sebi rady „mit dem wendischen Kauderwälsch“, chcyše mi w mojím naprašowanju pomhać. Tola Serbowka njeda so wotčísćeć, ale ke mni přikroćiwši mje do domu duchowneho přewodžeše. Hdyž běch hižom horka na skhodže, kiž do wobydlenja duchowneho wjedže, widžach, kak wona na rózku hasy steješe a so za čłowjekom wohladowaše, kotryž ani na duchowneho ani na bura z Wjerbna a z Popojc podobny njebě a tola w měsće serbski rěčeše.

W porunanju z Hornjeje Łužicu Delnja Łužica mjenje slynosće a wutrajnosće w zakitowanju rěče pokazuje. Njepraju, zo by na tym to wina bylo, zo wokolnosć Khoćebuza a Picnja hižom z položcy pjatnateho lětstotka pod bramborskim knjejestwom stejí, mjez tym zo Hornje Łužicy pod českeho krala a sasko knjejestwo słušachu; přetož runje wokolnosć Khoćebuza a Picnja je po wšej Delnjeje Łužicy najbóle słowjanska wostala.

.....

W tu khwilu je ličba tych, kiž delnjoserbski pisaja, hišće dosć mała. Literatow po powołanju tu być njemóže. Pisaja duchowni, wučerjo, je tež jedyn samowuk, překupc Koločej w Wjerbnje. Jich mjena podawa „Pratyja za dolojeno-lužiskich Serbow“, je to z cyla přeni tajki spis, kiž je na lěto 1880 w

nakladě spisowarja tuteho nastawka (A. Parčewského) w Budyšinje wušoł. Pisachu tu z Broniš Khoćebuza, Hórnik z Budyšina, wučer Nyčka w Essenje, Koložej z Wjerbna a druzy, na kotrychž hišće spomnimy.

Na přědku tych, kiž po delnjoserbsku pisaja, steji Jan Bjedrich Tešnař, prjedy w Khoćebuzu, nětko w Niedźe, wosebje spisowar nabóžniskich knihi. Wón wuda 1866 „Pobožne głosy z bratřojskeje gmejny“, w l. 1865 modlitownik „Serbske bjatowařske knigły“ a němski wón wobrazy ze serbskeho kraja pisaše; najwjetšu zaslůžbu ma wón wo swój lud z wudaćom Postille, hižom dwójcy čišćaneje, a z porjedženym wudawkom Noweho Testamenta. Cyle Swjate Pismo w nowšim času wuda so z nakladom bibliskeho towařstwa pod redakciju njebočićkeho fararja Haussiga w Gołkojcach při sobuskutkowanju fararjow Pawoła Broniša, Šadowa a Panka. Hendrich Jordan, po prawym Hornjołužičan, je hižo jako wučer w Hermanecach wšelake hornjołužiske šulske knihi wudał a piše w pěknjej a nadobnej rěči. W léce 1872 so do Delnjeje Łužicy přesydlivši tež tam pilnje piše a při tym ludowe pěsnje a basnički zhromadźuje.

Kedźbnosće hódna wosoba je Dr. Sauerwein, rodzeny Němc z Hanoverskeje, najskerje z krajiny, kotraž běše něhdy slowjanska, dobry znajer wjele europiskich a aziatskich rěčow. Jako korektor jendźelskeho bibliskeho towařstwa wón, zo by delnjoserbsku rěč praktiscey nawuknył, pak w Popojcach, pak w Gołkojcach a Bórkowach přebywaše a tam rěč a wašnja ludu derje zezna. Jeho nadobna wutroba napjelni so ze sympathyju za njezbožomny delnjoserbski, wot svojich najbližšich zabyty lud. Wón jeho dla spěwy pisaše, na sedanskich swjedenjach k njemu rěčeše; zo w jeho rěčach němski patriotism přebiwše, je wšak Němcej přirodžene, ale Serbja, kiž su na tajki patriotism přiwukli, wot njeho tež z njemałym hordženjom slyšachu, zo je jich lud něhdy wulki był a zo je jich přislušnosć, zo swoju rěč lubuja. W jeho spěwach, w kotrychž je widzeć, kak je sebi ludowe formy wotposluchał, přebija wutroba sympathyja za wšitko, štož je serbske. Tu skorži na wotebjeranje serbskeho ludoweho spěwa:

Serbstwo, ty sy tak bogate
A ty samo to njewěš,
Cuzym su te spěwy znate,
Kenž ty samo njochcoš měš:
W cuzych krajach cuze luže
Cesće serbske próznicki,
Serbski glós se lubi wšuže,
Jeno doma Wam njezni.

Tam z nowa spěwa „Lipje Serbskej“ na česć nowozaloženého časopisa, organa mlodych Serbow:

Sława mlodej Lipje, sława,
Sława buž jej tek wot nas!

Wón je tež znaty pod mjenom „Surowin“.

Do spisowarjow we wjazanej rěči słyša tež njebočićki wučer Martin Gryss w Nowej Wsy a před krótkim časom pisać započacy Matej Kosyk. Kosyk je mlody, wjele lubjacy čłowjek. Narodzeny we wjesnym domje w Wjerbnje, přeby wón młodžeńske lěta na khoćebužskim gymnaziju w tajkim dospołnje němskim wobkhadě, z kotrehož hewak kóždy mlody Serb jako hotowy Němc wuńdze. Po wopušćenju gymnazija běše wón zastojnik na železnicy w Lipsku. Tudy we hłownym měsće knihařstwa

móhl so čłowjek, rad čitacy, kaž w raju čuć. Raz jemu do ruki přińdźechu Šafarikowe Starožitnosće w němskim přeložku Mosaka Klosopólskeho — a tuta kniha jeho słabu slowjansku škričku rozbudzi. Kosyk wocući a spózna, zo njeje Němc. Z toho časa počina poezije w maćernej rěči pisać; někotre su wotčišćane w „Časopisu Maćicy Serbskeje“, wjele wjacy ma jich hišće w rukopisu. Wustupiwiši ze služby, bydli w Wjerbnje a hač runje je njezamožity, je přeco njewotwisny, tak zo móže a dyrbi prawdźiwu službu serbskemu pismowstwu wopokazać. Wón je tež hižom krasny idyll „Serbska swazba“ wudał.

Prjedawše duchowne zwjazki Delnich a Hornich Łužic běchu jara snadne. Towařstwo Maćicy Serbskeje dželaše jenož za Hornje Łužicy a hdyž tež so, tola rědko, w jeho „Časopisu“ delnjołužiske wěcy čišćachu, dha wone tola do luda njedón-džechu. Rozmyslo, zo móže jenož w zwjazku ze staršej Maćicu w Budyšinje nowy knihiwudawacy zakład za delnych Łužičanow nastać, stajich w 13. č. Serbskich Nowin 1880 namjet na založenje delnjołužisko-serbskeho wotrjada při budyskej Maćicy a tutón namjet na hłownej zhromadźiznje Maćicy 31. měrca 1880 wobšěrnišo rozestajach. Podpjerany wot Smolerja, Hórnika, Jordana a Tešnarja bu wón za dobry spóznaty a Wotrjad móže so w swojim času do samostatneho „Towarišstwa Matki Serbskeje“ přewobroćić.

Wjele přítomnych hnydom do Wotrjada zastupi a bórzy potom měješe so zhromadźizna w Khoćebuzu. Přeprošenje běchu podpísali duchowni Tešnař, Pank, Krušwica, dwaj Bronišej, Korjenk, wučerjo Jordan, Šwjela, dale Matej Kosyk a druzy. Zhromadźizna měješe so 27. meje 1880 a běchu tež přijěli Sauerwein, kaž tež lipskaj studentaj Kral a Měto, a do Wotrjada 65 wosobow zastupi. Za předsydu bu wuzwoleny Tešnař, za jeho naměstnika Rocha, za pismawjedžerjow Jordan a Šwjela, za pokladnika pak Latka z Wjerbna. — Zo ma Wotrjad wjele džela před sobu, to je wěste, ale z dobrej wolu a přecelniweje pomocu wón wšo přewinje.

W tym samym času so w Budyšinje „Towařstwo pomocy za studowacych Serbow“ založi. Wone chce podpjerać studentow wšěch fakultetow, w tu khwilu ma so pak starać za dopjelnjenje najwjetšeje potrjeby. A tuta potrjeba je dosahaca ličba tajkich duchownych, kiž móža serbski předować. Łužiski Serb je hłuboko nabožny, njech je katolik abo protestant, a teho dla tež na swjeho dušowpastyrja posluha. Wyše teho je na Łužicomaj w protestantskich wosadach protestantstwo hišće w poľnej mocy. Cyrkwinska rěč so lohko do domu přenese. Teho dla su němscy abo němcowacy fararjo najbóle wina na přeněmćenju wjele serbskich wosadow, a wučerjo jim swěru pomahachu. W Skjarbošću běše něhdze před 20 lětami wučer, kotryž serbske džěci z pukami a pjenježnymi štrafami wot serbskeje rěče wotwučowaše. To samo činješe tež duchowny Blütchen w Malinju.

Hdyž je na Hornich Łužicach, wosebje w sakskich, poněmčowanje z časa narodneho wubudženja tak někak zastało, dha je wone za to w Delnjeje Łužicy w poľnym skutkowanju. Haj, Delnja Łužica budze za Slowjanstwo zhubjena, je-li zo jej Slowjanstwo zahe dosć njepomha. Njedostatk duchownych je při tym najwjetša njespodobnosć. W Hornjeje Łužicy njeje jich wšak tež wjele, ale w Delnjeje je tajki nedostatk duchownych, zo je to hižom poľne njezbože. Temu wotpomhać je najwyšši čas, a najlózši srědk je „Towařstwo Pomocy“. Před- syda je referendar Mütterlein.

W druhej položcy lěta 1880 sta so w serbskej Delnjej Łužicy skutk, hač dotal hišće njewidženy. Hdyž so tam hewak za wjele lět někak jena nowa serbska knižka pokaza, dha buštej w naspomnjenym lěće z dobom dvě wudatej a to wobej na polu rjaneje literatury. Přenja je Kosykowy idyll, „Serbska swazba w Blótach (Serbski kwas w B.)“, we wjazanej rěči spisany, a Jordanowe powjedančko „Bogumił, abo biblija humožo wot smjerši“. — Kosykowy spěw je pěkný wobraz ludoweho kwasa w sprjewinskim lěsu, napisany z nadobnej jednosću a měrnosću a při tym z tajkej wěrnosću, zo nimo swojeje literarskeje hódnosće za dobre ethnografiske zórlo služi. — „Bogumił“ je tajke powjedančko, kajkež je serbski lud rad a lubje čita. Je w njej lubosć ze zadžewkami a su tam wšelake připadki a dziwne podawki, njeprawy sud a hotowy šćěpowc, ale skónčnje Swjate Pismo wšě błudy rozjasni a nje-winowateho wumóže. Póccíwy Bogumił a pěčna Leńka so dostanjetaj k swojej a k čitarjow radosći. Woprijeće cyłeje knihi je wubjernje připrawjene do pomyslenja serbskeho ludu a powjedančko je w žiwych barbach napisane.

„Bogumił“ je přenja wot nowozaloženeho delnjoserbskeho Wotrjada Mačicy Serbskeje wudata knižka. Tutón Wotrjad rozwija so drje pomału, za to pak bjez přestaća. Kóždy tydžeń přistupi wjacy a wjacy sobustawow. Na kóncu l. 1880 měješe wón, njezdziwajo na hornich Serbow a Polakow, 145 delnjoserbskich sobustawow. Dopokazuje to, zo při wšěm lětotki trajacym podčišćowanju serbskeje rěče lud njeje zhubił swojich narodnych začuócow, a zo wón wocućiwa a z nowa počina žadać po zdžělanosći w maćernej rěči. Škoda pak, zo so tajke zbudjenje jenož na khoćebužsku wokołnosć koncentruje. Najwjacy sobustawow Wotrjada je z Kosykoweje narodneje wsy Wjerbna (19), potom z Popojc (10), z Brjazyna (9), Kosobuza a Smogorjowa (8). Mjenje so wokołnosć Picnja Wotrjada jima, hač runje je hišće čisto słowjanska, w cyrkwjach tam duchowni wšudze serbski přěduja a na wsach je němski žiwjoł jara słaby. Najzrudnišo je k połodnju wot Khoćebuza, mjenujcy w hródkowskim wokrjesu, kiž w połnym narodnym spanju leži. Duchowni předowanja jenož němski dzerža; město teho zo bychu lud, jim poručeny, w křescijanstwje a moralnosći rozwučowali, staraja so přede wšitkim wo poněmčowanje; w šuli němška rěč knježi, a mladosć z njeje bjez moralneho wužitka stupa, štož je wina, zo lud ani w jenej ani w druhej rěči nječita a dale bóle do dziwizny zapaduje.

Wróćmy so do Khoćebuza, w kotrehož wokołnosći je wjeselšo a jasnišo. Dawno žadane powjetšenje jeničkeho delnjoserbskeho časopisneho organa je so skónčnje stało. Z 23. decembra 1880 město dotalnego „Casnika“ wukhadžeja „Bramborske Nowiny“, w khětro powjetšenym formaće a pod bóle rozšěrjenej redakciju, přetož wyše dotalnego redaktora Šwjele staj tež Jordan a Kosyk do njeje zastupiloj. W přěnim čisle so wšityc tře z wutrobnymi słowami na swojich krajanow wobročihu a je wo podpjeranje prošachu. Kosyk pisaše: „Lubi bratřa, hdyž ma němski lud někotre tysacy wšelakich „zeitungow“, dha móžemy my Serbja tež jene lopjeno měć, a hdyž někotryžkuliž Němc tři, štyri, a wjacy tajkich „zeitungow“ sobu dzerži, dha móže tež kóždy Serb te jeničke „Nowiny“, w našej lubej serbskej rěči pisane, sobu čitać a podpjerać. Ja sym syn serbskeju staršeju, ja lubuju swoju serbsku narodnosć a chcu jej swěrný wostać hač do smjerće. To daj Bóh mi a Wam!“

Z tutym přecom młodeho poety, wuprajenym w jednorych ale horliwosće a sylneho začuća počnych słowach, so z cyleje wutroby zjenoćamy.

Přeložene z někotrymi wuwostajenkami
wot **J. E. Smolerja.**

Słowjanstwo.

Na płodnej zemi stoj gigantski bom,
Wót šereg starstwa jogo krona znani,
Wón hochložijo mlogi chrom a dom,
Glej, wón jo z wótnogami hobsažany,
Kenž same zas se žiwno kronuju
A cely horizont tak hobruku.

We galuzach pak cesto šumi se,
Glej wicharje se we nich mójnje wiju,
Kenž młode šćěpki wšako hobskóže
A kronow bytře parle huroniju;
Pak weto stoj bom w twardej křutosći,
Lěc błyski tež su do njog praskali.

Tak stojš ty sławne cesne Słowjanstwo,
Te styri rogi swěta hobbmrokujoš;
Nejdalej twójo pólo dostanjo,
Wót mórja k morju ga se přechóžujujoš;
Žo lažy takeg' raja wjeliknosć
Žo jogo luda křuta jědernosć?

Ty jano mogał swěta wjasło wjasć,
Maš dary, mócy k tomu přirožone,
Ty mogł wšen dalšy lud za huzdu pasć
A křasnu kronu měs na jadnem tronje;
Tom' křutemu ga słuša kněžařstwo
Glej, góle banarja že njenjaso.

Och spominaj ty sławny cesny rod,
Ak' něga pušowařski kij ty wzešo,
A spuščišo ten kamjenjany grod,
Kak twójog wóšca swěte słowo zněšo?
Wam słuša jano swěta kněžařstwo,
Ga zjadne, zjadne, zjadne wostańšo!

Och běda pak, wšak młoge mócu su
Se z casow sami žiwno rozdrobili,
Glej z twójog roda clonki nastachu,
Kenž daloko snaž su se wóthylili,
Tak zdychujo how młoga syrotnosć
A slabi tam se młoga samotnosć. —

Glej, kuždy ptašack pónajzo swój bom,
Gaž zasej přižo z dalokego raja;
Nejlubjej wandrař žo, žož jo jog' dom,
Žož puše du do wóšcojskego kraja;
Jo, gólešu jo maš nejlubšejša,
Bžez kótrejž njama žednog' wjasela.

Glej, rěcki žednog' cuša njamaju
A weto gromadu se přichylaju,
Gaž wóni žiwno k mórju žwałkocu,
Až raz se wšykne wšykne powitaju,
Jo! wóni chwatajcy se kólebju
Do klina swójeje maši z nažeju.

Tak Slowjan pónawaj zas Slowjana
A powdaj jomu ruku we zjadnosći;
Daš zgórjo zas se duša slowjańska,
Daš chyla wšo se k sławnej narodnosći,
Su něga že raz jadne kólebki
Was wšykných, wšykných k swětłu zbujkali.

Och bóžko, take słodke spomnjenje
Aeonske casy su juž zašamnili,
Glej, starki, žiše zas, sam lěbda wě,
Až swóje lěta su raz mlode byli.
Žo niži wězba pak se namaka,
Kenž Slowjaństwo by wěsće žaržala?

Aj, derje dajo jedna na swěše
Lěc stara juž, ga weto stawnje nowa,
Ta žaržy swóje cłonki zawěrnje,
Ta hubužijo żywjenje wót rowa,
Daš była taka wězba slowjańska,
Glej **jadna** wěra, lubosć, nažeja!

Ga pytaj taku wěru jadnaku,
Kenž po żywjenju jo tež žywa hyšći,
Nic zož se bludnosći tak błyskocu,
Pak zož se žrědło žyweg' swětła blyšći,
Tam bydli tež ten luby stwórísel,
Kenž z lubosću jo wšyknjo zbužiš kšěl.

Ma taka wěra přawe żywjenje,
Pak hobruku se stwórby we lubosći,
A wótre mjace wěc se njeměrje,
Glej kuždy statk se stanjo we zjadnosći,
Tak ma zas bratr tog' bratřa za bratřa,
A swěteg' měra cas se přibliža.

Jo taka lubosć wšyknjo zagrěla,
Tež nažeja ze swójej kronu stawa,
Glej k jadnom' scítu wšo se přichyla,
Wot cogož jaden banar znankstwo dawa,
Jo, jaden jězyk jano zaznějo,
Kenž w rogach swěta se tež rozmějo.

To jo ta wězba, kenž wšo přewinjo,
Kenž ceły založk njebja, zemje žaržy,
Kenž z mócu wiharje wše šturujo,
Kenž zwěstki, lěc tej hele teke twarži.
Jo taka wězba luda drogownik,
Pón nješkozóži jom' casa zawjednik.

Ga lěpsych casow zorja górej du,
Glej Slowjan! gaž su twóje kraje chytře;
Měj kuždy lubo zemju wošcojsku,
We kótrež gwězdy zjadnosći se blyšće,
Žož bydli wěra, lubosć, nažeja,
Tam wěsćejša jo zemja slowjańska!

M. Kósyk.

Rěčespytné drobnostki.

* K druhemu číslu „Lužičana“ dowolće mi — njewě-li
nichtsó druhi na tamne prašenje lěpje wotmolwić — to přispom-
njenje: Žahadlo rěka po mužakowskej narěči: „žygdlo“ wot
— „žygać, žegać“ = žahać, t. j. smalatu, swjerbjatu ból načinić,
kaž na př. kopřiwa = žahanca, žahalca a je „žahadlo“ fóma

instrumentala, kaž krajadlo, rypadlo, w(o)radlo a t. p. = ta wěc,
z kotrejž so žahanje načini, a p. „žadlo“ njeje dale nič, hač
z časom skrótsene „žagadlo“. Hišće bólsu assimilaciju su sebi
Rusojo dowolili ze swojim: žalo, mylo atd. Mamy tu zaso do-
pokazni teho, štož w mojej „Wotnoha lipy serbskeje“ je prajene,
zo mužakowska namjezna podrěč ze swojej starej njeprěmēni-
tosću za rěčespytnika wulcy je wažna a wužitna.

* Zo luty my Lužičenjo wuprajamy a pišemy „Rom“, je
wliw Němčiny. Němcy lubuja samozynki podlěšec, rozčahować
a jasnišo wuprajec, hač Slowjenjo, a hišće derje pomnju, kak
junu w bjesadze mjez Meklenburskimi bě nadpadowace, zo por-
njo nim samozynki wjele krótsjo po jich zdaću wustorkowach.
Romjenjo sami pak su sčězka kaž Němcy „Rowmani“ wupra-
jeli, ale — so wě, po podrěčach mjenje abo wjacy — to „o“ při-
tłočowali, podobnje kaž Delnojužičenjo: „gólc = gylc = hólc“
wuprajaja, přez což pola Slowjanow, wot němskeho wliwa zda-
lených, to „o“ je přešlo na „y“, p. „Rzym“, a r. na „i“, kaž
pola Rumanow na „u“.

* Nastupajcy kežzora Uprawdu, bě jeho maćerne-sotřine
mjeno „Wilenica“ a ma so wotwodžować wot „Wily“, kiž bě
lěsna bohowka južnych Slowjanow; to twjerde „l“ je we wot-
wodžowancy do „l“ so změnilo, kaž n. př. kolo — koleso; woł
— wolacy a t. p. Na „B“ we „Biglenica“ njemóžeš při znatej
přiwuznosći mjez „b“ a „w“ z cyła džiwać; „gl“ pak njeje nič
dale, hač włóske wašnje, z kotrymž so ma naše „l moullie“
poznajenić.

* Skónčnje k serbskim zbytkam w němskej rěči by snadž
so mohlo přistajić: 1. „Winzer“ — z „winicar“, štož nam móže
z najlěpšej wopokaznju być, zo su Němcy hakle wot Serbow
winoplachowanje nabyli. — 2. Wachsstock = p. stoczek —
„s-točić“, štož ma wopriječje wjerćenja, wobwjertowanja, wíca =
Zusammengewunden. — 3. „Schranze“, doniž mje štó lěpšeho
njedowjedže, mam za to, zo je serbske „žranc“, kaž su derje
zacpnje tym khudobnišim narjekali, kiž zhody dla so do za-
možnych knježich hrodow a domow su tlóčili.

* „Džeński porjad.“ Přeco bě mi wotwodžowanka
„džeński“ njespodobna; jako pak po wustawjenym delnoju-
žiskim wotrjedže čitach „žeński porěd“, dha bu mi tasama wo-
prawdže njeznošna. „Žeński porěd“, po hubjenym wuprajenju:
žeński porěd, femininus ordo.* Mam za to: přidawniki, wotwo-
džujomne wot wěcnikow, kotrejž při sklonjowanju so přeměnja,
njetworja so po mjenowaku, ale po rodžaku. N. př. brēmjo, ro-
džak: brēmjenja, brēmjenjowy, brēmjenjaty (nic pak „brē-
mjowy“); jehnjo, r.: jehnjeća, jehnjećowy; keř, krje, krjowy,
cf. Zakrjow, zakrjowski; len, p. r. lnu, lnjany abo lany, na př.
lany wolij; krej, krwje, krwawy; pos, psa, psowy; p. lew, lwa,
lwowy, Lwow; poganin, pogana, pogański; promjo, r. promjenja,
promjenjowy, promjenjaty, promjenity. Tak tež džen, dnja,
dnjowy, dnjowski (nic pak: džeński)! a t. p. Potajkim by po
mojim čuću so hodžilo za Tagesordnung stajić: **Dnjowy po-
rjad**, dl. dnjowy porěd; ** hdžež pak so na dobytny kónc, na
dokonjenje wuradžowanjow wšelkich předmjetow za jedyn džen
mělo džiwać: „wobdžen porjad“. Dnjowski porjad pak je
Wjelan.

* Dobri Serbja rozdželeja derje z wot ž.

Red.

** W Słowakskej je tež: dēnský, pódlá češkeho denní. My pak
njemóžemy hižo wjacy tworíc adjektiv na -ni.

Red.

Tři zlate wlosy.

(Episka pěseň z Čěšćiny přeložena.)

(Pokračowanje.)

III. Puć k morju.

Čahnu čaple wot Dunaja
přez lěsojte boršće huste,
praša so jich jězny struchly
w boršćach hustych pozdychujo:
„Čaple, towaršne wy čaple!
Hdže tak spěšnje pospěchaće,
zo tu jěžnoh' zaić nimaće,
blůdzaceho dnjow juž džewjeć
w tutych zrudnych pusćinach?“

„Spěchamy my předaloko,
hač tam k morju módrojtemu,
wopytać tam bratrow wěrných,
bratrow wěrných na sewjeru,
blůdzacych na mórskich brjohach;
měj so rjenje, mlůdzenco!“

Tak su čaple wotmořwjałe,
pyski swoje nastajałe,
dale spěšnje čahnyle.

Aj tu jězny rozjasni so
nad ryču tu nad přećelnej;
hnydom pohonja wón konja,
do stupa joh' napomina;
pozaskakuje kón wjes'ly,
leći z dobrým towaršom
za črjůdu tam čaplowej.

Na runinje na lućinje
leži město starošěre;
nad městom tym starošěrym
mochojte so wěže zběhnu,
šije k njebju wupinajo;
na wěži pak na najwjšej
čaple su so posynyle,
bychu křidlam pohojile
wustatym po pućowanju.

Skoći Wojměr z konja swojoh',
pušći joh' na trawu rosnu;
přeběhuje město čěmne,
wokřewić so z napojom.

„Ach! kak mamy napoj daći?“
skiwla struchle njebožatka
z lačnej šiju wusmalenej
bjez wokřewjenja prahnjacej;
„Ach! kak mamy napoj daći?“
zašlo lěto, nazymjo šlo,
nazymjo do zymy přešlo;
a hlej! nalěčo juž znjesło
je so mlůde na lućiny —
a my wody njewidzáchmy! . . .
Starcy rosu z kwětkow cydza,
maćerje poľ morwe džěći
ze sylzami napojeja;
maćerne su nadra wuskhle!
Sam snadź Pjerun⁸ rozhněwany
čwile tajke na nas pōsła;
přetož surowu šćo winu
khowa w duši hněwočornej,
doprašeć je njemůže.“ —
Běše mlůdzencej pak dobrom'
na plaćki pře lud tón wbohi;
hrozno bě jom' posluchaći
stonanja a zdychowanja
ludži w horju pohrjebanych.
Njemůžachu same čaple
dale slyšeć křik a skōržbu

dybawych a wuwutlenych;
wone křidla pozmach'wachu,
a tak stysknje žalōsćicy
dale dale pospěchachu. —
Šwihnje na konja so spěšnoh',
spěcha w skoku za nimi
zarudženy Wojměr. —

Leži hora njewysoka
pōdla morja ješćaceho;
na wjerchu je cyrkej widžeć;
wokoľ mlůde jawory a
worješinow mlůdzina.
Na pjeće tej' hory nizkej'
zasta jězny wumučnjeny,
zwjaza konja za štom sylny,
zo by w směrkach njezablůdžil;
sam pak horje k cyrkwi khwata,
tudyšim so boham modlić,
škit jich w cuzbje wuprosyć.

Aj! tu steja knježnow rynki
před woľtarjom Žiwjeninym.⁹
Hladaja wšě z wokom miľym,
spěwaja wšě zbōžne spēwy;
jena 'nož tu steji něma,
we žalōsći steji zrudna;
aj a ta je slōnce wšěch.

Rjane knježny dospěwachu,
starcy wopor dokonjachu
a so boham pokoriwši
dom so wšitcy wotsalichu.
Jedyn 'nož so njewotsali,
a to nan je krasnej' němej'.

Wón srjedz cyrkwyje postaji so,
k njemu džowčo přibliži so;
starc tu na nju rucy kładže,
woći swojej pozběhuje,
woľa z hłosom hrimotacym
k sydłam knjejistwa njebjeskoh':

„Oj wy bohojo, wy mōcni!
Moja pomoc w zlōsćach mnohich —
ach, što wy šće zahramili
wotroķkej wam stajnje swěrnom'?
Wutrobu što rjekowsku
rozrywaće z černjom wōtrym,
z černjom wōtrym, bolostnym?
Mějće miłosć, mějće želnosć
z rodzičerjom wurudženym,
smilće so a rozwjazajće
wospjet jazyk woněmjeny
džowki mojej' jeniķekeje! —
tři stadla skotu tučnoh'
budu přeć wam woprowaći
tón džěń, hdyž zaryć!“

Doryčawši stupi z cyrkwyje
z džowku před nim kročacej,
Jej' pak Wojměr přewodžeše,
z nanom mudre ryče wjedžo,
hač na pjatu hory wulkej',
hdžež hrōd muža, rjeka slawnoh',
z kerkow hlada rōžowych. — —

IV. Puć přez morjo.

Nōc bě woći wotewriła,
mysle sowow wotmjelkuja;

ptačstwo črjōdach čěmnojtých
puće dolhe započina.
Juž so zerjo rōžotworne
w špih'lu mórskim wobhladuje —
aj! tu stejo před hlubinju,
přewoznika sem tu woľa
brunowōšny Wojměr.

„Přewozniko, přewjez hosća!“
— „Wupij morjo, přeńdžeš pěši!“
„Přewozniko, přewjez muža!“
— „Wupij wodu, přeńdžeš suche!“
„Přewozniko, přewjez jěžnoh!“
— „Daj mi konja, wjezu jěžnoh';
darmo hawron njedypnje!“

Šepjerawje krakotajo
k brjohu wón so njeřibliži,
hač bě konja njewuwabiľ
khōjnodolhi přewoznik.

Jeho lōdz je za tři khěže
z tysačlětnych dubow zbita;
město wjeslow ma dwaj dubaj,
město kōtwy¹⁰ hruhu skaľu,
kožu zwěrinu za plachty,
za khorhoj ma baćona.

Na konja wón powudžera
z wokom sowy stolětnjeje;
kaž wjelryba¹¹ raduje so
nad popadom wjelelubym,
přitusnje jej' z krutej mocu
k swojej lōdzi hobrskej;
wuprašuje potom cuzoh'
z lesnej hubu — jako mjedzwdjedz —
z kajkich krajow, z kajkich přičin
pućuje puć strachopōlny
do wōtčiny, hdžež so rodži
slawna šlachta¹² hobrska.

Hdyž bě zhoniľ kraje wšitke
a wšě winy, z kotrychž mlůdzenc
pućuje puć strachopōlny
do wōtčiny do hobrskej',
kazaše jom' poprašoać
Zlotohłowača so hobra,
z kajkim jebanstwom by wušoľ
wobćežnemu přewoznistwu,
k kotromž Pjerun wotsudžil joh'!
A jom' smorčo powjedaše,
kak je junu žonu tepil,
kiž jom' přewoz njezaplaći;
něhdy z hlōdom džěčo pōzrjel,
a kak starca w zlōsći roztoľkľ,
kiž bě swarjel tajki njeskutk —
a šće mnohe surowosće,
tak zo zyma woběh'waše
stawy wbohoľ' pachoľa. —

Płowachu tak w rozmořwjenju
po třoch slōncach, po mēsacach
třoch hač k hoľom' skalisku.

Při skalisku zasta doľhač
z čōmnom svojim třidomowym;
skalnu kōtwicu wón přimny
z pjasću jenej jako ptačka,
zarazy ju do dna mórskoh',
hač so pěsk tu horje wali,
hač so žoľmy rozhorichu;

hrabny potom hosća swojoh',
sadži joh' na hłowu swoju,
na hłowu na štomšeroku,
potom zaso jako ptačka

wusadzi joh' na wjerch hory,
tam, hdžež bydli hobrišćo.
Sam wón w škalobje so khowa,
wurubanej do skały,

požiwa tu jědzow žadnych,
khłóšćenjow to najslědniejszych:
ěpłow, žabow, ješćercow.
(Pokračowanje.)

⁸ Pjerun, najmóćniši a najslawniši bóh pohanskich Serbow. ⁹ Žiwjena je pohanska bohowka wšeho žiwjenja, wosebje tež młodeho nalěca. ¹⁰ kótwa, kótwnica = anker. ¹¹ wjelryba = wulka mórska ryba, walfisch. ¹² šlachta = ród, splah.

Na rzecz Towarzystwa Pomocy Naukowej dla Łużyczan

na ręce Pana Jana Skurzyńskiego, Adwokata Przysięgłego w Warszawie złożyli składkę Panowie Adwokaci Przysięgli: Adolf Peplowski 10 r., Józef Kokeli 5 r., Aleksander Kraushar 5 r., Leon Rotwand 5 r., Feliks Kramsztyk 2 r., Marceli Kramsztyk 5 r., Józef Brzeziński 3 r., Alfons Prejs 3 r., Jakób Kirsztrot 1 r., Dominik Anc 4 r., Michał Urbanowski 2 r., Henryk Hofman 3 r. Panowie: Henryk Hofman, Obrońca Prokur. 1 r., Michał Siemiradzki, Pom. Ad. P., 1 r. — Panny: Welimowicz 1 r., Berg 1 r., Matuszewska 1 r.

Na ręce Pana Filipa Sulimierskiego, Redaktora „Wędrowca“ w Warszawie, Panowie: Dębski 3 r., Leo 3 r., Dr. Benni 3 r., Wierzbicki 3 r., Portner 2 r., Stanisław Kramsztyk 3 r., Gosiewski 1 r., Dickstein 1 r., Stanisław Grudziński 3 r., Adolf Dygasiński 1 r., Dr. Nowakowski 1 dukat, za który przy licytacji Pan Alfons Parczewski zapłacił 30 r., Filip Sulimierski 1 r., Wiktor Szokalski 1 r., Kontkiewicz 1 r., Dr. Baraniecki 1 r., Professor Ignacy Radliński 1 r., K. Zalewski 1 r., Dr. Chmielowski 1 r., Z. Sulimierski 1 r., J. Leski 1 r., Dr. Peszke 1 r., A. Szumowski 1 r., Krasnosielski 1 r., Bądzkiewicz 1 r., Dr. Kwietniewski 1 r., E. Dziewulski 1 r., Słóarski 1 r., Dr. Dudrewicz 1 r., Professor Mieczynski 1 r., Dyrektor Górski 1 r., Nauczyciel Trybulski 1 r., Nauczyciel Wojno 1 r., Ksiądz Szczucki 1 r., Ksiądz Karpiński 3 r., Jan Rembertowski 2 r., Adwokat Ludwik Méyet 5 r.

Na ręce Pana Adwokata Bardzkiego w Warszawie, Panowie: Stanisław Bełza 3 r., Bardzki 3 r., K. Chojnowski 3 r., Włodzimierz Powichrowski 3 r., Henkel 3 r., M. Poznański 3 r., Professor Składkowski 3 r., Adwokat Szaniawski 3 r., Dr. Peszke 3 r., Adwokat Wierzchlejski 3 r., Adwokat Skurzyński 3 r., inżynier Roszkowski 3 r., Ołdakowski 3 r., Porzecki 3 r., bez imiona 6 r., Władysław Nowca 2 r., Ludwik Wojno 2 r., Dr. Kramsztyk 2 r., Dr. Kosmiński 1 r., Kucharzewski 1 r., Tadeusz Włoszek 1 r., Professor Babiński 1 r., Bieńkowski 1 r., Dr. Bernard 1 r., A. Świętochowski 1 r., Adwokat Jan Domaszewski 1 r., Dr. Goldman 1 r., Eugeniy Dziewulski 1 r., Jan Jeleński 1 r., inżynier Szokalski 1 r., Skryński 1 r., Zawadzki 1 r.

Na ręce Pana Alfonsa Parczewskiego, Adwokata Przysięgłego w Kaliszu, Panowie: Aleksander Landau 1 r., K. Ruszkowski 1 r., A. Zgleczewski 1 r., H. Grodziecki 2 r., A. Czyński 2 r.

Na ręce Panny Melanji Parczewskiej w Kaliszu, Panna Walerja Lewestam w Warszawie 3 r.

Na ręce Pana Ignacego Radlińskiego, Profesora w Warszawie, Panowie: Dr. Romuald Chelmiński 1 r., Adwokat Władysław Smoleński 1 r., Professor Stanisław Decyusz 1 r., Julian Goldberg 5 r., Edmund Jankowski 1 r.

Na węc Towarstwa Pomocy za studowacych Serbow

do ruki Knjeza Jana Skurzyńskiego, Adwokata Prisażnego w Warszawje jako přinošk zložichu Knježa Adwokatoyo Prisažni: Adolf Peplowski 20 m., Jozef Kokeli 10 m., Alexander Kraushar 10 m., Leon Rotwand 10 m., Felix Kramštyk 4 m., Marcel Kramštyk 10 m., Jozef Brzeziński 6 m., Alfons Prejs 6 m., Jakub Kirsztrot 2 m., Dominik Anc 8 m., Michał Urbanowski 4 m., Hendrich Hofman 6 m. Knjezaj: Hendrich Hofman, Wobornik Prokur. 2 m., Michał Sjemiradzki, Pom. Ad. P., 2 m. — Knježny: Welimowicz 2 m., Berg 2 m., Matušewska 2 m.

Do ruki Knjeza Filipa Sulimierskeho, Redaktora „Wędrowca“ w Warszawje, Knježa: Dębski 6 m., Leo 6 m., Dr. Benni 6 m., Wjeřbicki 6 m., Portner 6 m., Stanisław Kramštyk 6 m., Gosjewski 2 m., Dickstein 2 m., Stanisław Grudziński 6 m., Adolf Dygasiński 2 m., Dr. Nowakowski 1 dukat, za kotryž při přesadzowanju Knjez Alfons Parčewski 60 m. zapłaci, Filip Sulimierski 2 m., Wiktor Šokalski 2 m., Kontkewicz 2 m., Dr. Baranjecki 2 m., Professor Ignac Radliński 2 m., K. Zalewski 2 m., Dr. Chmjelowski 2 m., Z. Sulimierski 2 m., Bądzkewicz 2 m., Dr. Kwětnjewski 2 m., Dr. Dżewulski 2 m., Słóarski 2 m., Dr. Dudrewicz 2 m., Professor Mieczynski 2 m., Dyrektor Górski 2 m., Wučer Trybulski 2 m., duchowny Šćucki 2 m., duchowny Karpiński 6 m., Jan Rembertowski 4 m., Adwokat Ludwik Meyet 10 m.

Do ruki Knjeza Adwokata Bardzkeho w Warszawje, Knježa: Stanisław Bełza 6 m., Bardzki 6 m., K. Chojnowski 6 m., Włodzimierz Powichrowski 6 m., Henkel 6 m., M. Poznański 6 m., Professor Składkowski 6 m., Adwokat Šanjawski 6 m., Dr. Peške 6 m., Adwokat Wjeřchlejski 6 m., Adwokat Skuřynski 6 m., inženér Roškowski 6 m., Ołdakowski 6 m., Pořecki 6 m., bjez mjena 12 m., Władysław Nowca 4 m., Ludwik Wojno 4 m., Dr. Kramštyk 4 m., Dr. Kosmiński 2 m., Kucharzewski 2 m., Tadej Włóšek 2 m., Professor Babiński 2 m., Bjeńkowski 2 m., Dr. Bernard 2 m., A. Šwjętochowski 2 m., Adwokat Jan Domašewski 2 m., Dr. Goldman 2 m., Eugenij Dżewulski 2 m., inženér Šokalski 2 m., Skryński 2 m., Zawadzki 2 m.

Do ruki Knjeza Alfonsa Parčewskeho, Adwokata Prisažneho w Kališu, Knježa: Alexander Landau 2 m., K. Ruškowski 2 m., A. Zglečewski 2 m., H. Grodžecki 4 m., A. Čyński 4 m.

Do ruki Melanije Parčewskeje w Kališu, Knježna Walerija Lewestam w Warszawje 6 m.

Do ruki Knjeza Ignacija Radlińskeho, Profesora w Warszawje, Knježa: Dr. Romuald Chelmiński 2 m., Adwokat Władysław Smoleński 2 m., Professor Stanisław Decyusz 2 m., Julian Goldberg 10 m., Edmund Jankowski 2 m.

Na rěce Pana Henryka Konitza, Studenta Prawa w Warszawie, Panowie: Czesław Koryciński 2 r., Dr. Józef Konitz 2 r., Bolesław Hirsfeld 3 r., Stefan Bein 50 k., Józef Bernstein 2 r., Panowie Studenci Prawa: Michał Siewruk 1 r., Michał Franc. Zawadzki 1 r., Józef Piasecki 50 k., Włodzimierz Diaczan 1 r., Adam Prusinowski 50 k., Zygmunt Tykociner 2 r., Henryk Konitz 2 r. — Panie: Paulina Kronenbergowa 2 r., Tekla Meyerowa 2 r., Szarlota Konitzowa 2 r. 50 k.

Na rěce Pana pastora Otto w Warszawie, Panowie: Optyk Berend 5 r., inženier Klug 1 r.

Na rěce Pana N. w Warszawie: Panny Z. i M. Kozakowskie 25 r.

Na rěce J. E. Smolera, Panowie: Dr. Chałubiński 50 r., Professor Jan Papłoński, Dyrektor Instytutu głuchoniemych, 25 r., Książdz Zygmunt Chelmiecki, rektor Kościoła Sw. Krzyża, 10 r.

Do ruki Knjeza Hendricha Konitza, Studenta Prawa w Warszawje, Knježa: Česław Koryciński 4 m., Dr. Jozef Konitz 4 m., Bolesław Hirsfeld 6 m., Šćėpan Bein 1 m., Jozef Bernstein 4 m., Knježa Studentojo Prawa: Michał Sėwruk 2 m., Michał Franc. Zawadzki 2 m., Jozef Pjasecki 1 m., Włodziměr Djačan 2 m., Adam Prusinowski 1 m., Zygmunt Tynociner 4 m., Hendrich Konitz 4 m. — Knjenje: Paulina Kronenbergowa 4 m., Thekla Meyerowa 4 m., Šarlota Konitzowa 5 m.

Do ruki Knjeza evangelskeho fararja Otta w Warszawje, Knjezaj: Optyk Berend 10 m., iuženěr Klug 2 m.

Do ruki Knjeza N. w Warszawje, Knježnje Z. a M. Kozakowskej 50 m.

Do ruki J. E. Smolerja, Knježa: Dr. Chałubiński 100 m., Professor Jan Papłoński, Dyrektor Institutu głuchoněmych, 50 m., katolski duchowny Zygmunt Chelmiecki, Farar Cyrkwje Swj. Křiža, 20 m.

(Pokračowanje.)

Z Budyšina a Łužicy.

(Dokelž je tuto čisło zapozždžene a něštožkuli, štož by so tudy spomniło, hižo w „Lipje“ powjedane, směny so w nim na najnužniše wobmjezować. *M. H.*)

* Maćica je wažnu knižku za evangelske serbskoněmske šule „Bibliske stawizny“ wot Bartka wudała. Knižka je po rozkazu wyšnosće do šulow zawjedžena.

* W druhim zešiwku Časopisa na 1880 su slědowace zajimawe džěla a nastawki: Pismowstwo a spisowarjo delnjołužiskich Serbow wot 1548 (1574)—1880. Wot K. A. Jenča. — Wutworjenje našeje spisowneje rěče a jeje bliženje z delnjoserbskej. Wot M. Hórnik. — Z anthropologiskeho zjězda w Barlinje. Wot J. E. Wjelana. — Ludowa pěseň z Rogowa. Podał dr. A. Muka. — Wučahi z protokollow „M. S.“

* Wo poslenim spěwanskim swjedženju 29. septembra su wšelake słowjanske a tež němske časopisy pisali. Najwobšěrnišo pisaše Dziennik Poznański. Jara khwalene buchu koncert, wječer a bal w delnjoserbskim Casniku. Tutón pisa prawdu, zo je tam na 1000 poslucharjow było a při wječeri na 500. Delnjołužičenjo běchu pječo, mjez nimi knjeni wučerjowa Łatkowa z Wjefbna w narodnej drasce.

* Casnik je so powjetšil a wukhadža nětko pod mjenom: Bramborske Nowiny; k. redaktor wučer Šwjela je k. wučerja Jórdana a k. M. Kósyka do redakcije přiwažal.

* Serbscy duchowni w pruskej Hornjej Łužicy su wažny skutk wuwjedli ze załoženjom serbskeje předařskeje konferency, kajkaž ma so kóždolětnje srjedu po swj. Trojicy na dwórnišću w Hórcy pola Nizkeje dzeržeć. Předsyda je k. farar Wjelan, naměstnik k. Bergan a pismawjedzerjej k. Renč a k. Rycer. Daj Bóh zbože!

* Bibliski pućnik na wšitke dny lěta 1881 je k. farar Domaška zestajał a w nakładze lutherskeho serbskeho knihowneho towarstwa wudał.

* Někotři wótcincojo su čišćane napominanje po wsach rozpósłali, zo bychu so Serbja jako Serbja při ličenju luda zapisowali. Tež „K. Posol“ a „Serbske Nowiny“ su wjacj króć k temu wubudžowale. Budžemy widžeć, kak su Serbja k swojemu wužitkej posluchali; přetož hdy by nas wjacj było, bychu něhdžežkuli lěpje na nas džiwali!

* Za l. 1881 su tři serbske protyki wudate: Předženak, Krajan (za katolskich Serbow) a Pratyja za Delnjołužičanow. Najmjenje předawa so pratyja, ale po času so tež lěpje rozšěri!

* Serbske towarstwa a bjesady su swoje založenske a druhe swjedženje rjenje swjećili a chcemy přichodnje zasy porjadnje wo nich pisać.

* Nowa němska agenda za cyrkwinske wosady w Sakskej přeložuje so po poručnosći ministerstwa do serbskeje rěče wot k. fararja Imiša. Wona čišći so w Smolerjec knihičišćerňi a budže před jutrami hotowa a potom hnydom w cyrkwjach trjebana. Njeh něchtó z duchownstwa nam wo nowej agendze a jeje přeložku do Łužičana nastawk poskići.

* W krótkim budže tež hornjoserbska biblija pola Monsec dočišćana. Přehladanje a porjedjenje wobstarataj, kaž wjele wěmy, k. fararjej Imiš a Jenč. Tež wo tym bychu naši čitarjo rad wobšěrnišu powjesć měli.

* Po nowym léće chce jedyn z našich serbskemu ludej k wužitku nowy časopis wudawać. Wón změje mjeno: „Serbski Hospodař. Časopis za serbskich ratarjow.“ Přejemy jemu wjele zboža.

Wot redakcije.

Dwoja přičina je pomałše wudawanje Łužičana zawinowala. Najprjedy mějachmy w čišćerňi do wěsteho termina bibliske stawizny za šule a potom agendu za serbske wosady stajeć a čišćeć. To je w krótkim dokonjane! Druha přičina je njedostatk abonntow. Prosymy teho dla naležnje, zo bychu čitarjo Łužičana jeho rozšěrjować pomhali. Sobudžělacych spisowarjow mamy a dostanjemy!

Čisło 11. a 12. wobzamknje tutón lětnik. W tymaj čisłomaj podamy nowiše powjesće ze Serbow a ze Słowjanstwa. Kak z přichodnym lětnikom Łužičana budže, hišće wozjwimy.

Луличанъ, ежемѣсячное изда-
ніе съ портретами славянскихъ со-
временниковъ.

Луличан, mjesecnik sa slika-
ma slovenskih vrstnika.

Lužičan, mjesecnik sa sli-
kama slovenskih vrstnika.

Lužičan, mēsečnik s podoba-
mi slovanskih vrstnikov.

Ł u ž i ć a n .

Луличанъ, мѣсечникъ съ обра-
зитѣ на словѣнскитѣ соврстници.

Lužyczan, miesięcznik z wi-
zerunkami słowiańskich współze-
sników.

Lužičan, mēšičnik s podo-
biznami slovanských vrstevníků.

Lužycan, mjasecnik z podo-
biznami słowjańskich casorownjeń-
kow.

Měsačnik za pismowstwo, rěčespyt a narodopis

z podobiznami słowjanskich časorunikow, kaž tež z hudźbnymi a belletristiskimi přiłohami
po njewobmjezowanych časach.

Zamolwity redaktor a wudawař: J. E. Smoleř w Budyšinje.

Stawizny lužisko-serbskeje literatury.

Z ruskeho originala přeložil J. E. Smoleř.

Slědowace stawizny našeje serbskeje literatury su přeložk z knihi, kotruž staj knjezaj A. N. Pypin a W. D. Spasowič pod napismom „Исторія славянскихъ литературъ, Изданіе второе“ (t. j. historija słowjanskich literaturow. Druhi wudawk.) wudałoj, a je tutón přeložk z druheho, w léce 1881 w Petersburgu wudateho džěla spomnjeneje knihi wzaty, hdžež knjez Pypin našu literaturu na str. 1068—1092 wopisuje. Wón je hač na někotre maličkosće, kotrež wjedzeć njemóžeše, wšo po wěrnosći a prawdže wupowjedał. My mamy so jemu najnaležnišo za to džakować, zo je skutki serbskeje wobrazowanosće a mjena džělačerjow na polu serbskeje literatury nic jenož Słowjanam, ale tež druhim ludam před woći stajil. Mjenujcy „historija słowjanskich literaturow“ so tež w druhich europiskich rěčach čišći a je n. př. naš krajan knjez J. B. Pjeh w Lipsku hižom němski wudawk přenjeho džěla wobstarał. Tež mamy knjezej Pypinej hewak najlubozniši džak prajić tak derje za to přečelniwe připóznaće, zo po słowach pólskeho spisowacěla J. I. Krašewskeho Serbstwo *e pur si muove*, kaž tež za dobroćiwu radu w nastupanju dalšeho wukhowanja našeje serbskeje narodnosće.

A. N. Pypin je z ruskeho rodu a professor w Petersburgu, W. D. Spasowič pak je z pólskeho rodu a rěčnik w Petersburgu. Přeniši narodži so 1833 w Saratowje, studowaše w Petersburgu a bu 1861 professor na tamnišej universiće. Wot l. 1863—66 běše při redakciji „Sowrjemjennika“, pozdžišo při „Wěstniku Europy“ a druhich wažnych časopisach. Wón je někotre znamjenite knihi wo ruskej literarnej historiji spisał. Sobuspisačel knihi Spasowič je w Mińsku mjez Bělorusami rodzeny w l. 1830, piše po rusku a po pólsku. Wón je dokładny znaječ pólskeje historije a literatury a wob-

džěli so tež při redakciji „Wěstnika Europy“ a druhich časopisach. Běše sobuwudawař zběrki Volumina legum a napisa někotre prawniske spisy.

Nowonarodjenje maľkeho splaha lužiskich Serbow w sakskej a pruskej Lužicy předstawja jenu ze zajimawych epizodow nětčieho słowjanskeho hibanja. Lužiski narodk, hižom dawno pokorjeny a wobdaty wot Němcow, je wjedzil swoju narodnosć wukhować, a w posleńšim času, wosebje z 1830ch lét, je na nju tajku prócu waził, zo je, po widomnym, jeje cyłosć zawěšćil, z najmjeiša tola swoju narodnosć tak horliwje wozjewil, kaž so wona hišće ženje za wšón čas swojeho tysačlětneho wotročkownosće njeje pokazala. Tuto nowonarodjenje so tež njewotwisnje sta, kaž w druhich narodnosćach, wone so ze samych městnych potrebnosćow maľkeho splaha rozwi — ale potom jako bě jemu hižom twjerdy založk w znutřkomnym spóznaću položeny, so wone k cyłemu słowjanskemu hibanju přizankny a puć słowjanskeje „wzajomnosće“ nastupi. Reprezentantojo słowjanskeho hibanja, wučeni wšelakich słowjanskich splahow, — Palacki, Maćejowski, Štur, Milutinowič, Srjeznjewski, Bodjanski, (pozdžišo Hilferding, Łamanski a dr.) — nowonamakane polo narodneho žiwjenja wopytachu a, powjedawši Słowjanstwu wo tutym nowym hibanju, z tym lužiskim Serbam nacjonalne zwjazki z druhimi narodami cyłeho słowjanskeho splaha nadeńć pomhachu. Z tych časow so zabyty lužisko-serbski splah do powšitkomneho čisla słowjanskeje narodnosće liči, a wučeni słowjanscy putnikoj při svojich pućowanjach njezabywaja Budyšina, hdžež so wša tworjaca džělawosć tuteho maľkeho splaha koncentruje.

Nětčieši lužicy Serbja su mały zbytk Słowjanstwa, něhdy sywjer (nord) nětčieho Němcownosće wobydlivšeho, ale tež w starych časach běchu woni wosebity wotdžěleny splah w napohladze na połóbskich Słowjanow. Mjez Salu a Muldu, mjez nětčiešim Lipskom a Draždžanami k pólnocy najskerje hač do „Serbišća“ (nětko Žerbšt) a połodnišo hač do českich hor, Serbja bydlachu, we wšelakich podrozdžělach; wot nich za Łobjom wokolo Budyšina Milčenjo, na pólnoc wot tych w nižšich stronach Lužičenjo atd. Tute słowjanske narody su spisačelam srěnich létstotkow hižom ze šesteho — sedmeho létstotka znate; a w wosmym — džewjatym létstotku spomina so na nich

pod powsitkovnym mjenom Wendow (Winidow, Wenedow) abo Serbow (Sorbow, Surbow). Pozdžišo mjeno Lužičanow* knjezič poča. Po historiskich swědčenjach, kotrychž drje wjele njeje, tež byt lužiskich Serbow wěste znamjenja słowjanskeje patriarchalneje demokratije pokazuje; wotdžělene gmejny po słowjanskim wašnju same za so bydlachu, bjez dosahaceho zwjazka mjez sobu, a tajki njedostatk zjednoćenja wotewri dróhu němskemu knježerstwu, kotrež běše hižom z časow Korle Wulkeho svoje wotmyslenje na tute słowjanske kraje wobročilo. Tehdy so poča, zo bu tuta džělba połóbskich Słowjanow pomalu podćisnjena; najprjedy Serbja za čas Hendricha Ptačerja, potom Milčenjo a Lužičenjo za čas Oty: wokoło jědnateho lětstotka so jich samostatnosť skónči. Lužiska zemja běše hišće dolho potom předmjet feudalnych wadženjow a překhadžeše z ruki do ruki: wona dosta so markhrabjam mišonskim a bramborskim, běše pod knjejestwom Polakow, dolho (do sameho padnjenja Českeje) k českej krónje slušeše — kotraž pak jej jějnu słowjansku narodnosť wot němskeho spřaha wumóc nje-móžeše, — skónčnje dosta so Sakskej, přetra surowosć třiceilětneje (a sydomlětneje) wójny a rozdžěli so skónčnje mjez Sakskej a Pruskej, kotrymajž tež nětko te džělby lužisko-serbskeho naroda slušeja, kotrež su słowjanske wostale.

Němske knjejestwo Serbow do wotročkowstwa přesadzi a jim njeprěstawace zničowanje jich narodnosće přinjese. Podćisnjena zemja so mjez feudalnym wjerchom, ryčerjami a cyrkwju rozdžěli; swobodni wjesni ludžo buchu „leibeigen“, a wurubjeni wšěch prawow, kaž tež wobćeženi z robotami a dawkami — běchu woni wopor kóždého rubjenstwa a kóždého gwałta. Něšto lépe běše postajenje tych, kiž běchu samemu feudalnemu wjerčej poddani, — tola powsitkowna wobstejnosť kraja pokazowaše wobraz zatrašneho podćišćowanja. Z dobom z padnjenjom narodneje swobody započea so padnjenje sameje narodnosće: stajne wurubjenja; přinuzowane přesydlenje Słowjan do němskich krajow, hdžež mjez cuzym wobydlerstwom zahynychu (na Rheinje a Majnje, w Bajerskej a w samej Holandskej); němska kolonizacija, wobsadziwša města a wzate ležomnosće; wliw cyrkwje, řečaceje laćanscy a němscy; skónčnje wšědne skutkowanje knježenja cuzeho splaha, — wšitko to słowjanski element dale a bóle dušeše, kotryž bě jenož w podtlóčowanym wjesnym wobydlerstwje žiwy a za Němcow předmjet najhóršeho zacpiwanja. Wobojstronske njeprěcelstwo běše tak wulke, zo bě w jenym sakskim zakonju postajene, zo „Serb přeciwo Němcej a Němc přeciwo Serbej na sudže swědčić njesmě, dokelž je wěste, zo je kóžda strana hotowa z přisahu wšitku njeprawdu wobtwjerdzić.“ W třinaty lětstotku so serbska řeč hišće w cyrkwi a před sudom dzeržeše, ale wokoło štyrnateho lětstotka běše němska narodnosť hižom tak sylna, zo z teho časa němscy wjerchojo serbsku řeč ze sudow wuhonjeć počínaja: w léce 1427 sta so to w Mišnje, w prjedawšim centrje serbskeho luda. W času reformacije běše Serbstwo hižom mójnje pomjenšene: Serbja nawječornych (sakskich) krajinow běchu kižom cyle přeněmčene, mjezy němskeje řeče so přez Lóbjjo daloko k ranju přenje-sechu a jenož mjena wsow, městow a městnosćow jenož hišće

na Serbow dopomnjeja. Reformacija drje słowjansku narodnosť trochu pozběže, ale tež po njej so Serbstwo hišće pomjenšese.

Křesćijanstwo je do serbskeho kraja z dweju stronow přišlo. Předowanje němskeho katholicstwa njeměješe tudy tón surowy kharakter, kaž bu k baltiskim Słowjanam přinjesene, a to so z tym wukladuje, zo běchu Serbja hižom za křesćijanstwo dobyći z předowanjom, přišedšim z prawoslawneho Słowjanstwa přez Pólsku a Čechi, a zo běchu so hižom zažo podćisnyli. Lužiscy Serbja běchu hižom w džewjatym lětstotku w zwjazku z wulkomorawskim knjažstwom, a wěsty čas k njemu slušachu (kaž pozdžišo k Čecham) — a teho dla so měni, zo je so byzantsko-słowjanske křesćijanstwo Cyrilla a Methodija tež do lužiskich krajow přecišćalo. Tradicija powjeda, zo je sw. Konstantin do wokołosće města Zhorjelca přišo a tam na ležomnosći, kotraž so nětko „hainwald“ mjenuje, na měsće póhanskeho wopornišća křesćijansku cyrkej natwarił. Hač do njedawneho časa je so pobožne putnistwo k staremu križu na jaworniskej horje zdžeržalo a to na džěń swjateho Wjacslawa českeho krala, — protestantscy wobydlerjo so k katholickej processiji přizankachu, a ludžo, so modlacy, spēwachu modlitwy „Gospodi, pomiluj nas“ (Knježe, smil so nad nami), snadž tu samu, kotraž je pod mjenom modlitwy swjateho Wójčěcha („Hospodine, pomiluj ny“) pola Čechow jako dopomnjeńka stareje słowjanskeje Božej služby zawostala. — Znate je, zo je so pola Serbow po prawej stronje Lóbjja, lépe zakhowawšich swoju narodnosť pod politiskim wliwom Čech a Pólski, słowjanska řeč při cyrkwinym rozwučowanju nic jenož w jědnatym lětstotku za čas mišonskeho biskopa Benna trjebala, ale tež w dwanatym haj třinaty lětstotku, hdyž měješe serbska řeč hišće swogeho zakitowarja w biskopje Brunje, kotryž žadaše, zo bychu duchowni serbsku řeč derje znali. Stawiznarjo su tež tu wobstejnosť wobkedžbowali, zo běchu ci, kiž baltiskim Słowjanam křesćijanstwo z pomocu słowjanskeje řeče připowjedachu, ze susodstwa lužiskich Serbow: tak Bozo, merseburgski biskop, słowjanscy pisaše; druhi, Werner, da sebi słowjanske knihi napisac; altenburgski biskop Bruno (1156), kiž bě so k Obotritam podal, měješe sobu słowjanske předowanja a je ludej čitaše. Někotři měnja, zo su drje tute słowjanske knihi lédy w samsnej lužisko-serbskej řeči pisane byle. Zo su česke knihi w pozdnišich časach srjedźnich lětstotkow w Serbach byle, to drje dwělowanju njepodležu.

Po spomnjenych njejasnych pokazanjach na słowjanske pismowstwo pola lužiskich Serbow, su přenje pospyty, serbsku řeč do knihow přewjesć, hakle z časow reformacije znate. Husitskeho hibanja Čechow so Serbja njejmachu: wobrazowana (wzdžělana) džělba ludu běše hižom němska a so teho dla tehdy horliwje katholicstwa dzeržeše; wjesni wobydlerjo pak běchu tak podtlóčeni, zo na husitstwo z cyla na žane wašnje džiwac njemóžachu. Ale za to měješe Lutherowa reformacija, hač runje němska, tež swój wuspěch we lužiskim Słowjanstwje. Mjenujcy to prócowanje, jeho wučbu mjez ludom wobtwjerdzić, nuzowaše tych, kiž ju rozšěrjachu, so na serbski lud w jeho serbskej řeči wobročec a z tym sta so započatk přenjeje literarskeje džělawosće mjez Serbami. Z teho časa počínaja so přeloženja Swjateho Pisma, zběrki potrebných modlitw, duchowných khěrlušow atd. Powjeda so, zo je so hižom w započatku 16. lětstotka serbski katechismus wotćišćal,

* Tak jich jenož druzi Słowjenjo mjenuja, zo bychu jich wot južnych, bóle znatých Serbow rozeznali, woni sami so Serbja (Serby) mjenuja a Němcy jim „Wenden“ rekaja. Přeložef.

ale hač dotal so hišce ani jedyn exemplar tuteho katechisma njeje nadešol.

Najstarši pomnik lužisko-serbskeje rěče je Nowy Zakon w rukopisu z lěta 1548 (w berlinskej kralowskej knihowni), kotrehož přeložer je Miklawš Jakubica. Přeložk je po Lutherowym textu z přiwzaćom Vulgaty, kaž tež pod jara sylnym wliwom českeho přeložka sčinjeny. Rěč Jakubicoweho přeložka mějachu najprjódce za hornjołužisku abo za srjedźnu narěč mjez hornjo- a delnjołužiskej rěču; ale po podrobnym přepytowanju professora Leskiena je wona delnjo-serbska.* Za to pak je přenja znata čišćana kniha mały serbski spěwnik (khěrlušowa kniha) z někotrymi modlitwami a z Lutherowym katechismom, wudatym w delnjo-serbskej rěči wot ewangelskeho předarja Albina Mollera w l. 1574. W lěće 1610 Handrij Thareus (Tar) tež katechismus pod mjenom „Enchiridion Vandalicum“ w delnjołužiskej rěči wuda.** W hornjoserbskej rěči je přenju knihu, mjenujcy mały Lutherowy katechismus, hodźijski duchowny Wjacyslaw Worjeh (Warichius) wudał.

Sydomnaty lětstotk nowe hubjenstwo přinjese a spadowanje narodnosće so pokračowaše; tricecílětna wójna a wšón khód politiskich podawkow poněmčenje přisporješe; tola na kóncu tuteho stolěta potrjebnosće nabožniskeho rozwučenja literarisku džělawasć založichu, kotrejež najwosebniši reprezentant běše Michał Brancl, 1628—1706, (po němsku Frenzel) ewangelski hornjoserbski duchowny w Budestecach. Brancl běše ludowe potrjebnosće a nuznosć jich dopjelnjenja z pomocu rěče dospolnje spóznał a teho dla na přeložowanju Swjateho Pisma pilnje džělawaše: wón přeloži Nowy Zakon a někotre džělby Stareho, při čimž je tež česke a pólske texty wužil. Podpjerany wot krajnych stawow, wón pismiki za serbske knihi po prawopisu, wot Čechow trjebanym, wuhotowa a cyrkwinsko-rozwučace knihi za lud čišćeše. W lěće 1670 wón přenju džělbu svojich přeložkow Swj. Pisma wuda, mjenujcy čćenje Mateja a Marka, w l. 1693 Psalmy, kotrež so potom často wudachu, a w swojej starobje tež poňny wudawk swjateho přeložka Noweho Zakonja dočaka. Ale swój prawopis wón potom wopuští a přija druhu, wot duchowneho Birlinga w knižcy „Didaskalia seu orthographia vandalica, 1689“ wozjewjeny. Wona běše wo prawdze dosć wandaliska, dokelž běše hrubje po němskim prawopisu zestajana, a prote-

* Mały pokazku tuteho Noweho Zakonja da najprjedy Jenč (Najstaršej serbskaj rukopisaj, w „Časopisu Maćicy“ 1862); potom je so wudał list swj. Jakuba (Der Brief des Jakobus. In wendischer Uebersetzung aus der Berliner Handschrift vom J. 1548 zum ersten Male mitgeteilt von Hermann Lotze, Leipzig 1867, zum 150jährigen Jubiläum der Lausitzischen Predigeresellschaft); wšeho texta str. 16—23; skónčnje wuda A. Leskien z tuteho rukopisa čćenje swj. Marka, w „Archivje“ Jagića, I. 1876, str. 161—249, z wobšěrnym přepytowanjom rěče. — W. Nehring pokazuje w tym samym „Archivje“ (str. 514) hišce na jedyn stary delnjoserbski zlemk z přenjeje položcy 16. lětstotka. — Potom da w l. 1627 duchowny Hrehor Martin přeložk sydom pokutnych psalmow wotčišćeć. — To je najwažniše, štož je z přenjeje perioda serbskeje knižneje džělawasće znate. Pomnjeća hódne je, zo stej wobej tutej knižcy pódla sebje ze serbskim a němskim textom čišćanej, snadź teho dla, zo by lud němsku rěč čim skerje nawuknył. Ale protestantism so wjele ručišo rozpřestrje, dyžli poněmčenje, a to bě přičina wudawanja serbskich knihi, zo bychy lud we wěrje wobtwjerdžili.

** Wopisanje jeničkeho exemplara teho sameho je dał M. Hórník w „Časopisu“ 1869, filologiski wukład pak Leskien w „Archivje“ II., 126—129.

stantoju ju hač do nowšich časow naložowachu, katolikoj pak zaso hinak pisachu. Džělawasć Brancla dobu jemu wulku slawu pola svojich časorunikow, a lužiscy stawiznarjo měnja, zo budžiše wjele wjacj Serbow při svojim jazyku wostało, hdy budžiše so to zažo stało, štož je Brancl zdžělal. W Branclu běše, tak rjec, hižom předčuće słowjanskeho nowonarodženja; w tajkim nastupanju je pismo zajimawe, wot njeho pisane k Pětrej Wulkemu w času carjoweho přejězda přez Saksosku w l. 1697, hdyž jemu swoje přeložki předpožli: Brancl spomina při tutej skladnosći z wosebnym začucom na te zwjazki narodnosće, kotrež zjednočeja jeho narod z druhimi Słowjanami a z wobšěrnej Moskowiju.* Branclowe džěla bjez pokračowanja njewostachu a z jeho časow je so stało, zo prócowanje wo nabožniske rozwučowanje ludu stajnje nowych džělacerjow přiwolaču. Syn Michała, Abraham Brancl abo Frencl (1656—1740), kiž běše na wittenbergskim universiteće studował, wobroći so k historiskemu přepytowanju swjateho kraja a luda a napisa wobšěrne džělo *De originibus linguae Sorabicae libri IV.* (1693—96); druge jeho džěla: *De diis Slavorum et Soraborum in specie; de vocabulis propriis Sorabici pagorum* su wudate w Hofmanowych *Scriptores rerum Lusaticarum* (1719). W svojim wulkim džěle je wón wjele prócy na přirunanje hebrejskeje rěče ze słowjanskej njewužitnje naložil, ale při tym wosebne, za tamny čas rědke starožitnosćne wědomosće a dobrou znajomosć ze słowjanskimi nadrěčemi pokazał. Jeho wjele druhich lačanskich džělow, na př. „Serbsko-lužiski słownik“, „Hornjołužiska historija“, „Delnjołužiski słownik“, su w rukopisach wostałe, z kotrychž su pozdžiši stawiznarjo to a druge wužili. Při wšěch slabych stronach tehdomnišeje wučenosće so džěla mlódšeho Brancla w tym nastupanju wuznamjenjeja, zo su na zeznaće powšitkomneho Słowjanstwa zložene a zo pod tutym wliwom kedžbnosć na zeznaće rěče a ludu wobročichu. Brancl wotčakowaše za swoju narodnosć lěpšu přichodnosć a kmanych džělacerjow — *quos linguae Sorabicae dulcedo ac necessitas necum in sui amorem atque studium rapiet*. Branclowa swójba je hišce dweju wučeneju spisowacelow dała: Michała Brancla mlódšeho (1667—1752), kotrehož *Dissertatio de idolis Slavorum* je tež w Hofmanowych „Scriptores“ město namakała, a Salomona — Bohusława, syna Michała Brancla mlódšeho (1701—1768).

Tuta džělawasć protestantow je drje, kaž so zda, tež katolikow wubudžila, zo so wo rěč a wo knihi za lud starachu. Přenju grammatiku zestaja jezuit Xaver Jakob Ticin († 1693), kotrehož *Principia linguae vendicae, quam aliqui vandaticam vocant*, 1679 w Prazy wuńdžechu. Potom běše pilny spisowar Jurij Hawštyn Swětlik (1650—1729), kotryž wšelake cyrkwinske knihi čišćeć da, cyłu bibliju po vulgace přeloži a w rukopisu zawostaji a přeni, mjenujcy lačansko-serbski słownik, 1721, wuda. Wosebje z časow Brancla so wjele džělow wo lužisko-serbskej historiji a rěči napisa, jako hornjołužiska grammatika Mateja a Šmutza, słownikaj Swětlika a teho sameho Šmutza, delnjoserbska grammatika a słownik Fabricija a dr., historija wašnjow delnich Lužičan Tiverija (lačanscy a delnjoserbscy w rukopisu). (Pokračowanje.)

* Wo Brancl hładaj: Jenč, Mich. Frencl a jeho zaslužby wo serbske pismowstwo, w „Časopisu“ M. S., 1871, 73—92; M. Hórník, Ryč a prawopis M. Frencla před runje 200 lětami; tež tam 1870, str. 55—61.

Osierocona harfa.

Melanija Parczewska.

Tam gdzie srebrna płynie Szprewa,
Kędy szumią stare drzewa,
Tam do skały przyczepiona,
Serbska lutnia rozżalona.

A gdy wietrzyk zaszeleści,
Lutnią zbudzi jęk boleści,
I popłyną tęskne tony,
W nadszprewjańskie lube strony.

Boże wielki! ojcze ludu,
Daj nam łaskę, Twego cudu.
Zbudź do życia serbskie dzieci,
Duch Zelerja* niech im świeci.

Daj nam piewęcę, niechaj śpiewa
Narodowej pieśni słowa,
A pieśń taka jednobrzmiąca,
Spłynie chórem z ust tysiąca.
Serbska lutnia Zelerjowa,
Porzuć smutku, żalu słowa;
Po nad skały, po nad wody,
Nuć Łużycom pieśń swobody.

* Andrzej Zeler ulubiony serbo-łużycki poeta zmarły 1872.

Druzy wo nas.

W polskich, tydzieńscy wukhadzających illustrowanych nowinach „Kłosy“ je J. E. Smolerjowa podobizna po fotografii Mječkowskeho we Warszawje wozjewjena, — a přez tójšto čísłow naspomnjenych nowin čehnje so Smolerjowy žiwjenjopis pod napismom „Jan Ernest Smoler. Szkic biograficzny przez A. J. Parczewskiego.“ A po wupowjedanju, kak je so Smoleř jako budyski gymnazijast ze swojimi serbskimi towaršemi w maćernej řeči wuwučował a so potom do Wrótsławja podał, zo by tam na duchownstwo studował, reka w „Kłosach“ č. 829 na str. 316 takle:

„Smoleř njeje pak tehdy svoje zwjazki z Budyšinom rozwjazał; přetož wón tamnišim serbskim gymnazijastam často listy pisaše, jich zahorjejo k skutkowanju w maćernej řeči. Smolerjowe rady njeběchu bjezplódné; zorna padachu na dobrou rolu. Mjez serbskej (studowacej) mladosću budžeše so dale a lépsze zmyslenje; dwaj gymnazijastaj: Korla August Mosig (Mosak) Kłosopólski, pozdzišo jako lipski student přeložer Šafařikowych starožitnosćow do němskeje řeče, a Bjedrich (Jaroměr) Imiš, nětko ewangelski farař w Hodžiju, muž wurjadnych zaslužbow wo Serbstwo a jara wysokočesćeny wot swojich krajanow, dotalne dosć njewobmjezowane wědomnostne zhromadžizny gymnazijastow do twjerdeho towarštwu přewobročistaj. Dzeń 25. februara 1839 w Imišowej stwičcy na zwonkownej lawskej hasy, na kotrejež rózku je dom ze Smolerjec čišćeřnju a z wudawařnju Serbskich Nowin atd., džesać wučencow z třóch wyššich rjadownjow gymnazija serbske towarštwu pod mjenom *Societas Slavica Budissinensis* založi. Rektor Siebelis svoje pozwolenje wudžěli a statut bu wobtwjerždeny. Jeho přeni paragraf praji, zo je wotpohladanje towarštwu, zo by kózdy Serb swoju řeč lépje spóznał, zo by ju njezapomnił, ale ju tak derje nawuknył, zo by něhdy móhl přinjesć wužitk Serbam a česć Słowjanam. Tuto towarštwu je hišće žiwe a w jeho pomjatniku je mjeno někotrehožkuliz

przedawšeho gymnazijasta zapisane, kotryž je w pozdzišich létach k lépsemu Serbstwa skutkował. Po Kłosopólskim a Imišu běchu w nim jako starši: Michał Domaška, potom Křescán Bohuwěr Pful, zaslužbny wudawař serbsko-němskeho słownika, pozdzišo K. A. Jenč, nětko duchowny w Palowje a stawiznař lužiskich Serbow. — Tuto towarštwu tež k založenju druhich tajkich zjenoćeństwow nawabi. Mjez serbskimi studentami w Prazy nasta towarštwu „Serbowka“, na budyskim ewangelskim wučerskim seminaru založi so „Swoboda“ a na katholskim „Wlada“, na lubijskim pak „Žiwa“. — Wšitke tute towarštwu Serbstwu wěsće dobre plody přinjesu; ženje njeprěstupajo mjezy zakonosće a dobreho porjadka, zdžerža woni lubosć k maćernej řeči mjez serbskej mladosću, wubudžeja k wědomnostnej džělawosći a su, mlodych ludži mjez sobu k džělu wabjo, jara hódny paedagogiski srědk.“

Zapis duchowneje nuzy w Serbach.

I. Bjez fararjow su a njemóža so wobsadzić slědowace farske města: a) W Delnjej Łužicy: 1. Picń, wyšše farske město,¹ 2. Popojcy a filiala Křišow,² 3. Skjarbosć,³ 4. Sedlišćo pola Komorowa; b) W Hornjej Łužicy: 5. Čorny Kholmc z Taćecami, 6. Lejno, 7. Parcow, 8. Šprejcy a Burkhamor,⁴ 9. Krjebja, 10. Wochozy z Trělnom.

II. Serbske wosady so njedosaħajcy a k wulkemu duchownemu njezbožu wot němskich fararjow wjeđu: a) W Delnjej Łužicy: 11. Lubnjow, 12. Módlej, 13. Lutol a Lubosć, 14. Rogow, 15. Wulki Liškow z filialomaj Mostom a Klinku, 16. Bukow, 17. Zły Komorow, 18. Žarnow z Lėskej, 19. Jasen, 20. Łuta z Košynu, 21. Gródk, 22. Syjk; b) W Hornjej Łužicy: 23. Jablonc.

III. Přez 60 lét starych abo hižo jara khorowatych duchownych maja: a) W Delnjej Łužicy: 24. Brjazyna, 25. Dešno ze Žyłowom (duchowny přez 80 lét), 26. Janšojcy (farař je na woći bědny), 27. Wulke a Małe Dobrynje z Wóseňkom, 28. Góřjonow a filiale: Žargoń, Kopańc a Bageńc; b) W Hornjej Łužicy: 29. Slepó, 30. Doħha Boršć.

W decembru 1880.

Podał dr. Muka.

¹ Dostanje nětko němskeho farařa, je-li temu cyrkwinska wyšnosć njezadžewa. — ² Tudy je so rodzeny Serb, k farař Rychtař z Hale, zamowil. — ³ Je so před jutrami z němskim farařom wobsadziło. — ⁴ Dostanje, da-li Boh, w přichodnych tyždjenjach sławneho duchowneho, rodzeneho Słowaka.

Serbske pėsnički w kašubskej knižcy.

Podał M. Hórnik.

Znaty kašubski spisowař dr. Florian Cenowa (Wojkasyn ze Sławošěna) podawa w 3. zešiwku swojeje 1878 wudateje zběrki „Sbiór pieśni światowych“ (pisam po pólsku, dokelž prawopis Cenowy za dobry nimam a w čišćeřni jeho znamješka njejsu) podawa na pokazku mjez druhimi słowjanskimi tež tři (resp. 4) serbske pėsny, jenu drje Zelerjowu* a 2 ludowej („Haj za našimi hunami“, „Naša Anka žinsa doma njejo“, „Gaž ta žolta wjerba“, poslednjeje do jeneje pėsny zjenoćeneje z lépsim textom poslednich słowow). Přenišu mjenje znatu po słowje tudy podawamy.

Spěw wjesela.

Ale bratřa nadobni! Rjenje zaspěwajmy,
Swoje prawo mladosći z wašnjom pěknym dajmy.

Khroblosć, swobodnosć a móc k wjeselým puć namka,
Bakchus tež tón česny wótc a ta rjana Hanka.

Spěw a škleńca wokoľ dže, tak so nam džens lubi,
Wokřewjenja młodostne pózdniši čas lubi.

Něhdy nam fililisterstwo swój stół budže stajić,
Druhe hrónčko pacholo tehdom dyrbi prajić.

Něhdy přiúdzě twjerdy spřah, suchich lět snadź wjele,
Tehdom by mlyn klepotaľ, ale prózne mjele.

Duž so zdobnje wjeselmy při spěwach a wini,
Dónž su hišće khmane dny, kaž to mudry čini.

Zo bychy Serbja pokazku kašubskeje řeče měli, wupisuju z ho-
rjejsjeje přičiny pěseň ze spomnjeneje zběrki w pólskim prawopisu.

Požegnanie (Božemje njewjesty).**

Przepraszam was, lube sciany, ciebie piecu polewany:
Któż was bielić będzie, kiedy mnie nie będzie?

Przepraszam was, drzewa cisowe, i was, stoły jaworowe:
Któż was mywać będzie, kiedy mnie nie będzie?

Przepraszam was, miski, łyżki, wszystkie moje towarzyski:
Któż was krzątać będzie, kiedy mnie nie będzie?

Przepraszam was wszystkie progi, gdzie chodziły moje nogi:
Któż tu chodzić będzie, kiedy mnie nie będzie?

Dziękuję ci, ogródeczku, gdzieś chodziła w tym wianeczku:
Któż cię pląć tu będzie, kiedy mnie nie będzie?

Dziękuję ci, rozmarinie i goździku mój na grzędzie:
Któż cię sadzić będzie, kiedy mnie nie będzie?

Dziękuję ci, drobna rutko, jużci mnie tu niedługutko:
Któż cię nosić będzie, kiedy mnie nie będzie?

* Dr. Cenowa staja pod pěseň „Wrocław“; tuž je Z. ju Smolerzej w jeho
studentskich lětach najskerje sobudžělil a tón zasy Cenowje. Wotpisk
w rukopisnych Nowinach gymn. tow. tudy je pozdžiši. Přir. „Luž.“ 1865.

** W pólskim prawopisu je: ci = naše é abo éi, cz = č, rz = ř,
sz = š. Słowa: piec, khachle; polewany, glasurowany; kiedy mnie nie
będzie, hdyž ja njebudu; drzewa, durje; miski, šklě; łyżki, žicy; krzątać,
wobroćć a rjadować; ogród, zahroda; goździk, nalik, nägelke; grzęda,
hrjadka.

Z Budyšina a Lužicy.

* Njedzeli po hodžoch 1880 hrajachu młodzi studowacy
Serbjo w zjenoćenstwe ze sobustawami Khročćanskeje „Jednoty“
w Lejnje serbske džiwadlo, kiž so wubjernje radži. Hraješe
so Pražski wuj, wobdžělany wot Dra. Muki, a Incognito, wob-
džělany wot Jak. Barta. Z čistym wunoškom zaplaći so čišć
Pražskeho wuja, wudateho wot serbskeje studowaceje młodosće.

* Jasenska Katholska Bjesada swjećeše 9. januara 1881
swój založeniski swjedžen ze spěwanjom, džiwadłom a pyšnym
balom. Hraješe so „Susodow skóřba“.

* 15. januara 1881 zemrje w Malešecach k. kantor Bohu-
wěr Pjeh, 65 lět stary.

* Kónć januara staj kk. stud. jur. Kral z Čemjerc a Ha-
nowski ze Židowa w Lipsku juristicke kandidatske pruhowanje
wobstaľ a je so wokoľ jutrow přěši za referendara při bu-
dyskim, druhi pak při jenym draždžanskim sudnistwe postajil.

* W februaru 1881 je so dotalny druhi wučer Wejzar
w Barće za cyrkwinskeho wučerja tam wuzwolil, dokelž bě
dotalny kantor Wjacka so emeritować daľ.

* W februaru 1881 swjećeše draždžanske serbske towar-
stwo „Jednota“ swój založeniski swjedžen ze serbskim spěwom
a pyšnym balom, štož je so wšo wubjernje derje poradžilo.

* 20. februara je dotalny k. kand. theol. Jan K ižan ze
Sćijec jako třeci duchowny a serbski předar w Kamjeńcu swja-
točnje postajeny. 27. februara je wón swoje nastupne předo-
wanje před swojej serbskej wosadu džeržal.

* 1. měrca nastupi naš luby krajan k. faraľ H. Matek
(Mättig), dotal w Schoenfeldze w Němcach skutkowacy, so do
Serbow wróćiwši swoje nowe město jako faraľ w Hućinje a
bu 6. měrca na swjedžeńske wašnje do zastojnstwa zapokazany.

* Za Serbow wulcy wažny a spomožny přednošk, kotryž
je k. faraľ H. Imiš z Hodžija 17. februara w ewangelskim to-
waršnym domje w Wrótsławju před mnohim jara wosebnym
posluchařstwom na próstwu šlezynskeho knjeza wyššeho praesi-
denty ze Seydewitza džeržal, je so bórzy na powšitkowne ža-
danje do čišća daľ, zo by tež daľšim stronam přistupny byl.
Jeho napismo je: Die Innere Mission unter den Wenden.
Tuta za Serbow jara wažna knižka čita so we wšěch stronach
mjez Serbami a Němcami daľoko a blizko w najwyššich pala-
stach a najnižšich khěžkach. Jeje plaćizna je na 40 np. po-
stajena a čisty wunošk Towarštwu Pomocy za studowacych
Serbow připokazany. Dostać je knižka w wudawařni „Serb-
skich Nowin“ a na knihikupskim puću.

* 15. februara je k. Dr. phil. E. Muka, dotalny provisoriski
wyšši wučer na budyskim gymnaziju, za stateho wyššeho wu-
čerja pomjenowany a je tute zastojnstwo 16. haprleje nastupil.

* K. Adolf Sommer (Žemr) je 24. měrca pruhowanje za
kandidaturu wučerstwa jara khwalobnje wobstaľ a wot jutrow
sem za pomocneho wučerja w Hućinje postajeny.

* Łahowske serbske towarštwomeše 13. februara dži-
wadliski swjedžen. Hraješe so wot sobustawow Zera, jata
knježna na rubježnym hrodze w Korzymju, ryćerska činohra
w 6 jednanjach. Kruch je wobdžělany wot 2 sobustawow a
předstajenje bě wulcy khwalobne. 27. měrca měješe tute to-
warštwu swoju hłownu zhromadžiznu a 8. meje swój lětuši pyšny
bal ze swjedžeńskeje hosćinu.

* 1. měrca 1881 je so farske město w Wochozach wu-
prózdnilo, dokelž dotalny faraľ k. Šichold do Němcow čehniše.

* Před jutrami je hłowna serbska předarška konferenca
dla wulkeje nuzy na serbskich duchownych powołanje na serb-
skich staršich po Serbach rozesaľa, zo bychy wobdarjenych
synow na gymnazij slali.

* W bukičanskim serbskim towarštwu su so w 1. póllěće
1881 tute přednoški měle: 1) 16. januara předn. k. wuč. Suški
z Wujezda: Wo najwosebnišich nabožniskich pismach člowje-
stwa stareho a noweho časa. 2) 6. měrca: předn. k. gmejnsk.
předstejicerja Wojnarja ze Žornosykw: Sakske wójsko w ruskej
wójnje 1812 a wójna w lěće 1813. 3) 3. haprleje: předn. k.
gm. předst. Wojnarja ze Žornosykw: Politiske stawizny z lětow
1848 a 49 w němskim, wosebje pak w sakskim kraju. 4) 1. meje:
předn. k. wuč. Suški z Wujezda: Wo přiwěrkach serbskeho luda.

* W zańdženym lěće nowozaložena budyska serbska Bje-
sada měješe 8. měrca rjany wěńčk z koncertom na třeleřni a
20. haprleje swjedžeński bal ze serbskim džiwadłom a pyšnym
balom. Hraľoj staj so wjeselohrě: „Pražski wuj“ a „Nankowe
škórnje“, wobdžělanej wot A. Muki. Posledni kruch bu tudy
přěni raz na jewišću předstajeny a je so jeho woprijeće kaž
hraće posluchařstwom wulcyšnje spodobaľo. Wšitcy předstajerjo
žnjachu derje zasluženu slawu. Bjesada ma w tu khwilu přez
70 sobustawow.

* Druhi dzeń jutrow 18. haprleje bu wot serbskeju towařstwow budyskeju seminarow pod nawjedowanjom k. sem. Rjelki w Bukecach pěkny serbski koncert wuwjedzeny, kotrehož čisty wunošk so do fonda za wudaće Zelerjowych spēwow a spisow woteda.

* Generalna zhromadžizna towařstwa „Maćicy Serbskeje“ měješe so lětsa 20. haprleje w hosćeńcu „k złotej krónje“ a bě wot 57 sobustawow wopytana. Z lětneje rozprawy bě widžeć, zo je towařstwo w poslednim léće wudało: 1) Časopis w 2 zešiwkomaj; 2) protyku Předženak na léto 1881 a 3) Bibliske stawizny wot J. Bartka. Tukrajnych nowych sobustawow je 11, wukrajnych wokoło 25. W rozprawje deljoserbskeho wotrjada bu prajene, zo je wón w přenim léće swójeho wobstaća wudał: 1) powjedaněko Bogumił wot Jórdana a 2) Pratyju na l. 1881, a zo wudaće jenych modleřskich knihi přihotuje. Sobustawow liči tutón wotrjad hižo w 1. léće přez 200.

* Dotalny Stróžanski wučer k. Smola nastupi 21. haprleje swoje nowe zastojnstwo jako cyrkwinski wučer w Malešecach.

* 23. haprleje zemrje w Mužakowje k. wyšši farař K. J. Rekt, rodž. w W. Łojowje pola Hródky; wón běše w prjedawšim času 15 lět dołho farař w Jablóncu a nimale 25 lět superintendenta 2. rozbórskeje dioecesy był.

23. meje zemrje po dolhej khorosći redaktor Katholskeho Pósla a pismawjedzeř Maćicy Serbskeje k. kaplan Michał Róla na budyskim tachantstwje. Róla běše horliwy serbski wótěinc a pilny serbski spisowař pisawši do Łužičana, Kath. Pósla a Časopisa Maćicy Serbskeje.

* Njedželu 29. meje mějachu tři serbske burske towařstwa, bukičanske, zarěčanske a rakečanske, zjězd w Njeswaćidle, kiž je wubjernje derje wotběžal. Slawa wšěm jednotliwym sobustawam tutech towařstwow a dwójcy Slawa jich wjednikam za tak horliwy wótěinski duch, kiž mjez nimi knježi!

Wotpočink.

Skhowało za hory slóněko so jasne;
Hasnyle žiwjenja pruhi su krasne.

Na křidłach mileho wětřika zwony
Slaše su wotpočink přez haj a hony.

Wšěch swóych hólcow nan Wětřikec z kraja
K měru je zehnal do čicheho haja.

Mjelčo tam z wonjatym lisćičkom hraja,
Z jasnymi žórlami bajki sej baja.

Wšudžom nětł njebjeska čišina knježi,
We slódkich drěmkach swět šěroki leži.

Žolmički na haće wodychuja,
We rokotach drěmajó wotpočuja.

Róžički hlówěku su pokhilile,
Rosojte wóčka su zandželile.

Na hažkach ptačatka wotpočuja;
We kolebkach lisćowych tujawki spja.

Zbóžny spar njewiny džěćatka spja,
Njeměr jim jandžel jich wotwobara.

Jenajki spar je, kiž krala a bura
We rukomaj džerži, wšitko wón runa.

Wokřewi wšitko wot sprócnih' džěla,
Koleba w sonach, hač ranje so směwa.

Ach, zo by tež nócka mi pokoja dała,
Stysknemu duchej měř edenski slała!

Pój, běla ty sotra měrneho spanja,
Polož mje k měru hač do wěčnoh' ranja.

Kak derje je temu, kiž čišinko leži
We khlódněj zemi, hdžež wěčny měř knježi!

C. B. Š.

Towařstwo Pomocy.

(Pokračowanje.)

Na rzeč Towarzystwa Pomocy Naukowej dla Łużyczan

1) na rěce Pana Adama Wiślickego, Redaktora „Przeglądu Tygodniowego“ w Warszawie zložyli składkę: Redakcyja „Przeglądu Tygodniowego“ 10 r., Aleksander Kozłowski z Dolhobyczowa 2 r. 50 k., J. W. 10 r., M. S. 2 r. 50 k., Józef Wosiatycz z Lublińskiego 5 r., od Wołyniaka 3 r., od ofycyalistow fabryki cukru Kapuściany na Podolu 5 r., Marek Marceli Wigurski z Częstochowy 1 r., Władysław Zajdler, Notariusz w Chelmie 5 r., A. Krycki z Odessy 3 r., Wł. Karaś z Odessy 1 r., Pušeszniakow 1 r., Siedielnikow 50 k., Maliszewski 50 k., J. Norwerth z Lewkówki 3 r., Preval z Kijowa 60 k., Stanisław Skarzynski z Kaszperówki 5 r., M. Antonowicz z Lublina 1 r. — Z Czerkas: Dr. Bronikowski 2 r., Laura Dąbrowska 2 r., Karol Dąbrowski 1 r., Bazyli Cybulski 1 r., . . . 4 r. — Zenon Komodzinski ze Starobielska 3 r., Edward Malicki z Niemirowa 3 r., Witold Sławiński z Tołoczyna 10 r., L. M. 5 r., Władzimir Wodzyński 1 r., Michał W. 1 r., Jan Adam Zakrzewski 5 r., W. Sawicki 1 r., Wł. Mł. 2 r., od E. F. 1 r., Jagusia Jadczak 40 k., Jan Nepomucen Syrokowski z Żytomierza (zebrane) 10 r., od Uczniów Polaków wyższych klas Gimnazjum w Wilnie 8 r. — Z Charkowa: Julia Muraszowna 1 r., Kosmowski 1 r., Olewiński 1 r., S. . . . 1 r., A. Kłopotowski 1 r.,

Na wěc Towarzystwa Pomocy za studowacych lužiskich Serbow

1) do ruki Knjeza Adama Wiślickeho, Redaktora „Przeglądu Tygodniowego“ w Warszawie zložichu přinošk: Redakcyja „Przeglądu Tygodniowego“ 20 markow, Alexander Kozłowski z Dolhobyčowa 5 m., J. W. 20 m., M. S. 5 m., Jozef Wosjatyč z Lubjelskeho 10 m., wot Wołynjaka 6 m., wot zastojnikow cokroweje fabryki Kapuściany na Podolu 10 m., Marko Marcel Wigurski z Częstochowy 2 m., Władysław Zajdler, Notar w Chelme 10 m., A. Krycki z Odessy 6 m., Wł. Karaś z Odessy 2 m., Pušešnikow 2 m., Sědjelnikow 1 m., Mališewski 1 m., J. Norwerth z Lewkówki 6 m., Preval z Kijowa 1 m. 20 np., Stanisław Skariński z Kaszperówki 10 m., M. Antonowicz z Lublina 2 m. — Z Čerkas: Dr. Bronikowski 4 m., Laura Dąbrowska 4 m., Korla Dąbrowski 2 m., Wasil Cybulski 2 m., . . . 8 m. — Zenon Komodziński ze Starobělska 6 m., Edward Malicki z Njeměrowa 6 m., Witold Sławiński z Tołočina 20 m., L. M. 10 m., Włodzimir Wodzyński 2 m., Michał W. 2 m., Jan Adam Zakřewski 10 m., W. Sawicki 2 m., Wł. Mł. 4 m., wot E. F. 2 m., Jagusja Jadčak 80 np., Jan Nepomucen Syrokowski ze Žitoměra (zhromadžene) 20 m., wot Wučencow Polakow vyššich rjadomnjow gymnazija w Wilnje 16 m. — Z Charkowa: Julia Murašowna 2 m., Kosmowski 2 m., Olewiński 2 m.,

W. Zubaczewski i M. Kretowicz 3 r., P. S. z Pokrowskiego 3 r. — Z Radomia: Leokadya Kowalska 1 r., August Przemyski 50 k., W. M. 50 k. — Juliusz Krasiński z Kowla 5 r., Dr. Sokolski z Grojca 3 r. — Razem rs. 141.

m) Na ręce Pana Leona Papińskiego, Stud. Prawa w Warszawie: Panie: Emilia Papińska z Brześcia Litewskiego 2 r., Helena Pieczyńska, Obywatelka z Kopsadz 50 k. — Panny: Stefania Papińska z Brześcia Litewskiego 1 r., Marya Pilawitz z Warszawy 1 r., Otylia Olchowicz z Warszawy 1 r., Jadwiga Olchowicz z W. 50 k. — Panowie Studenci Uniw. Warszawskiego: Leon Papiński 1 r., Leonard Załuski 1 r., Aleksander Wolski 1 r., Józef Sztegnier 50 k., Andrzej Serjednicki 20 k., Konrad Olchowicz, Stud. Uniw. Lwowskiego 50 k. — Panowie: Marjan Turowicz z Warszawy 50 k., Leon Jankiewicz z W. 50 k., Hannibal Rostropowicz z W. 3 r., E. G. 2 r., Anastazy Brzeźniakowski, Naucz. szkoły realnej z W. 1 r., Henryk Pilawitz z W. 1 r., Paganino Tozio, Doktor Med. w W. 50 k., Antoni Florjanowicz, Obywatel z Sokolupiany 50 k., Stanisław Pieczyński, Obywatel z Kospodź 50 k., Książę Leszczyński 1 r. — Panowie Uczniowie Gimn. Warsz.: Zygmunt Olchowicz 50 k., Karol Wilamowski 50 k., Jan Koziorowski 50 k., Edward Mackiewicz 50 k., Ludwik Mackiewicz 50 k., Józef Chrempiński 50 k., Józef Kurtz 50 k., Adam Grabowski 50 k., Tomasz Buczyński 50 k., Władysław Pieczyński 50 k., Olgierd Rostropowicz 50 k., Tadeusz Goldman 50 k., Jan Woliński 50 k., Wiktor Luboradzki 50 k., Stanisław Cieszkowski 50 k. — Panowie Uczniowie Szkoły Realnej w W.: Jan Wiszniewski 50 k., Stanisław Kurtz 50 k., Maciej Rogawski 50 k., Aleksander Wolfing 1 r. — Razem rs. 30. 20.

n) Na ręce Pana Tadeusza Czapelskiego w Redakcji „Kurjera Warszawskiego“ złożyli składkę (50 k.) na rok 1881 następujący Panowie: Wacław Szymanowski, Gustaw Gebethner, Robert Wolff, Tadeusz Czapelski, Władysław Bogusławski, Marjan Gawalewicz, Kazimierz Filipowski, Dr. Gustaw Fritsche, Michał Szymanowski, Józef Włoskiewicz, Henryk Nagiel, Adam Niemierowski, Wilhelm Wierzbowski, Adam Grabczewski, Józef Śliwowski, Stanisław Kijeński. — Panna: Aniela Bogusławska. — Razem rs. 10. —

o) Na ręce Pana Filipa Sulimierskiego, Redaktora „Wędrownica“ w Warszawie, złożyli dalej Panowie: J. Leski 1 r., Dr. Peške 1 r., A. Szumowski 1 r., Krasnosielski 1 r., nauczyciel Wojno 1 r.

p) Na ręce Pana Adwokata Bardzkiego w Warszawie złożył dalej Pan Jan Jeleński 1 r.

q) Na ręce Panny Melanji Parczewskiej w Kaliszu Panna Walerja Lewestam w Warszawie 3 r. (Wospjet. z č. 10.)

r) Na ręce Pana Alfonsa Parczewskiego, Adwokata Przysięgłego w Kaliszu, Panowie: α. Z Kalisza: Anton Gałczyński 1 r., Edward Milewski 3 r., Edw. Pawłowicz 2 r., Lucyan Kiedrzyński 1 r., Zeno Łopuski 3 r. 38 k., Emil Drecki 1 r., Felix Drecki 1 r., Edmund Jdzikowski 1 r., Józef Korycki 3 r., Stanisław Białobrzęski 3 r., Kazimierz Ruszkowski 3 r., Excellenca Zygmunt Zaborowski 3 r., Stanisław Pawłowski 1 r., Alexander Landau 1 r., Emil Gross 1 r., A. Krasnodębski 1 r. Panna Julia Szancer 5 r., Stanisław Czyński 3 r., N. N. 11 r. — β. Z Kutna: Dr. med. Handelsmann 1 r., Dr. Felix Arnstein 1 r., Dr. A. Pilaszewski 1 r., S. Töplitz 1 r., Srebrny 1 r., E. Hirsberg 1 r., A. Weissflog 1 r.

S. . . . 2 m., A. Kłopotowski 2 m., W. Zubačewski a M. Kretowicz 6 m., P. S. z Pokrowskiego 6 m. — Z Radomja: Leokadya Kowalska 2 m., August Přemyski 1 m., W. M. 1 m., Julius Krasiński z Kowla 10 m., Dr. Sokolski z Grojca 6 m. — Do hromady 282 m.

m) Do ruki Knjeza Leona Papińskiego, Studenta Prawa w Warszawie, Knjenje: Emilia Papińska z Brześcia Litewskiego 4 m., Helena Pěčiska z Kopsadz 1 m. — Knježny: Stefaniya Papińska z Brześcia Litewskiego 2 m., Marja Pilawitz z Warszawy 2 m., Otiliya Olchowicz z W. 2 m., Hedwija Olchowicz z W. 1 m. — Knježa Studentojo warszawskiego universiteta: Leon Papiński 2 m., Leonard Załuski 2 m., Alexander Wolski 2 m., Jozef Štegnier 1 m., Handrij Serjednicki 40 np., Konrad Olchowicz, Student univ. lwowskeho 1 m. — Knježa: Marjan Turowicz z Warszawy 1 m., Leon Jankewicz z W. 1 m., Hannibal Rostropowicz z W. 6 m., E. G. 4 m., Anastazij Brzeźniakowski, Wučef realneje šule z W. 2 m., Hendrich Pilawitz z W. 2 m., Paganino Tozio, Dr. med. w W. 1 m., Anton Florjanowicz ze Sokolupjany 1 m., Stanisław Pěčiski z Kospodź 1 m., Wjėch Leščićiński 2 m. — Knježa Wučomcy gymnaz. warš.: Zygmunt Olchowicz 1 m., Korla Wilamowski 1 m., Jan Kozjorowski 1 m., Eduard Mackewicz 1 m., Ludwik Mackewicz 1 m., Jozef Chrempiński 1 m., Jozef Kurtz 1 m., Adam Grabowski 1 m., Domaš Bučičiński 1 m., Władysław Pěčiski 1 m., Olgierd Rostropowicz 1 m., Tadej Goldman 1 m., Jan Wolinski 1 m., Viktor Luboradzki 1 m., Stanisław Čěškowski 1 m. — Knježa Wučomcy realneje šule w W.: Jan Wišnjewski 1 m., Stanisław Kurtz 1 m., Macij Rogawski 1 m., Alexander Wolfing 2 m. — Do hromady 60 m. 40 np.

n) Do ruki Knjeza Tadeja Čapelskeho w Redakciji „Kurjera Warszawskiego“ zložichu přinošk (1 m.) na lěto 1881 slėdowacy Knježa: Wjacław Šimanowski, Gustaw Gebethner, Robert Wolff, Tadej Čapelski, Władysław Bogusławski, Marjan Gawalewicz, Kazmėr Filipowski, Dr. Gustav Fritše, Michał Šimanowski, Jozef Włoskewicz, Hendrich Nagjel, Adam Njemėrowski, Wilhelm Wjėrbowski, Adam Grabčewski, Jozef Śliwowski, Stanisław Kijeński. — Knježna: Anjela Bogusławska. — Do hromady 20 m.

o) Do ruki Knjeza Filipa Sulimėrskeho, Redaktora „Wędrownica“ w Warszawie zložichu dale, Knježa: J. Leski 2 m., Dr. Peška 2 m., A. Šumowski 2 m., Krasnosjelski 2 m., wučef Wojno 2 m.

p) Do ruki Knjeza Adwokata Bardzkeho w Warszawie zložil dale Knjez Jan Jeleński 2 m.

q) Do ruki Knježny Melanije Parčewskeje w Kaliszu Ka. Walerija Lewestam w Warszawie 6 m. (Wospjet. z č. 10.)

r) Do ruki Knjeza Alfonsa Parčewskeho, Adwokata Přisažneho w Kaliszu, Knježa: α. Z Kalisza: Anton Gałčićiński 2 m., Edward Milewski 6 m., Edw. Pawłowicz 4 m., Lucyan Kedrzyński 2 m., Zeno Łopuski 6 m. 72 np., Emil Drecki 2 m., Felix Drecki 2 m., Edmund Jdzikowski 2 m., Jozef Korycki 6 m., Stanisław Bėlobrėski 6 m., Kazimir Ruškowski 6 m., Excellenca Zygmunt Zaborowski 6 m., Stanisław Pawłowski 2 m., Alexander Landau 2 m., Emil Gross 2 m., A. Krasnodubski 2 m., Knježna Julia Šancer 10 m., Stanisław Čiński 6 m., N. N. 22 m. — β. Z Kutna: Dr. med. Handelsmann 2 m., Dr. Felix Arnstein 2 m., Dr. A. Pjelašewski 2 m., S. Töplitz 2 m., Srebrny 2 m., E. Hiršberg 2 m., A. Weissflog 2 m.

s) Na rěce Pana proboszcza Michała Hórnik a w Budyšinje, Panowie: *α.* Z Warszawy: Pan Hrabia Konstanty Przeździecki 50 r., Panna Jadwiga Łuszczewska 3 r., Pan Adwokat Julian Wilman 2 r., Pan Adwokat L. Méyet 5 r., Pan A. E. Odyniec 50 r. (przez Redakcyą „Echa“), Pan Adwokat Stanisław Belza 2 r., Pan lekarz Dr. Bernard Szancer (6 guldenów austriackich), Pan Cybulski 1 r. — *β.* Z Libawy nad morzem bałtyckim Polacy: Jan Borkowski 5 r., Władysław Rummel 5 r., Edmund Nowodworski 3 r., Julian Grażewicz 3 r., Franciszek Brodkowski 1 r., W. Rymkiewicz 1 r., P. Peliski 1 r. — *γ.* Z Lwowa: Jan Amborski 2 m., K. Terlecki 1 m., Józef Torosiewicz 1 m., St. Jaroszyński 1 m.

t) Na rěce J. E. Smolera, Panowie: stud. pr. Leon Papiński 1 r., stud. pr. Aleksander Sokolowski 2 r.

(D. c. n.)

s) Do ruki Knjeza fararja Michała Hórnik a w Budyšinje, Knježa: *α.* Z Warszawy: Knjez Hrabja Konstantin Przeździecki 100 m., Knježna Hedwiga Łuszczewska 6 m., Knjez rěčnik Julian Wilman 4 m., Knjez rěčnik L. Méyet 10 m., Knjez A. E. Odyniec 100 m. (przez Redakcyju „Echa“), Knjez rěčnik Stanisław Belza 4 m., Knjez lékař Dr. Bernard Šancer 10 m. 50 np., Knjez Cybulski 2 m. — *β.* Z Libawy při baltiskim morju Polacy: Jan Borkowski 10 m., Władysław Rummel 10 m., Edmund Nowodworski 6 m., Julian Grażewiç 6 m., Franc Brodkowski 2 m., W. Rymkewiç 2 m., P. Peliski 2 m. — *γ.* Z Lwowa: Jan Amborski 2 m., K. Terlecki 1 m., Jozef Torosewiç 1 m., St. Jarošiński 1 m.

t) Do ruki J. E. Smolerja, Knježa: stud. pr. Leon Papiński 2 m., Knjez stud. pr. Alexander Sokolowski 4 m.

(Pokračowanje.)

Porjedženje: Str. 80 čitaj Optyk Berent město Berend.

Maćica Serbska.

Do pokladnicy M. S. su dale swój přinošk (4 hriwny) zaplaćili:

1) Na lěto 1879: k. farar Jäkel w Huscy.

2) Na lěto 1880: kk. Dr. jur. Kaizl z Prahi; Jakub, farar w Njeswačidle (tež na 1879); kantor Šolta w Radworju; wučer Kral na Sokolcy; farar Sykora w Smilnej (tež na 1879); stud. theol. Bart w Prazy; farar Góslaw w Malinu pola Drjówka (tež na 1878 a 79).

3) Na lěto 1881: kk. farar Hórnik; Bjesada w Jaseńcy (tež na 1882); Jórdan, wučer w Popojcach; Mrózak, farar w Hrodzišću; Dr. med. Dučman tudy; farar Wjelan w Slepom (tež na 1882); farar Mrózak w Budestecach; farar Kalich w Wujezdze (tež na 1878—80); wučer Jenč w Draždžanach; referendar Hanowski w Draždžanach; farar Tešnar w Nidže; professor Kopytčak w Tarnopole (tež na 1882); Dr. phil. E. Muka tudy; kaplan em. Kózlík w Komorowje.

4) Darili su do pokladnicy „M. S.“: k. farar Wjelan w Slepom 32 hr. 16 np. a knjez Hrabja Šćepan Ciecierski 50 hr.

Wo dalše přinoški a dary prosy naležnje

M. Mjerwa, pokladnik „M. S.“

Adressa: Kaufmann M. Mörbe, Bautzen, Fleischmarkt.

Delnjołužiski wotrjad Maćicy Serbskeje.

Jako sobustawy „Delnjołužiskeho wotrjada“ su swój lětny přinošk (1 hriwnu) na lěto 1880 z Hornjeje Łužicy zaplaćili knježa: farar Dučman z Radworja; professor Dr. Pful, farar Jakub z Njeswačidla; wučer Kral ze Sokolcy; wučer Kral z Klukša; referendar Kral z Budyšina; farar Běrník z Klukša; wučer wojnar z Bukec; stud. theol. Bart w Prazy; kand. theol. Komor z Łaska; stud. med. Rachel w Lipsku; farar Mrózak z Budestec; farar Mrózak z Hrodzišća; farar Kubica z Wjelečina; farar Jenč z Palowa.

(Pokračowanje.)

M. Mjerwa, pokladnik „M. S.“

Towařstwo Pomocy.

Do pokladnicy Towarstwa Pomocy za studowacych Serbow su dale na lěto 1880 zaplaćili knježa: kantor Jórdan z Popojc 100 hr.; komissijny radzičel Dracha z Budyšina 10 hr.; farar

Krušwica z Wjeřbna 10 hr.; zwud. Bretsneider w Draždžanach 5 hr.; referendar Mütterlein w Budyšinje 5 hr.; lékařnik A. Měrš tudy 5 hr.; knjeni fararka Wjelanowa w Slepom 3 hr.; Dr. phil. Muka tudy 3 hr.; wyšši statny rěčnik Petri tudy 3 hr.; farar Jakub z Njeswačidla 34 hr. Přinošk po 1 hriwnje knježa: expedient Pelc tudy; Marko Smoleř tudy; kubler Šolta z Nydej; překupc Mróz w Hodžiju; kaplan Voigt w Hodžiju; wučer Suško w Wujezdze; asistent Šuster tudy; cyhelničer Haesler w třoch Hwězdach; wučer Helm z Dźiwocić; kantor Liška z Hodžija; wučer Sommer (Žemr) w Hućinje; kubler Mlynk (Müller) z Čemjerc; kralowski pokladnik Ernst Rjelka w Draždžanach; wyšši sem. wučer Fiedler tudy (tež na 1881); tachantski wučer Kral tudy.

Na lěto 1881 zaplaćichu přinošk knježa: red. J. E. Smoleř 10 hr.; postdirektar em. Wawrik-Jězorka w Altenburgu 5 hr.; krajnosudny radzičel Pešek 2 hr. (dar); superior Buk z Dreždžan 3 hr.; farar Kubica z Wjelečina 50 hr.; professor Anton Jelinek w Jićinje 4 hr.; Theodor Radca Serb w Porto-Allegro w Brasiłiskej 70 hr.; farar Mrózak z Budestec 100 hr.; ryčerkubler Krygar w Gródku 5 hr.; professor dr. jur. Wach w Lipsku 5 hr.; farar Dučman w Radworju 3 hr.; farar Mrózak w Hrodzišću 100 hr.

Přinošk po 1 hriwnje zaplaćichu na lěto 1881 knježa: archidiak. Wieder w Wojerecach; farar Kurjenk w Łazu; farar Renč w Klětnom; farar Tešnar w Nidže; farar Šichold w Wochozach; farar Finger w Łuču; farar Delank w Krěbje; farar Bergan w Zdžarach; farar Jenč w Palowje. (NB. wšitcy tući knježa zaplaćichu tež hnydom na lěto 1882 swój přinošk.) Kantor Mrózak w W. Zdžarach. — Čisty wunošk T. P. wotedy wot serbskeho spěwanskeho swjedženja na Michała 1880 wučinješe 150 hr.

Wo dalše bohate přinoški a dary prosy naležnje

A. Měrš, pokladnik T. P.

(Adressa: Apotheke A. Miersch, Bautzen, Kornmarkt.)

Zelerjowe spěwy.

Čisty wunošk bukičanskeho koncerta 25 mk.; čisty wunošk bjesadžineho dźiwadla w Budyšinje 20. haprleje 12 mk. 65 np.

J. Bart.

Tute 11. čisło je wušło w juniju 1881.

Лужичанъ, ежемѣсячное изда-
нiе съ портретами славянскихъ со-
временниковъ.

Лужичан, мѣсечник са слика-
ма словенскихъ врстника.

Lužičan, mjesečnik sa sli-
kama slovenskih vrstnika.

Lužičan, mésečnik s podoba-
mi slovanskih vrstnikov.

Ł u ž i ć a n .

Лужичанъ, мѣсечникъ съ обра-
зитѣ на словѣнскитѣ соврстници.

Lužyczan, miesięcznik z wi-
zerunkami słowiańskich współcze-
sników.

Lužičan, městčnik s podo-
biznami slovanských vrstevníků.

Lužycan, mjasecnik z podo-
biznami słowjańskich casorownjeń-
kow.

Měsačnik za pismowstwo, rěčespyt a narodopis

z podobiznami słowjanskich časorunikow, kaž tež z hudźbnymi a belletristickimi přiłohami
po njewobmjězowanych časach.

Zamolwity redaktor a wudawař: J. E. Smoleř w Budyšinje.

Stawizny lužisko-serbskeje literatury.

Přeložk

z knihi k. A. N. Pypina a k. W. D. Spasowića:
Исторiя славянскихъ Литературъ. 2. изд.

(Pokračowanje.)

Z 18. létstotkom powjetša so ličba serbskich knihi, nabo-
zniskemu wobrazowanju luda poswjećenych, hač runje je přeco
lišće jara mała. Prjedawši bibliografojo su do léta 1700 jenož
něhdže 50 serbskich knihi naličili, z léta 1700 do 1800 wokoło
200; je-li zo su nowše přepyty tutu ličbu tež powjetšili, dha
tež ta čisło wupłodow tejele malkeje literatury malo přisporja.
W 18. létstotku bu polny přeložk biblije přeni raz wotčísčany:
wona běše na hornjoserbsku rěč přeložena ze zjenočenymi mo-
cami duchownych Jana Langi, Matija Jokuša, Jana Böh-
marja a Jana Wawera, a to po jednacelětnym džěle, při
čimž woni swój přeložk tež z pólskim, čěskim a starosłowjan-
skim přirunachu. Jich džělo bu w l. 1728 wudate a tutón
wudawk so potom z małymi přeměnenjemi w l. 1742, 1797,
1820, 1850 a 1857 wospjetowaše. Nowy testament so po
Branclowym přeložku čisćeše. — Za delnich Serbow tajke
džělo ewangelski duchowny Bohumil Fabricius (1679—1741)
wobstara, přecel Abrahama Brancla a po narodnosći Polak.
Wón bě w Giessenje a Hali studował, běše potom superinten-
dent w Khočebuzu (Kotbus), a wón delnjoserbski mały Luthe-
rowy katechismus a přeložk Noweho Zakonja (1709) wuda.
Jeho džělo je Frico wudospoňil, wudawši Stary Zakoň w l.
1796. Cyła biblija w l. 1824 wuńdže.

Wyše přeložkow Swjateho Pisma knižna podpjera narod-
nosće w duchownych spěwach a předowanjach wobsteješe.
Duchowne spěwy (khěrluše, t. e. kyrieiejson) běchu mjez ludom
slynje rozšěrjene, a bě jich hižom ze započatka 18. létstotka
jara wjele w přeložkach Praetoriya, Asta, Mateja a Wa-
wera, a so z kóždym nowym wudawkom přisporichu. Za
katholikow běše zběrka podobnych cyrkwinskih spěwow wot
Swětlika, hižom naspomnjeneho, wobstarana. Po nim pisachu
cyrkwinske a šulske knihi Kilian, Měrcin Golian (Holan),
Hančka, Wałda, — posleňši zestaja za katholikow jara
wobšěrnú zběrku cyrkwinskih spěwow pod mjenom Spěwawa
Jězusowa wińca. W delnjoserbskej rěči buchu duchowne
spěwy najprjedy wot Hauptmana wudate.

Jako wažny srědk za podpjeranje narodnosće a za wob-
razowanje ludu předowanja služachu. Tute rozwiwachu so
pak dosć pozdže a počachu swój wliw hakle z časa Michała
Brancla wopokazować, pola kotrehož so z nabožniskim rozwu-
čenjom tež wěste patriotiske začuce zjednoćeše. Mjez předa-
rjemi běchu před druhimi najbóle pomnjeća hódni wyše Brancla
duchowni: Pjech, Jakub, Mjenja (Möhn), hač runje pře-
darjo, podražuju němske přikłady, so z wosebnej originalnosću
a čistosću rěče njewuznamjenjachu. Předowanje je bjez dwělo-
wanja wulki wliw na wukhowanje narodnosće mělo. Stawiznarjo
naspominaja, zo so „někotražkuliž serbska krajina, hdžež běše
stajne předowanje w serbskej rěči, njeje poněmčila“, mjez tym
zo wosady, kiž serbske předowanje njemějachu, začuce narod-
nosće wotbywachu a so skónčnje poněmčichu.* Wuspěchi
předowanja w maćeřnej rěči založenje serbskeho (duchowneho)
seminara (za katolikow) w Prazy, a předařske towarstwa, wot
serbskich ewangelskich studentow w Lipsku a Wittenbergu
založene, mócnje podpjerachu. Zwonkne wobstejenja běchu
za tajke narodne prócowanje žalostnje přeciwné: němske wyš-
nosće a duchownstwo njechachu jemu po starej njelubosći z ničim
pomhać: ale ta wěc so tola přez wbohu mladosć a přez někotre
privatne wosoby do skutka staji. Pražski seminar so w l. 1704
wotewri: tudy so pod wliwom sylnijeje (čěskeje) narodnosće
přihotowachu a hotuja so dotal duchowni za njewulku ličbu
katholskich Serbow. Předařske ewangelske towarstwo so w
Lipsku 1716 a we Wittenbergu 1749 wotewri. Wonej měještej
z mnohosću zadžěwkow wojować: khudosć serbskich ratarjow
jara zadžěwaše, tak zo móžachu khudoby dla swojich synow
rědko na universitet poslać; towarstwa same dyrbjachu druhdy
na někotry čas zastać, dokelž sobustawow njemějachu; ale při
wšem tym wone narodne předowanje jara a z dobom tež na-
rodnosć samu spomožowachu.**

Tola wšitke tute prócowanja njemóžachu hišće serbskej
literaturje twjerdy podložk dać, tež ani w tych małych po-
měrach, kotrež wona w 18. létstotku měješe. Sydnomlětna
wójna lužiskim Serbam z nowa čežke hubjenstwa přinjese:

* Bogusławski, Rys dziejów serbołużyckich, str. 241.

** Wo lipskim towarstwje přirunaj Jenčowy nastawk: Serbske
předařske towarstwo w Lipsku wot l. 1716—1866, w „Časopisu“ 1867,
str. 465—540.

serbski lud wokhudžeše, němski žiwjel na mocy dobywaše; předařske towařstwa spadowachu, kaž n. př. wittenbergske. Literatura, jeničcy z cyrkwiných knihi wobstějaca, ludej za podpjeranje narodneho začuća mało poskićeše a wosebite pospytki patriotisma, jako n. př. při 50lětnym jubileju lipsčanskeho towařstwa w l. 1766, mějachu jenož minutnu moc. Po sydnomlětněj wójnje poča serbskich knihi dale a mjenje wukhadžeć.

Položenje delnołužiskich Serbow běše hišće hubjeńše. Woni ani tych srědkow njemějachu, kotrež běchu jich serbskim susodam k pomocy. Z časow Bohumila Fabricija hač do l. 1740 w delnjoserbskej rěči jenož dvě — tři knižki wuńdžechu: pruski kral Bjedrich Wylem I. nochcyše Serbow ćerpić, haj wón nałožowaše gwałtne srědky k wutupjenju jich narodnosće, — pola Serbow, pod Prusku słušacych, so serbska rěč ze šulow haj z cyrkwjow wuhonjowaše. To so tež po jeho smjercí mało porjedzi: knižki so rědko ćišćachu, a tež te, kotrež n. př. duchowny Will, z němskeho rodu, pisaše (1746—1771), wobmjzowachu so jenož na katechismus a na někotre přeložki ze Swjateho Pisma. Horka naspomnjeny Hauptman, tež z němskeho rodu, serbski předař w Lubnjowje, přenju delnjoserbsku grammatiku zestaja (Nieder-Lausitzische Wendische Grammatica, 1761) a zběrku duchowných spěwow (Lubnjowski ssarski Sambuch, 1769) t. j. serbski „Gesangbuch“ — khěrlušowe knihi —. Po Willu a Hauptmanu pisaštaj w tutej narěči bratraj Fricaj, kiž běštaj wobaj duchownaj. Starši z njeju, Pomhajtboh Khrystalub Frico, w l. 1774 lutherski katechismus a někotre rozwučace knižki wuda; druhi pak, Jan Bjedrich, Fabriciusowe přeložki Swjateho Pisma skónči, kaž smy hižom horka naspomnili, a docpi při tym hódnu dospołnosć knižneje rěče . . . Ale na tym so nimale wšo wobmjzowaše, a hdyž horni Łužičenjo, kiž mějachu tola wjele wjacj srědkow k zakitanju swojeje narodnosće, přez poněmćenje škodowachu, dha wone pola delnich Łužičanow hišće wjele hórje zakhadžeše: w běhu poslenjeho lětotka (1750—1850) je so pjećdzesat (?) cyrkwiných wosadow poněmčiło.

W druhej połojcy 18. lětotka kedźbnosć za narodnosću někotre wučene džěla přinjese, hač runje lačanske a němske, n. př. Knauthowe (němske) w napohladže na cyrkwinu historiju a literaturu hornich Serbow, Hórčanskeho wo jich wašnjach, a Dr. K. G. Antona (1751—1818), wučeneho čłowjeka a jeneho z přěnich wšosłowjanskich patriotow* zańdženeho lětotka, kotryž tež ethnografiske wědomnosće zběraše a snadź přeni kedźbnosć na serbske narodne pěsnje wobroći, — jeho

* Dr. Anton njeběše Słowjan a njebě tež žadyn słowjanski patriot. Wón běše holy Němc, při tym pak kosmopolitiski ethnograf, kaž móže to kóždy najlěpje z wopisanja jeho italskeho pućowanja spóznać. Serbski wón njerozumješe a delnjoserbske narodne pěsnje njeje wón sam zapisował, ale je te jedyn officier sakskeho wójska, tehdy w Delnej Łužicy stejacy, wot serbskich wojakow za Dr. Antona napisać dał. Jich njeje wjele — snadź něšto přez 20 — mjenujcy dokelž je so někotryžkuliž spěw wot kóždeho jenotliwego napisowarja napisał a so teho dla w Dr. Antonowej zběrcy wjele króć wospjetuje, je so jich ličba hač na někotre 20 reducirowała. Tola je lóhko móžno, zo je tuta zběrka k temu nastork dała, zo je zhorjelske wučene towařstwo w swojim času praemiju za najlěpšu zběrku serbskich narodnych pěsni wupisało. — Smolef je w swojej, z Hauptom wudatej zběrcy, wšitke pěsnje Dr. Antonoweje zběrki wotćišćeć dał a při kóždej wosebje přispomnił, zwotkal je ju wzał. Z teho móže kóždy sam nawjedzić, kak wjele je jich bylo. K temu móže so „Naučný Slovník“ na sem słušacym měsće, a „Lausitzisches Magazin“ 1843, str. 193 přirunac a z džěla porjedzić. Sm.

zběrka sluzeše za založk pózdnišich tajkich zběrkow. Němske a lačanske knihi Dr. Antona, jeho časorunjenkow a předběžerjow njejsu drje direktnje serbskemu ludej k wužitku byle, ale wone běchu bjez dwělowanja wužitne jako pomocne theoretiske srědky, kiž při jeho nowonarodženju prócowanje wo narodnosć ludžom k nawjedženju dawachu a je z tym bóle wobtwjerdzichu. W tajkim nastupanju stej dvě, nětko rědkěj knižcy zajimawej. Spisowar jeneje, Jurij Körner, ev. duchowny w Bukowje (Bokau), dopokazuje wažnosć serbskeje rěče a jeje wužitk za wědomnosće.* wón powjeda wo přikhodže Serbow do Europy z ranja, wo wšelakich serbskich (słowjanskich) narodach, wo wažnosći serbskeje rěče w theologiji, historiji, geografiji, archaeologiji atd., a na kóncu poskića bibliografiske powjesće wo serbskich knihach 17. a 18. lětotka. Srjedz fantastiskeje filologije je w tej knižcy přeco dosć zajimawých naspomnjenjow. Druha bjezmjenowa knižka: „Gedanken eines Ober-Lausitzer Wenden über das Schicksal seiner Nation, mit flüchtiger, doch unparteyischer Feder entworfen nebst Anmerkungen. Anno 1782, Bautzen, 33 str.“ rěči k zakitanju serbskeho luda ze stejšća kultury zańdženeho lětotka. „Něhdy“, tak wona powjeda, „běchu Serbja wulki lud, nětko je tón mały, dokelž je po swojim přewinjenju pomału přijimal wašnje a rěč swojich přewinjerjow a je so z nimi do jeneho luda přeměnił; skónčnje so tež posleni zbytk do Němcow přewobroći, tola tak je wšudže na zemi bylo: mjenjeja so „připadne wosebitosće a pomjenowanja“, ale ludžo stajnje cí sami wostanu, mjenujcy ludžo, kiž su swoje byće wot Boha dostali; teho dla ma rozumny čłowjek kóždeho čłowjeka za swojeho bratra a čescí čłowjeka kóždeho splaha, je-li wužitny čłowjestwu a swoje přislušnosće dopjelnuje.“

Po rozsudženjach tajkeho wašnja so položenje serbskeho luda mało polěpsuješe, a pola patriotow (wótcincow), hač runje jenož někotrych, so starosć wo zakhowanje „připadnych wosebitosćow“ njezhubi.

Po napoleonskich wójnach zdaše so položenje lužisko-serbskeho ludu z nowa jara strašne. Kraj běše wupusceny a triumf Němcow po wójnje „za woswobódenje“ serbsku narodnosć hišće bóle podtlóčowaše. Předařskej towařstwe zastašej a wittenbergske so hižom wjacj njewobnowi . . . Ale runje z tuteho časa, kiž tak mało nadžije dawaše, so tajke rozwiće serbskeje narodnosće započina, kaž to ženje dotal njeje bylo. Serbska narodnosć přizamka so potom k słowjanskemu nowonarodženju, kotrež jej wěstu moralisku samostatnosć spožči a k nowym patriotiskim prócowanjam wubudžeše. W spočatku tuteho stolěta ma so wosebje spomnić na duchowneho Mjenja (Möhn), kotryž, zo by zhibičiwosć swojeje maćérneje rěče pokazal, w serbskej rěči někotre džělby Klopstockskeje „Messiady“ wuda, a na Jana Dejku, kotryž přeni raz serbske nowiny pisać spyta, wudawajo w lětach 1809—12 měsacny „Serbski powjedař a kurěr“. — Po napoleonskich wójnach běše hlowny reprezentant (předstajiciel) lužisko-serbskeho nowonarodženja dostojny budyski ev. duchowny Handrij Lubjenski (1790—1840). Jako student w Lipsku wón tamniše lužiske předařske towařstwo wobnowi a staraše so wo to, zo by swojim towařšam šěrše wopřižeće wo jich skutkowanju podal, jim pokazujo, hač runje

* Mag. G. Körner, Philologisch-kritische Abhandlung von der Wendischen Sprache und ihrem Nutzen in den Wissenschaften. Leipzig 1766. (Poswjecena sobustawam lužiskeho předařskeho towařstwa w Lipsku k jeho 50lětnemu jubileju.) 74 str. 129.

hišće dosć čémnje, potřebnosće ludu; wón jim wukładowaše, zo zacpjena „wendiska“ (serbska) rěč k wulkemu słowjanskemu cyłku sluša, a přihotowaše swoje towarstwo k znajomstwu z powšitkomno-słowjanskimi teorijemi narodnosće. Započatk bě čezki, a Lubjenski často nadźiju na možnosć nowonarodźenja zhubjowaše a swój čas za poslednju hodzinu serbskeho naroda dzeržeše; ale wón njeprěstawaše džělać, wobstara nowy wudawk biblije, pisaše a dawaše čišćeć knižki nabožniskeho a morališkeho wobsaha, spěwy a duchowne khěrlušy, historiske powjedančka atd., wobhonješe so w serbskej historiji a ethnografiji a nahromadži wobšěrný material za hornjoserbsku grammatiku a słownik.

W zakitowanju serbskeje narodnosće pomhaše jemu jeho towarš a přećel Bjedrich August Klin (1792—1855), kiž drje němski pisaše, ale horliwje za narodne prawa serbskeho naroda skutkowaše. Klin bě rěčnik, běše měščanski zastojnik w cyrkwin-skich, šulskich a policajskich naležnosćach Budyšina, jako tajki zapóslanc sakskeho krajneho sejma, a tudy su jeho zastupnistwu na sejmje 1833—34 Serbja najwjetši džak winojći za zakho-wanje serbskeje rěče w ludowych šulach, štož bě za nich wažny dobyt. Po Lubjenskeho smjerći bu Klin patriarch serbskeje narodnosće; w l. 1848—49* bě wón politiski nawjedowař luži-skich Serbow: woni tehdy swěru na stronje krala stejachu, štož jim tón potom z rozšěrjenjom prawa jich narodnosće za-runu. Klin pomhaše 1847 při založenju Mačicy a bě hač do swojeje smjerće jeje předsyda.** Překhód k nowemu serb-skemu hibanju je skutkowanje Handrija Zelerja. Hižom jako student duchownstwa na lipskim universiteće wón po Lubjenskim „Sorabiju“ (serbski wotrjad tamnišeho lužiskeho předařskeho towarstwa) wobnowi a horliwje službu za swoju narodnosć přédowaše. W l. 1826 so wón w Lipsku z Palackim a Simu Milutinowičom (južnoserbskim spisowaćelom) zezna, a jeju wliw jeho samsne prócowanje hišće bóle rozwi. Tam na universi-teće wón wudawanje rukopisnych nowin wumysli, w kotrychž so wudžělki „Sorabije“ a jeho samsne pěnjerške pospytki zapisowachu; nowiny mějachu dobry wuspěch a jeje wotpisane exemplary so po lužiskim kraju rozšěrjachu. Znajomstwo z druhosłowjanskimi spisowaćelami zbudži Zelerja k temu, zo Słowjanstwo zeznac pytaše, — štož drje potom lužiskej litera-turje wulki wužitk přinješe, — ale za přěnsi čas wosta wón samotny a teho dla w swojej tajkej džělawasći woliwkný. Jeho pak z nowa k literaturskemu skutkowanju prócowanja noweho splaha wubudžichu a Zeler bu jedyn z najhorliwišich džěl-ačérjow při serbskim nowonarodźenju a dobu sebi wosebje jako pěnjer přěnje město w swojej literaturje; wjele jeho pěnjaw je dawno do luda přešlo — wón pisaše lyriske pěnje, basnički, duchowne a patriotske spěwy, ballady (powjesće ze serbskeho

kraja a luda) atd. Wón hromadžeše ludowe přisłowa, wob-džěl so na zestajenju słownika atd.*

Nowa perioda lužisko-serbskeho nowonarodźenja započina so wokoło kónca třicećich lět (1838), jako za nje ze swojej džělawasću někotři horliwi patriotojo wustupichu, kotřiž k swo-jemu skutkowanju tež ludzi staršeho splaha, jako Zelerja a Klina,** přiwabichu, a nic jenož džěláč počachu za cyrkwin-ske rozwučenje ludu, ale z cyła za jeho wobrazowanje, za polěpšenje jeho politiskeho a towaršneho položanja, a za založk nacional-neho rozwića woni najprjedy wšosłowjanske sympathije a zwjazki twjerdže zapřimnychu.

Najnahladniši (замѣчательнѣйшіи) a najpopularniši ze wšěch předstajitelow lužisko-serbskeho nowonarodźenja je Jan Ernst Smoleř (němscy Schmalder, ruscy Smolar, narodži so 1816). Syn wjesneho wučerja w Łazu, poča Smoleř, hakle štyrnaće lět stary a wučomnik budyskeho gymnazija, hižom mjez svojimi krajanami na gymnaziju serbsku rěč rozpřěsčerać, kotruž woni před němskej zabywachu: swoje prózdny wupjelni wón stajuje z pućowanjom po serbskim kraju, zezna při tym dospołnje narodny byt, wašnja a starodawnosć svojeho luda, wobkhdži wšón serbski kraj a najpřěnsi nazhoni, do kotrych měst serbske wobydlerstwo dosaha a na kharće jeho mjezy pozna-mjeni. W l. 1836 zastupi wón do ewangelskeho duchowneho fakulteta wrótslawskeho universiteta a so jemu tam radži swoju słowjansku wědomnosć a horliwosć přisporić přez znajomosć ze znamjenitým fyziologom a čěskim wótcincem Purkinju, a poz-džišo z pěnjerjom Čelakowskim, kiž bě tehdy professuru słowjanskich narěčow na tamnišim universiteće dostał. W tutym času w Wrótslawju druhi lužiski krajan, Němc Rösler (pozdišo znaty professor w Göttingenje) studowaše. Wón při universiteće lužiske towarstwo (lausitzischer Verein) založi, při kotrymž měješe serbski wotrjad (wendische Section) być; Smoleř tutón wotrjad založi a sameho Röslera k wuknjenju serbskeje rěče nawabi; Purkinja bu za „protektora“ tuteho zjenoćenstwa wubraný.***

* Jeho žiwjenjopis wot M. Hórnika w „Časopisu“ 1874, str. 63—64; Jenč, Přehlad spisow H. Zeilerja (Zelerja), str. 58—63; Hilferding, w naspomnjenym nastawku; Slovník Naučný; Lužičan 1872, 1875.

** Tudy budžiše so tež přede wšitkimi budyski ev. duchowny Jakub mjenować měł. Sm.

*** Po druhich žórłach so ta wěc po prawym takle měješe. W Wrótslawju tehdy tójšto Lužičanow — Serbow a Němcow — studowaše. Na swoich serbskich krajanow džiwojo, sebi Smoleř wotmysli, tam serbske towarstwo založić, w kotrymž bychu so woni w serbskim rěčenju a pi-sanju wuwučowali. To běchu tamniši lužisicy Němcy zhonili a teho dla svojeho krajana, studenta filologije Röslera z namjetom k Smolerjej pólachu, zo by wón lužiske towarstwo ze serbskim a němskim wotdžě-lenjom založil. Smoleř, sebi pomysliwši, zo mohło wobstaće towarstwa čím twjerdše być, čím wjacj sobustawow změje, z přizwolenjom akademi-skeho senata tajke dwěrěčne towarstwo pod mjenom „Towarstwo za lužiske stawizny a rěče“ založi. Wone so w jenym universitetskim audi-toriju w přitomnosći rektora a někotrych professorow wot Smolerja z přednoškom „wo lužisko-serbskich ludowych pěnjach“ swjedenšcy wotewri. — Přěni „protektor“ běše professor Stenzel a druhi hakle pro-fessor Purkinja. — Naspomnjeni Rösler nima so tež z göttingim pro-fessorom tajkeho mjena přeměnić. Lužiski Rösler bu jako wučer na gymnaziju w šlezynskim měšće Olešnicy (Oels) do němskeho parlamenta w Frankfurće n. M. wuzwoleny a so, jako běchu němscy wjerchojo frank-furtski parlament rozwjazali, z tymi zapóslancami, kiž sebi to lubić nje-dachu, do Stuttgarta přesydli, hdžež běše sobustaw tamnišeho tak mjeno-waného „rumpfparlamentu“, doniž němscy wjacj přinidžechu a rumpf-parlamentistow jako jatych na twjerdžiznu Hohenasperg wotwjedžechu, zwotkal Rösler jako žona přewoblečeny čekny a so do pólnóceje Ame-riki přesydli, hdžež po krótkim času na kholeru wumrje. Přeložer.

* Tajke nawjednistwo w l. 1849 Smolerjej a jeho towaršam při-padže. Smoleř z nimi w „Tydžěnskich Nowinach“, kaž tež w serbskich politiskich towarstwach a zhromadžiznach Serbam ze wšej mocu swěrnosć k kralej a zakonjej přédowaše. Na tajkim politiskim skutkowanju so Klin hižom svojeho zastojnstwa dla na žane wašnje wobdžělil njemó-žeše, haj njesmědžiše.

** W „Časopisu“ 1848 je wot njeho (němscy napisany a wot Dr. Pfuha do serbskeje rěče přeloženy) zawodny nastawk wotčísčany. I. str. 5—27. — Při 100lětnym jubileju lipskeho předařskeho towarstwa wón jeho krótku historiju napisa, kotruž je Jenč 1867 wobšěrněšo wobdžělil.

Za katolikow w času Lubjenskeho Tecelin Mět nabožniske-roz-wučace knižki wudawaše.

W l. 1839 serbska mladosc nowe wedomnostne towarstwo* (*Societas Slavica Budissinensis*) na budyskim gymnaziju zalozi. Jeho hlowny zalozer bese horliwy serbski patriot Mosak Klosopolski (nemscy Mosig von Aehrenfeld), kiž je so 1820 narodzil. Wopyt (slowakskeho studenta) Ludewita Štura wotcinske začuca serbskeje mladosce hišce bole zahori. Štur powjedaše wo wšoslowjanskim bratrowstwje, spominaše na slowjansku starinu a wubudzeše jich k nacionalnemu skutkowanju.** Potom priindze list wot (Jana Kollara) znamjeniteho spisacela „Dcera Slawy“ a po tym cyle brémjo českich, slowakskich a serbsko-khrowskich knihi, kotrež buchu založk slowjanskeje knihownje při budyskim gymnaziju. Na lipski universitet budyscy serbscy gymnazijastojo hižom jako hotowi slawistoj priindzechu a tam slowjanske towarstwo založichu.

Mjez tym Smoleř w zeznawanju serbskeje narodnosce pokračowaše a možeše hižom w l. 1842 z Hauptom, sekretarjom zhorjelskeho wučeneho towarstwa, k wudaću hornjo- a delnjoserbskich narodnych pěsni, wuhotowanemu ze wšemi potrebnoscemi wučeneho apparata, pristupic. Při tutym wudaću bese Smolerrej J. J. Srjeznjewski, tehdy w Łužicy přebywacy, wšelako pomocny, a we wudaću samym bu nowy česki (analogiski) prawopis prijaty. Haupt, Němc, Smolerrej zberku delnjo-łužiskich narodnych pěsni, kotraž pola njeho bese, zdželi a němski přeložk textow zhotowi. — Tuto wudaće,*** jene z najlěpsich w slowjanskej literaturje, k temu pomhaše, zo nowe slowjanske zwjazki serbskich patriotow nic jenož kedžbnosc slowjanskeje literatury na Serbow wobroćichu, ale zo so tež jich město w slowjanskim nowonarodženju dospolnje připózna.† — Smoleř so nětko k druhemu nadawkej svojeho skutkowanja wobroći — mjenujcy zo by nacionalne zeznanje w samej ludowej

* Wo tutym towarstwje piše Jenč w „Časopisu“ 1865: Serbske gymnazijalne towarstwo w Budyšinje wot 1839 hač 1864.

** Štur napisa tehdy nastawk wo lužiskoserbskej narodnosci, wotciscany w „Časopisu Češkeho Muzeum“, na rusku a pólsku řeč z njeho přeloženy wot Dubrowskeho a w jeho „Денница-Јутрзенца“ wozjewjeny.

*** Pjesnički Hornych a Delnych Łužiskich Serbow, wudate wot L. Haupta a J. E. Smolerja. Grymi 1842—43, 2 dželej, 4°. K tutym pěsnjam je krótki historiski zawod přiwdaty, kaž tež geografiske a statistiske rozprawy, wopisanje narodneho byta Serbow, kharta a druhe přilohi.

† Z wudaćom lužiskoserbskich narodnych pěsni mješe so něhdze takle: Smoleř bě jich po času jara wjele nahromadzil a je w l. 1838 němskemu hornjołužiskemu towarstwu wedomnosćow w Zhorjelu posla, dokelž bese wone praemiju za najlěpsu zberku hornjo- a delnjołužiskoserbskich narodnych pěsni wupisało. Towarstwo Smolerrej tež praemiju přisudzi, ale wón ju, hač runje bě pjenjz jara potrebný, wotpokaza, a swoju zberku nazad wza, dokelž běchu jemu donošowarjo powjedali, zo so wona najskerje hjez njeho wuda. — Bórzy potom pak sekretar nasponjeheneho towarstwa, L. Haupt, na Smolerja pišaše, zo ma towarstwo wjele serbskich ludowych pěsni, hižom wokoło leta 1770 napisanych, w swojej knihowni, a zo by wón tute pěsnje ze Smolerjom wudał, hdy by tón swoju zberku z nimi zjednočil. Wón slubi tež, zo chce nakladnika wobstarac. Smoleř jako mlody njenazhonjeny student tajki namjet přija. A hač runje pozdžišo widzeše, zo towarstwo jenož něšto mało delnjoserbskich pěsnjow wobsedzi (bese to Dr. Antonowa zberka) a zo L. Haupt ani slowčka serbski njerozumi, ani žaneho nakladnika njewobstara, dha Smoleř, kiž bese přez něhdušeho budyskeho konrektora Fritschu, pozdžišo professora w Grymmje, sam dobreho nakladnika namakał, jako čestny Serb tola swojemu slowu swěrný wosta. Zo pak by L. Haupt při cylum wudawku tola něšto činił, jemu Smoleř poruči, zo by jeho doslowny němski přeložk serbskeho texta pěsnjow do potrebného rythma zestajał a předsłowo napisał.

massy rozpřescerjał; přetož čas žadaše, zo bychu so ludej spisy k čitanju a srědki k wěstemu wobrazowanju podale.

Na tu samu mysličku bese tež 1842 druhi serbski patriot, znaty jako spisacel a žurnalist panslawisma přišoł, mjenujcy Jan Pětr Jordan (nar. 1818). Wón studowaše najprjódcy na budyskim gymnaziju, potom pak w pražskim katholskim seminaru, z kotrehož wustupiwi swoju publicistisku džělawosc w znatym tehdomnišim žurnalu „Ost und West“ započa. Wón bese tež jedyn z přenich mjez Serbami, kiž narodne pěsnje zchromadzowaše a na jich wažnosć pokazowaše. W styrcyčich lětach wón w nastupanju Slowjanstwa w němskej literaturje wjele dželaše. W tutym času bese po příkladze Čechow, Slowakow a Serbo-Khrowatow w Awstriji sylne nacionalne hibanje; w němskej, madžarskej, haj europiskej publicisticy so wjele wo strašnosci „panslawisma“ řečeše a mješe so teho dla nje- přecelam slowjanstwa tež w němskej řeči wotmolwjeć. Temu služeše „Ost und West“, tajka bese publicistiska džělawosc Wocela, Palackeho, Štura, Hodže, hrabjow M. a L. Thuna; jim přiwduchu so tež lužiscy patriotoj zastupiwi do wokrjesa wšoslowjanskeho začuca — nasponjny Klosopolski a Jordan.* Poslejši poča w Lipsku „Slawische Jahrbücher“ wudawač, kotrež wjele wažnych slowjanskich rozprawow woprijachu. Wón bese potom professor-docent slowjanskich řečow a literatury na lipskim universitece, tola jeho slowjanski patriotism jemu wjele nje- přecelow w němskej žurnalisticy nazdžela, a jako Jordan 1848 zjawnje za awstriske Slowjanstwo wustupowaše, wjedžachu jeho z universiteta wucišec. Wón poča tehdy w Prahy němske nowiny (w slowjanskim duchu) wudawač, bese sobustaw „Slowjanskeje Lipy“, ale po zastupjenju reakcije wón literatursku džělawosc na bok staji.

Wot januara l. 1842 poča Jordan malke serbske nowiny „Jutnička“ wudawač, ale tajke wudawanje so mjez druhim teho dla nje- poradzi, dokelž čitarjow nowy (hač runje na česku orthografiju založeny) prawopis wotstorkowaše. Wón bě jón najprjedy w swojej grammaticy (1841) namjetował. Wsrjedž leta dalše wudawanje Zeler na so wza, ze Smolerjomym džělawym wobdželenjom. Nowy časopis „Tydžeńska Nowina“ lěpje džeše a wona bese přenja, kiž wjesnemu ludu nastawki po jeho slodu k čitanju podawaše. W tutym času sebi serbska literatura swěrný, hdyž tež hišce malku ličbu čitarjow nadobu. Dostawši žurnál lužisko-serbscy patriotojo sebi wotmyslichu tež Maćicu založic po wašnju druhich slowjanskich zjencuštrow teho sameho mjena. Při sobuskutkowanju nasponjeheneho Klina bu tež Maćica dozaložena** a bu w l. 1847 wot

* Přeni je spisacel knižki: Slawen, Russen und Germanen, 1842 (to je zmylka, přetož Klosopolski njeje nič takje pišał. Sm.); druhi je mjez druhim brošuru wudał: Der zweifache Panslawismus. Mit Anmerkungen etc. Leipzig 1847. Přirunaj listy Šafarika na Pogodina, II, 322 a dr.

** Wo založenju Maćicy so takle powjeda: We Wrótsławju bě Smoleř při wšědnym wobkhažce z professoromaj Purkinju a Čelakowskim podrobne zeznał, na kajke wašnje čěscy wotcincjo za pozběhnjenje svojeje narodnosce džělaja, a jemu so wosebje towarstwo „Matice Česká“ spodobaše. Tutu běchu k temu založili, zo bychu so z pomocu lětných sobustawskich pjenježnych přinoškow knihi za česki lud wudawaše. Smoleř teho dla po wustawkach tuteje „Matice“ podobny, zakonjam svojeho kraja přiměrjeny statut napisa a z nim srjedu po jutrach 1845 do Budyšina přijědže, zo by tam w zchromadžiznje serbskich wotcincow „Towarstwo Maćicy Serbskeje“ z tendencu, českéj „Matice“ runej, založil. Wšitcy jeho projekt radostnje witachu, ale kak móhli wobtwjerdženje statuta wot sakskeho ministerstwa dostač, to sebi wuradžic njewjedžachu. A Smole

sakskeho knježerstwa wobtwjerdžena. W slědowacym léce poča „Časopis towarstwa Maćicy Serbskeje“ wukhadžec, poswjećeny lužisko-serbskej historiji, ethnografiji atd; w nim so mjena nowych horliwych narodowcow pokazowachu, pokračowajo w džěle, započatym wot Zelerja a Smolerja. Tajcy su: Wjela, filolog a pěsnjer Dr. Pful, Jenč, Rostok, Dučman atd. Druhi nadawk Maćicy wobsteješe w wudawanju wužitnych knihi, wosebje za ludowe čitanje. W čisle maćičnych knihi su wosebje wažne: podrobna statistika hornjoserbskich Lužicow, napisana wot Jakuba a Kučanka a hornjoserbsko-němski słownik, zestajany ze sobuskutkowanjom Zelerja a Hórnik a wot Dr. Pfula.

Předewzaća serbskich patriotow namakachu wulku sympatiju w samym ludu, kiž na serbskich spěwanskich swjedženjach a w zhromadźiznach Maćicy přeni króć swoju narodnosť před swětom zjawnje wustupować widžeše. Ludžo stareho splaha, kotřiž njeběchu prjedy ničo podobneho widželi, so k młodemu splahej přizanknychu, a hdyž tež běchu srědky wboheho lužiskeho ludu jara snadne, dha mějachu prócowanja jeho patriotow wuspěch a to, w přirunanju z druhimi ludami, jara wobšěrny. W tajkich wobstejenjach léto 1848 lužiskich Serbow nadeńdže. Powšitkomne politiske zatřasnjenje budžiše so po prawym tež jich dótknyć měło. Z jeneje strony wubudžeše jich awstriskeho Słowjanstwa nacionalne hibanje; z drugeje pak žadanja němskich demokratow na nich tlóčachu, napominajo k politiskej a socialnej reformje, ale zarjekuju jim jich narodnosť. Nawjedowarjo Serbow jasnje widžachu, zo so za jich malki lud žana róla ani w tym ani w druhim padže njepríhodži, — a wěc tak postajichu, zo serbska narodnosť skónčnje z wonka wšěch politiskich mućenjow wosta a při tym dobytksčini. Towarstwo Maćicy, jenička powšitkowna institucija lužiskich Serbow, tehdomniše podawki wuži a peticiju* wot tym zestaja, zo by serbska řeč w serbskim kraju te same prawa dostała, kotrež ma němska, a to wosebje w šuli, cyrkwi, před zastojnstwami a na sudže. Serbska deputacija so ze swojej peticiju, z mnohosću podpismow wuhotowanej, na sakski sejm njewobroći, ale so z nej k ministerstwu a kralej poda. Tutymaj, tehdy z druhich stronow njewobkedžbowanymaj, so podwólność Serbow spodobaše — w draždžanskim zběžku jenož serbski pólk (regiment) swěrný wosta — a teho dla njebu tež zadžerženje serbskeho luda zabyte. Po wróćenju porjadka sakske knježerstwo jeho próstwu dopjelnj a da serbskej řeči jeje prawo w šuli, cyrkwi a w sudže. Runje tak so serbscy politikarjo tež w zwadach feudalow-ryčerkublerjow z měščanskimi demokratami zadžeržachu, a stupiwši na přěnsich stronu, woni zaso

sam njemóžeše w tajkim nastupanju ničo dokonjeć, dokelž běše tehdy hišće pruski poddan. Skónčnje wjedžiše pak po radže fararja Jakuba měščanskeho radzičela Dr. Klina za tu wěc tak zainteressować, zo tón sakske ministerstwo wo wobtwjerdženje statuta, z peticiju kanonika Haški a fararja Jakuba, druhich duchownych a kandidatow wuhotowaneho, w mjenje nakhwilneho maćičneho wubjerka prošeše a je tež w l. 1846 dosta. Tola móžeše towarstwo hakle w l. 1847 faktiscy do žiwjenja stupić, jako běše mjez tym z posrědnistwom superintendenta Kubicy w Wojerecach tež wot pruskeho knježerstwa dowolnosť za Prusku dostało. Za jeho předsydu bu Dr. Klin wuzwoleny a Smoleř za redaktora „Časopisa towarstwa Maćicy Serbskeje“.

* Tajka peticija njemóžeše a njesmědžiše wot Maćicy, jako wot literarskeho zjenučenstwa wuńć, ale je skutk druhich serbskich towarstwow, kiž běchu jeje dla wubjerk wuzwolili, kotrehož předsyda běše Imiš. Přel.

wužitk za Serbstwo sčahnychu a materialne položenje serbskeho ratarskeho wobydlerstwa hódnje přisporichu.

Officialne přiznaće lužiskoserbskeje narodności w Saksonskej, přikhlilnosť k nej kralowskeje* swójby a horliwosć serbskich nawjednikow tutej prjedy zabytej a zacpjenej narodnosťi cyle nowu fyziognomiju dachu. Wona zjawnje na socialnej scenje wustepi; serbske knihi buchu nuznosť za wjesneho wobydlerja; moralne woswobodženje wot čězkeho spřaha, měrnje wuhladžene wobstejenja z feudalnymi ryčerkublerjami, pokazachu so w polěpšenju materialneho byta — wjesna zamóžnosť přibjeraše a Serbja buchu najlěpši ratarjo w kraju; plačizna ležomnosťow z kóždym létom wo někotre razy přibjeraše; Smolerjowe nowiny mějachu w přěnsich lětach po 1849 na 1200 wotebjerarjow — štož je wěsće pomnjeća hódna ličba při 90,000 ludži wšeho hornjoserbskeho naroda. W l. 1854 bu po Smolerjowym namjeće přěnja lužisko-serbska protyka wudata, kotraž nětko w 5—6000 eksemplarach wukhadža.

Wróćemy so k Smolerjowej džělawosći. Wón běše njesprócný w džělach, najnuznišich za wutworjenje literatury; wón džěla za nowiny, zestaja „rozmołwjenja“ (1841), němsko-serbski słownik (1843), krótku grammatiku (1850), přeloži „Wothlós pěsni ruskich Čelakowskeho“ (1846), Kralodwórski rukopis (1842). Pornjo džěchu powšitkomno-słowjanske naležnosť, jako bě jemu Jordan 1848 redakciju „Slawische Jahrbücher“ přepodał. W léce 1848, hdžež běše so do Budyšina přesydlil, Smoleř wot Zelerja redakciju nowin přija, kiž hakle tehdy politiske wotdželenje dostachu a wot l. 1853 „Serbske Nowiny“ rěkaja. Wón je hišće wjedže a wudawa. Wyše teho běše wón tójšto lět redaktor „Časopisa Maćicy“, tež (po Hórniku) měsačnik „Lužičan“ redigowaše, započa w pječdzesatych lětach nowy rjad „Slawische Jahrbücher“ (1852—58), potom „Zeitschrift für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft (1862—65) a „Centralblatt für slavische Literatur und Bibliographie“ (1865—68) z nowa zjenučejo swój narodny patriotism ze šěrokimi powšitkowno-słowjanskimi interessami. W serbskich spisach pisaše wón wo starej historiji, wo lužisko-serbskej řeči atd.** a je tež někotre spisy A. F. Hilferdinga do němskeje řeče přeložil.*** Skónčnje wón swoju džělawosć hišće na nowu naležnosť naprawi, kotrež wažnosť žanemu dwělowanju njepodleži. W l. 1863 wón knihařsku firmu „Schmaler und Pech“ založi, kotraž lužisko-serbske knihi wu-

* W léce 1850 bu prync Albert — nětčiši sakski kral — jako major k swojemu póлкеj do Budyšina přesadženy. Jemu bě po postajenju kralowskeje swójby poručene, zo ma tam serbsku řeč nawuknyć a Smoleř jeho póldra léta w nej rozwučeše. — Z tym chcye kralowska swójba připóznace swěrnosće, wot Serbow wopokazaneje, před serbskim ludom wozjewić.

Přel.

** My spominamy tudy na jeho serbsko-němsku brošuru: „Kajka je wuńba athanasianskeho symbola wo třećej wosobje w Bójstwie.“ „Welches ist die Lehre des athanasianischen Symbolums von der dritten Person in der Gottheit etc.“ 4°. 1864. — „Die slavischen Ortsnamen in der Oberlausitz.“ „Słowjanske městne mjena w Hornjej Lužicy“ (k 300lětnemu jubileju budyskeho gymnazija), 1867, 4°. — „Die Schmäh-schrift des Schmiedemeisters Stosch gegen die sprachwissenschaftlichen Wenden, beleuchtet vom Standpunkte der Wissenschaft und Wahrheit, 1868, 8°.

*** Geschichte der baltischen Slaven. 1857. — Die sprachlichen Denkmäler der polabischen Drjewlanen und Glinjanen. 1857. — Geschichte der Bulgaren. 1856. — Reise durch Bosnien und die Hercegowina. 1857.

Sm.

dawaše a budžiše založk powšitkomno-słowjanskeho knihařstwa być mĕla. Smolerjowy kompagnon, Jan Bohuwĕr Pjĕch (nar. 1838), studowaše na budyskim gymnaziju a lipskim universiteće, nawukny słowjanske narĕče, a w l. 1863—68 wón naspomnjenu firmu ze Smolerjom w Budyšinje wjedžeše, w l. 1870 so do Lipska přesydlĭ, njepušćo wot mysle wo centralnym słowjanskim knihařstwje.* Nuznosć tajkeho centralneho punkta so sama na sebi rozumi, a je-li zo so jeho twjerde založenje hač do teho časa njesta, dha to pokazuje, kak slabe su hač dotal w słowjanskim swĕće potrjebnosće w nastupanju bližšeho nawjedženja wzajomneje słowjanskeje literatury. — W swojej narodnej literaturje Pjĕch we „Łužićanu“ jako sobudželaćeř skutkowaše, do lužisko-serbskeje rĕče (južno-) serbske pĕsnje, powjedančka Turgenjewa, Hawlička, spĕw Šillera a Bodensćadta přeložuju. Hewak je wón tež w němскеj literaturje džĕlawy.

Nowonarodženje lužisko-serbskeje narodnosće wšak bjez napadkow ze strony Němcow njewoteńdže, a Smoleř, jako jeho hłowny předstajiel, mĕješe wosobno jich njepräcelniwosć prätrać. Jena z pričĭnow bě wobdželenje dweju abo třoch lužiskich Serbow na moskowskim zjĕzdze (t. j. na wopytanju ethnografiskeje wustajeńcy w Moskwyje, 1867). Smolerja mjenuja w němских nowinach jako „Vertreter einer panslawistischen Agitation“, kaž tež jako „Vorkämpfer des moskauer Byzantismus“** atd. — A hdyž hišće přispominamy, zo maja druzy Němcy naležnosć lužiskich Serbow hižom za rozrisanu,** dha su napadki, kotrež so při wšĕm tym na nich z němскеje strony činja, podobne na mało natwarjace džiwadło wójny „чорта съ мдаденчемъ“.

(Pokračowanje.)

* Naspominamy na zajimawu Pjĕchowu brošuru, w formje rukopisa Ćišćaneje: Die Buchhandlung Schmalzer und Pech in Leipzig (früher in Bautzen). Ihre Wirksamkeit und Stellung im slavischen Buchhandel, sowie die Bedingungen ihres ferneren Gedeihens. Leipzig 1873. — Die Nothwendigkeit der Errichtung einer slavischen Buchhandlung in Leipzig. Das Programm derselben sowie die zu ihrem Betriebe erforderlichen Mittel. Leipzig 1874. 40.

** Grenzboten, 1867, No. 24, str. 433—441 (Der Panslawismus in Bautzen); Allgemeine Zeitung, 1867, No. 206—207, Beilagen. (Slavisches in der Lausitz.)

*** „Es handelt sich beim Untergange der wendischen Sprache in der Lausitz um keinen Kampf — dieser ist lange entschieden — und nur vom friedlichen Einschlafen kann die Rede sein; keinerlei nationale Gehässigkeit liegt hier vor“ etc. Rich. Andree, Wendische Wanderstudien, Vorwort.

Druzy wo nas.

Druhi jara rozmnoženje wudawk „Stawiznow słowjanskich literatur“ wot ruskeju wučeneju A. Pypina a W. Spasowića je so nic jeno mjez Słowjanami, ale tež w Němcach, w Francowskej, w Jendźelskej jako wažny pismowski skutk powitał. W jendźelskim tydzeniku „The Academy“ (1881, Ćo. 462) so n. př. piše (wot Williama F. Morfilla):

„This second edition of the work of Mssrs. Pypin and Spasowich fills a real void in Slavonic literature. While confined to the russian language its circulation has necessarily been limited, but it has been new made accessible to a greater number of readers by the German translation of Herr Pech, himself of Slavonic origin.“

To rĕka:

Tónle druhi wudawk spisa knjezow Pypina a Spasowića wupjelnja prawy njedostatk w słowjanskim pismowstwje. Doniž

bĕ na rusku rĕč wobmjezowany, njemóžeše wokrjes Ćitarjow šĕroki być (rozymi so: z wonka Ruskeje), ale nĕtko je ta kniha wjetšej ličbje Ćitarjow přistupna sĕinjena přez němски přeložk k. Pjĕcha, kiž je sam słowjanskeho pokhadženja.

Murfill je swoju rozprawu po ruskim wudawku spisał, wot kotrehož bě tehdy hižom 2. džĕl wušoł (wot němského wudawka je hakle 1. džĕl Ćišćany), duž spomina tež na stawizny pismowstwow, w tutym druhim džĕle rozkladženych: na pólске, Ćeske a naše lužisko-serbske.

Wo Serbach wón piše:

„This complete and well-written work concludes with an account of the scanty literature of Lusatian Wends, who form a small island, as it were, in a Teutonic ocean. It is in deed astonishing and may console any depressed nationality, when we reflect, what this courageous little people has done, cut in two as they are and divided between Saxony and Prussia. In spite of verations laws and the affected contempt of their German masters they still publish a variety of usefoll books and their Ćasopis or journal appears twice a year. The dictionary of his language, published by Dr. Pfuhl in 1866, is of considerable value, not merely to the Slavonic scholar, but to the student of comparative philology generally.“

To rĕka:

Tale dospolna a derje spisana kniha woprija tež přĕhlad khudobneho pismowstwa Lužiskich Serbow, wučĭnjacych tak rjec mału kupu w Němskim morju. Je wo prawdže spodziwne a móže nĕkajkužkulĭž podĆišćanu narodnosć spokojeć, hdyž so wopomina, što je tónle khrobly mały lud Ćinił, na dwoje rozšĕpjeny kaž woni su, a mjez Sakskej a Pruskej džĕleny. Njedziwajo na přescĕhace zakonje a wašniwe hidženje jich němских rozkazowarjow wudawaja woni přeco wšelake wužitne knihi, a jich „Ćasopis“ wukhadža dwójcy wob lĕto. Jich słownik, wudaty wot Dr. Pfula w lĕće 1866, je džĕlo znamjeniteje hódnosće nic jenož za słowjanskeho wučomca ale tež za kóždĕho, kiž přirunacy rĕčespyt w powšitkomnosći študuje. P.

W waršawskim illustrowanym tydžeńskim Ćasopismje „Kłosy“ Ć. 837 piše pólски spisowateł knjez Zygmunt Głogier w swojim nastawku „Kilka słów o pieśniach ludowych i narodowych“ mjez druhim:

„Dopokazmow na starožitnosć nĕkotrych pĕsni mamy wjele. Sam duch poezije rĕči za sebjĕ najrĕčniwišo. Ale su tež druhe zajimawe fakta, n. př. su pĕsnje, znate w zdalĕnych wot sebjĕ stronach na kromach Słowjańšćizny, a zahinjene hižom w jeje srjedziznje. Nić jenajkeho spoĆatka je so na zdalĕnosći roztorhła, a mjez splahi, kotrež su pĕsń z lĕtstotkow wukhowali, je so rozkora zacišćala abo nĕkajki cuzy narod, njepräcel abo susod. Do rjadu tajkich pĕsni słuša tež pĕsń, słyšana a zapisana přez nas na Podlĕsu (na Podlasie), wo wsy Złotoryji, kotraž so takle zapoĆina:

A w sadeńku dwie droženki,

A trzecia miedza:

Wędrowało dwóch braciszków,

A trzecia siostra.

Napotkali jabłoneczkę,

Napotkali dwie atd.

Tutu pĕsń njejsym nihdže wjacy słyšał a žadyn ze zbĕrakow njeje ju zapisał ani w Mazowšu, ani w Wulkopolscy. Z

njemalym teho dla spozdžiwanej zetskach ju — so wě, z wě-
stymi přeměnjenjemi pola lužiskich Serbow w zběrcy Ernsta
Muki a w nastawku k. Petrowa. Tale pěsň započina so tam
wot slowow:

Wędrowało, wędrowało
Dwoje młodych ludzi,
I napotkali ogródeczek,
Ogródeczek owocowy.
W ogródeczku jablonkę,
Na jablonce jabłuszko atd.

We mojej nanowej zahrodže
Tam stoje štomy tři.
Na přnim rostu nalichi,
Na drugim myškota,
Na třešej rostu jabłuška atd.*

Lužiscy Serbja w tu khwilu slowjansku kupu w srjedz
germanskeho morja wobrazuja a su wot někotrych lětstotkow
wot Wulkopolski a Mazowsza přez cuzu narodnosć wotdželeni,
a teho runja tež wot Podlěsa, z kotrymž drje ženje žanych
zwjazkow njemějachu. Naspomnjena pěsň je po tajkim z časow,
w kotrychž wšitke slowjanske splahi hišće z jeneho žórla mysle
a poezije swoje pěsnje čerpachu. W času wjele lětstotkow so
wona zapomni na stomilowej přestrjeni, ale so připadnje za-
khowa w dvěmaj, wot sebjě dalokimaj krajinomaj, mjenujcy
nad brjohami Narwy a Sprewje atd.

* Ta sama je tež pola Smolerja I. č. 70.

Z Budyšina a Lužicy.

* Serbska předaška konferenca w Budyšinje je před
jutrami 1881 próstwu a napominanje na serbskich staršich a
wučerjow w „Serbskich Nowinach“ wozjewila a tež jako wose-
bite lečace lopjeno po Serbach rozesała. W naspomnjenym
napominanju a próstwjě prosy konferenca, zo bychy so wob-
darjeni serbscy hólcy, kiž cheyli wosebje na duchownstwo stu-
dować, na gymnazij posłali, dokelž na serbskimi duchownymi
pobrachować počnje. Hač dotal, kaž so zda, tuto napominanje
hišće bohužel wjele pomhało njeje, přetož bjez nowymi gym-
nazijastami, kiž buchu po jutrach na gymnazij w Budyšinje
přiěci, ličimy jenož štyrjoch tajkich serbskich młodžencow.

* Nowe serbske biblije su, kaž je Lužičan na to hižom
wóndano spomnił, dočičane a tež hižom wjazane. Móža so
za 2 hriwnje a 50 np. pola překupca k. Rāmša w Budyšinje
dostać. Tutón najnowiši wot fararjow Imiša, Jenča a Sykory
přehladany a porjedžany džewjaty wudawk cyleje serbskeje
biblije wuznamjeni so přez korektnosć polěpšeneho serbskeho
prawopisa a přez wotstronjenje wšelakich zmólkow w staršich
serbskich biblijach. Jeničy pismik „ě“ njeje hišće staršich
čitarjow dla přijaty, hewak je prawopis cyle tajki, kaž jón w
nowišich pismach serbskeho ev. luth. knihowneho towarstwa
namakamy. Jara zajimace je listno předsłowa wot fararja
Imiša spisaneho, w kotrymž su stawizny přeložka serbskeje
biblije a jejnych wšelakich wudawkow hromadu zestajane. W

nim mamy jenož jene porjedzić, mjenujcy zo zmylk w 4 knihach
Mójs. 11, 5. (pór město bor) wot duch. Kühna njeje, ale z
wudawka wot lěta 1797. — Zo by so tutón najnowši wudawk
serbskich biblijow tež jako přisprawy kwasny dar za młodych
mandželskich nałožić hodźil, je barlinske bibliske towarstwo
za swoje pjenjezy swój znaty přidawk k tak mjenowanym
wěrowańskim biblijam tež serbscy w Šćećinje čičeć a jara
rjenje wuhotować dało, kiž ma so k wěrowańskim biblijam
z D.

* Jutry 1881 wobsta swoje maturitatne pruhowanje tež
jedyn Serb, mjenujcy k. Zaengel z Worcyna, kiž chce w Lipsku
na lékařstwo studować.

* Na lubijskim seminaru wobsta na jutrownym pruh-
wanju tež jedyn Serb examen za kandidaturu wučerstwa, mje-
nujcy k. Domaška z Nosaćic.

* 1. meje 1881 je so k. duchowny Delank w Krjebi sla-
bosće wočow dla emeritirawać dał.

* Jedin programm wot Lejnianskeho serbskeho džiwadla
hody 1880 za knihownju „Maćicy Serbskeje“ so pyta.

Přemyslenje.

Hdyž ptačatka počahnu do cuzoh' kraja,
Hdžež nalětnu khowanku před zymu maja:

Dha za nimi počahnu,
Być tudy wjac njemóžu.

Ach čezko b'dže wot tebjě dželić mi so!

Drje ptačatka dyrbja do cuzeho kraja,
Hdžež nalětnu khowanku před zymu maja:

Čeho dla ty prječku džeš,
Wote mnje, o luby, chceš?

Ach, čezko by wot tebjě dželić so!

Ach, najlubša, čezke mi myšlićki praja:
Tu njezbože čaka, ček z tuteho kraja.

Nan ženje twój njeprida,
Zo moja b'džeš mandželska.

Ach, kak mi to wutrobu rozlamać chce!

A dyrbjał mój nan mi tež swogeho khwalić,
Jom' praju: Wot mojoh' so njemóžu zdalić.

Ja swěrna čí wostanu,
Prječ wot so čé njepušću!

Ach, nječek mi, hewak to moja je smjerc.

Ach, najlubša, smjerc by to moja tež byla,
Hdyž druhého sebi by wuzwolić cheyla;

Ja při tebi wostanu,
Prječ wot so čé njepušću!

Ach, lubuj mje přeco, kaž lubuju čé!

C. B. Š.

Towarstwo Pomocy.

(Pokračowanje.)

Na rječ Towarzystwa Pomocy Naukowej dla Lužyczan

u) na rěce Pana L. Jenike, Redaktora „Tygodnika
Ilustrowanego“ w Warszawie, zložyli Panowie: I. Skowronski
30 k., Zemianin z Podlasia 3 r., A. i J. Siemienkiewiczowie
w Kijowie 5 r., A. i K. Wrzeszczowie tam 5 r., W. Geneli
w Białocerkwi 5 r., A. Przeciszewski w Rydze 3 r., W. Jor-
dański w Jedlonce 3 r., St. 15 r., M. Wrzeszcz 5 r., Urzędnicy

Na wěc Towarstwa Pomocy za studowacych lužiskich Serbow

u) do ruki Knjeza L. Jenike, Redaktora „Tygodnika
Ilustrowanego“ w Warszawie, zložichu Knježa: I. Skowronski
60 np., Zemjan z Podlasja 6 m., A. a J. Sjemjenkowičowaj
w Kijowje 10 m., A. a K. Wřešćowaj tam 10 m., W. Geneli
w Běłocyrkwi 10 m., A. Přecišewski w Rize 6 m., W. Jor-
dański w Jědlancy 6 m., St. 30 m., M. Wřešć 10 m., Zastojnicy

fabryki cukru w Czersku 5 r., F. Kochanowski 1 r., J. K. z D. 65 k., B. Mineyko 5 r., Kuczalski 1 r., z powiatu luckiego 2 r., w Suwałkach 2 r., Inaczejewicz w Orle 4 r., W. Klimowicz 40 k., J. Grotowski w Rawie 2 r., Klaudya Jeśman 50 k., F. Makowski 1 r., F. Charewicz 1 r., T. Stankiewicz 2 r., K. N. 50 k., W. Szulc 50 k., F. Rybarski 1 r., A. Płoski 1 r., A. Małuja 5 r., M. Buckiewicz 1 r., z pod Minska 3 r., B. Liwski 1 r., C. Różałowski 1 r., Dąbrowski 4 r., I. Lamperski w Glinojcku 1 r. 20 k., T. Juszyńska w Petersburgu 5 r., od siedemnastu osób w Uładówce 13 r., z Wilna 2 r.

v) Na ręce Pana Filipa Sulimierskiego, Redaktora „Wędrowca“ w Warszawie, Panowie: Józef Skorski 3 r., Stanisław Skorski 1 r., Władysław Kaczyński 1 r., Józef Kaczyński 1 r., Franciszek Szanior 1 r., Henryk Drozdowski 1 r., Kazimierz Swański 1 r., O. Swieżawski 50 k.

w) Na ręce J. E. Smolera Panové: Václav Hájek v Varšavě 5 r., Bjedrich Jelen, evangelsko-reformovaný farář v Varšavě 5 r., Panna Halina Leszczyńska 2 r., Panna Marija Keller w Warszawie 4 r., Pan Antoni Klimkiewicz, radca Komitetu towarzystwa kredytowego ziemskiego, w Warszawie 10 r.

x) Na ręce Pana Władysława Górskiego złożyli na Podolu: Pan Xawery Borejko 10 r., Pani Natalia Głębocka 10 r., Panowie Julian a Bolesław Popowscy 10 r., August Wiszniewski 10 r., Dr. Zygmunt Kulakowski 10 r., Antoni Frankowski 10 r., Juliusz Orzechowski 10 r., Mieczysław Niemirycz 5 r., Panna Flora Wiszniewska 5 r., Panna Katarzyna Wiszniewska 5 r., Pani Julia Wiszniewska 3 r., Panowie Wilhelm Wiszniewski 3 r., Julian Wiszniewski 3 r., Panna Julia Gnatowska 3 r., Panowie Jan Górski 3 r., Władysław Górski 5 r. 50 k., Pani Marya Frankowska 1 r., Pan Dr. Wilhelm Delarbre 50 k.

y) Na ręce Panny Haliny Leszczyńskiej Pan Stanisław hrabia Grabowski 12 r. (D. c. n.)

Za towarzystwo Pomocy je poslal: Knjez Jaroslav Lisec z Hranice (Weisskirchen) na Morawje: 3 hr. 45 np.

Delnjołužiski wotrjad Maćicy Serbskeje.

Jako sobustawy su swój lětny přinošk (1 hriwnu) dale zaplaćili z Hornjeje Łužicy knježa a) na lěto 1880: Farař Hórnik, kaplan Róla † a katechet Nowak w Budyšinje; kaplan Skala z Ralbic; překupc Mjerwa w Budyšinje; kantor Kocor z Ketlic; farař Renč z Klětneho; wučer Rachlow w N. Wsy pola Hućiny; farař Gólc z Rakec; Jurij Hawš z N. Wsy pola Njeswaćidla; kantor Šimjenc z W. Hradšowa; hetman Šelčik w Čerwjonych Noslicach; prof. Dr. Pful a Jan Hajnca z Njeswaćidla; Dr. med. Pětranc z Malešec (tež na 1881); komthur Smoleř; Marko Smoleř; farař Wjelan w Slepom; wyšši seminařski wučer Fiedler; farař Imiš z Hodźija; farař Garbař z Kotec; stud. theol. Libš w Prahy; Dr. E. Muka w Budyšinje; referendar Hanowski w Draždžanach. Wyše teho tući druzy knježa: stud. phil. Jockel z Prahi; wučer Nyčka w Essenje; praeses Łuščanski w Prahy; serbski seminar w Prahy; Ludwik Grabowski ze Zawad w Pólskej; póstdirektař em. Wawrik-Jězorka w Altenburgu (na 1880 a 1881 5 hriwnow). b) Na lěto 1881: Farař Mrózak z Hrodzišća; farař Jakub z Njeswaćidla; farař Wjelan w Slepom (tež na 1882); wučer Kral na Sokolcy;

ckoroweje fabryki w Čersku 10 m., F. Kochanowski 2 m., J. K. z D. 1 m. 30 np., B. Mineyko 10 m., Kučalski 2 m., z luckeho wokrjesa 4 m., w Suwałkach 4 m., Inaczejewicz w Orle 8 m., W. Klimowicz 80 np., J. Grotowski w Rawje 4 m., Klaudija Jeśman 1 m., F. Makowski 2 m., F. Charewicz 2 m., T. Stankewicz 4 m., K. N. 1 m., W. Šulc 1 m., F. Rybarski 2 m., A. Płoski 2 m., A. Małuja 10 m., M. Buckewicz 2 m., z pod Minska 6 m., B. Liwski 2 m., C. Różałowski 2 m., Dąbrowski 8 m., J. Lamperski w Glinojcku 2 m. 40 np., T. Jušińska w Petersburgu 10 m., wot sydonnaće wosobow w Uładówcy 26 m., z Wilna 4 m.

v) Do ruki Knjeza Filipa Sulimierskeho, Redaktora „Wędrowca“ w Warszawie, Knježa: Jozef Skorski 6 m., Stanisław Skorski 2 m., Władysław Kaćiński 2 m., Jozef Kaćiński 2 m., Franc Šanior 2 m., Hendrich Drozdowski 2 m., Kazimierz Swański 2 m., O. Swieżawski 1 m.

w) Do ruki J. E. Smolerja Knjezaj: Wjacław Hájek w Warszawie 10 m., Bjedrich Jelen, evangelsko-reformovaný farář w Warszawie 10 m., Knježna Halina Leščińska 4 m., Knježna Marija Keller w Warszawie 8 m., Knjez Anton Klimkewicz, radzičel Wubjerka kreditneho zemskeho towařstwa, w Warszawie 20 m.

x) Do ruki Knjeza Władysława Górskiego zložichu na Podolu: Knjez Xawerij Borejko 20 m., Knjeni Natalia Głębocka 20 m., Knježa Julian a Bolesław Popowskaj 20 m., August Wišnjewski 20 m., Dr. Zygmunt Kulakowski 20 m., Anton Frankowski 20 m., Julius Orzechowski 20 m., Mječišlaw Njemirycz 10 m., Knježna Flora Wišnjewska 10 m., Knježna Katharina Wišnjewska 10 m., Knjeni Julia Wišnjewska 6 m., Knjezaj Wilhelm Wišnjewski 6 m., Julian Wišnjewski 6 m., Knježna Julia Gnatowska 6 m., Knjezaj Jan Górski 6 m., Władysław Górski 11 m., Knjeni Marja Frankowska 2 m., Knjez Dr. Wilhelm Delarbre 1 m.

y) Do ruki Knježny Haliny Leščińskeje Knjez Stanisław hrabia Grabowski 24 m. (Pokraďowanje.)

farař Mrózak z Budestec; řečník A. Parčewski z Kališa; referendar Hanowski z Draždžan; wučer Rachlowc w N. Wsy; stud. med. Rachel w Lipsku; stud. theol. Bart w Prahy.

Wo dalše přinoški a dary prosy naležnje

M. Mjerwa, pokladnik „M. S.“

Wozjewjenje.

„Łužičan“ budže nětko zaso porjadnje wukhadźec, tak zo kóždy měsac z najmjeńša jene čisło wuńdže. Z 1. oktobrom tuteho lěta so 20. lětnik zapoěnje. — Duž prosymy wšitkich, kiž wo njón rodža, zo bychu jón w prawym času pak na pósće, pak w wudawařni skazali.

Cyłolětna plaćizna w Smolerjec knihičišćerňi 2 hriwnje, na póstach, pola našich agentow a z připóslanjom do domu pod križnym zwjazkom pak 2 hr. 40 np.

Redakcija „Łužičana“.

Tute 12. čisło je wušło w augusće 1881.

Лужичанъ, ежемѣсячное изда-
нiе съ портретами славянскихъ со-
временниковъ.

Лужичан, мѣсечник са слика-
ма словенскихъ врстника.

Lužičan, mjesecnik sa sli-
kama slovenskih vrstnika.

Lužičan, mēsecnik s podoba-
mi slovanskih vrstnikov.

Ł u ž i ć a n .

Лужичанъ, мѣсечникъ съ обра-
зитѣ на словѣнскитѣ соврстницѣ.

Lužyczan, miesięcznik z wi-
zerunkami słowiańskich współcze-
sników.

Lužičan, mēščēnik s podo-
biznami slovanských vrstevníků.

Lužycan, mjasecnik z podo-
biznami słowjańskich casorownjeź-
kow.

Měsačnik za pismowstwo, řečespyt a narodopis

z podobiznami słowjanskich časorunikow, kaž tež z hudźbnymi a belletristiskimi přiłohami
po njewobmjezowanych časach.

Zamolwity redaktor a wudawař: J. E. Smoleř w Budyšinje.

Stawizny lužisko-serbskeje literatury.

Přełožk

z knihi k. A. N. Pypina a k. W. D. Spasowiča:

Исторiя славянскихъ Литературъ. 2. изд.

(Skónčenje.)

Jedyn z najdźelawsich lužiskich patriotow a spisačelow je Michał Hórnik (nar. 1833 w Hornjej Lužicy). Po wukho-
dženju wjesneje šule studowaše wón na budyskim gymnaziju, wot lěta 1847 w lužisko-serbskim seminaru w Prazy, hdžež
bě 1853—56 na tamnišim universiteće student katolskeje
theologije, so pódla zanošujo z wuknjenjom słowjanskich na-
rěčow a svojich krajanow w seminaru maćernu rěč wuwučejo.
Wot lěta 1856 katolski duchowny, bě wón vikar a potom
kaplan, wot lěta 1871 pak farar w Budyšinje. Wot kónca
pjećdesatych lět je wón wjele w lužisko-serbskej literaturje
skutkował. Najprjedy wón měsačny přidawk k Smolerjowym
„Serbskim Nowinam“ wudawaše a w l. 1860 poča wón měsačnik
„Lužičan“ wudawać. W l. 1862 wón z někotrymi katolskimi
duchownymi towarstwo SS. Cyrilla a Methoda k wudawanju
tunich a wužitnych knihi za katolskich Serbow založi; organ
tuteho towarstwa je „Katholski Posol“, tež pod jeho redakciju
1863 započaty. Za protestantow farar Imiš w Hodźiju „evan-
gelsko-lutherske knihowne towarstwo“ z tym samym wotmysle-
njom založi — dokelž Maćica po svojich wustawkach kon-
fessionalne knihi njewudawa. Hórnik wobdźeli so potom na
zestajenje serbskeho słownika, přeložowaše powučace knižki,
pisaše wjele do „Časopisa Maćicy“, wosebje wo serbskej narod-
nosći a starym pismowstwu, a wot l. 1868 je redaktor „Časo-
pisa“, w kotrymž je wjele jeho nastawkow wo lužisko-serbskej
historiji a rěči. Wón pisaše tež do „Neues Lausitzisches
Magazin“ a do słowjanskich časopisow, jako do „Časopisa
Českého Muzeum“, do pólskeje „Warty“, do ruskeho „Słowjan-
skeho Sbornika“, do českeho „Naučného Slovníka“ a dopiso-
waše do wšelakich českich nowin. Hórnik je jedyn z lepšich
znajerjow swojeje narodnosće a jeje historije; wón stara so wo
zdźerženje moraliskeho zwjazka z wulkim słowjanskim swětom,
a jako předstajitel katolskeje džělby Serbow wo porjedženju
katolskich knihi a wo zjednočenju katolskeho a protestant-

skeho prawopisa tež w knihach a časopisach, kiž so hišće
z němskim pismom wudawaja.*

„Časopis Maćicy“ wudawaše so wot l. 1848 pod Smole-
rjowej redakciju, wot l. 1854 pod redakciju Jakuba Buka (nar.
1825), paedagoga a potom dwórskeho předarja w Draždžanach;
(mjenujcy wón bě najprjedy vikar na tachantstwu w Budy-
šinje, potom direktor katolskeho progymnazija a kralowski
dwórski předar w Draždžanach a je tam nětko farar [superior]).
Wot l. 1868 Hórnik „Časopis“ rediguje. „Časopis“, kotryž
lětnje w dwěmaj zwjazkomaj po 4—5 listnach wukhadža, je
hlowny organ lužisko-serbskeje literatury a do njeho prote-
stantojo a katolikajo jenajko pisaja. Tudy dostachu město
pěsnje Zejlerja, potom Wjele (Jana Radyserba), najplódní-
šeho a po Zelerju najbóle česceného pěsnjerja. Dale pisaše
do „Časopisa“ Dr. Pful (Jan z Lipy), přeložer šěsć Sheak-
spearowych sonettow („Č.“ 1875, str. 78—80) a tragoedije
„Julius Caesar“**; tola poslejša njeje, kaž so zda, hač dotal
wudata po njedostatku nakładnika. W „Časopisu“ su na-
stawki Smolerja, Buka, Pfula, Hórnika, Broniša (w delnjo-
serbskej rěči); w napohladže historije a bibliografije pisaše:
K. A. Jenč***, Handrij Dučman (nar. 1836), Fiedler, Jul.

* Wyše jeho horka naspomnjenych džělow pokazamy hišće na jeho
nastawki, za historiju lužisko-serbskeje literatury zajimawe: Staroserbske
słowa w magdeburgskim rukopisu 12. lětstotka, w „Časopisu“ 1875, str.
80—82; Serbska přisaha, pomnik rěče z třećeje štwórcje 15. lětstotka
(w budyskim „Stadtbuch“) w Č. 1875, str. 49—53; Jakub Ticinus a jeho
rěčnica z lěta 1679, Č. 1879, str. 9—17; přidawki a varianty k narodnym
pěsnjam atd. — Krótka biografija a podrobny zapis Hórnikowych
nastawkow hač do lěta 1869 wot Dučmana, Pismowstwo, str. 56—62.
Přispominamy hišće, zo je wot Hórnika „Čitanka“ z hornjoserbskeje
literatury, Budyšin 1863, zestajena, z małym serbsko-němskim słownikom.

** Jan z Lipy njeje = Dr. Pful, ale je knihikupe J. B. Pjech w Lipsku.
Tuteho tragoedija „Julius Caesar“ njeje wotčišana.

*** Horka su hižom někotre Jenčowe nastawki pomjenowane. Wot
njeho je cyły rjad bibliografiskich nastawkow jako: Spisowarjo hornjo-
lužiskich ewangelskich Serbow, wot 1597 hač 1800, w „Časopisu“ 1875,
str. 3—42; přehlad serbskeje literatury za lěta 1861—65, teho runja tež
tam 1866; přehlad za lěta 1866—70, w létniku 1870; wo hornjoserbskich
protestantach, pisawšich w druhich rěčach do l. 1800, w létniku 1875;
přehlad hornjoserbskeje literatury za lěta 1871—75, w létniku 1876; ze-
mrjeći spisowarjo hornjołužiskich ewangelskich Serbow wot 1800—1877,
w létniku 1877; wo rukopisnej literaturje atd.

Ed. Wjelan. Skónčnje wozjewuju so w „Časopisu“ wšelake wuplody narodneje poezije. Jich hłowna zběrka wostanje pak horka naspomnjene wudaće Haupta a Smolerja. K njemu su w „Časopisu“ přidawki a varianty poskićeli Zejler, Róla, Hórnik, H. Jórdan* a wosebje Dr. E. Muka.** Zejler a Buk zhromadźowaštaj přisłowa, H. Jórdan delnjo-serbske narodne basnički a bajki („Časopis“ 1876, 1877, 1879).

Druhe wažne pismo je „Lužičan, časopis za zabawu a powučenje“ (wot l. 1860), kotrehož redaktorjo běchu Hórnik, Smoleř, K. A. Fiedler (wyšši wučer na budyskim seminaru), a nětko zaso Smoleř. Spomnjeni pisaceljo džělaja tež w „Lužičanu“, w kotrymž město historisko-filologiskich předmjetow belletristika knježi; jemu připisuje so teho dla wulki wliw na wudokonjenje řeče a na wubudjenje svojich čitarjow k džiwawanju za swoju literaturu. W l. 1878 „Lužičan“ njewukhadžeše, zo by městna spočičil nowemu měsačniku „Lipa Serbska“, organu „mlodych Serbow“. Tutón bu radostnje witany a zda so jeho přichodnosć zaručena, tak zo wot lěta 1879 „Lužičan“ z nowa wukhadža.

Hdyž my k pomjenowanym časopisam hišće přispomnimy cyrkwinske nowiny „Missionski Posol“, fararja Rychtarja, za protestantow, a „Katholski Posol“, M. Hórnik, za katolikow (wobaj čisćitaj so za wjesnych wobydlerjow a teho dla ze šwabachom), dha smy z tym wšě hornjołužiske periodiske spisy naspomnili. Jako wosebite spisy wukhadžeja nimale jenož šulske knižki, katechismy, modleřske knihi, duchowne khěrluše, skónčnje někotre historiske knihi a powjedančka, kaž tež swětné spěwy.*** Ličba knihi je jara snadna, jich wobsah teho runja; bjez wuwzaća so najbóle wot luda čitaja — ale wone swój nadawk dopjelnjeja.†

Dla podpjeranja naležnosćow narodnosće je lužisko-serbska Maćica w Budyšinje ležomnosć kupila, na kotrejž ma so za tuto towarstwo přisprawny dom natwarić a dokhody z njeho so k lepšemu narodneho wobrazowanja a narodneje literatury w woběmaj lužiskimaj krajinomaj naloža. Kup sta so z pomocu ruskich přecelow, kotrychž běše Smoleř sam wo to prosyl, a lužiscy patriotojo so nadzijeja, zo pomoc nowych přecelow lužisko-serbskeho naroda započate džělo bórzy dokonja.

To, štož smy hač dotal wo najnowšim hibanju serbskeje narodnosće powjedali, nastupa wosebje jenož hornjołužiskich Serbow w Saksonskej. Hač runje ta džělba hornjołužiskeho Serbstwa, kotraž k Pruskej słuša, tych officialnych, wot saskich Serbow dobytých dobrotow nima, dha wona tola na jich dobytках džěl bjerješe a so z nimi w interessach narodneho wobrazowanja džěli. Budyšin je tež za nich moraliski centrum wostał, k kotremuž so woni khileja.

Ale tak njeběše pola delnjołužiskich Serbow. My widzachmy, zo běše jich položenje hižom prjedy hubjenje. Zabywajo zwjazki†† swjeho rodu z hornjołužiskimi susodami, na kotrychž bychy so móhli trochu zepjerać, a njemějo mocy, zo

* Delnjoserbske pěnje z notami, Časopis 1874, str. 65—98.

** W „Časopisu“ 1872, 1873, 1875—77 a w wosebitej knižcy: Delnjołužiske pěnje. Zhromadził E. Muka. Budyšin 1877. 40 str. 80.

*** Na přikład: Wěnc narodnych spěwow hornjo- a delnjołužiskich Serbow z přewodom fortepiana, wot K. A. Kocora. Budyšin 1868.

† Podrobnosće wo najnowšim položěnjju lužisko-serbskeje narodnosće podawa nastawk Hórnik w „Sławjanskim Sborniku“, II, teho runja český žurnal „Osvěta“ (nastawk Adamka) 1871 a 1879.

†† Woni su so w l. 1880 zaso na nje dopomnili. Přel.

bychy so sami přečiwjeli sylno nastupacej germanizaciji, su woni hižom dawno do tajkich wobstejenjow přišli, kotrež jim žaneje přichodnosće njelubjachu. Hišće njedawno su so cyłe wosady poněmčili; wjesne wobydlerstwo, njenamakajo žaneje podpjery we wobrazowanych klasach, zabywaše pomału swoju řeč a swoje narodne wašnja, z lóhkej myslu na stajne spadowanje swojeje narodnosće hladaše a na pomjenjeenje jeje ličby. Knihi běchu ředke, hornjoserbske pisma tudy žanych čitarjow njenamakachu, dokelž su za lud trochu čěžko do zrozumjenja. W nětčišim lětstotku něšto džělawych patriotow wustupi. Wjesny wučer Kopf († 1865) wuda přeložk duchownych khěrlušow, wosebje pohrjebnych (Ser[b]ske spiwařske knigly) a něšto spěwow. Ev. duchowny Šindler († 1841) wuda w spočatku lětstotka bibliske stawizny, zběrku předowanjow a wobstara nowy wudawk serbskeje biblije z pomocu pruskeho bibliskeho towarstwa. J. G. Cwar (Zwahr) wuda serbsko-němski słownik (1847). Při zhromadźowanju narodnych pěnji pomhachu Smolerjej Broniš, Post a Komor. Njepokoje w l. 1848—49 tež někajke hibanje k delnjołužiskim Serbam přinjesechu; ale jich knižne wuspěchi su hač dotal hišće slabe. W lěće 1848 poča ev. duchowny Nowka po namjeće konservativneje strony tamnišich (němskich) ryčerkublerjow za delnjołužiskich Serbow nowiny „Bramborski Serbski Casnik“ (t. j. pruski serbski časopis) wudawać, zo by lud před demokratiskim wliwom wobarnował. W l. 1852 duchowny Pank wudawanje na so wza, ale z małym wuspěchom, dokelž redaktorjo slód luda dosć njeznajachu; tola „Casnik“ z najmjeńša puć wotewrješe. Wot l. 1867 wudawaše jón wučer Šwjela a z teho časa je wón trochu interessantiši.* Druzy počachu popularne knižki za lud wudawać. W l. 1849 so při gymnaziju w Khoćebuzu (Kotbus) tež tajke towarstwo patriotskeje mlodosće založi, kajkež běše w Budyšinje. Z nowšeje literatury móžemy na to a druhe pokazać, jako su „Faedrusowe Basnički“, přeložene wot duchowneho Ch. Fr. Štemplu w Lubnjowje (1823—1864) a wudate wot Smolerja 1854. Dale nowe porjedzene wudaće cyłeje biblije duchowneho Haussiga (1868) ze sobuskutkowanjom duchownych Tešnarja, Albina, Šadowa, Broniša a Panka. W posleńšim času budža tež tudy wukhadžeć šulske knihi, katechismy, cyrkwinske khěrluše, duchowne spisy atd., wosebje maja so džěla runje pomjenowaneho Tešnarja naspomnić. Duchowni knježa a wjesni wučerjo su tež tudy nimale jeničcy předstajiceljo literatury; čí pišu do „Casnika“, druzy dawaja nastawki, w swojej řeči napisane, do hornjoserbskeho „Časopisa“ a do „Lužičana“.

W srjedz samych Serbow přichodnosć delnjoserbskeho kraja wulkich nadzějow njewubudža.**

* Wot spočatka lěta 1881 w město Casnika „Bramborske Nowiny“ wukhadžeja a su so k jich wudawanju: Šwjela, Jórdan a Kosyk zjenočili. Su hódnje powjetšene a tež wjele zajimawše.

** Wo škodowanju delnjoserbskeje narodnosće přirunaj „Lužičan“, 1867, str. 139 ff. Teho runja spěw M. Kosyka: Nejmnějšy sławjanski narod — w „Časopisu“ 1873, str. 143—148.

Přispomnjenje přeložerja. Delnjołužiscy Serbja su so, kaž horka prajachmy, na swoje narodne zwjazki ze svojimi hornjołužiskimi bratrami w nowšim času zaso dopomnili; duž so tež nadzija na zděženje řeče a narodnosće delnjołužiskich Serbow z nowa wobtwjerdžuje. Po namjeće Alfonsa Parčewskeho je so 1880 „Delnjołužiski Wotrěd“ (sekcija při Maćicy Serbskej w Budyšinje založil. Předsyda je Tešnař, městopředsyda Rocha, pismawjedžerje Jórdan a Šwjela, pokladnik

Němska ethnografiska literatura je svoju kedžbnosć na zbytki słowjanskich narodno-poětiskich tradicijow w krajach, hižom poněmčenyh, wobročila. Na tajke wašnje wědomnostnu zajimawosć tež narodne tradicije lužiskich Serbow wubudžeja. W posleńšim času stej dvě podobnej knizy wušlej, kotrejž wosebne wobkedžbowanje zaslužitej. Přenja je kniha Veckenstedta* — bohata zběrka tradicijow, bajkow, přiwerkow, zhromadžena z wjetša mjez delnjołužiskimi a z džěla jenož mjez hornjołužiskimi Serbami, a tež mjez tajkimi „Wendami“, kiž hižom němscy rěča, su pak swoje „wendske“ tradicije poľnje wobkhowali. Druha je kniha Šulenburga**: wona poskića wospjet tradicije a powjesće delnjołužiskich Serbow, zapisanych w lěsach Sprewje (w Blótach), wosebje w serbskej wsi Borkowach (Burg), wot dilettanta, kotryž zahorjeny wot pyšnosće tutech powjesćow a hač runje znajomy z narodnej rěču, tute tradicije tola w němskim přeložku tamnišich „Wendow“ napisa. (Str. XVIIIa.)

Pokažmy tež hišće na znateho Tissota, kotryž w swojej knizy dla politiskeje polemiki na lužiskich Serbow spomina; kaž tež na powjedančka z lužisko-serbskeho žiwjenja „Der Geiger Mickwausch. Erzählungen aus dem Wendischen“ (Norden 1877), spisowacelki, kotraž so pseudonymnje Frieda Francesko mjenuje. (Lužičan, 1877, str. 108—111.)

Nowonarodjenje lužisko-serbskeje narodnosće předstaja na kóncu kóncow jedyn z najspodźiwnišich přiškadow słowjanskeho hibanja. Małkemu splahej, wobstejacemu nimale cyle z nižšich klassow a wurubjenemu wšěch materialnych srědkow, hižom ze starodawnych časow dospołne přeněmčenje hrožeše — ale powšitkomny běh nacionalneho hibanja tež tutu mału narodnosć wuzběže. Wona z nowa na wjerch wuplůwa, z pospytkami na wosebitu literaturu, haj na dvě, a jej je so, kaž smy widželi, radžilo swoje wotmyslenje do skutka stajić: literatura přez narodne začuće nasta a so, po widomnym, twjerdže postaji. Ale tudy je tež najjasnišo widžeć wobrotna strona małkich literaturow: tuta literatura je k temu wotsudžena, zo dyrbi elementarna wostać a so na knižki přěšneho rozwučenja, kaž tež ludoweho čitanja wobmjezować. Małoludnosć sameho splaha a teho dla wobmjezowany zwonkny wobsah tuteje (a druheje, jej podobneje) literatury, njedawa móžnosć bóle sylneho rozwića: jeje wědomnostne woprijěće so přez susodstwo němskeje abo snadź druhosłowjanskeje knihi podtlóčuje; jeje poěžija je zadžěwana přez wuzke mjezy narodnosće, za kotruž je postajena; skónčnje njemóže kniha, přestupiwa elementarny, nízokoludowy horizont materialnu móžnosć existency měć, dokelž tu nichtón njeje, kiž by ju kupił. Wyšše wobrazowanje a bóle šěroka poěžija po nuznosći cuzej rěči zawostanje — budže-li to němška rěč abo žana druha, bóle sylna słowjanska

Latki, knihiskladnik Kuba. Wotrěd ma hižom 140 delnjoserbskich, 47 hornjoserbskich a 9 pólskich sobustawow, je loni knižku „Bogumił abo biblija humožo wot smjerši. Serbski napisał H. Jórdan“ wudał, a dawa w tutym lěće druhu knihu čišćeć. A Parčewski je tež k lěpšemu „Wotrěda“ Pratyju (kalendář) na l. 1880 a 1881 w swojim nakładze wudał.

* Wendische Sagen, Märchen und abergläubische Gebräuche. Gesammelt und nacherzählt von Edmund Veckenstedt. Graz 1880. XVI a 499 str.; na kóncu su prubi lužiskich narěčow.

** Wendische Volkssagen und Gebräuche aus dem Spreewald. Von Wilibald von Schulenburg. Leipzig 1880. XXIX a 312 str. Na kóncu přiškady delnjołužiskeje narěče.

narěč. Literatura małych ludow dyrbi so po tajkim na elementarnosć narodneho wobrazowanja zepjerać: a pod tajkimi wuměnjenjemi njebychu, kaž je wočiwidomne, słowjanske małe narodne literatury móhły civilizaciju pozběhować a do přědka suwać, kaž so teho panslawistiscy romantikojo 1830—40ch lět nadžijachu. Ale kajka sudžba, kajki dónt jim předsteji, a maja tute małke literatury swój raison d'être? Wone jón bjez dwěla hižom teho dla maja, dokelž existuja, dokelž dopjelneja wysoku potrzebnosć — wukhowanje narodneje wosebitosće; wone džělaja po tajkim to překrasne džěło, zo wjacy abo mjenje do luda wědomosće wjedu a moralisku wučbu z pomocu narodneje rěče podawaja. Wozjewjenja bóle šěrokih potrzebnosćow wobrazowanja budu tež měžniki tuteje literatury, dale kotrychž wona njemóže skutkować. Što po tajkim? W tutym padže móže njedawny pospyt jasne pokazanje dać. Za njerozmyslacych ludźi je překhód blizki do němskeho žiwjenja, čěsno wopřimaceho lužiskich Serbow z duchownymi a materialnymi wobstejnosćemi. Za tych pak, kotriž so z nacionalno-moraliskim dostojnstwom swojeje narodnosće droža, wostanje tón jenički wuček — zo so k powšitkowno-słowjanskim interessam přizamknu. Nawjedowarjo narodnych naležnosćow njesmědza na to zabywać, što jim němška wobrazowanosć a němske politiske žiwjenje dawa, wot kotrejž su wjele srědkow swójeho nowonarodjenja dostali, — tola pak jenož na podložku słowjanskeje wzajomnosće woni za swoje narodne džěło poľnu sympathiju nadeđu, a to nic jenož moralisku, ale tež materialnu: To su nawjedowarjo lužisko-serbskeje narodnosće — mjenujmy Jórdana, Smolerja, Hórnik — woprijeli, a su w tym prawi byli.

Džělaćerjo na polu lužisko-serbskeje literatury, při małkosći swójeho naroda a při snadnosći swójech srědkow, džěło dokonjeja, wšo wysokowaženje zaslužace. „E pur si muove“ — pisaše wońdy Krašewski, spominajo na małku lužiskoserbsku literaturu: — „skhilmy hłowu před nimi! (склонимъ голову передъ ними!)“

Dopřeložene w Wařawje 17./29. meje 1881.

Wyše žórłow, hižom naspomnjenych, je knjez Pypin za tuto wotdželenje swójeje knihi hišće slědowace pomjenował: Scheltz, Geschichte der Ober- und Nieder-Lausitz, Halle 1847. — Jenč, powjesć wo serbskich kralach, w „Časopisu Maćicy Serbskeje“, 1849. — W. Bogusławski, Rys dziejów serbo-lużyckich. Petersburg 1861. — Slovník Naučný: Lužice, Srbové Lužičtí. — Engelhardt, Erdbeschreibung der Mark Ober- und Nieder-Lausitz. 2 Theile. Dresden 1800. — E. B. Jakub a J. Kućank, Serbske Horne Lužicy. Budyšin 1848. — Richard Andree, Wendische Wanderstudien. Zur Kunde der Lausitz und der Sorbenwenden. Stuttgart 1874. Z ethnografiskej khartu. (Přećiwu njemu Hórnik w „Słowjanskim Sborniku“.) — Tissot, Voyage aux pays annexés. Paris 1876. (Přirunaj: Lužičan, 1877.) — H. Seiler, Kurzgefasste Grammatik der sorbenwendischen Sprache nach dem Budissiner Dialecte. Budissin 1830. — J. P. Jordan, Grammatik der wendisch-serbischen Sprache in der Oberlausitz. (Po Dobrowskeho systemje.) Prag 1841. — Fr. Schneider, Grammatik der wendischen Sprache katholischen Dialects. Budissin 1853. — Smolef (němscy Schmalers), Kleine Grammatik der (Pokračowanje na str. 102.)

Serbomaj,

ze zjenoćenymi mocami za lužiske Serbstwo swěru skutkowacymaj:

wysokodostojnemu knjezej

Michalej Hórnikej,

fararjej při cyrkwi Swj. Marje w Budyšinje,

k jeho

25lětnemu zastojnskemu jubileju

29. septembra 1881

wšo strowje k dalšej džělawosći přejemy.

wysokočesćenemu knjezej

Janej Ernstej Smolerjej,

redaktorej Serbskich Nowin w Budyšinje,

k jeho

40lětnemu spisaćelskemu jubileju

29. septembra 1881

wšo strowje k dalšej džělawosći přejemy.

25.

Michal Hórnik

narodži so 1. septembra 1833 we Worklecach a jako džěčo tamnu wjesnu šulu wopytowaše. Wot nazymje 1846 wopytowaše budyšinski, wot 1847 hač 1853 pražski małostronski gymnasium. W léce 1848 bu wón sobustaw Maćicy Serbskeje a 1851 Maćicy Českeje. Wot nazymje 1852 hač 1856 běše wón štwórty „Starši“ pražskeje „Serbowki“. Wot nazymje 1853 hač do 1856 wopytowaše universitu w Prahy jako poslušar bohosłowskeje fakulty, a jako pilny wopytowař rěčespytnych přednoskow.

Dóstawši 24. septembra 1856 měšniku swjećiznu, bu němski katechet w tachantskej cyrkwi w Budyšinje, potom 1858 štwórć léta pomocny kaplan w Šerachowje. W léce 1859 dosta wučenje serbskeje rěče na katolskim seminaru w Budyšinje a bu 1861 druhí, a nazymu 1862 přeni kaplan serbskeje cyrkwe w Budyšinje. W léce 1867 běše wón z biskopom Vorwerkom na wulkim jubileju martraštwu swj. japoštolow Pětra a Pawola w Romje. Přenjeho decembra 1870 bu za fararja při serbskej katolskej cyrkwi w Budyšinje pomjenowany.

Do wubjerka Maćicy Serbskeje 1857 wuzwolony, bu wón 1860 přeni sekretar tuteho towarštwu. Wón redigowaše 1858 a 1859 „Měsačny přidawk k Serbskim Nowinam“, w léce 1859 hač do nalěca 1860 jako zastupnik Serbske Nowiny, a wot julija 1860 hač 1863 Lužičana. Wón je wot léta 1854 sobustaw rěčespytneho, wot 1856 starožitnosneho a wot 1858 belletristiskeho wotrjada Maćicy Serbskeje a sobudželačej serbskeho słownika. Po založenju towarštwu SS. Cyrilla a Methodija w léce 1863 je wón hač 1872 a nětko zaso redaktor „Katholskeho Posola“. Wot 1881 tež redaktor „Hospodarja“.

Nadrobniše rozestajenje jeho džělow namakaš w knižkomaj: „Pismowstwo katolskich Serbow“ I. zešiwk, str. 56 hač 62; „Časop. Mać. Serbsk.“ lětnik XXVII. str. 21—23.

Dobrej woći trjeba, štož chce žiwjenje a skutkowanje muža wopisać, kotrehož je Bóh serbskemu luděj w tym času wubudził, hdžež na jonej stronje we wutrobach Serbow tamne zahorjenje serbskeje mysle wuhašować počinaše, kotrež před wosomštyrcytno léto jako zerja rjenjeho přichoda na serbskim wobzoru wupłodžile běchu, — hdžež na druhej stronje nawal nam přeciwnych stronow a žiwjelow zjenoćenje pytajo a namakajo — serbskemu narodej a mjenej zahorjenje a zahubjenje hrožeše.

Michal Hórnik! Na horje, na wěrchu serbskeje wědomosće stej je wón ducha serbskeje rěče hlubje zapřimnył,

dyžli što před nim. Podpjerany přez znatosć ze słowjanskimi sotřinskimi rěčemi a z wušiknosću čěrpajo ze žórła słowjanskeje wědomosće je nowe puće pokazował serbskemu pisanju a ze swojim pjerom, njeprěstawajcy pisajo je wón, započicy w léce 1852, zbožownje wobohačil serbske pismowstwo, wokrucił a wudospołnjał serbske nowinarstwo. Delnjołužiska protyka je jeho džělo. Wulki wopor swjeho časa a prócy woporuje wón druhim léto wot léta jako porjedžej čišćomnych

knihow a z rědka hdy so serbska kniha wuda, kotraž njeby jeho rucy přešla: džělo, kotrež mało dzaka njese.

Srěbawši ze žórła přenje zahorjenja serbskeho luda je wón w duchu zahorjenja mlody wostał, wubudzał a zahorjał druhich k serbskej džělawosći, polny přecelnosće k mlodym, k starým.

Serbske mjeno je wón roznješł po wšěch krajach słowjanskeho swěta, dopisujo do słowjanskich časopisow, wopytujo słowjanske kraje, znaty ze sławnymi mužemi słowjanskich ludow,

listujo z hobrami słowjanskeje wědomosće a wjednikami wědomostneho prócowanja a w přecelnosći powitajo, přewodžajo bratrow słowjanskich při wopytanju Lužicy.

Přez mudrosć, wědomosć, wustojnosć a mile přecelne wašnje nawučil je cuzych zaúć měć Serbow.

Bóh je Michała Hórnika Serbam posłał pomocnika w strašnym času. Bóh zdžerž jeho nam hač do najdalšich lét a da jemu mnohich towaršow w serbskim džěle. H. Dučman.

40.

Jan Ernst Smoleř

narodži so 3. měrca 1816 w Łuču. Wot léta 1830 wón gymnazij w Budyšinje wopytowaše a poda so 1836 do Wrótslawja, zo by na tamnišim universiteće na ewangelske duchownstwo studował. Po skónčonych bohosłowskich studijach wón tam wot léta 1840—44 słowjanske narěče studowaše a přesydlil so, jako běše někotry čas w Lipsku pobyl, 1848 do Budyšina. Tudy wón ze spomnjeneho léta tydzenik „Serbske Nowiny“ a z l. 1860 a 1878 měsačnikaj „Lužičan“ a „Lipa Serbska“ wudawa. Wón běše tež tójhdy redaktor „Časopisa Maćicy Serbskeje“.

Jako serbski spisaćel wón 1841 přeni raz wustupi, wudawši knižku: „Mały Serb abo serbsko-němske rozmołwjenja.“

Štož jeho zhromadne skutkowanje na polu lužisko-serbskeje narodnosće nastupa, dha chcemy na to spomnić, zo je wón 1832 přenje wědomostne zjenoćenstwo budyskich serbskich gymnazijastow a 1837 ze serbskimi a němskimi Lužičanami, we Wrótslawju studowacymi, „Towarštwu za lužiske stawizny a rěče“ založil. Po jeho namjeće založi so 1846 „Towarštwu Maćicy Serbskeje“ w Budyšinje. Wón bě dlěši čas maćičny pismawjedžej, kaž tež předsyda budyskeje „Bjesady“ a je nětko předsyda „Maćicy“, městopředsyda „Towarštwu Pomocy za studowacych Serbow“ a čestny sobustaw wšelkich wědomostnych zjenoćenstwow. M.

serbisch-wendischen Sprache in der Oberlausitz. Bautzen 1852. Přeměnenja serbskeje řeče wot 13. do 16. lětstotka. W „Lužičanu“, 1864, č. 5, str. 24—26. — Dr. E. T. Pful, Laut- und Formenlehre der oberlausitzisch-wendischen Sprache. Mit besondrer Rücksicht auf das Altslavisches. Bautzen 1867. — Е. Новиковъ, О важниѣйшихъ особенностяхъ Лужицкихъ нарѣчій. Москва 1849. — Miklosiĉ w „Porunawacej Grammaticy.“ — Bose, Wendisch-deutsches Handwörterbuch nach dem oberlausitzischen Dialect. Grimma 1840. — Schmalzer (Smolef), Deutsch-wendisches Wörterbuch mit einer Darstellung der allgemeinen wendischen Rechtschreibung. Bautzen 1843 (XXXIX. 150 str.). — J. G. Zwahr, Niederlausitzisch-wendisch-deutsches Handwörterbuch. Spremberg 1847 (XII. 476 str.). — Pful, Serbski słownik. Pod sobuskutkowanjom Handrija Seilerja (Zejlerja) a Michała Hórnik. W Budyšinje 1857—1866 (w 8°, 1130 str.). Serbsko-němski džěl. — И. Срезневскій, Историческій очеркъ сербо-лужицкой Литературы. (Журналъ Министерства Народнаго Просвѣщенія, 1844, Май, str. 26—66. — Jenĉ, Stawizny serbskeje řeče a narodnosće. W „Časopisu Maćicy Serbskeje“, 1849—54, atd. — Гильфердингъ, Народное возрожденіе Сербовъ-Лужичанъ въ Саксоніи. (Русская Бесѣда, 1856, I, смьсь, стр. 1—35; Собр. Сочиненія, II., 19—49. — Fr. Doucha, O postupu národnosti Srbůw Lužických. Časopis Česk. Mus., 1845. — M. Hórnik, Reĉ a pisemnictví lužických Srbůw. Časopis Česk. Mus., 1856; Listy Jana Kollára do Lužic; tež tam 1861; Entstehung und bisherige Thätigkeit der Maćica Serbska. W „Neues Lausitzisches Magazin“, 39. Theil; Łužyczanie. W pólskim tydžeńskim časopisu „Warta“ w Póznanju, 1874, No. 15 a slėd.; Минувшее десятильтіе у Сербовъ-лужичанъ. W „Слав. Сборникъ“, II., 85—99. Petersburg 1877. Hewak wšelake nastawki w „Časopisu M. S.“ — H. Duĉman, Pismowstwo katholskich Serbow. W Budyšinje 1869. Jara podrobna bibliografija knihow a biografije spisaĉelow. Pokraĉowanje w „Časopisu M. S.“ 1873—74.

System serbskeje konjugacije.

Naĉisnyl M. E.

Chce-li cuzy krajan žanu słowjansku řeĉ nawuknyĉ, drje budže za njeho jara lóhko słowjansku deklinaciju spóznaĉ a do pomjatka zašĉepić, ale wjele wjacjacy prócy a študowanja budže nałožować dyrbjeĉ, hdyž chce słowjanske słowjeso zeznaĉ a nałožować nawuknyĉ. Na tym je wini dotalny wopaĉny system słowjanskeje konjugacije. Duž dyrbimy, je-li chcemy tudy wuknjenje polóžić, stary system Dobrowskeho cyle začisnyĉ a za podložk nowy system wzaĉ, kaž je jón nowiši řeĉespyt za starosłowjanšćinu postajil, a słowjesa po praesentiskich zdónkach, nic po infinitivnych zdónkach zarjadować, při tym pak wězo w jednotlivych słowjanskich narěĉach trochu modifircirować. Hłowny zakon pak je při tym, zo so w kóždej konjugaciji wot paradigma a verbo postaji a praji, zo kóžde słowjeso, kiž ma a verbo, kiž postajeny paradigma, tež do teje sameje konjugacije sluša. A to ma so potom tež w słownikach při kóždym słowjesu ĉiniĉ. K temu trjebamy jenož kóždy króĉ 1. a 2. wosobu singul. praesent. a potom infinitiv, po tajkim 3 formy pomjenować. Přez 2. wosobu singul. praes. mjenujcy spóznaješ praesentiski zdónk a přez infinitiv zdónk infinitiva, hdyž skónĉenje š a ĉ wotrěznješ. 1. wosobu singul. praes.

pak trjebaš dla zarjadowanja słowjesa do teje abo tamneje konjugacije. Wot praesentiskeho zdónka wotloža so potom, kaž je znate:

- I. praesens a imperativ,
- II. participium praes. activi a passivi,
- III. imperfectum.

Wot infinitivneho zdónka pak:

- I. aorist,
- II. particip praet. activi,
- I. a II. particip. praet. passiv.
- III. infinitiv a supinum.

Potom trjebamy jenož skónĉenja, kiž su wězo pola wšěch słowjesow te same, pak temu pak tamnemu zdónkej připójšĉ, hdyž chcemy tu abo druhu twórbu měĉ.

Hdyž pak kaž dotal słowjesa po infinitivnym zdónku do konjugacijow rjadujemy, stanje so, zo słowjesa, kiž so cyle wšelako flektuja, do jeneje kategorije zjenoĉimy.

Po Pfulu slušeja na př. do I. konjugacije wšĉ jenožlózĉne zdónki, kiž so pak z konsonantami pak z vokalami skónĉa, kaž wjedu, piju; tola to staj po prawym hižom 2 konjugaciji, dokelž je pola wjedu skónĉenje -u, pola piju pak -ju. Dale wot žwaĉ dyrbjaĉo praes. žuju po Pfulu rĉkaĉ žwaju, le-ĉ praes. liju, leju, po-ĉĉĉ, na-ĉĉĉ, poĉĉĉju, naĉĉĉju; na-jeĉ praes. najmu, najeju, wzaĉ, wzaju; jĉĉ, jĉju, hiĉ, hiju atd. atd.

Po Pfulu slušeja do pjateje konjugacije wšĉ wjac haĉ jenožlózĉne słowjesa, kotrychž infinitiv na aĉ wukhadža, kaž džĉlaĉ, a rĉkaja potom w přitonym času džĉlam, džĉlaš atd. Tola k słowjesam pisaĉ, plakaĉ, kazaĉ, wjazaĉ, lhaĉ rĉka praes. w dobrej serbskej řeĉi: pišu, plaĉu, kažu, wježu, lžu, ženje, lham!

Do III. konjugacije slušeja po dotalnej řeĉnici wšĉ słowjesa na -ĉĉ, kaž slyšeĉ, a maja w přitonym času slyšu, slyšiš, po tajkim dyrbjaĉ na př. wot wjedzeĉ praes. rĉkaĉ wjedžu, wjedžiš, za wĉm, wĉš.

Do II. konjugacije slušeja wšĉ słowjesa, kiž so w infinitivu na -nyĉ skónĉa, kaž wuknyĉ. Tola do teje sameje slušeja pak tež rjec, poĉĉĉ, naĉĉĉ atd. dla praes. twórbow rjeknu, póĉnu, natnu.

Z tutejch přiĉladow, kotrychž mohlo so z kóždeje konjugacije hišĉe wjacjacy poskiĉĉĉ, je drje njedospoĉnosĉ dotalneho systema dospoĉnje widomna. Duž žadam: Praesentiski zdónk ma byĉ hlowny zaklad rozdzĉlenja słowjanskeho słowjesa do konjugacijow, a jenož poddzĉle maja so ĉiniĉ po infinitivach. Po tutym nowym systemje pak nimamy wjacjacy kaž po prawym dotal 9 konjugacijow z cyĉej syĉu wuwzaĉow, ale jenož z cyĉa pjeĉ konjugacijow.

I. konjugacija.

Praesens nastanje ze słowjesneho korjenja přez přistajenje vocala e; w infinitivu stupi infinitivne skónĉenje direktnje k słowjesnemu korjenjej. Po tajkim slušeja do tuteje konjugacije wšĉ słowjesa w I. sing. praes. — na -u, II. sing. praes. eš, infinitiv na konsonant + ĉ, na př. njesu, njesješ, njesĉ, wjedu, wjedžeš, wjesĉ.

Wuwzaĉe: Jeniĉke wuwzaĉe ĉinja tudy přenjoĉne verba, kotrychž słowjesny korjeĉ so na r skónĉi; tute powjetša wšĉ infinitivny zdónk přez vocal ě, mjez tym zo jich přitomny čas do tuteje I. konjugacije sluša, na př. wu-mru, mrĉš, mrĉĉ. Tola su tute w nowišej serbskej řeĉi tež w přitomnosĉi (praesens) do III. konjugacije přešle.

II. konjugacija.

Do tuteje slušeja wšě verba, kiž maja a verbe, kaž na př. wuknu, wuknješ, wuknyć.

III. konjugacija.

Praesentiski zdónk je přez zložku je powjetšeny, infinitiv wukhadža na vocal + é (ti).

Tudy ma so infinitivnych vocalow dla něšto wotdželow činić.

A. W I. sg. praes. brachuje praesentiske powjetšenje „je“, infinitiv je jenozložkny a skónči so na -ać, na př. bjeru, bjerješ, brać. (Pful I. konjugacija.)

B. Přitomnosť powjetšace „je“ namaka so tež w I. sg. praes. a infinitiv wukhadža:

1) na vocal + é a je z dohom słowjesny korjeń: na př. piju, piješ, pi-ć; znaju, znaješ, znać;

2) infinitiv je wjacozložkny a wukhadža na -ać, pišu, pišeš, pišać; plaču, plačeš, plakać.

NB. Zo dyrbymy pódlu wjedžeć, kak serbske abo słowjanske konsonanty překhadžeja tak khětre hač pomjehčowaty vocal za nimi steji, so samo rozymi; to tež budže runje tak nuzne pola 4. konjugacije.

3) Infinitiv wukhadža na -ować.

Potom so w přitomności před j ow do u přeměni, na př. kupuju, kupuješ, kupować.

IV. konjugacija.

Praesentiski zdónk so powjetša přez vocal i:

a) tež infinitivny zdónk wukhadža na i: (po tajkim infinitivny zdónk = praesentisk. zdónkej) na př. palu, pališ, palić; ćěrpju, ćěрпиš, ćěрпиć;

b) infinitiv wukhadža na -jeć: dyrbju, dyrbiš, dyrbjeć; swjerbju, swjerbiš, swjerbjeć; słyšu, słyšiš, słyšeć.

Jow dyrbiš po tajkim tež zakonje zynkow znać.

V. konjugacija.

Tuta wobpřija powostanki konjugacije na -mi abo tak mjenowane njeporjadne słowjesa. Tute w žanej indogermaniskej rěči do systema so njehodža a maja so z hlōwy nawuknyć, njeje wšak jich jara wjele.

I. Stare abo přenjoťne verba su: dam, jěm, wěm, sym, směm, mam.

II. Po analogiji k tutym so w serbskej rěči skłonuja: džělam, džělaš, džělać a podobne (pola Pfula 5. konjugacija). Tute słowjesa su pozdžišeho nastaća a slušeja w starosłowjan- sćinje hišće do III. konjugacije.

Wothlós z brjohow Wisły.

(Při přepodaću fotografije.)

Ernestynie Smolerowěj

na pamiątkę.

Powiedź siostróm, zacna Pani,

Że od Drezna do Kijowa

Wszyscy — śmy sercem związani,

Bo dzieci jednego słowa.

Deotyma.

J. E. Smolerowi

na pamiątkę.

Czy Serb-Słowianin,

Czy z nad Wisły,

Łączy ich

Związek ścisły.

J. F. Car.

Ernestinje Smolerjowej

na wopomnjeńku.

Powjedź sotram, čestna Knjeni,

Zo wot Draždžan do Kijowa

Wšitcy smy z dušu związani

Kaž džěći jedneho słowa.

(Přeložil J. E. S.)

J. E. Smolerjej

na wopomnjeńku.

Hač Serb-Słowjan,

Hač z brjohow Wisły,

Wjaza jich

Zwjazk čěsny.

(Přeložil J. E. S.)

Z Budyšina a Łužicy.

* Wažny skutk je so zaso na polu serbskeho nabožinskeho pismowstwa stał. K. farar Imiš w Hodžiju je z njewustajnej prócu džělajo w krótkim času wot nazymy z. l. hač do jutrow t. l. nowu němsku agendu za cyrkwine wosady w Sakskej po poručności do serbskeje rěče přeložil. Přeložk je klassiski a wuhotowanje wubjerne, tak zo je serbska agenda woprawdže po wopřijeću a wuhotowanju rjeńša a lěpša hač němska. Přez tutón wudawk njeje k. farar Imiš jenož sebi, ale cylemu Serbstwu česć a khwalbu přihotował. A přispóznace tajkeje woprawdže rjekowskeje džělawasće njeje wuwostalo. Jeho majestosć sakski kral Albert je k. fararjej Imišej wulkotne wuznamjenjenje poskićil, jemu milosćiwje spožčiwiš ryćerski križ přenjeje rjadownje zaslužbného rjadu a to kaž je zjawnje při spožčenju wuprajene „z přispóznacom jeho dołholětného, wuspěšného skutkowanja w duchownym zastojnstwje, kaž tež wosebje jeho zaslužbneje džělawasće při wudaću noweje agendy w

serbskej rěči a za wuwučenje serbskich theologow při lipsčanskej universiće. Cyłe Serbowstwo je so z k. far. Imišom nad tajkej žadnej česći zradowale. Přetož přez to su naše serbske wótčinske skutkowanja z najwyššeho městna přispóznate a žadyn slěpc njesmě nas wjacy hanić, hdyž naš kral sam našeho najmužičišeho a najkručišeho zakitarja a wótčince sam z najwjetšej česću před wšěmi druhimi wuznamjenja. Přez to je tež cyły serbski lud jako miłemu kralj spodobny a luby před Němcami wuznamjenjeny. Haj njesmjertna slawa našeho wótčince je tak tež widomnje pozběhnjena a cyłe Serbowstwo čuje so přez tutu kralowsku hnadu počesćene a wuznamjenjene.

* W juniju je k. farar Hórnik w Budyšinje Wokołny list bamža Leona XIII. wot 30. sept. 1880 do serbskeho přeložil a w samsnym nakładze wudał. Tuta encyklika je jara wažna za wšěch Słowjanow. Hórnikowy přeložk je do słowjanskeje polyglotty, kiž so w Prahy přihotuje, přiwzaty a budže so z njej w waticanu na wšě časy zakhować.

Towarzystwo Pomocy.

(Pokračowanje.)

Na rzecz Towarzystwa Pomocy Naukowej dla Łużyczan na ręce Pana Dr. J. Rollego w Kamieńcu Podolskim złożyli Panowie: Alexander Sadowski 5 r., Zygmunt Czerwiński 10 r., Ignacy Chełmiński 10 r., Edmund Stecki 1 r., Szafnagel 3 r., Zygmunt Leśniewicz 1 r., Zygmunt Giżycki 3 r., Michał Podhorski 10 r., Andrzej Makowiecki 2 r., Cezary Neyman 1 r., Hubert Polkowski 1 r., Stefan Karaszewicz 5 r., Michał Zaszczynski 3 r., Władysław Grocholski 3 r., Franciszek Guliński 1 r., Szczęsny Karaszewicz 5 r., Wiktor Bienkowski 1 r., Rom. Przestrzelski 5 r., Mikołaj Siciński 3 r., X. X. X. 10 r.

Na ręce Pana Władysława Górskiego Pan Maryan Wasiutyński 10 r.

Na ręce Panny Haliny Leszczyńskiej Pani Anna hrabina Potocka 3 zł. ren.

Na ręce Pana Filipa Sulimierskiego Panowie: Dr. Jan Jodłowski w Krakowie 1 zł. ren., Józef Wojcicki z Kielc 50 k.

Na ręce Panny Walerji Lewestam w Warszawie Pani Emilja Jakacka 3 r.

Na ręce Pana Alfonsa Parczewskiego Panna Eleonora Dobrycka w Kaliszu 3 r.

Na ręce J. E. Smolera Pani Marja Danysz 3 r., Pan Józef Pokorný w Varšavě 3 r., Pan Bolesław Mórski w Warszawie 1 r.

W redakcyi Kłosów 17 r. 75 k. — W redakcyi Kurjera Warszawskiego 52 r. 75 k.

Na ręce p. M. Hórnik w Budyszynie przysłali Panowie resp. Panie: dr. Witold Jaroszyński w Meranje 1 m., Aurelia Zenonowa Rojek 1 m., Zenon Rawicz Rojek 1 m., Szczepan Wicherek 1 m., Ludwik Łukasiewicz 1 m., Władysław Gubrynowicz 2 m., wszyscy ze Lwowa. Także ze Lwowa: Władysław Bełza 2 m., Włodzimierz Milowicz 1 m., dyrektor Miłaszewski 1 m., Ochorowicz 1 m., Wilczyński 1 m., redaktor Liberat Zajączkowski 2 m., hrabja Michał Dzieduszycki 1 m., Bernard Goldman 1 m., Zamorski 1 m., Zacharjewicz, professor w Szkole politechnicznej 2 m., Ksawery Liske, professor na Wszechnicy 2 m., Roman Pilat, professor na Wszechnicy 1 m., Ksiądz Siemiński 1 m., redaktor Biernacki 2 m., literat Kozłowski 2 m., Roszkowski, professor na Wszechnicy 1 m., Księgarz Herman Altenberg 1 m., S. 1 m., Sz. 1 m. Z Petersburga P. 2 m., Kazimierz Fudakowski w Holakach (gubernja Kijowska) 5 m.

Od redakcyi Tygodnika Ilustrowanego zebrane 129 rubli.

Na węc Towarzystwa Pomocy za studowacych łuziskich Serbow do ruki Knjeza Dr. J. Rolle w Kamieńcu Podolskim złożychu Knježa: Alexander Sadowski 10 mk., Zygmunt Čerwiński 20 m., Ignac Chełmiński 20 m., Edmund Stecki 2 m., Šafnagel 6 m., Zygmunt Leśniewicz 2 m., Zygmunt Giżicki 6 m., Michał Podhorski 20 m., Handrij Makowjecki 4 m., Cezar Neyman 2 m., Hubert Polkowski 2 m., Stefan Karašewič 10 m., Michał Zaščiński 6 m., Władysław Grocholski 6 m., Franc Guliński 2 m., Felix Karašewič 10 m., Viktor Bjenkowski 2 m., Rom. Přestřelski 10 m., Mikławš Siciński 6 m., X. X. X. 20 m.

Do ruki Knjeza Władysława Górskiego Knjez Maryan Wašutyński 20 m.

Do ruki Knježny Haliny Leščinskeje Knjeni Anna hrabina Potocka 3 m. 40 np.

Do ruki Knjeza Filipa Suliměrskeho Knjezaj: Dr. Jan Jodłowski w Krakowje 1 m. 70 np., Jozef Wojćicki z Kielc 1 m.

Do ruki Knježny Walerije Lewestam w Waršawje Knjeni Emilija Jakacka 6 m.

Do ruki Knjeza Alfonsa Parčewskeho Knježna Eleonora Dobrycka w Kališu 6 m.

Do ruki J. E. Smolerja Knjeni Marja Danysz 6 m., Knjez Jozef Pokorný w Waršawje 6 m., Knjez Bolesław Mórski w Waršawje 2 m.

W redakcyi Kłosow 35 m. 50 np. — W redakcyi Kurjera Waršawskeho 105 m. 50 np.

Wozjewjenje.

Z tutym na přidawk wudatym 13. čisłom skónči „Łužičan“ swój 19. lětnik a stanje so z nim wot noweho lěta 1882 wjetše přeměnenje. —

Redakcyi „Łužičana“ a „Lipy Serbskeje“ staj mjenujcy, spóznawši, zo sebi dwaj časopisaj samsneho abo podobneho woprijeća jenož škódnju konkurencu činitaj, wobzanknyłoj, wobej časopisaj do jeneho jeničkeho zjencóć a wot noweho lěta 1882 eventuelnje pod nowym mjenom měsačnje wudawać. Redakciju noweho časopisa staj na so wzalój k. gymn. wyšši wuč. Dr. phil. Ernst Muka jako zamolwity a k. kand. theol. Jakub Bart jako soburedaktor. Nowy časopis změje wobšěrniši program hać starej; wón ma džiwać na potrebnosće wšech zdžělanych Serbow, starych a młodych, a na wšech, kiž so k nim dźerža, a ma być organ wšitkich serbskich towarstwow, studentskich a nicstudentskich, měščanskich a burskich, wědomnostnych a zabawnych. — Časopis wukhadža porjadnje kóždy měšac w dotalnym formaće stareju časopisow, po trěbnosći z přiłohami a změje nahladnych a wustojnych sobudželačerjow. Wón płaci lětnje 2,50 hriwnow a je dostać na wšech póstach abo we wudawarňi „Serbskich Nowin“ a pola dotalnych agentow „Lipy Serbskeje“. Nadróbniši program wozjewi so hišće w pružnym 1. čisle, kiž so srjedź decembra t. l. wuda a rozeseće.

Duž wupraja tudy redakcija „Łužičana“ wšěm wotebjerarjam a sobudželačerjam swój najwutrobniši dźak a prosy, zo bychy tež nowej redakcyi zjencóneju časopisow swěrnju přikhilnosć wobkhowali a ju přez prawje bohate sobudželačerstwo a wotebjeranje po móžnosći podpjerali.

Redakcija „Łužičana“.